ÜZDIK QALAM

“MENTOR” ӘДІСТЕМЕЛІК ОРТАЛЫҒЫ

№37 (09) 2025

РЕСПУБЛИКАЛЫҚ ҒЫЛЫМИ-ТАНЫМДЫҚ ӘДІСТЕМЕЛІК ЖУРНАЛЫ

REPUBLICAN SCIENTIFIC AND EDUCATIONAL METHODOLOGICAL JOURNAL

WWW.MENTOR-EDU.COM

«ҮЗДІК ҚАЛАМ» РЕСПУБЛИКАЛЫҚ ҒЫЛЫМИ-ТАНЫМДЫҚ ӘДІСТЕМЕЛІК ЖУРНАЛ
REPUBLICAN SCIENTIFIC AND EDUCATIONAL, METHODICAL JOURNAL
РЕСПУБЛИКАНСКИЙ НАУЧНО-ПОЗНАВАТЕЛЬНЫЙ, МЕТОДИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ

«ҮЗДІК ҚАЛАМ» РЕСПУБЛИКАЛЫҚ ҒЫЛЫМИ-ТАНЫМДЫҚ ӘДІСТЕМЕЛІК ЖУРНАЛ ЕРЕЖЕСІ

Мақсаты:

Педагогтердің ғылыми-танымдық әлеуетін дамыту. Басылымы Қазақстан Республикасының Мәдениет және ақпарат министрлігі Ақпарат комитетінде тіркеуге алынып, мерзімді баспасөз басылымын, ақпараттық агенттікті және желілік басылымды есепке қою туралы №KZ49VPY00083149 куәлігі 2023 жылы 04 желтоқсанында берілген, құжатқа сәйкес 2024 жылдан бастап шығарылады.

Кезеңдік басылым: 1 жылда 24 рет, қазақ, орыс және ағылшын тілінде жарық көреді. Журналда Қазақстан Республикасының арнайы және жоғары оқу орындары, мектепке дейінгі ұйым, ЖББОМ педагогтерінің шетелдік ғалымдар, ғылыми-зерттеу мекемелерінің ғалымдары орындайтын (орындаған) іргелі және қолданбалы ғылыми зерттеулердің, эксперименттік әзірлемелердің нәтижелері, сондай-ақ ғылымиақпараттық материалдар және т.б. жарияланады.

ЖАУАПТЫЛАР:

Бас редактор:
Нурбергенова Сауле Турмаганбетовна
Бас редактордың орынбасары:
Давлеткалиева Елизавета Султановна
Редакция алқасы:
Кадирова Зина Кадиркызы
Сулекенова Гульжан Утесиновна
Рысбекова Айнур Маратовна
Муханбедин Аружан Айбарқызы
Меншік иесі: «Mentor» әдістемелік орталығы (Ақтөбе қаласы)

Редакцияның мекен-жайы: Индексі-030000
Ақтөбе қаласы, А.Молдагулова даңғылы 66/2
Авторлар қолжазбасы, суреттер өңделмейді және кері қайтарылмайды.
Журналда жарияланған материалдары көшіріп немесе өңдеп басу үшін редакцияның жазбаша рұқсаты алынып, сілтеме жасалуы міндетті.
Журналға жинақтарыңызды kalam2025@mail.ru. почта арқылы жіберулеріңізге болады.

МАЗМҰНЫ

Абдрахманова Алтынай Николаевна..... 4
Агайдарова Гульден Мирамгалиевна..... 7
Айтжанова Майгүл Нұрқасымқызы..... 10
Ақбалашова Әлия Ақбалашқызы..... 13
Алгалиева Бакытгуль Тлектесовна..... 16
Алитурлиева Айгуль Бурумбаевна..... 19
Аманғалиева Марал Даулетқызы 22
Амандаулетова Куралай Муратовна..... 26
Амиргалинова Айгерим Мейрамовна..... 29
Асыкпаева Кульзира Мырзахановна..... 32
Ашимова Толкын Мырзахановна..... 36
Бибулатова Амансулу Базаргалиевна..... 40
Баймышева Лаура Мырзабековна..... 43
Байсалбаева Айгуль Даулетказиновна..... 47
Бахитова Динара Колканатовна..... 51
Бектемирова Бакытгуль Балгереевна..... 55
Берекетова Кундыз Сандибековна..... 58
Беркбулова Рыскуль Викторовна..... 61
Бузина Наталья Васильевна..... 64
Валиева Асия Асыковна..... 69
Виноградова Виктория Владимировна..... 72
Гукай Ирина Владимировна..... 76
Дарбаева Анаргүл Узакбаевна..... 79
Дубовенко Ирины Витальевны..... 82
Дубровская Юлия Юрьевна..... 86
Дюсенбаева Айгуль Умаровна..... 90
Ержанқызы Маржан..... 94
Ермуханова Алмира Жолановна..... 96
Есеева Венера Манашевна..... 100
Есеналиева Айгуль Сакипжановна..... 104
Ескалиева Гульдария Темирхановна..... 107
Ескалиева Динара Кабдрахимовна..... 111
Жадауов Түгел Қуанышбайұлы..... 115
Жайшылықова Әния..... 117
Жанәділова Фариза Әліпқалиқызы..... 120
Жарылгасынова Ардак Сайлауовна..... 123
Жексенбекова Анар Сериковна..... 127
Жетмекова Назым Акыловна..... 130
Жолаева Кундыз Анатольевна..... 133
Жубатканова Миргуль Женсикбаевна..... 137

«ҮЗДІК ҚАЛАМ» РЕСПУБЛИКАЛЫҚ ҒЫЛЫМИ-ТАНЫМДЫҚ ӘДІСТЕМЕЛІК ЖУРНАЛ
REPUBLICAN SCIENTIFIC AND EDUCATIONAL, METHODICAL JOURNAL
РЕСПУБЛИКАНСКИЙ НАУЧНО-ПОЗНАВАТЕЛЬНЫЙ, МЕТОДИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ

МАЗМҰНЫ

Жумаева Алтынгуль Турганбаевна..... 140
Жұмабаева Гүлжаһан Қуанышбайқызы..... 143
Имирова Нургул Турсунмухамедовна..... 146
Кабдинова Айгуль Тулеугалиевна..... 149
Карагулова Актюбе Зайлагиевна..... 153
Келимбердин Нұрлан Күйіндіұлы..... 156
Князбаева Айнур Куанышбаевна..... 160
Князбаева Лиза Куанышбаевна..... 162
Кужанова Зухра Кайрбаевна..... 165
Кулмаганбетова Назипа Молбаевна..... 168
Кунанова Айнур Амангельдыевна..... 170
Кушакова Жанна Сериковна..... 173
Күзенбаева Гүлжанар Дүйсенбайқызы..... 177
Қалиева Аяжан Қуантайқызы..... 180
Қасенова Аида Сейтқазықызы..... 183
Қоздай Мөлдір Асылханқызы..... 187
Қонысова Гүлдана Базарбайқызы..... 190
Майлыбекова Айнагуль Амантайкызы..... 193
Максутова Назым Сериковна..... 195
Матигулова Гульсара Бактыбергеновна..... 199
Мейримова Марзия Шаймерденовна..... 203
Нурмагамбетова Назымгуль Муратовна..... 207
Оразаева Нүргүл Жақсылыққызы..... 211
Рамазанова Ардак Сагитовна..... 214
Саганаева Асемгуль Есенгельдыкызы..... 218
Сағын Дәнібек Қуандықұлы..... 223
Садвакасова Айнаш Тулегеновна..... 226
Садуанова Жанара Урналдыевна..... 230
Сейтмаганбетова Жанар Есенғосқызы..... 232
Таниева Зарина Ергазыевна..... 236
Тлеугалиева Зульфия Газизовна..... 240
Токтаганова Лязат Жумахановна..... 243
Томашевич Ирина Николаевна..... 247
Тулепова Анар Айдаровна..... 250
Тюлемисова Гайни Сайнгалиевна..... 254
Умарова Нургул Нуржигитовна..... 257
Хайруллина Мөлдір Қайратқызы..... 261
Шаинбетова Голзада Самаровна..... 264
Юлдашева Лилия Фаритовна..... 267

№37 (09) 2025

БИОЛОГИЯ САБАҒЫНДА ЖАРАТЫЛЫСТАНУ САУАТТЫЛЫҒЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУ

Абдрахманова Алтынай Николаевна,
Ақтөбе қаласы №78 ЖББО мектеп-гимназиясының биология пәні мұғалімі

Функционалдық сауаттылықтың маңызды түрлерінің бірі ретінде жаратылыстану сауаттылығын қалыптастыру мониторингіне негізделген тәсілдер қарастырылады. Халықаралық PISA зерттеуінде қолданылатын жаратылыстану-ғылыми сауаттылықты бағалауға арналған тапсырмалар моделі және оның осы мониторингтің міндеттеріне бейімделу ерекшеліктері сипатталған.

Функционалды жаратылыстану сауаттылығын қалыптастыру тек берік теориялық білімдерден ғана емес, сонымен қатар қалыптасқан практикалық дағдылардан тұрады. Мақсатына жету үшін әр сабаққа өзіндік ерекшелік әкелу керек. Оқыту әдістері мен тәсілдерін кезектестіру арқылы биология сабақтары қызықты болады.

Зертханалық және электронды (компьютерлік, интерактивті тақта) жабдықтарды пайдалану оқушылардың мектепте жүзеге асырыла алмайтын процестерді көруіне мүмкіндік береді. Бірақ одан да зор қуаныш сыныпта өз бетінше жүргізілетін биологиялық тәжірибелерден, тіпті одан да көп үйде жасалуы мүмкін. Биологиялық эксперимент - биологияны оқытудағы ерекшеліктердің бірі.

Оқушыдағы сапалы өзгерістерді уақытында байқап, өзін-өзі табуға, ашуға көмектесу өте маңызды. Бұл негізгі педагогикалық мақсат боп табылады. Оқушылар өздерін, қабілеттері мен мүмкіндіктерін өз бетінше оқу әрекеттері арқылы ашуға мүмкіндік алады.

Зертханалық және практикалық жұмыстарды орындау арқылы теориялық білімдерін практикада қолдана білуге үйренеді және бұл оларға түрлі өмірлік жағдайларды шешуге көмектеседі.Зерттеу қызметі оқушыларға зерттелетін зат немесе құбылыс туралы тереңірек ғылыми білім алуға мүмкіндік береді, сонымен қатар оқуға деген ынтаны арттыруға көмектеседі.

Инновациялық коммуникациялық технологиялардың ерекшеліктерін зерттей отырып, оларды биология сабақтарында және әртүрлі биологиялық процестердің иллюстрациясын флэш-анимациялармен,бейнематериалдарме н ауыстыру оқушылардың пәнге деген қызығушылықтарын арттырады. Сабақтарда презентациялар мен флипчарттарды қолдана отырып, флипчарттардың тиімділігіне көз жеткізуге болады, өйткені флипчарттардың технологиялық ерекшеліктері сабақтарды әр түрлі және қызықты етуге мүмкіндік береді.Осыған байланысты оқушылардың оқуға деген ынтасы

және пәнге деген қызығушылығы артады.

Биологиялық білім беруде табиғатта болатын және жүргізілетін әр түрлі процестерді айқын көрсететін биологиялық эксперимент ерекше орын алады.

Мемлекеттік стандартта және биология бағдарламасында рұқсат етілген құрылғыларды қолдану арқылы зертханалық, практикалық жұмыстар, сонымен қатар демонстрациялық эксперименттер биология сабағында өткізіледі.

Зертханалық және практикалық жұмыстардың тиімділігі үшін нұсқаулық карталары жасалады, олар экспериментті дәлірек өткізуге мүмкіндік беріп қана қоймай, экспериментті сипаттауға кететін уақытты қысқартады. Биологиялық процестерді көрсету үшін сабақтарда электрондық ресурстарда қол жетімді бейне эксперименттерді қолдануға болады.

Ақпараттық технологиялар заманы - әсіресе балалар үшін басқа ақпаратты түсіну өте қиын болуы мүмкін. Оқушылар мектепте, интернетте алған ақпарат ағымын қабылдап және өңдей алады,сондықтан дәстүрлі оқыту енді тиімді болмайды.

Сондықтан өз жұмысымда бірнеше мақсат қойдым:

- оқушылардың пәнге ғана емес, сонымен қатар зерттелген тақырыпқа қызығушылығын ояту;
- биология сабағында оқушыларды өздігінен білім алуға белсенді ету;
- балаларды жұмыс жоспарын құруға, оны іске асыруға, олар алған білім тізбегін логикалық түрде құруға, талқылауға, өз көзқарасын білдіруге, оны қорғауға және қорғауға, сұрақтар құрап, оларға жауап бере білуге үйрету;
- басты мақсат - баланың жеке басын дамыту, оған сенімділік беру және өзін-өзі бағалауды көтеру, яғни болашаққа деген сенімді қалыптастыру.

Алға қойған мақсаттарымызға жету үшін сабақ өткізу кезінде оқытудың белсенді әдістерін қолданамыз.Жұпта және топта жұмыс жасаудың артықшылығы бар:
біріншіден, оқушылар бірге оқиды, қарым-қатынас жасай біледі, басқаларға үйрету арқылы білім алады;
екіншіден, топта жұмыс істей отырып, әр оқушы өзінің жақын даму аймағында болуы мүмкін, ал оқыту деңгейі жоғары оқушылар, сонымен қатар мұғалім олар үшін білімнің кеңеюі үшін «орта» ұйымдастыра алады.

Балаларды тәуелсіз болуға, логикалық ойлауға, зерттелген тақырыптар арасында байланыс орнатуға үйрету үшін бақылауды қажет ететін әр түрлі әдіс-тәсілдерді қолданамыз, осыған байланысты оқушыларға үй тапсырмасын береміз:

- үйге эксперимент жүргізу,
- интернет кеңістігінде жұмыс жасау,
- қосымша әдебиеттермен жұмыс жасау (бұқаралық ақпарат құралдары, оқу және анықтамалық әдебиеттер).

Үйде эксперимент жүргізу сонымен қатар қосымша білім көзін іздеу қажеттілігін тудырады, демек,

танымдық әрекетті белсендіреді, қызығушылықты дамытады және нәтижесінде білім сапасының артуына әкеледі. Мұндай міндеттер мотивацияның артуына, талдамалық қабілеттердің дамуына, жауапкершілікке, тәуелсіздікке ықпал етеді. Мұндай тапсырмалар мотивацияның артуына, талдамалық қабілеттердің дамуына, жауапкершілік пен тәуелсіздікке ықпал етеді. Мұндай тапсырмалар әр түрлі деңгейдегі оқушыларды тартады, нашар үлгеретін оқушылармен де жұмыс жасалады.

Қосымша ақпарат көздерімен оқушылардың өзіндік оқу-танымдық іс-әрекеттері, сонымен қатар практикалық, зертханалық жұмыстар мен үйдегі тәжірибелер жаратылыстану сауаттылығын қалыптастыруға ықпал етеді,олар орындалған жұмысты талдауға бағытталған ойлау процестерін дамытады: бұл өмірде пайдалы бола ма? Өздеріне қойылған сұрақтарға жауап бере отырып, өмірлік жағдайларды шешу үшін болашақта қолдана отырып, өздеріне қажет ақпаратты таңдайды. Биология - эксперименттік пән. Мектептегі биологияны оқу процесінде оқушылар биология кабинетінде жұмыс істеу кезінде қауіпсіздік ережелерін оқып үйрену кезінде пайда болатын алғашқы медициналық көмек көрсетудің белгілі бір дағдыларын дамытады.

Жаратылыстану сауаттылығы оқу сауаттылығымен тығыз байланысты болғандықтан, сабақтарда алго-эвристикалық бағдарламаларды,белсенді үлестірме материалдарды,сонымен қатар экологиялық мазмұндағы әр түрлі тапсырмаларды қолданамыз. Биологиялық мазмұнды мәселелерді шешу үшін математикалық сауаттылықты қалыптастыру қажет,сондықтан экологиялық мазмұнға қатысты есептер шығарған кезде әртүрлі деңгейдегі оқушылардың қандай математикалық дағдыларға ие екендігін анықтай отырып, математика мұғалімдерімен кеңесу қажет. Сабақта әр түрлі әдіс-тәсілдерді қолдана отырып, оқушылардың бойында функционалды жаратылыстану сауаттылығын қалыптастырып қана қоймай, олардың танымдық белсенділіктерін жандандыра отырып, оларды оқу үдерісіне ынталандыруға тырысу керек. Сабақты өткізудің әр түрлі формалары оқу процесін қызықты етіп қана қоймай, сонымен қатар танымдық етеді, бұл пән бойынша білім сапасының динамикасына жағымды әсер етеді.

Пайдаланылған әдебиеттер

1.Мырзабаев А.Б.»Биологиялық сауаттылық негіздерді»– Қарағанды, 2016. 227 – 279 бет.
2.Бұзаубақова К.Ж. «Білім берудегі функционалдық сауаттылық негіздері»– Тараз, 2014. 243 – 261 бет
3. Тәжіғұлова Қ.М., Мусина Д.Е. «Биология пәнінен белсенді әдістерлі қолдану тиімділігі». – Алматы, 2016. – 397 бет.

«ҮЗДІК ҚАЛАМ» РЕСПУБЛИКАЛЫҚ ҒЫЛЫМИ-ТАНЫМДЫҚ ӘДІСТЕМЕЛІК ЖУРНАЛ
REPUBLICAN SCIENTIFIC AND EDUCATIONAL, METHODICAL JOURNAL
РЕСПУБЛИКАНСКИЙ НАУЧНО-ПОЗНАВАТЕЛЬНЫЙ, МЕТОДИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ

БАСТАУЫШ СЫНЫПТА САБАҚҚА ҚАТЫСУДЫ ЫНТАЛАНДЫРУДЫҢ ИННОВАЦИЯЛЫҚ ТӘСІЛДЕРІ

Ағайдарова Гульден Мирамгалиевна,
№2 Ембі қалалық ЖББОМ «КММ»-нің
бастауыш сынып мұғалімі

Бастауыш сынып – баланың оқу өміріндегі ең маңызды кезеңдердің бірі. Бұл кезеңде оқушылардың оқу процесіне деген қызығушылығы қалыптасып, білім алуға деген ынтасы пайда болады. Мұғалімнің негізгі міндеттерінің бірі – әрбір оқушыны сабаққа белсенді қатыстыру және оның оқу мотивациясын арттыру. Себебі, сабаққа қатысу деңгейі баланың оқу жетістіктерімен тікелей байланысты.

Қазіргі білім беру жүйесі жылдам өзгеруде, инновациялық технологиялар мен педагогикалық әдістер күннен күнге жаңарып, жетілуде. Осы өзгерістер оқушылардың танымдық қабілеттерін арттырып, олардың сабаққа деген ынтасын көтеруге бағытталған. Бастауыш сыныпта сабаққа қатысуды ынталандырудың инновациялық тәсілдері – бұл оқушылардың қызығушылығын ояту мен сабаққа деген ұмтылысын күшейтуге бағытталған әдістердің жиынтығы.

Баланың жас ерекшелігін ескеру – тиімді оқыту мен тәрбиелеудің негізі. Кіші жастағы оқушылардың психологиялық, физикалық және әлеуметтік ерекшеліктеріне сай педагогикалық әдістерді таңдау керек. Сонымен қатар, мұғалімнің шығармашылығы, кәсіби біліктілігі мен педагогикалық инновацияларды меңгеруі маңызды рөл атқарады. Осы мақалада бастауыш сынып оқушыларының сабаққа қатысуын ынталандырудың заманауи, тиімді әдістері мен тәсілдері қарастырылады.

Оқушылардың сабаққа қатысуын ынталандыру – білім беру сапасының негізі болып табылады. Бастауыш сынып оқушыларының психологиялық ерекшеліктерін ескере отырып, олардың белсенділігін арттыру үшін мұғалім инновациялық әдістерді тиімді қолдануы тиіс.

Бірінші инновациялық тәсіл – ойын әдістері. Ойын – баланың дамуы мен білім алуындағы негізгі құралдардың бірі. Ойын арқылы балаларға жаңа материалды меңгеру жеңілдейді, сабақ қызықты өтеді, оқушылар өздерін еркін сезінеді. Мысалы, қазақ тілін үйретуде әріптерді таныстыру мақсатында «Әріптер патшалығы» атты рөлдік ойын ұйымдастыруға болады. Мұнда әр бала әріптің кейіпкеріне айналып, сол арқылы тілдік дағдыларды дамытады. Сонымен қатар, математикалық сабақта «Есептер қазынасы» ойынын енгізу арқылы оқушылардың есептеу дағдылары жетілдіріледі.

Ойын сабақта оқушылардың тек танымдық белсенділігін ғана емес, сондай-ақ әлеуметтік дағдыларын дамытуға көмектеседі. Топтық

ойындар арқылы балалар ынтымақтастықты, өзара сыйластықты үйренеді. Ойындарда жеңіс пен жеңіліс, ережелерді сақтау сияқты маңызды құндылықтар қалыптасады. Ойын әдісі оқушылардың эмоционалдық жағдайын жақсартып, сабаққа деген жағымды қатынасты қалыптастырады.

Екінші әдіс – ақпараттық-коммуникациялық технологияларды (АКТ) қолдану. Қазіргі уақытта интерактивті тақталар, планшеттер, смартфондар және арнайы білім беру бағдарламалары оқыту процесіне енгізіліп отыр. АКТ көмегімен мұғалімдер оқушыларға күрделі білімді қарапайым әрі түсінікті түрде жеткізе алады. Мысалы, интерактивті тақтада қазақ тілінің дыбыстарын тыңдап, оларды айыруды үйрету оқушылар үшін әлдеқайда тиімді әрі қызықты.

Сондай-ақ, планшеттер арқылы балалардың шығармашылық жұмыстарын орындауға мүмкіндік береді. Мысалы, сурет салу немесе мәтін жазу бағдарламалары қолданылып, оқушылардың тілдік және көркемдік қабілеттері дамиды. АКТ сабақтарды визуалды және интерактивті етеді, бұл оқушылардың зейінін арттырады, материалды есте сақтауды жеңілдетеді. Технологияны қолдану арқылы мұғалім сабақты ойын түрінде ұйымдастырып, балалардың оқу процесіне қатысуын белсенді етеді.

Үшінші тәсіл – эмоционалды-психологиялық қолдау. Бастауыш сынып оқушылары үшін сабақтағы жағымды атмосфера өте маңызды. Мұғалімнің оқушыларға деген жылы қарым-қатынасы, позитивті кері байланыс балалардың өзін-өзі бағалауына оң әсер етеді. Әрбір бала мақұлдау мен мадақтауға мұқтаж. Мысалы, оқушы бір дұрыс жауап берген кезде немесе жақсы жұмыс істегенде, мұғалім оның күш-жігерін жоғары бағалап, жылы сөздер айтуы керек.

Эмоционалды қолдау сабақтағы стресс деңгейін төмендетеді, оқушылардың сенімін арттырады. Мұғалім сабақты сәтті өткен оқушыларды марапаттау жүйесін енгізсе, бұл балалардың ынтасын арттырады. Сонымен қатар, сабақты бастамас бұрын қысқа релаксациялық жаттығулар жасау немесе позитивті әңгіме айту балалардың көңіл-күйін көтеріп, сабаққа дайындық деңгейін жақсартады.

Төртінші тәсіл – топтық жұмыс және ынтымақтастықты дамыту. Бастауыш сынып оқушылары үшін топтық жұмыс әлеуметтік дағдыларды дамытуда маңызды рөл атқарады. Инновациялық педагогикада топтық жобалар, бірлескен тапсырмалар кең қолданылады. Мысалы, қазақ тілі сабағында «Менің отбасым» тақырыбында топтық эссе жазу немесе сурет салу арқылы оқушылардың өзара түсіністігі мен ынтымақтастығы дамиды.

Топтық жұмыстың арқасында балалар бір-бірін тыңдап, пікір алмасады, қиын тапсырмаларды бірге шешуді үйренеді. Бұл тәсіл олардың өзара құрметі мен сенімін арттырады, сабаққа белсенді қатысуға ықпал етеді. Топтық әдісті қолдану арқылы мұғалім әр оқушының қабілеті мен жеке ерекшелігін ескере отырып, оқыту үдерісін тиімді ұйымдастырады.

Бесінші тәсіл – дифференциация және даралау. Әр оқушының оқу деңгейі, қабілеті және қызығушылығы әртүрлі. Сондықтан сабақ барысында мұғалім әр оқушыға жеке қарай білуі керек. Дифференциация әдістері арқылы оқушыларға олардың деңгейіне сай тапсырмалар беріледі. Мысалы, математика сабағында кейбір оқушыларға жеңіл есептер ұсынылса, басқаларына күрделі тапсырмалар беріледі.

Дифференциация баланың өзін табысты сезінуіне мүмкіндік береді, ол сабақты қиын деп ойламайды және оқуға деген ынтасы артады. Бұл әдісті қолданған кезде мұғалім оқушылардың оқу мотивациясын арттырып, олардың сабаққа белсенді қатысуын қамтамасыз етеді.

Алтыншы тәсіл – ата-аналармен ынтымақтастық орнату. Бастауыш сынып оқушылары үшін ата-ананың қолдауы өте маңызды. Мұғалім мен ата-ананың бірлескен жұмысы балалардың сабаққа деген қызығушылығын арттырады. Мысалы, ата-аналар мектептегі іс-шараларға қатысып, үйде баламен бірге оқу мен тапсырмалар орындауға көмектессе, бұл баланың оқу процесіне деген мотивациясын күшейтеді.

Ата-аналарға арналған кеңестер мен тренингтер ұйымдастыру арқылы олардың балаларымен қарым-қатынасы жақсарып, баланың оқу жетістіктерін бақылау оңайлайды. Сонымен қатар, ата-аналардың мұғаліммен тұрақты байланыста болуы оқу үдерісінің тиімділігін арттырады.

Жоғарыда аталған тәсілдер кешенді түрде қолданылғанда, бастауыш сынып оқушыларының сабаққа қатысуы мен оқу мотивациясы айтарлықтай өседі. Инновациялық әдістер оқу үрдісін тартымды, қызықты және нәтижелі етеді, бұл балалардың шығармашылық және танымдық қабілеттерін дамытуға жағдай жасайды.

Бастауыш сыныпта сабаққа қатысуды ынталандырудың инновациялық тәсілдері оқушылардың танымдық белсенділігін арттырудың маңызды құралы болып табылады. Ойын элементтерін енгізу арқылы сабақ қызықты әрі тартымды болады, бұл балалардың белсенді қатысуына септігін тигізеді. Ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдану оқыту үдерісін интерактивті етіп, оқушылардың оқу материалын тереңірек меңгеруіне мүмкіндік береді. Эмоционалды-психологиялық қолдау балалардың өзіне деген сенімін арттырып, сабақтағы жағымды атмосфера қалыптастырады.

Топтық жұмыс пен ынтымақтастық да балалардың әлеуметтік және коммуникативтік дағдыларын дамытып, олардың сабаққа қатысуын арттырады. Дифференциация әдістерін қолдану әр оқушының жеке қабілеттерін ескеріп, оқу процесін тиімді ұйымдастыруға көмектеседі. Ата-аналармен тығыз байланыс білім алу мотивациясын қолдап, балалардың оқу жетістіктерін жақсартады.

Осылайша, бастауыш сынып мұғалімдері инновациялық әдістерді

жүйелі қолдану арқылы оқушылардың сабаққа қатысу деңгейін жоғарылатып, олардың жан-жақты дамуына ықпал ете алады. Бұл білім беру сапасын арттырып, әрбір баланың өз қабілеттерін толық ашуына жол ашады. Сондықтан қазіргі заманғы білім беру үдерісінде инновацияларды енгізу – табысты оқытудың басты кепілі болып табылады.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Ахметова, Г.Қ. (2018). Бастауыш сыныпта ойын әдістерін қолдану арқылы оқу мотивациясын арттыру. *Педагогика және психология журналі*, 3(12), 45-52.

2. Байжанов, С.Т. (2020). Ақпараттық-коммуникациялық технологиялардың бастауыш сынып оқушыларын оқытудағы рөлі. *Білім беру инновациялары*, 7(4), 88-95.

3. Жұманова, Л.А. (2019). Дифференциация әдістерін қолдану арқылы оқушылардың білім сапасын арттыру. *Қазақстан педагогика журналы*, 10(5), 30-37.

4. Қожахметова, А.С. (2021). Эмоционалды-психологиялық қолдаудың бастауыш сынып оқушыларына әсері. *Психология және педагогика зерттеулері*, 2(8), 60-67.

5. Нұрғалиева, Б.К. (2017). Топтық жұмыс және ынтымақтастық тәсілдері бастауыш сыныпта. *Заманауи білім беру технологиялары*, 5(3), 102-110.

6. Садықова, Ж.М. (2019). Ата-аналармен ынтымақтастық – бастауыш сынып оқушыларының оқу мотивациясын арттырудың негізі. *Педагогикалық тәжірибе және әдістеме*, 4(6), 15-21.

7. Төлегенова, С.Қ. (2022). Бастауыш сыныпта инновациялық оқыту әдістері. *Білім және ғылым*, 1(9), 54-63.

8. Шәріпова, М.А. (2020). Ақпараттық-коммуникациялық технологияларды сабақта тиімді пайдалану. *Қазіргі білім беру үрдісі*, 6(2), 77-84.

БАСТАУЫШ СЫНЫПТА ДАМЫТА ОҚЫТУ ТЕХНОЛОГИЯСЫНЫҢ ТИІМДІЛІГІ.

Айтжанова Майгүл Нұрқасымқызы,
Ақтөбе облысы, Ақтөбе қаласы
№78 ЖОББ мектеп-гимназиясының бастауыш сынып мұғалімі

Бастауыш сынып оқушысын оқыту барысында жаңа технологиялық әдістерді пайдалану шәкірттердің ойлана білу қабілеттерін дамытады, олардың білім сапасын жақсартады, ой өрісін кеңейтеді, есте сақтау қабілеттерін өсіреді. Оқыту мен дамыту әдістерінің екуіде жеке тұлғаның қалыптасуына ықпал ететін маңызды айғақтар болып саналады. Дамыта оқытуда оқушының ойлау, ізденушілік, зерттеушілік қабілеттері артып, талдау арқылы белгілі бір шешімге келуге, оны дәлелдей білуге,

оқушының өз ой-пікірін айтуға мүмкіндік беріледі. Бастауш саты- бұл оқушы тұлғасы мен санасының қарқынды дамитын құнды, қайталанбайтын кезеңі. Сондықтан бастауыш мектеп – оқушыны тұлға етіп қалыптастырудың алғашқы баспалдағы. Бастауыш сынып оқушыларын оқытуда негізінен дамыта оқыту технологисы басшылыққа алынады. Себебі қазіргі оқулықтар дамыта оқыту технологиясы негізінде жазылған. Сондықтан әрбір бастауыш сынып мұғалімі «Дамыта оқыту» технологиясындағы сабақтың құрылымын, әдіснамалық негіздерін толық меңгеріп, өз іс-тәжірибесінде шығармашылықпен қолдана білу тиіс.

Оқу – адамның психикалық дамуының формасы, элементі. Кез келген оқыту белгілі бір мөлшерде адамды дамытады. «Даму» ұғымы сөздікте «... мөлшерлік өзгерістердің белгілі бір өлшем шегінен шығып, сапалық өзгерістерге айналуы» -деп түсіндіріледі. «Даму» ұғымының психологиялық анықтамасы – жаңарту процесі жаңаның өмірге келуі, ескінің жоғалуы деген мағынаны білдіреді. Оқыту мен дамытудың арасында тығыз байланыс бар екенін психология ғылымы жеткілікті дәрежеде дәлелдеп берді деп айтуға болады.

И.Я Лернер «Даму» деген ұғымды педагоикалық заңдылықтарға негіздей отырып, адамның әртүрлі қиындықтардағы мәселелерді шеше білуге дайындығы деп түсіндіреді. Мұндай анықтама интеллектуалдық іс-әрекетті жоғары орынға шығарады. Мәселе қаншалықты күрделі болса, оны шешуге жұмсалатын ақыл- ой қызметі де соншалықты кең, аумақты, демек даму деңгейі де жоғары болады.

Л.В. Занков ақыл –ой қызметінің төмендегідей көрсеткіштері дамуды іске асырады деп есептейді. Олар байқампаздық, өз ойын еркін жеткізе білу, практикалық іс- әрекетті атқара білу. В.В. Давыдов ақыл ойдың дамуының көрсеткіші ретінде жинақтай, қорытындылай алу дағдысын есептейді. Тұтас алғанда барлық авторлардың даму туралы ойлары оқыту барысында баланың психикасының жаңа сапалық деңгейге көтерілуі дегенге келіп саяды және оның басты шарты ретінде әрекет алынды.

Метеп оқушыларының танымдық қызығушылығын дамытудың негізгі факторы олардың білімі мен дағдыларының дәрежесі ғана емес, сонымен бірге, баланың маңызды психикалық қызметтерін, ақыл –ой жұмысының тәсілдері қалыптастыруға мүмкіндік беретін оқу процесін жолға қою керектігі саналады. Оқушының шығармашылық қабілеті де оның ойлау мен практикалық әрекеттері арқылы ғана дамиды. Ойлауға үйретететін сабақтарды дамыта оқыту сабақтары деп білеміз.

Дамыта оқытуды ұйымдастыру, балаға ақыл-ой әрекетін меңгеруге жағдай жасау деп қарастыру керек. Дамыта оқыту сабақтағы ерекше ахуал, мұғалім мен оқушы арасындағы ерекше қарым-қатынас. Мұғалім бұл жағдайда дайын білімді түсіндіріп қоюшы, бағалаушы емес, танымдық іс-әрекетті ұйымдастыратын ұжымдық

істердің ұйытқысы. Тек осындай оқыту ғана баланың интеллектісінің көзін ашып, шығармашылығын дамытады.

Дамыта оқытудың ерекшелігі:

- оқушыларды еріксіз және қыстамай оқыту;
- оқушылардың білім алуға деген қызығушылықтарын дамыту үшін тақырыптарды жаңа бір қырынан қайталауды ұсынып отыру;
- білімнің базалық деңгейінің барлық оқушылар үшін міндеттілігі;
- оқушыға өз деңгейін таңдауға ерік беру;
- оқушыларға берілетін білімнің сараланууы;
- оқыту мен тәрбиенің бірлігі.

Дамыта оқытуда баланың ізденушілік – ойлау әрекетін ұйымдастыру басты назарда ұсталады. Ол үшін бала өзінің бұған дейінгі білетін амалдарының - тәсілдерінің жаңа мәселені шешуге жеткіліксіз екенін сезетіндей жағдайда түсуі керек. Содан барып оның білім алуға деген ынта- ықыласы артады, білім алуға әрекеттенеді. Сабақ мұндай жағдайда төмендегідей үш құрамдас бөліктерден тұратын болады.

1.Оқу мақсаттарының қойылуы

2.Оны шешудің жолын бірлесе қарастыруы

3.Шешімнің дұрыстығын дәлелдеу.

Бұл - үшеуі дамыта оқытудың Д.Б. Эльконин -В.В. Давыдов жасаған жүйенің негігі компоненттері.

Оқушы алдында оқу мақсаттарын қоюда ешқандай дайын үлгі берілмейді. Мақсатты шешу, іштей талқылау, сосын жинақтау арқылы жүзеге асыралады. Мұғалім сабақ процесін ұйымдастырушы, бағыттаушы адам рөлінде шешім табылған кезде әркім оның дұрыстығын өзінше дәлелдей білуге үйретіледі. Әр оқушыға өз ойын, пікірін айтуға мүмкіндік беріледі, жауаптар тындалады. Әрине, жауаптар барлық жағдайда дұрыс бола бермес. Дегенімен әр бала жасаған еңбегінің нәтижесім ен бөлісіп, дәлелдеуге талпыныс жасайды, жеке тәжірибесін қорытындылауға үйренеді.

Әдебиеттер:

1. Сейсенбаева Ж.А «Жобалап оқыту - бастауыш мектеп оқушысының білімін дамыту құралы», Талдықорған, 2015ж.

2. Жанпейісова М.М. «Модульдік оқыту технологиясы оқушыны дамыту құралы ретінде». Алматы, 2006 жыл.

3. Искакова Р., Ерназарова З. «Жаңа технологияны пайдалану әдістері». Қызылорда, 2004 жыл.

«ҮЗДІК ҚАЛАМ» РЕСПУБЛИКАЛЫҚ ҒЫЛЫМИ-ТАНЫМДЫҚ ӘДІСТЕМЕЛІК ЖУРНАЛ
REPUBLICAN SCIENTIFIC AND EDUCATIONAL, METHODICAL JOURNAL
РЕСПУБЛИКАНСКИЙ НАУЧНО-ПОЗНАВАТЕЛЬНЫЙ, МЕТОДИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ

БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҒЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУДЫҢ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ НЕГІЗІ

Ақбалашова Әлия Ақбалашқызы,
Ақтөбе облысы, Алға ауданы, Маржанбұлақ ауылы
№2 Маржанбұлақ орта мектебінің бастауыш класс мұғалімі

Білім берудегі сауаттылық мәселесі, біріншіден, нақты бір елдегі халықтың әлеуметтік жағдайына, екіншіден, мемлекеттің экономикалық дамуына, үшіншіден, елдегі мәдени ахуалға тәуелді болатындығы айқын. Бүгінгі өркениеттің даму деңгейі білімділік пен сауаттылық ұғымдарының мазмұны мен оны түсінудің сара жолдарын іздестіруді қажет етіп отыр. Ғылыми еңбектерде сауаттылық ұғымының белгілі бір деңгейде ана тілінің грамматикалық нормаларына сай оқу, дұрыс жаза алу дағдыларын игеру екені байқалады. Әйтсе де адамның өмір сүруіне қажетті деп танылып, меңгеруге ұсынылған бастауыш мектеп деңгейіндегі белгілі бір білім, білік пен дағдылардың жиынтығы (оқу, жазу, санау, сурет салу және т.б.) ретіндегі тілдік сауаттылық қазіргі кездегі әлеуметтік сұраным талаптарымен сәйкес келе бермейді.

Сауаттылық ұғымының нақты мазмұны дара тұлғаның дамуына қойылатын қоғамдық талаптарға байланысты құбылмалы сипатқа ие болады. Ол қарапайым оқу, жазу, санау біліктіліктерінен бастап адамның әлеуметтік үдерістерге саналы түрде қатысуына мүмкіндік беретін, қоғамдық қажеттігі айқын кешенді білімдер мен біліктерден құралатын функционалдық сауаттылықты меңгеруді де қамтиды. С.И.Ожеговтың сөздігінде «функция» сөзінің мәні «Вызванный функционированием чего-нибудь, зависящий от деятельности, а не от структуры, строения чего-нибудь (книжн)» – деп анықталса, Қазақ тілінің түсіндерме сөздігінде: «фукционалдық ұғымы бір нәрсенің құрылысы, құрамынан емес, қызметінен болатын, соның әрекетіне байланысты болады» – деп сипаттама беріледі. Бұдан «функция» ұғымы белгілі бір заттың атқаратын қызметіне немесе іс-әрекетіне қатысты айтылатыны танылады. Мысалы, техникалық құрал-жабдықтарды алар болсақ (компьютер, сканер, принтер, т.б.), олардың өз функциялары бар. Ал «функция» ұғымы адамға қатысты айтылғанда, оның іс-әрекетіне байланысты қарастырылады. Кез келген маманның атқаратын белгілі бір функциясы немесе қызметі болады, ол соның дұрыс атқарылуына жауап береді. Айталық, мектеп директорының, оқу ісі немесе тәрбие жөніндегі орынбасарларының әрқайсысының өз функциясы бар және

әрқайсысы өз бағыты бойынша жауап береді.

Жалпы, сауаттылық адамның білімділігіне қатысты ұғым екені белгілі. Яғни, сауатты деген сөздің түпкі мағынасы оқу, жазу, санау біліктіліктері қалыптасқан, грамматикалық тұрғыда таза, қатесіз жаза, сөйлей, оқи алатын, сондай-ақ дұрыс есептей білетін адам сауатты ретінде танылады. Ал «функционалдық сауаттылық» белгілі бір кезеңге сай субьектінің алған білімі мен білігі негізінде сауатты іс-әрекет ете алуы деген мағынаны білдіреді.

Қоғамның дамуына байланысты сауаттылық ұғымының мәні тарихи тұрғыдан өзгергенін, тұлғаға қойылатын талаптарда оқу, жазу, санай білу қабілеттерінен гөрі белгілі бір қоғамда өмір сүруге қажетті білім мен біліктердің жиынтығын игеру, яғни функционалдық сауаттылыққа жету деген сипатта ұғынылады. Қазіргі әлемдегі, еліміздегі өріс алып отырған түрлі бағыттағы дамулардың әсерінен қоғамның адамға қоятын талаптарының өзгеруі нәтижесінде функционалдық сауаттылық ұғымы кең тарала бастады.

Сауаттылық ұғымы оны білім берудің әрекеттік аспектісімен бірлікте алғанда ғана кеңейе түседі. Функционалдық сауаттылық – тұлғаның пәндік білім, білік, дағдыларын әлеуметтік-қоғамдық ортада кез келген жағдаятқа сәйкес еркін қолдана алу мүмкіндіктерінің қалыптасқан жүйесі.

Қазіргі таңда функционалдық сауаттылық ұғымы білім кеңістігіндегі білімді құзыреттілікке бағыттау парадигмасына байланысты туындап отыр. Қазіргідей пәндік білімге ғана негізделіп отырған оқу үдерісінде баланың жалпы дүниетанымының қалыптасуы, өміртанымдық дағдыларының жетілдірілуі, білімнің күтілетін нәтижеге бағытталуы қоғамдық-гуманитарлық пәндердің жаңарған мақсат-міндеттерінен бастап оқытудың әдістемелік жүйесінің әр бөлігінің (білім мазмұны, оқыту түрлері, оқыту әдістері, білім нәтижелері) түбегейлі өзгертілу деңгейіне қатысты екені сөзсіз. Мектептік білім беру жүйесін жаңа уақыт талабына орай жетілдіру білім беру жүйесін өзіміздің ұлттық болмысымызға, негізге алынған ұстанымдарымызға сай құруды қажет етеді. Осыған орай мектептегі берілетін білімді шынайы өмірмен ұштастырып, бастауыш мектепті бітіруші түлектерді үлкен өмірге дайындау қажеттігі туындайды. Сондықтан бастауыш мектеп оқушыларының меңгеруі тиіс білім, білік, дағдыларының жиынтығы ретінде, яғни оқытудың түпкі нәтижесі ретінде оқушылардың бойында қалыптасатын құзыреттіліктер алынады.

Сондықтан қазіргі кезеңде Қазақстандағы білім беруде жаңа нәтижеге жетудің басым бағыттарының бірі ретінде білімділік бағыттан оқушылардың бойында құзыреттерді қалыптастыру бағытына өту мәселесі қарастырылуда. Құзыреттілік бағыт – межелеген мақсаттарға жету үшін оқушының ішкі (білім, білік, дағды, құндылық, психологиялық ерекшеліктер және т.б.) және сыртқы (ақпараттық, адами, материалдық және т.б.) ресурстарды

тиімді ұйымдастырудағы дайындығының қалыптасуын көздейді. Мектепте берілетін білім, ендігі жерде, негізгі мақсатқа жетудің құралы болуы керек деп тұжырымдалды. Дәстүрлі мектепте білім баланың білімді болуы үшін ғана беріліп, сол берілген білімнің болашақта бала өміріне қаншалықты қажет екендігі қарастырылмады. Педагогикалық мақсат нәтижесінде бала түсініктерді, мәліметтерді, ережелерді, заңдылықтарды, біліктіліктерді және т.б. меңгеруі тиіс, ал мұғалім сол білімді меңгертуі тиіс болды. Егер оқу нәтижесі құзыреттілік деп анықталса, онда пәнді меңгертуден күтілетін нәтижелер оқушының өмірлік дағдыларымен сабақтастырылуы қажет болып саналады.

Сонымен, функционалдық сауаттылық – жеке тұлғаның әлеуметтік, мәдени, саяси және экономикалық қызметтерге белсене араласуы және өмір бойы білім алуына ықпал ететін базалық факторы, яғни бүгінгі жаһандану дәуіріндегі заман ағымына қарай ілесе отырып, меңгерген білімді тұрмыс тіршілікте қолдана алуы мен жетілдіре отыруы. Сонда, функционалдық сауаттылық ұғымына келесі анықтаманы беруге болады: адамның мамандығына, жасына қарамастан меңгерген білімді сауатты қолдана алуы мен үнемі білімін жетілдіріп отыру процесі. Мұндағы басшылыққа алынатын функционалдық сапалар: белсенділік, шығармашылық тұрғыда ойлау, шешім қабылдай алу, өз кәсібін дұрыс таңдай алуға қабілеттілік, т.б. Яғни, жалпы білім беретін мектептерде Қазақстан Республикасының зияткерлік, дене және рухани тұрғысынан дамыған азаматын қалыптастыру, оның өзгермелі әлемде әлеуметтік бейімделуін қамтамасыз ететін білім алудағы қажеттіліктерін қанағаттандыру болып табылады.

Осыған орай, Ұлттық жоспарда функционалдық сауаттылықтың төмендегідей негізгі механизмдерін бөліп көрсетеді. Ұлттық жоспардың жоғарыда аталған мақсат, міндеттерін жүзеге асыруда төмендегідей тетіктері нақтыланып, мектеп оқушыларының функционалдық сауаттылығын дамыту үшін білім беру жүйесінде басшылыққа алынады.

Қолданылған әдебиеттер тізімі

1. Қаплиева А. Л. «Оқушылырдың сауаттылық дағдыларын рухани-адамгершілік құндылықтар негізінде қлыптастыру» Атырау 2013.

2. Б.Төлентай , Р. Байғабылова. «Функционалды сауаттылық қағидалары» Сериясы «Аруна» баспасы 2013 жыл

3.Әмірова Ә. Бастауыш сынып оқушыларының шығармашылық іс-әрекетін қалыптастырудың теориясы мен технологиясы. - Алматы, 2008. 186-188 б.

4.Мектеп оқушыларының функционалдық сауаттылығын дамыту жөніндегі 2012 — 2016 жылдарға арналған ұлттық іс-қимыл жоспары.Астана. 2012 жылғы 25 маусым.

«ҮЗДІК ҚАЛАМ» РЕСПУБЛИКАЛЫҚ ҒЫЛЫМИ-ТАНЫМДЫҚ ӘДІСТЕМЕЛІК ЖУРНАЛ
REPUBLICAN SCIENTIFIC AND EDUCATIONAL, METHODICAL JOURNAL
РЕСПУБЛИКАНСКИЙ НАУЧНО-ПОЗНАВАТЕЛЬНЫЙ, МЕТОДИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ

ФОРМИРОВАНИЕ НАВЫКОВ РЕШЕНИЯ ЗАДАЧ С ПОМОЩЬЮ КОМПЬЮТЕРНЫХ МОДЕЛЕЙ

Алгалиева Бакытгуль Тлектесовна,
учитель информатики КГУ Средней школы № 35
имени Х. Досмухамедулы города Актобе

В современном мире цифровые технологии играют ключевую роль во всех сферах жизни, включая образование. Информатика как учебная дисциплина занимает особое место в подготовке учащихся к жизни и профессиональной деятельности в условиях быстро меняющегося технологического прогресса. Одной из важных задач образовательного процесса становится формирование у школьников навыков решения задач с использованием компьютерных моделей. Такой подход способствует не только освоению технических знаний и умений, но и развитию логического мышления, творческих способностей, аналитического и системного подхода к решению реальных проблем.

Компьютерное моделирование представляет собой процесс создания упрощённого, но максимально адекватного отражения реальных объектов, процессов или явлений с помощью специальных программных средств. Это мощный инструмент, позволяющий визуализировать, анализировать и прогнозировать поведение систем, которые сложно или невозможно исследовать непосредственно. В условиях школы компьютерные модели становятся не просто способом демонстрации учебного материала, а эффективным средством формирования умений, необходимых для самостоятельного решения разнообразных задач.

Навыки решения задач, в свою очередь, охватывают целый комплекс компетенций, включающих умение правильно понять постановку задачи, выделить ключевые элементы, выбрать подходящий метод решения, построить модель, провести необходимые вычисления или симуляции и сделать обоснованные выводы. Компьютерное моделирование в этом процессе играет роль инструмента, который упрощает и ускоряет поиск решения, делая процесс более наглядным и доступным для понимания. При этом важно, чтобы учащиеся не только пользовались готовыми моделями, но и учились создавать собственные, адаптируя их под конкретные условия и задачи.

Формирование этих навыков требует осознанного и систематического подхода, который включает несколько последовательных этапов. Сначала необходимо познакомить учащихся с основными понятиями моделирования и его значением в различных областях науки и техники. Важно показать, что модели — это не просто абстракции, а мощный инструмент познания, позволяющий исследовать сложные системы. Это формирует у школьников понимание того, зачем и как применяются

компьютерные модели, что является основой для дальнейшего обучения.

Далее следует освоение конкретных программных средств моделирования, доступных и удобных для школьников. В настоящее время существует множество программ, которые позволяют создавать модели без глубоких знаний в области программирования. Среди них — визуальные среды программирования, такие как Scratch и Blockly, математические пакеты GeoGebra и MATLAB, а также специализированные симуляторы и среды, например NetLogo. Использование таких инструментов способствует развитию у учащихся не только технических навыков, но и творческого подхода к решению задач, поскольку они могут экспериментировать, модифицировать модели и наблюдать последствия изменений.

Очень важным компонентом методики является применение проблемно-ориентированного обучения, которое ставит перед учащимися реальные задачи, требующие поиска нестандартных решений. Это позволяет активизировать мыслительную деятельность, развивать самостоятельность и ответственность. Особую роль играет проектная деятельность, которая интегрирует знания из разных предметных областей и позволяет учащимся работать в команде, распределять роли и совместно достигать поставленных целей. В ходе проектов школьники учатся планированию, анализу результатов, представлению и аргументации своих выводов.

Методическая работа педагога в этом процессе не ограничивается простым предоставлением знаний и заданий. Учитель выступает как организатор и координатор, создающий условия для творческой деятельности и самостоятельного поиска. Важным становится формирование мотивации и интереса к изучению информатики и смежных наук через применение компьютерных моделей. Регулярная обратная связь и оценка результатов работы помогают корректировать процесс обучения, выявлять проблемные моменты и поощрять достижения каждого ученика.

Одним из преимуществ компьютерного моделирования является его междисциплинарный характер. Навыки, приобретённые в ходе изучения информатики, могут быть применены при изучении математики, физики, биологии, экономики и других предметов. Например, с помощью моделей можно исследовать законы механики, биологические процессы, экономические системы и многое другое. Такая интеграция знаний способствует формированию у школьников целостного и системного понимания окружающего мира, а также развивает умения комплексного анализа и решения междисциплинарных задач.

Практическая реализация обучения с использованием

компьютерного моделирования предполагает наличие соответствующих условий. Для эффективной работы необходим доступ к современному оборудованию и программному обеспечению, методическим материалам и поддержке со стороны образовательного учреждения. Кроме того, важным фактором является профессиональная подготовка педагогов, их готовность и способность внедрять инновационные методы обучения и использовать цифровые технологии.

Несмотря на значительные достижения в развитии компьютерного моделирования и его применении в образовании, существуют определённые вызовы и ограничения. Среди них — недостаток ресурсов в некоторых школах, сложность адаптации методик под различные уровни подготовки учащихся, а также необходимость постоянного повышения квалификации педагогов. Решение этих проблем требует системного подхода, включающего поддержку на уровне государства, разработку и распространение методических материалов, организацию курсов и тренингов для учителей.

В перспективе развитие технологий, таких как искусственный интеллект, дополненная и виртуальная реальность, откроет новые возможности для создания более сложных и реалистичных моделей. Это позволит сделать обучение ещё более интерактивным и персонализированным, учитывая индивидуальные особенности и потребности каждого ученика. Внедрение таких инноваций будет способствовать развитию новых форм учебной деятельности и подготовке школьников к вызовам цифровой эпохи.

Таким образом, формирование навыков решения задач с помощью компьютерных моделей представляет собой важную и актуальную задачу современного школьного образования. Этот процесс способствует развитию у учащихся ключевых компетенций, необходимых для успешной учебы, профессиональной деятельности и жизни в условиях информационного общества. Для достижения положительных результатов требуется комплексный и методически обоснованный подход, включающий последовательное обучение, использование современных технологий, активное применение проектных методов и создание условий для творческой деятельности школьников.

В заключение можно отметить, что компьютерное моделирование не только расширяет возможности традиционного обучения, но и формирует у школьников новые умения и подходы к решению задач. Это особенно важно в контексте формирования цифровой грамотности и подготовки молодого поколения к жизни и работе в условиях стремительного технологического прогресса. Учителям информатики и смежных дисциплин необходимо активно использовать современные методические подходы и технологии, чтобы помочь учащимся овладеть

этими навыками и раскрыть их потенциал.

Использованная литература

1. Абдулин, С. М. Методические основы формирования у учащихся навыков алгоритмического мышления на уроках информатики / С. М. Абдулин. — Алматы: Казахский национальный университет, 2019. — 148 с.

2. Алимбекова, Г. Ж. Современные технологии обучения информатике в условиях обновленного содержания образования / Г. Ж. Алимбекова // *Вестник педагогики и психологии Казахстана*. — 2020. — №4. — С. 54–60.

3. Джусупова, А. С. Компьютерное моделирование как средство формирования функциональной грамотности учащихся / А. С. Джусупова // *Педагогика и информатика*. — 2021. — Т. 12, №1. — С. 23–29.

4. Ергалиева, Г. С. Развитие навыков решения задач средствами компьютерного моделирования в средней школе / Г. С. Ергалиева // *Научный журнал «Образование и инновации»*. — 2022. — №2. — С. 40–47.

5. Исабекова, Г. М. Информационно-коммуникационные технологии в формировании ключевых компетенций учащихся / Г. М. Исабекова // *Информатика в школе*. — 2019. — №5. — С. 10–15.

ОҚУШЫЛАРДЫҢ ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҒЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУ ЖИЫНТЫҒЫ

Алитурлиева Айгуль Бурумбаевна,
Ақтөбе облысы, Алға ауданы, Маржанбұлақ ауылы
№2 Маржанбұлақ орта мектебінің бастауыш класс мұғалімі

Бастауыш мектеп оқушыларының функционалдық сауаттылығын қалыптастыру үшін оның теориялық-әдіснамалық негіздері анықталуы керектігі белгілі. Ол теориялық-әдіснамалық негіздер алға қойылып отырған келелі мәселенің бастау көздерін танытады.

Бастауыш мектеп оқушыларының функционалдық сауаттылығын қалыптастыруда мынадай мәселелердің басы ашық болуы тиіс:

- бастауыш мектеп оқушыларының функционалдық сауаттылығын жүйе ретінде танысақ, онда ол жүйенің құраушы бөлшектерін анықтау керек;
- бастауыш мектепте оқылатын әрбір жеке пән бойынша еліміздегі және осы бағытта қарастырылған шетелдік тәжірибені талдап-тану керек;
- бастауыш мектеп оқушыларының функционалдық сауаттылығы қалыптасуының

межелерін, белгілері мен шарттарын айқын анықтап алу керек.

Негізінде, берілген мәселе бойынша осы кезге дейін жарық көрген әдебиеттерді талдау барысында, көп ретте, «функционалдық сауаттылық», «функционалдық сауатты тұлға», «негізгі құзыреттер», «жалпыбілімдік біліктер» сияқты ұғымдардың көбірек талдауға түсірілетіні байқалады.

Осылардың әрқайсысына жеке-жеке түсініктеме беріп тоқталып кету жөн болмақ.

1) Сауаттылық дегеніміз – оқу, жазу, санау және құжаттармен жұмыс жасай алу дағдылары.

2) Минималды сауаттылық дегеніміз – қарапайым хабарламаларды оқу және жазу дағдылары.

3) Функционалдық сауаттылық дегеніміз – адам өзінің оқу және жазу дағдыларын әлеуметтік ортада қарым-қатынас жасауда қолдана білу қабілеті, яғни адамға өзін қоршаған әлеуметтік ортамен қарым-қатынасқа түсуге мүмкіндік беретін және сол ортаға барынша тез әрі жайлылықпен бейімделуіне жағдай туғыза алатын сауаттылық деңгейі. Бұл деңгейде адам мәтіндерден өзіне қажетті ақпаратты, мәлім іріктеп алуы үшін және сондай ақпаратты басқаларға жеткізе алуы үшін қажетті болатын қабілеттер қалыптасады.

Қазіргі әлемдік білім кеңістігіндегі халықаралық стандарт талаптарына сай оқыту үдерісінің орталық тұлғасы білім алушы субъект, ал ол субъектінің алған білімінің түпкі нәтижесі құзыреттіліктер болып белгіленуі білім беру жүйесінде «функционалдық сауаттылықты» қалыптастыру мәселесін негізге алудың өзектілігін арттырып отыр.

Функционалдық сауаттылық – адамның сыртқы ортамен қарым-қатынасқа түсе алу қабілеті және сол ортаға барынша тез бейімделе алуы мен қарымқатынас жасай алу деңгейінің көрсеткіші. Олай болса, функционалдық сауаттылық тұлғаның белгілі бір мәдени ортада өмір сүруі үшін қажетті деп саналатын және оның әлеуметтік қарым-қатынас жасауын қамтамасыз ететін білім, білік, дағдылардың жиынтығынан құралады. Ал кең мағынасында ол тек білік пен білімділік әлеміне барудың жолы ғана емес, ол – ұлттың, елдің немесе жеке адамдар тобының мәдени және әлеуметтік дамуының өлшемі. Осындай сапалық сипаты тұрғысынан қарағанда функционалдық сауаттылық жеке адамды дамытудың тетігі ретінде қолданылады.

Білім берудегі сауаттылық мәселесі, біріншіден, нақты бір елдегі халықтың әлеуметтік жағдайына, екіншіден, мемлекеттің экономикалық дамуына, үшіншіден, елдегі мәдени ахуалға тәуелді болатындығы айқын. Бүгінгі өркениеттің даму деңгейі білімділік пен сауаттылық ұғымдарының мазмұны мен оны түсінудің сара жолдарын іздестіруді қажет етіп отыр. Ғылыми еңбектерде сауаттылық ұғымының белгілі бір деңгейде ана тілінің грамматикалық нормаларына сай оқу, дұрыс жаза алу дағдыларын игеру екені байқалады. Әйтсе де адамның өмір сүруіне қажетті деп танылып, меңгеруге ұсынылған бастауыш мектеп деңгейіндегі белгілі бір білім, білік пен дағдылардың жиынтығы (оқу, жазу, санау, сурет

салу және т.б.) ретіндегі тілдік сауаттылық қазіргі кездегі әлеуметтік сұраным талаптарымен сәйкес келе бермейді.

Сауаттылық тұлғаның тұрақты қасиеті болып табылатындықтан, функционалдық сауаттылық сол тұлға меңгерген белгілі бір білім-біліктерден көрініс табады. Өйткені функционалдық сауаттылыққа адам нақты білім алу кезеңдерінен өткеннен кейін қол жеткізеді. Бұл орайда білім белгілі бір сауаттылық деңгейін қамтамасыз ететін құрал және нақты іс-әрекеттердің нәтижесі ретінде қарастырылады. Ендеше, мемлекеттік тілді оқытуда білімнің түпкі нәтижесі деп саналатын құзыреттіліктердің біртұтас бірлігі ретіндегі функционалдық сауаттылықтың мәнін, рөлін айқындаудың, оны мектеп тәжірибесіне ендірудің уақыт талабымен толық сай келуі де зерттеу тақырыбының өзектілігін дәлелдей түседі.

Функционалдық сауаттылық оқушылардың сыртқы ортамен қарымқатынасжасау қабілеті, оқушылардың өзгермелі өмірге бейімделуінің шарты, оқушылардың жеке бас қабілеттерін дамытудың тетігі, оқушылардың әлеуметтік дағдыларын дамытудың негізі, әлеуметтік-мәдени дамуының өлшемі, білім, білік, дағдыларының құзыреттілікке ұласу жолы. Ол оқушылардың қатысымдық, ақпараттық, проблемалардың шешімін табу құзыреттіліктерінің бірлігінен құралады.

Сауаттылық ұғымы – дәстүрлі түрде жеке тұлғаның грамматикалық нормаларға сай оқу, мен жазу дағдыларын игеру дәрежесі. Ұлттың мінез құлқына сай – бірден - бір базалық көрсеткіштер мен әлеуметтік - мәдени дамуының бет - бейнесі болып табылады. Сауаттылық ұғымының мазмұны тарихи тұрғыда қоғамдық талаптар мен индивидке қойылатын талаптардың ең төменгі шектік деңгейінің өзгеруіне байланысты өзгеріске ұшырады.

Қазіргі кезеңде «функционалдық сауаттылық» ұғымы мағынасы жанжақты зерттеліп, қоғам дамуын тежеуші сауатсыздықты жою мағынасында ғана емес, ұғымдық мағынасы іс- әрекеттің нәтижесі тұрғысында сауатсыздықты жою механизімдері мен тәсілдерін іздеу мәселесі ретінде де қарастырылады. Қазіргі ақпараттанған жаңа қоғамда функционалдық сауаттылық барлық қоғамдық деңгейлердің әрекет нәтижесінің жетістік түйіні болмақ. Жаңа сипатта «функционалдық сауаттылық» мағыналық тұрғыда кеңейіп, мәдениеттілік атрибуты дәрежесіне дейін көтерілді.

Функционалдық сауаттылық ұғымы ғылыми - техникалық талаптар мен әлеуметтік прогресс нәтижесінде пайда болып, мағыналық тұрғыда әмбебап сипатта ғана емес, мәдени – тарихи сипатта да қолданылады. Себебі Кеңестік кезеңнің алғашқы 10 жылдығында азаттың оқи білуі, жаза білуі, арифметикалық төрт амалды білуі қызметтік әрекетті игеріп кетудің негізгі көрсеткіші болды. Қазіргі

кезеңде сауаттылық ұғымының ауқымы кеңейіп, оның көрсеткіштері түрліше сипатталады.

И.А.Мещеряков функционалдық сауаттылық - (ағылшын тілінде functional literacy) - дағды мен білімді қамтамасыз ететін жеке тұлғаны дамытуға, жаңа білім алу мен мәдениет жетістіктерін игеруге бағытталған білім нәтижесі, жаңа техниканы қолдануды игеру, кәсіби міндеттерді жетік меңгеру, жанұялық өмірдегі сәтті үйлесімділік құра білу, өмірлік түрлі жағдаяттарды шеше алу деп анықтама берді.

Қолданылған әдебиеттер тізімі

1.Қазақстан Республикасының 2015 жылға дейінгі білім беруді дамыту тұжырымдамасы.-«Білім әлемі», 30.01.2004.

2.С.Ағайдарова. Функционалдық сауаттылық негіздері. Алматы «Мир» баспасы 2013ж.

3.Н.Асанова. Сауаттылықтың түрлері. Түркістан қ. 2008ж.

ЖАҢА ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ҚОЛДАНУ АРҚЫЛЫ ГЕОГРАФИЯ САБАҒЫНДА ОҚУШЫЛАРДЫҢ ҚЫЗЫҒУШЫЛЫҒЫН АРТТЫРУ

Аманғалиева Марал Даулетқызы,
Ақтөбе қаласы, № 78 жалпы білім беретін
мектеп гимназиясының география пәні мұғалімі

Қазіргі заманғы білім беру жүйесі қарқынды дамып, жаңа форма мен мазмұнға ие болуда. Бұл үдерістің басты қозғаушы күші – цифрлық трансформация. Әлемдік деңгейде ақпараттық-коммуникациялық технологиялар адамның барлық қызмет саласына енуде, соның ішінде білім беру де түбегейлі өзгерістерге ұшырап отыр. Мұғалімнің рөлі енді жай ғана білім беруші емес, білімді ұйымдастырушы, бағыттаушы, ынталандырушы тұлға ретінде көрінеді. Осыған байланысты мұғалімдерге қойылатын талаптар да күшейіп, олардың технологиялық сауаттылығы, әдістемелік жаңашылдығы, цифрлық құралдарды меңгеруі бірінші орынға шығып отыр.

Жаратылыстану бағытындағы пәндердің ішінде география ерекше орын алады. Бұл пән оқушылардың кеңістік ойлауын, қоршаған ортаны тану дағдыларын, экологиялық санасын дамытады. Географияны сапалы әрі қызықты оқыту үшін оқыту формасын, әдісін, құралын үнемі жетілдіру қажет. Осы тұрғыда жаңа технологиялар – үлкен мүмкіндік. Дегенмен, технологияны жай енгізу жеткіліксіз, ең маңыздысы – оны тиімді қолдану, яғни оқушының пәнге деген қызығушылығын арттыру үшін мақсатты бағытталған әдістемелік жол табу.

Қазіргі оқушының ақпаратты қабылдау ерекшелігі бұрынғы буыннан мүлдем өзгеше. Олар визуалды ақпаратты тез қабылдайды,

интерактивті тапсырмалар арқылы белсенділігін танытады, сандық құрылғылармен жұмыс істеуді еркін меңгерген. Мұндай оқушыға дәстүрлі оқыту әдістері – біржақты түсіндіру, жаттанды оқу, пассив тыңдау – қызықсыз, тіпті тиімсіз болуы мүмкін. Сондықтан мұғалім оқушыны тек тыңдаушы емес, белсенді әрекет етуші, зерттеуші, ізденуші ретінде қалыптастыру үшін заманауи технологияларды орынды пайдалануы қажет.

География сабағында қолдануға болатын жаңа технологиялардың түрі өте көп. Ең көп таралғаны – интерактивті тақталар. Олар арқылы карталарды көрсету, диаграмма салу, климаттық белдеулерді салыстыру, табиғи нысандардың орнын анықтау, виртуалды экскурсия жасау секілді күрделі ақпаратты жеңіл әрі көрнекі түрде жеткізуге болады. Сонымен қатар интерактивті карта мен слайд-презентациялар арқылы оқушылардың визуалды қабылдауын күшейтіп, ақпаратты есте сақтау деңгейін арттыруға болады. Бұл оқушылардың пәнге деген ынтасын едәуір жоғарылатады.

Географияда кеңінен қолдануға болатын тағы бір құрал – Google Earth және Google Maps платформалары. Бұл платформалар нақты жер бедерін, табиғи нысандарды, елдер арасындағы шекараларды, қалалардың орналасуын, көлік желілерін, тіпті рельефтің үш өлшемді моделін көруге мүмкіндік береді. Мысалы, 7-сыныпта «Жер бедері» тақырыбын өткенде оқушылар Google Earth көмегімен Эверест шыңының, Мариан шұңғымасының биіктігі мен тереңдігін көріп, салыстыра алады. Бұл – жай ғана құрғақ факті емес, нақты визуалды тәжірибе. Мұндай сабақтарда оқушы белсенді әрекетке көшіп, географияны өмірмен байланыстыра бастайды.

География сабақтарында кеңістіктік талдауға арналған ArcGIS немесе QGIS секілді геоақпараттық жүйелерді қолдануға да болады. Бұл платформалар арқылы оқушылар белгілі бір аймақтың климатын, ресурстарын, экологиялық жағдайын, халық тығыздығын, көлік инфрақұрылымын картаға түсіріп, өз бетінше зерттеу жүргізе алады. Бұл әдістер, әсіресе 9–11 сынып оқушылары үшін өте тиімді, себебі оларда аналитикалық ойлау қалыптасып, дерекпен жұмыс істеу қабілеті дамиды. Мұғалім осындай жұмыстарды дұрыс ұйымдастыра алса, оқушының пәнге қызығушылығы артып қана қоймай, олардың зерттеу дағдылары да қалыптасады.

Сабақ барысында бейнематериалдарды қолдану да өте тиімді тәсілдердің бірі. Мысалы, «Жер сілкінісі мен жанартаулар» тақырыбын өткенде нақты бейнематериал көрсетілсе, оқушы бұл құбылыстардың салдарын өз көзімен көріп, тереңірек түсінеді. Бұл тек ақпарат беру ғана емес, эмоциялық әсер ету құралы. Визуалды материалдардың әсері ұзақ сақталады, сондықтан мұғалім әр сабағына мақсатқа сай видео таңдаса, бұл оқушылардың пәнге деген қызығушылығын бірнеше есе арттырады.

Интерактивті оқыту құралдарының бірі – Kahoot, Quizizz, Wordwall сияқты онлайн платформалар. Бұл құралдар арқылы оқушыларға ойын түрінде тапсырмалар беруге болады. Мұндай тапсырмалар арқылы мұғалім білімді бекітіп қана қоймай, оқушылардың логикалық ойлауын, есте сақтау қабілетін және жылдам әрекет етуін дамытады. Сонымен қатар бұл платформалар бағалау үдерісін жеңілдетеді, себебі оқушылардың нәтижелері автоматты түрде тіркеліп, мұғалімге талдау жасауға мүмкіндік береді.

География сабағында виртуалды шындық (VR) және қосымша шындық (AR) технологияларын қолдану – оқытудың мүлде жаңа деңгейі. Мысалы, VR көзілдірігі арқылы оқушылар әлемдегі ең биік шыңдарға «көтеріле» алады, Амазонка орманын «аралап», Антарктида мұздығында «жүру» мүмкіндігіне ие болады. Бұл әдістер нақты саяхат жасау мүмкіндігі жоқ оқушылар үшін таптырмас мүмкіндік. Ал AR технологиясы арқылы оқулықтағы картаға телефон камерасын бағыттап, үшөлшемді бейнені көруге болады. Мұндай сабақтар оқушының қиялын дамытып, сабаққа толықтай енуіне жағдай жасайды.

Жаңа технологияларды сабаққа енгізу оқушыны белсенді оқыту формасына көшіруге мүмкіндік береді. Бұл дегеніміз – оқушы тек тыңдамайды, ол ізденеді, зерттейді, талдайды, шешім қабылдайды, пікір білдіреді. Бұл әрекеттердің барлығы – қызығушылықты оятудың және пәнге деген оң көзқарас қалыптастырудың негізі. География сабақтарында оқушыны топпен немесе жұппен жұмыс істеуге, пікір алмасуға, өз көзқарасын дәлелдеуге бағыттайтын тапсырмалар беру арқылы олардың коммуникативтік қабілеттері де дамиды.

Жобалық жұмыс әдісін қолдану – технологиялармен тығыз байланысты тиімді тәсілдердің бірі. Мысалы, 9-сынып оқушыларына «Қазақстанның су ресурстары» тақырыбында жоба жасап, оны PowerPoint, Prezi немесе Canva платформасында қорғау тапсырылса, олар тек ақпаратты жинап қоймай, оны сұрыптап, өңдеп, визуалды түрде ұсынады. Бұл үдерісте олар өз ойын жүйелі түрде жеткізуді, аудитория алдында сөйлеуді, топта жұмыс істеуді үйренеді. Сонымен қатар олар география пәніне басқаша көзқараспен қарай бастайды, себебі пән олардың өмірімен байланыса түседі.

Қашықтықтан оқыту форматы кезінде де география сабағын тиімді ұйымдастыруға болады. Zoom, Microsoft Teams, Google Classroom сияқты платформалар арқылы мұғалім оқушылармен тұрақты байланыс орнатып, интерактивті тапсырмалар бере алады. Онлайн карталар, геоақпараттық жүйелер, бейнежазбалар, онлайн тесттер, топтық тапсырмалар – мұның бәрі цифрлық форматта жүзеге асырыла береді. Бұл тәсіл әсіресе шалғай ауыл мектептері үшін тиімді, себебі оқушылар интернет арқылы әлемдік деңгейдегі білім ресурстарына қол жеткізе алады.

География пәні – табиғат пен адам арасындағы байланысты түсіндіретін

маңызды сала. Бұл пән арқылы оқушылар өз өлкесінің, елі мен әлемнің географиялық ерекшеліктерін таниды, экологиялық сауаттылығы қалыптасады, ғылыми дүниетанымы дамиды. Осындай күрделі әрі қызықты пәнді заманауи талаптарға сай оқыту – әр мұғалімнің міндеті. Ал бұл міндетті жүзеге асыруда жаңа технологиялар басты құралға айналып отыр. Бірақ технология – мақсат емес, ол – мақсатқа жетудің құралы екенін ұмытпау қажет. Мұғалім технологияны оқушының жас ерекшелігіне, білім деңгейіне, тақырыптың мазмұнына қарай икемдеп қолдана алса ғана оның нәтижесі жоғары болады.

Қорытындылай келе, география сабағында жаңа технологияларды қолдану – бұл уақыт талабы. Интерактивті құрылғылар, визуалды ресурстар, онлайн платформалар мен цифрлық құралдар – бәрі де оқушыны пәнге қызықтыра түседі. Мұндай құралдар арқылы оқушы өзін жай ғана тыңдаушы емес, зерттеуші, болашақ ғалым ретінде сезінеді. Ал мұғалімнің шеберлігі – осы құралдарды оқыту мазмұнымен үйлестіре отырып, сапалы білім беру. Сондықтан да қазіргі заманғы география мұғалімі – цифрлық дәуірдің көшбасшысы, оқушыға бағыт беруші және технологияны тиімді меңгерген жаңашыл маман болуы тиіс.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Абдулина, Г.Р. (2019). *Білім беруде ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдану*. Алматы: Білім.

2. Амангелді, С.Т. (2020). География пәнін оқытуда интерактивті әдістерді пайдалану. *Педагогика және инновациялар*, 4(2), 45-53.

3. Балаева, Ж.М. (2018). *Жаңа технологиялар негізінде білім беру*. Нұр-Сұлтан: «Ақпарат» баспасы.

4. География пәні бойынша оқу бағдарламасы. (2022). Алматы: Білім министрлігі.

5. Дьяков, В.В. (2017). Информационные технологии в образовании. *Современные педагогические технологии*, 3, 12-18.

6. Есқалиева, А.Б. (2021). Географияны оқытудың заманауи әдістемесі. *Білім беру және ғылым*, 7(3), 102-110.

7. Казакбаев, Н.К. (2020). Цифрлық технологиялардың мектептегі оқытудағы рөлі. *Қазақ педагогика журналы*, 1(1), 25-31.

8. Кенжеғұлова, А.С. (2019). Интерактивті тақтаны қолданудың тиімділігі. *Жаңа білім жүйесі*, 5, 67-74.

«ҮЗДІК ҚАЛАМ» РЕСПУБЛИКАЛЫҚ ҒЫЛЫМИ-ТАНЫМДЫҚ ӘДІСТЕМЕЛІК ЖУРНАЛ
REPUBLICAN SCIENTIFIC AND EDUCATIONAL, METHODICAL JOURNAL
РЕСПУБЛИКАНСКИЙ НАУЧНО-ПОЗНАВАТЕЛЬНЫЙ, МЕТОДИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ

БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ЛОГИКАЛЫҚ ОЙЛАУ ҚАБІЛЕТІН ДАМЫТУҒА АРНАЛҒАН ӘДІСТЕР

Амандаулетова Куралай Муратовна,
Ақтөбе облысы, Ақтөбе қаласы
№78 ЖОББ мектеп-гимназиясының
бастауыш сынып мұғалімі

Бастауыш сынып баланың логикалық ойлауын дамытудың негізгі кезеңі деп есептеледі. Өйткені логикалық ойлау, кейінірек бейнелік ойлаудың негізінде қалыптасады, ауқымы кеңірек мәселелерді шешуге, ғылыми білімдерді меңгеруге мүмкіндік береді.

Ұстаз қауымы оқушыларға мейілінше терең білім беруге тырысады. Алайда «көп білген кемеңгер емес, білімін пайдалана білген кемеңгер» демекші, білім тез ескіреді, маңыздылығы жойылады, оқыту тиімділігі төмендейді. Оның үстіне мектепте оқытылатын пәндердің мазмұны заман талабына сай күрделеніп келе жатыр. Оқушы қысқа мерзімде жалпыланған білім көлемін меңгеру қажет. Сондықтан оқушылардың ойлауын дамыту, олардың бойында логикалық ойлау операцияларын қалыптастыру және тиімді жолдарын іздестіру мәселесі қазіргі таңда ұстаз алдында тұрған міндеттің бірі.

Бастауыш мектеп оқушыларды оқуға үйретіп, олардың танымдық мұқтаждығын сақтап және дамытып, ғылым негіздерін игеруі үшін қажетті танымдық құралдармен қамтамасыз етуі тиіс. Бұл міндеттерді шешу үшін мұғалім танымдық іс-әрекеттің, табиғаттың шығу тегін, неден тұратындығын, оны оқушыларда қалыптастыру кандай ретпен жүзеге асатындығын білуі керек.

Бастауыш мектеп оқушыларының танымдық іс-әрекеттің бір түрі - логикалық ойлау тәсілдерін қалыптастыру.

Оқушылардың логикалық ойлауын дамыту жөнінде оқу бағдарламаларына берілген түсініктеме хаттарда айтылып, мұғалімдерге арналған әдістемелік әдебиеттерде жазылған. Бірақ нақты пәнді оқыту барысында қалыптасуы тиіс, логикалық ойлау тәсілдерінің нақты бағдарламасы жоқ. Содан барып оқушылардың логикалық ойлауын дамыту жөніндегі жұмыс қажетті тәсілдер жүйесін, олардың мазмұнын және қалыптасу ретін білмей жүріилсді. Логикалық ойлаудың дамуы едәуір тақпақ (стихиялық) түрде өтеді. Сондықтан оқушылардың көпшілігі бастауыш ойлау тәсілдерін жоғары сыныптарда ғана емес, тіпті жоғары оқу орындарында да меңгермейді. Оқушылардың логикалық ойлауын дамыту мәселесін шешу ұстазға ауыр жүк арттыратыны сөзсп Оқушылардын ойлауындағы қателікті байқап, сол қатенің мән-мағынасын түсіндіріп, ойлау жүйесіндегі тізбектілікті, ойлау операцияларын дұрыс қалыптастыра білу ушін ұстазға логика саласынан қажетті теориялық білім ксрек. Сол

себептсп оқыту практикасында бұл бір бөлек дидактикалық мәселені құрайды. Әлемдік педагогикалық практикада бұл мәселені шешудің кейбір тенденциялары пайда болуда. Олардың бірі - оқыту үрдісінде формальды аспектіге назар аудару. Білім беру жүйесі осы бағытта дамып келе жаткан елдер (Жапония, Оңтүстік Корея, Сингапур, т.б) өздерінің дамуында елеулі жетістіктерге жетіп, соңгы 10 жыл ішінде әлемдік прогрестің алғырлар қатарына косылды.

1-4 сынып оқушылары мазмұнды есепті талдау іскерлігін жеткілікті меңгеруі үшін мынадай жалпы тәсілдерді ұсынуға болады:

- Есептегі нақты мысалдарды (заттарды) омың моделімен ауыстыру.
- Есептің объектілерішң арасындағы байлаиыстарды таңбалар арқылы бейнелеу.
- Дайын графиктік модель бойынша есеп объектілерінің арасындағы

байланыстарды түсіндіру.

Графиктік модель бойынша есепті құру.

Бастауыш сынып оқумiыларынын мазмұнпы есепті тягпяй Піпу іскерліктерін меңгеруі олар келесі сыныптарда бұл іскерліктерді мазмұнды есептерді алгебралық тәсілмен шешкенде пайдалануға мүмкіндік береді. Бастауыш сыныптарда математика есептерін шығару кезінде оқушылардың есептерді талдай білу іскерліктерін қалыптастыру оқушылардың ойлау әрекетін дамытуға ықпал етеді. Оқушының логикалық ойлау қабілетін дамыту-комплексті жұмыс. Ол оқу-тәрбие процесінің барлық бағыттарымда іске асырылады. Әсіресе, огам пән сабақтарында мүмкіндік мол. Солардың ішіыде математика пәнінің алатын орны ерекше. Сондықтан да математика сабағында да есеп шығару процесінде әр түрлі амал-тәсілдер бір-бірімен салыстырылып, фактілердің байланысы мен ұқсастығын ажырята білуге баса назар аударылады. Мәселе есептерді шығаруда әр алуанә, амалдарды қолдана білу— оқушы ой-өрісінің тереңдігіне байланысты. Мұнда оқыту ісі оқушының ақыл-ойын дамыту процесімен қатар жүргізіледі.

Оқушылардың ақыл-ойының дамуын айқын көрсететін факторлардың бірі ойлау жүйесінің анализдік және синтездік біріктіргіштік сипаты. Бұл қағида академик И.П.Павловтың жоғары дәрежелі нерв қызметі туралы ілімінде гылыми тұрғыдан дәлелденген. Адам ойының анализдік және синтездік әрекеті салыстыру, дерексіздендіру (абстракциялау), нақгылау, жікгеп-саралау, жүйелеу жәие жалпылау сияқгы тәсілдермен тығыз байланысты. Оқыту процесіне салыстыру тәсілінің алатың ортны ерекше. Мысалы, оқушылар математмка сабғында нәрселердің суреттерін көріп, олардың сан мөлшерін салыстырады. Көптік, аздық, тепе-теңдік ұғымдарын меңгереді. Оқушылардың логикалық ойлауын дамыту мәселесін шешу ұстазға ауыр жүк арттыратыны сөзсіз. Оқушылардын ойлауындағы қателікті

байқап, сол қатенің мән-мағынасын түсіндіріп, ойлау жүйесіндегі тізбектілікті, ойлау операцияларын дұрыс қалыптастыра білу ушін ұстазға логика саласынан кажетті теориялық білім ксрек. Сол себептсп оқыту практикасында бұл бір бөлек дидактикалық мәселені құрайды.

Логикалық ойлауды дамыту дегеніміз:

- барлық логикалық ойлау операцияларын (талдау, жинақтау, салыстыру, жалпылау, саралау) арнайы жүйелі түрдс қальштастыру;
- ойлау белсенділігін, өзбеттілігін дамыту;
- трансформация әрекетін, яғни объектіні өзгерте білу қабілеттерін жетілдіру.

Осы аныктамалар негізінде лог икалық ойлауды дамыту жүйесі төмендегідей құрамдас бөліктерден тұрады.

1. Логикалық ойлау операцияларын қалыптастыру.
   - Талдау
   - Жинақтау
   - Салыстыру
   - Жалпылау
   - Саралау.
2. Ойлау белсенділігін өзбеттілігін дамыту:
   - әртүрлі болжам, пікір айта білу;
   - мәселені шешудің бірнеше әдістерін ұсыну;
3. Трансформация әрекетін жетілдіру:
   - заттарды бөліктері арқылы құрастыру;
   - объектілер топтарының арасындағы қатынастарды анықтай білу.

Оқу материалдарын балалардың ойлау қабілеті жетерліктей жас ерекшеліктерін ескере ұйымдастырса ғана, оның ойлау қабілетінің дамуына мүмкіндік туады. Сондықтан да мұғалім балаларды үнемі ойланып оқуға бағыттауға тиіс, бұған оқу үрдісін жүйелі ұйымдастыру, сабақта бала логикасын дұрыс дамыта алатын мүмкіндіктерді мол пайдалану арқылы үйретуге болады.

Әдебиеттер:

1.Е.Байдыбекова, Т.Ерғазиева «Есептердің практикалық танымдық және тәрбиелік мәні». Бастауыш мектеп №2. 2003ж.

2.А.Б.Жанәділ. «Математика сабақтарын тұрлендіріп өткізу». Бастауыш мектеп, 2004ж. №8-9.

3.Б. Баймұқанов, Мубараков А. «Математиканы оқытудағы сабақтастық». Бастауыш мектеп, 2000 ж. №1.

THE ROLE OF DIGITAL TECHNOLOGIES IN ENGLISH LANGUAGE TEACHING

Амиргалинова Айгерим Мейрамовна,
Семей қаласы, Абай обылысы,
№35 ЖОББМ ағылшын тілі пәні мұғалімі

The 21st century is the era of information and knowledge, digital technologies, and innovations. The profound transformations taking place in the educational sphere indicate the necessity for the traditional teaching system to adapt to contemporary requirements. Digitalization, artificial intelligence, interactive platforms, and online teaching methodologies together form a new paradigm in education aimed at improving the quality, efficiency, and accessibility of instruction. These changes hold particular significance in the teaching of foreign languages, especially English.

From my practical perspective, English is the most widespread language in the era of globalization and has become an international tool of communication. Science and technology, business and diplomacy, and the internet space are almost entirely influenced by this language. Therefore, effectively conducting the process of teaching English is a matter of strategic importance. In this context, information and communication technologies (ICT) are recognized as a powerful tool to support this process.

ICT refers to a set of technologies that enable the collection, processing, storage, dissemination, and application of information. These include computers, interactive whiteboards, internet resources, multimedia devices, online platforms, educational mobile applications, and other digital tools. These tools increase students' learning activity, facilitate immersion in the linguistic environment, and allow for the integrated development of different skills (listening, speaking, reading, writing).

Within the framework of this research, the types of ICT used in English lessons, their didactic potential, and their impact on learning motivation are comprehensively examined. Additionally, the specifics of online teaching and scientific recommendations for the effective future use of ICT in language learning are proposed.

Classification and Functions of ICT Tools in English Language Lessons

Information technologies have deeply permeated the current educational system, influencing teaching methods at all levels. The use of ICT tools in English lessons is not only technical support but represents the formation of new teaching formats and methodologies. For instance, interactive whiteboards and multimedia devices can have a positive effect.

The interactive whiteboard is a crucial tool that allows for the dynamic delivery of visual information. During lessons, showing video materials, using presentations, and introducing game

elements increase students' attention and interest. Moreover, through interactive tasks, new vocabulary and grammatical structures can be acquired quickly and thoroughly.

Multimedia devices, such as audio speakers, headphones, and projectors, have become indispensable aids in developing listening and speaking skills. Listening to authentic speech models, familiarizing with linguistic accents, and practicing oral communication all facilitate immersion into the language environment.

Online Platforms and Mobile Applications

Zoom, Microsoft Teams, and Google Meet are widely used platforms for distance learning. With their help, teachers conduct video lessons and organize group work in virtual classrooms. These platforms also provide screen sharing, file exchange, text chats, and feedback options. Namely:

Padlet is an interactive wall that enhances students' creativity. This tool allows students to express their opinions in written, video, or image formats. Teachers can organize assignments creatively and collect learners' reflections.

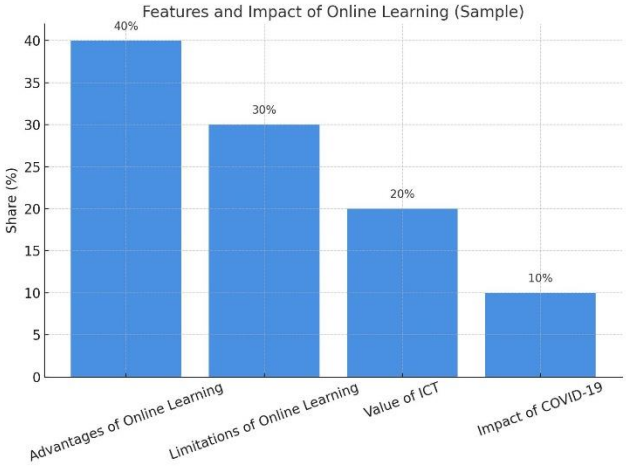
Kahoot, Quizizz, and Wordwall are game-based platforms designed for knowledge assessment. They transform the learning process into a game, increasing student participation and activating motivation through competition.

Quizlet is a flashcard system designed to help memorize new vocabulary. It relies on mnemonic methods and aids in expanding the vocabulary base. It also develops visual and auditory memory skills.

YouTube and TED Talks are resources designed to improve listening skills. Students listen to various English videos, mastering phrases used in real-life contexts and becoming familiar with different accents.

Features of Online Learning and Its Influence on Foreign Language Acquisition

The COVID-19 pandemic brought unexpected changes to the education system. During this period, online learning became not an alternative but the only possible solution. Along with its potential, online learning has certain limitations.

The importance of ICT was valued higher than ever before during this adaptation process. The advantages of online learning include:

❖ Eliminating spatial restrictions: Online classes can be attended from anywhere, which is particularly effective for remote regions.

❖ Individual learning trajectories: Students learn at their own pace with the opportunity to revisit difficult topics.

❖ Variety of materials: Video lessons, animations, tests, and interactive

tasks make the learning process interesting and effective.

❖ New formats of feedback: Chats, forums, video, or audio explanations allow teachers and students to maintain close communication.

The challenges of online learning include:

❖ Internet accessibility issues, especially in rural areas.

❖ Low digital literacy, where some students and teachers may be unable to use new technologies effectively.

❖ Decreased motivation, as lack of supervision may weaken students' ability to work independently.

Therefore, implementing online teaching technologies requires not only technical solutions but also thorough pedagogical and psychological preparation.

The Impact of ICT on Learning Motivation and Language Skills

Motivation is the driving force of any learning process. ICT tools not only increase motivation but also enable active participation and integrated development of language skills.

Factors that enhance motivation:

Game elements: Platforms like Kahoot and Quizizz allow students to test their knowledge in a competitive environment, which increases interest and intrinsic motivation.

Connection to real life: Materials from YouTube and TED Talks provide students access to English as used in authentic life situations.

Encouragement of creativity: Tools like Padlet help students learn to express their ideas creatively.

Balanced development of language skills

ICT tools enable the implementation of tasks aimed at simultaneous development of listening, speaking, writing, and reading:

- Listening: YouTube videos, podcasts, TED Talks.
- Speaking: Online conferences, voice recording assignments.
- Writing: Essay writing using Padlet and Google Docs.
- Reading: Online articles, blogs, news resources.

Teaching English with the use of information technologies is one of the key directions of modern education. ICT tools make the language learning process interactive, creative, and effective. They offer new opportunities to both teachers and students: diversification of teaching methods, enrichment of didactic materials, increase in learning motivation, and comprehensive development of language skills.

However, effective use of ICT requires enhancing teachers' professional competencies, ensuring internet accessibility, and developing domestic content for online platforms. The proper implementation of digital educational tools creates full potential to raise the quality of English language teaching to a new level.

Recommendations Based on Practical Experience:

Development of teachers' digital competencies through continuous professional development courses, experience exchange seminars, and webinars.

Development of domestic content: Kazakh-language online platforms, video lessons, and mobile applications adapted to English language teaching.

Improvement of infrastructure: Increasing internet accessibility, especially in remote settlements.

Integration of ICT tools into the lesson content purposefully and pedagogically.

References

1. Beatty, K. (2013). Teaching and Researching Computer-Assisted Language Learning. Routledge. [pp. 1–3]

2. Zammit, M. (2019). Using Technology in English Language Teaching. [pp. 2–4]

3. Ministry of Education and Science of the Republic of Kazakhstan. Digital Education Programs. [p. 1]

4. Methodological Materials of Nazarbayev Intellectual Schools. [pp. 1, 3]

5. British Council Official Website: www.britishcouncil.org [p. 1]

6. TED Talks and YouTube Resources:

6.1. "The Great Firewall of China — Michael Anti" (18:51)

6.2. "Fair Trade: a just world starts with you — Benjamin Conard" (9:12)

ФОРМИРОВАНИЕ НАВЫКОВ САМОСТОЯТЕЛЬНОЙ РАБОТЫ В НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЕ

Асыкпаева Кульзира Мырзахановна,
учитель начальных классов
КГУ СОШ № 35 Абайская область город Семей

Самостоятельность является одним из ключевых качеств личности, которое начинает формироваться с первых лет школьного обучения. В начальной школе происходит закладка основ учебной деятельности, а умение работать самостоятельно становится необходимым условием успешного освоения знаний и формирования учебной мотивации. Особенно в условиях современной казахстанской школы, ориентированной на развитие личностных качеств и компетенций учащихся, навыки самостоятельной работы играют важнейшую роль. Развитие таких навыков помогает детям не только лучше усваивать материал, но и формирует у них чувство ответственности, уверенности и инициативности, что пригодится в дальнейшей учёбе и жизни.

Проблема формирования самостоятельности в младшем школьном возрасте связана с тем, что дети ещё находятся на этапе становления познавательных и волевых процессов. Они только учатся концентрироваться, организовывать своё время и деятельность, планировать работу и

анализировать результаты. Поэтому педагогам и родителям важно создать условия и разработать методики, которые помогут ребёнку развить эти навыки.

Цель данной статьи — рассмотреть теоретические основы и практические методы формирования самостоятельной работы в начальной школе, дать рекомендации педагогам и родителям, а также привести примеры эффективных приёмов и заданий, способствующих развитию самостоятельности у младших школьников.

Самостоятельная работа — это деятельность учащегося, выполняемая без непосредственного контроля и помощи учителя, когда ребёнок самостоятельно применяет свои знания, умения и навыки для решения учебных задач. Эта форма работы стимулирует развитие ряда личностных и учебных качеств. Во-первых, самостоятельность способствует развитию ответственности, так как ребёнок понимает, что именно от него зависит результат. Во-вторых, она развивает инициативу и активность, побуждая ребёнка самостоятельно искать решения и проявлять интерес к учебному процессу. В-третьих, самостоятельная работа формирует навыки самоорганизации и планирования, которые являются важными составляющими успешной учебной деятельности.

В начальной школе формирование этих навыков имеет особое значение. Именно на этом этапе происходит переход от игровой деятельности к учебной, и ребёнок начинает осознавать необходимость самостоятельного труда. Учитель, который умеет правильно организовать процесс и поддержать ребёнка, способствует развитию у него уверенности в своих силах и формированию положительной учебной мотивации.

В современных условиях казахстанской образовательной системы, где уделяется внимание личностному развитию и компетентностному подходу, развитие самостоятельной работы помогает подготовить учащихся к требованиям средней и старшей школы, а также к дальнейшей жизни в быстро меняющемся мире.

Для успешного формирования самостоятельных навыков важно учитывать возрастные и психологические особенности младших школьников. В этом возрасте мышление ребёнка носит преимущественно наглядно-действенный характер, а память и внимание только начинают развиваться. Ребёнок нуждается в поддержке и наглядных примерах, чтобы понять суть учебного задания.

Также стоит учитывать уровень сформированности познавательных процессов. Например, младшие школьники пока не всегда способны самостоятельно планировать работу и контролировать её качество, поэтому педагог должен постепенно вводить эти элементы в процесс обучения. Важно, чтобы задания были

посильными и соответствовали уровню развития ребёнка, иначе он быстро утратит интерес и мотивацию.

Большое значение имеет эмоциональная поддержка со стороны учителя и родителей. Ребёнок должен чувствовать, что его усилия ценятся, и что ошибки — это естественная часть процесса обучения. Такой подход помогает развить уверенность в своих силах и желание учиться.

Формирование самостоятельной работы — это комплексный процесс, который требует системного подхода и использования разнообразных методов и приёмов. Рассмотрим основные из них.

Очень важно научить ребёнка понимать цель учебного задания. Учитель должен объяснять, зачем нужно выполнить работу, какие знания и умения ребёнок приобретёт в результате. Цели должны быть конкретными и понятными. Например, вместо расплывчатой формулировки «повторить материал» лучше использовать «научиться решать задачи на сложение в пределах 20». Ясность цели помогает ребёнку сосредоточиться и понять, что именно от него требуется.

Большие и сложные задания нужно разбивать на этапы. Такой подход помогает ребёнку не потеряться в объёме работы, а также учит планировать процесс выполнения. Учитель может использовать планы, схемы или алгоритмы, которые помогут ребёнку выполнять работу последовательно. Например, при написании рассказа можно предложить сначала составить план, затем написать черновик, после чего проверить и переписать работу.

Для младших школьников очень важна визуализация. Таблицы, диаграммы, картинки и схемы помогают лучше усваивать информацию и структурировать знания. Наглядные материалы делают процесс обучения более понятным и интересным.

Учитель должен учить ребёнка самостоятельно проверять свою работу. Для этого можно использовать образцы правильного выполнения задания, контрольные вопросы или специальные чек-листы. Самоконтроль помогает развить внимание к деталям и критическое мышление. Со временем ребёнок начинает самостоятельно выявлять и исправлять ошибки, что способствует развитию ответственности.

Игровые формы обучения делают процесс более привлекательным и мотивирующим. Например, можно организовать квесты, учебные игры или соревновательные задания, которые требуют от ребёнка самостоятельного поиска информации и решения проблем. Игры способствуют развитию творческого мышления и умения работать в коллективе.

Каждый ребёнок уникален, поэтому важно учитывать его индивидуальные особенности. Учитель должен подбирать задания по уровню подготовки и интересам ученика, чтобы не создавать излишнюю нагрузку и поддерживать мотивацию. Дифференциация помогает формировать

самостоятельность в комфортном для ребёнка режиме.

Родители играют важную роль в процессе формирования самостоятельности. Совместная работа семьи и школы помогает закрепить навыки, приобретённые в классе. Родители могут помогать организовать рабочее место дома, учить ребёнка планировать время и выполнять задания без постоянного контроля.

Для успешного формирования навыков самостоятельной работы учителям рекомендуется создавать в классе благоприятную атмосферу, где ребёнок не боится ошибаться и задавать вопросы. Важно использовать разнообразные формы работы, включая групповые, парные и индивидуальные задания, чтобы ребёнок мог учиться взаимодействовать и работать самостоятельно.

Необходимо поощрять инициативу и самостоятельность, давать детям возможность принимать решения и нести ответственность за результат. Регулярные беседы о значении самостоятельности и её роли в учебе помогают формировать у детей правильное отношение к учебному труду.

Родителям стоит создать дома условия, способствующие концентрации и выполнению заданий, а также поддерживать ребёнка в его усилиях, не делая работу за него. Важно поощрять планирование времени и регулярное выполнение домашних заданий.

Для развития самостоятельности можно использовать следующие задания. Например, попросить ребёнка составить план рассказа по заданной теме, что помогает учиться структурировать мысли и работать по этапам. Другой вариант — выполнение небольших исследовательских проектов, таких как сбор информации о животном, растении или историческом событии, с последующей презентацией результатов. Это учит детей работать с информацией и представлять её.

Также полезны упражнения на самоконтроль, когда ребёнок сравнивает выполненную работу с образцом, отмечает ошибки и исправляет их. Можно организовать совместное обсуждение результатов работы, что способствует развитию навыков анализа и критического мышления.

Использование игровых заданий, например, учебных квестов, позволяет ребёнку самостоятельно искать ответы на вопросы, сотрудничать с одноклассниками и проявлять инициативу.

Формирование навыков самостоятельной работы в начальной школе является важным этапом развития личности ребёнка и базой для дальнейшего успешного обучения. Этот процесс требует системного и комплексного подхода, включающего использование разнообразных методов, поддержку учителей и родителей, а также создание мотивирующей и поддерживающей среды. Обучая

детей самостоятельно планировать, выполнять и контролировать свою учебную деятельность, мы готовим их к жизни в современном мире, где умение работать автономно и принимать ответственные решения является ключевым фактором успеха.

Использованная литература

1. Акимова, Н. В. Развитие самостоятельности младших школьников в образовательном процессе. — Москва: Просвещение, 2017. — 256 с.

2. Касенова, Г. Т. Психолого-педагогические основы формирования учебной самостоятельности у младших школьников. — Алматы: КазНУ, 2019. — 182 с.

3. Михайлова, И. А. Современные технологии формирования самостоятельности учащихся начальной школы. — Санкт-Петербург: Речь, 2018. — 210 с.

4. Омарова, Ж. С. Формирование учебной самостоятельности в условиях начальной школы Казахстана. — Нур-Султан: Логос, 2020. — 140 с.

5. Смирнова, Е. В. Методика развития самостоятельной работы младших школьников. — Москва: Академия, 2016. — 195 с.

ИНТЕРАКТИВНЫЕ МЕТОДЫ ОБУЧЕНИЯ В НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЕ: ПРИМЕНЕНИЕ ЦИФРОВЫХ ТЕХНОЛОГИЙ

Ашимова Толкын Мырзахановна,
учитель начальных классов
КГУ СОШ № 35 Абайская область город Семей,

Современное образование стремительно развивается, и в этом процессе цифровые технологии занимают всё более значимое место. Особенно важным становится внедрение инновационных методик в начальной школе, где формируются базовые навыки, закладывается фундамент дальнейшего развития ребёнка. В условиях Казахстана, где государство уделяет большое внимание развитию цифровой грамотности и модернизации системы образования, интерактивные методы обучения, основанные на использовании цифровых технологий, становятся актуальной и необходимой составляющей педагогической практики. В данной статье рассматриваются сущность интерактивных методов, возможности цифровых технологий для начальных классов, а также конкретные примеры и рекомендации по их применению.

Интерактивное обучение представляет собой педагогический подход, основанный на активном взаимодействии учащихся друг с другом, с учителем и с учебным материалом. В отличие от традиционного пассивного восприятия информации, интерактивное обучение стимулирует

учащихся к самостоятельному мышлению, развитию творческих способностей, формированию навыков сотрудничества. В начальной школе, где ребёнок впервые осваивает систематические знания, интерактивность особенно важна, поскольку позволяет заинтересовать младших школьников, удержать их внимание, повысить мотивацию к обучению. Интерактивные методы способствуют развитию критического мышления, коммуникативных умений, эмоциональной сферы, что в совокупности улучшает качество усвоения материала.

Цифровые технологии открывают широкие возможности для реализации интерактивных методов. В современных условиях школы всё активнее оснащаются интерактивными досками, планшетами, компьютерами, подключёнными к интернету, что позволяет использовать мультимедийные презентации, электронные учебники, онлайн-платформы и приложения. Эти инструменты делают уроки более динамичными и разнообразными, расширяют возможности учителя и учащихся. Для младших школьников важна простота и наглядность цифровых ресурсов, а также возможность работать в игровой форме, что значительно облегчает процесс обучения и способствует лучшему пониманию и запоминанию материала.

Одним из наиболее распространённых и эффективных средств интерактивного обучения в начальной школе являются интерактивные доски. Они позволяют не только показывать яркие и красочные презентации, но и создавать совместные упражнения, выполнять задания прямо на экране, что вовлекает каждого ребёнка в процесс. Благодаря мультимедийным возможностям, учитель может иллюстрировать материал видео, анимацией, аудиозаписями, что значительно разнообразит урок. Например, на уроках окружающего мира с помощью интерактивной доски можно демонстрировать карты, живые видео животных, а на уроках математики — наглядно объяснять сложные задачи через визуализацию. Такая подача материала помогает лучше понять и усвоить учебный материал.

Кроме того, большое распространение получают образовательные платформы и приложения, специально разработанные для детей младшего школьного возраста. Такие платформы предлагают интерактивные задания, викторины, тесты, которые ученики могут выполнять как в классе, так и дома. Среди популярных в Казахстане цифровых ресурсов можно выделить платформы, адаптированные под государственные стандарты образования, что позволяет учителю планировать уроки с учётом образовательной программы.

Использование подобных приложений даёт возможность учителю оперативно отслеживать успехи каждого ученика, корректировать учебный процесс и организовывать индивидуальную работу.

Игровые технологии являются важной частью интерактивного обучения. Игровая деятельность способствует развитию познавательных интересов, творческих способностей и социальной адаптации детей. В цифровой среде игры могут быть образовательными и ориентированы на усвоение конкретных знаний и умений. Например, игры по математике, обучающие грамоте или окружающему миру позволяют детям в непринуждённой форме практиковать навыки и закреплять знания. Важно, чтобы такие игры были не только интересными, но и методически продуманными, поддерживали основные цели урока и способствовали развитию критического мышления.

В последние годы набирают популярность технологии виртуальной и дополненной реальности. Виртуальная реальность позволяет создать полностью иммерсивную образовательную среду, где ребёнок может «погрузиться» в изучаемый материал. Например, виртуальные экскурсии по историческим местам Казахстана или погружение в природные экосистемы дают уникальную возможность расширить кругозор и сделать обучение более захватывающим. Дополненная реальность, в свою очередь, позволяет накладывать цифровую информацию на реальный мир через экраны планшетов или смартфонов. Это способствует более глубокому пониманию сложных понятий и стимулирует интерес к учебе.

Практическое применение интерактивных методов с цифровыми технологиями требует от учителя определённой подготовки и умения гибко использовать доступные инструменты. Необходимо учитывать возрастные особенности младших школьников, уровень их цифровой грамотности, а также особенности образовательной программы. Важно строить уроки так, чтобы цифровые технологии служили дополнением к традиционным методам, а не заменяли живое общение и непосредственное взаимодействие между учителем и учеником. В практике работы можно выделить несколько эффективных приёмов: использование мультимедийных презентаций с активным привлечением детей к обсуждению, проведение интерактивных викторин и командных игр с применением электронных устройств, организация проектной деятельности с использованием цифровых ресурсов.

Преимуществ использования цифровых технологий в начальной школе много. Во-первых, они позволяют сделать обучение более интересным и разнообразным, что особенно важно для младших школьников. Во-вторых, цифровые технологии способствуют развитию самостоятельности и ответственности за учебу, поскольку многие задания

могут выполняться в интерактивной форме с обратной связью. В-третьих, цифровые ресурсы дают возможность индивидуализировать обучение, учитывая уровень подготовки каждого ребёнка. В-четвёртых, интерактивные технологии помогают формировать у детей навыки работы с современными устройствами и программами, что соответствует требованиям цифрового века.

Однако внедрение цифровых технологий в начальной школе сопряжено и с определёнными вызовами. Во-первых, не все школы обладают необходимым техническим оснащением, особенно в сельской местности Казахстана. Во-вторых, учителям необходимо проходить дополнительное обучение, чтобы уверенно и эффективно использовать новые инструменты. В-третьих, существует риск чрезмерного увлечения цифровыми средствами, что может привести к снижению внимания к традиционным методам и очному общению. В-четвёртых, важно учитывать особенности психофизиологии младших школьников и избегать перегрузок, связанных с длительной работой за экранами.

Для успешного внедрения интерактивных методов обучения с цифровыми технологиями необходимо комплексное решение. Государственная политика должна поддерживать оснащение школ современным оборудованием и обеспечивать доступ к качественным образовательным ресурсам. Учителям требуется регулярное повышение квалификации и методическая поддержка. Родители также играют важную роль, помогая детям организовывать режим занятий и контролируя использование гаджетов. Важно создавать образовательную среду, в которой цифровые технологии служат развитию личности ребёнка, его творческого потенциала и познавательного интереса.

Подводя итог, можно утверждать, что интерактивные методы обучения с применением цифровых технологий являются мощным инструментом модернизации начального образования в Казахстане. Они позволяют сделать учебный процесс более привлекательным, эффективным и соответствующим вызовам времени. При грамотном использовании эти методы способствуют всестороннему развитию младших школьников, формированию у них ключевых компетенций XXI века, таких как коммуникация, критическое мышление, цифровая грамотность. Перспективы развития интерактивного обучения связаны с постоянным совершенствованием технологий, адаптацией образовательных программ и развитием профессиональных компетенций педагогов. Важно сохранять баланс между инновациями и традиционными педагогическими ценностями, чтобы обеспечить гармоничное и

всестороннее развитие каждого ребёнка.

Использованная литература

1. Айтбаева, Г. Т. Интерактивные технологии в обучении младших школьников: теория и практика / Г. Т. Айтбаева. — Алматы: Казахский национальный педагогический университет, 2018. — 184 с.

2. Баранова, Н. В. Цифровые образовательные технологии в начальной школе / Н. В. Баранова. — Москва: Просвещение, 2020. — 160 с.

3. Данияров, А. М. Использование интерактивных методов в условиях цифровизации образования в Казахстане / А. М. Данияров // Вестник педагогики и психологии. — 2022. — № 3. — С. 45–52.

4. Иванова, Е. С. Методика применения цифровых технологий в обучении младших школьников / Е. С. Иванова. — Санкт-Петербург: Питер, 2019. — 140 с.

5. Касымова, Ж. А. Современные подходы к внедрению интерактивных методов в начальном образовании Казахстана / Ж. А. Касымова // Вестник образования Казахстана. — 2021. — Т. 15, № 4. — С. 27–34.

ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТТІҢ БАСТАУЫШ СЫНЫПТАРДА БІЛІМ БЕРУ ҮДЕРІСІНЕ ЫҚПАЛЫ

Бибулатова Амансулу Базаргалиевна,
Хромтау қаласы №7 Хромтау мектеп-гимназиясының
бастауыш сынып мұғалімі

Жасанды интеллект білім беру үдерісіне жаңаша көзқарас енгізуде үлкен рөл атқарады. Бастауыш сыныпта ЖИ жүйелері оқушылардың оқу қабілеттерін тиімді бақылап, олардың қызығушылығын арттырады, тапсырмаларды өздерінің жеке деңгейіне сәйкес бейімдейді және әрбір оқушының жеке тұлға ретінде дамуына мүмкіндік береді. Осыған байланысты, білім беру платформалары ЖИ-дің артықшылықтарын толықтай пайдаланып, балаларға тиімді әрі қызықты оқу мүмкіндіктерін ұсынады.

1. *Жасанды интеллектті қолдайтын бастауыш сыныптарға арналған білім беру платформалары*

Бастауыш сыныптарға арналған платформалар балалардың пәндік дағдыларын дамытуға және оқу процесін қызықты етуге бағытталған. Жасанды интеллекттің көмегімен оқу материалдарын тиімді бейімдеуге болады, бұл оқушыларға оңай және қолжетімді оқу тәжірибесін ұсынады. Мысалы, «Khan Academy» және «ABCmouse» платформалары жасанды интеллект негізінде жұмыс істейді, олар оқушылардың әртүрлі деңгейіне бейімделген тапсырмалар ұсынады.

2. *«Khan Academy» платформасы*

Khan Academy – бұл бастауыш сынып оқушылары үшін танымал және тиімді онлайн білім беру платформасы. Платформа оқушыларға математика, ғылым, әдебиет және басқа пәндер бойынша тегін білім беруге мүмкіндік береді. Khan Academy платформасы өзіне тән ерекшеліктері арқылы оқушыларды мотивациялайды, сабақтарды қызықты әрі тиімді түрде жүргізеді. Бұл платформада ЖИ жүйесі оқушының білім деңгейін бағалап, оның әлсіз тұстарын анықтап, келесі тапсырмаларды сол бойынша ұсынады. Платформаның басты артықшылығы – әр оқушының жеке даму траекториясын жасау. Мысалы, егер оқушы арифметикада қате жіберсе, жүйе бұл қателікті талдайды және қосымша жаттығулар мен тапсырмалар арқылы оқушының білімін жақсартады.

Тапсырма мысалдары:

Математика: Оқушыларға 2-3 деңгейден тұратын қосу мен алу тапсырмалары беріледі. Әр деңгейде оқушының нәтижесі бойынша келесі тапсырманың күрделілігі бейімделеді. Мысалы:

1 деңгей: 2+3, 5+4 сияқты оңай есептер.

2 деңгей: 15-7, 24+16 сияқты күрделірек есептер.

3 деңгей: Шығармашылық есептер мен логикалық тапсырмалар.

Ғылым: Оқушылар химия мен физика пәндерінен негіздерді үйренеді, жүйе олардың нәтижелерін бағалап, қиындықты одан әрі арттырады.

Khan Academy платформасы оқушылардың жеке оқу бағытын анықтап, әрбір баланың даму жылдамдығына сай жұмыс істейді. Бұл жүйе оқушыларға өздігінен жұмыс істеуге, белсенді білім алуға мүмкіндік береді.

ABCmouse платформасы – бастауыш сынып оқушылары үшін өте пайдалы және қызықты білім беру платформасы. Бұл онлайн білім беру ортасы 2-8 жас аралығындағы балаларға арналған, және ол математика, ғылым, тіл, өнер және музыканы қамтитын пәндер бойынша үйрену мүмкіндігін ұсынады. Платформада балалар түрлі ойындар, әндер, бейнемазмұндар және тапсырмалар арқылы білім алады, және оның көмегімен балалардың оқуға деген қызығушылығы артады.

Жасанды интеллекттің рөлі:

ABCmouse жүйесі оқушының білім деңгейін бағалап, олар үшін ең тиімді оқу жолын таңдайды. Платформа балалардың жеке қажеттіліктерін ескере отырып, тапсырмаларды бейімдеп ұсынады. Оқушының жауаптарын және іс-әрекеттерін талдай отырып, жүйе оған нақты ұсыныстар мен тапсырмалар береді.

Платформаның ерекшеліктері:

Платформада оқушыларға пәндер бойынша көптеген интерактивті тапсырмалар беріледі. Оқушының білім деңгейіне қарай әр түрлі қиындықтағы тапсырмалар

ұсынылады, бұл олардың дағдыларын дамытуға және оқу барысында қиындықтарды жеңуге көмектеседі. Мысалы, егер оқушы арифметикадан қиындық туғызып жатса, жүйе оларға қосымша қарапайым тапсырмалар беріп, әрбір қате үшін кері байланыс ұсынады.

Тапсырма мысалдары:

Математика: Оқушыларға 1-10 аралығындағы сандарды қосу мен алу тапсырмалары беріледі. Егер оқушы мұны дұрыс шешсе, тапсырманың күрделілігі артады.

Мысалы: 3 + 5 = ? және 15 — 7 = ?

Жасанды интеллекттің білім беру платформаларындағы артықшылықтары.

Жасанды интеллекттің бастауыш сыныпта білім беруде пайдаланылуы оқушылардың өзіндік оқу тәжірибесін жақсартады.

Жасанды интеллект:

- Оқушылардың оқыту материалдарын өз деңгейіне сәйкес бейімдеуге мүмкіндік береді.
- Оқушыларға әртүрлі тапсырмаларды ұсыну арқылы білімді тереңдетуге ықпал етеді.
- Оқушылардың жеке ерекшеліктерін ескере отырып, тапсырмаларды қиындық деңгейіне сай реттейді.
- Оқушыларға нақты және түсінікті кері байланыс беру арқылы білім сапасын арттырады.

Жасанды интеллект арқылы оқушылардың білім алу қарқынын бақылау

Оқушының деңгейі	**Тапсырмалардың күрделілігі**	**Ұсынылатын жаттығулар мен тапсырмалар**
Бастапқы деңгей	Жеңіл, қарапайым тапсырмалар	Қосу мен алу, қарапайым сұрақтар
Орта деңгей	Орташа күрделі тапсырмалар	Есептер шығару, шығармашылық тапсырмалар
Жоғары деңгей	Күрделі тапсырмалар	Логикалық және теориялық тапсырмалар

Қорыта келе, жасанды интеллект бастауыш сынып оқушыларының білім алу процесін айтарлықтай жақсартуда маңызды рөл атқарады. Платформалар, мысалы ABCmouse, балалардың жеке мүмкіндіктері мен оқу қарқынына сәйкес бейімделген тапсырмаларды ұсына отырып, білім беру үдерісін жеңілдетеді. Бұл жүйелер оқушылардың қабілеттеріне қарай әр түрлі тапсырмалар ұсынады, оларға нәтижелі кері байланыс береді және білімді тиімді меңгеруге жағдай жасайды. Жасанды интеллектті қолдану тек оқушылардың пәндік білімін ғана арттырмай, олардың жеке дағдыларын дамытуға да мүмкіндік береді. Бұл бағыттағы зерттеулер мен платформалардың дамуы болашақта білім беру саласында жаңа мүмкіндіктер ашатыны сөзсіз.

Жасанды интеллект — адам миының жұмысына ұқсас әрекеттерді орындай алатын машиналар мен бағдарламалық жүйелердің жиынтығы. Ол деректерді өңдеу, үйрену, шешім қабылдау, тілдерді тану және бейне/дыбыстық ақпаратты өңдеу сияқты тапсырмаларды орындай алады. Жасанды интеллект жүйелері көптеген салаларда қолданылып келеді, оның ішінде білім беру саласы да бар. Бастауыш мектептерде ЖИ құралдарын қолдану арқылы балаларға заманауи технологияларды меңгертуге, ойлау қабілеттерін дамытуға және олардың қызығушылықтарын арттыруға мүмкіндік беріледі.

Әдебиеттер тізімі

1.Сәрсенбекова, Г. «Жасанды интеллект және білім беру». – Алматы, 2021.
2.Сұлтанова, А. «Инновациялар мен білім беру». – Нұр-Сұлтан, 2020.
3. Әбдіхалықова, Д. «Жасанды интеллектті білім беру үдерісінде қолдану». – Алматы, 2020.
4.Тұрарханова, Ж. «Жасанды интеллект және бастауыш сыныптарда оқу». – Нұр-Сұлтан, 2021

МАТЕМАТИКАДАН ҚОСЫМША ЖҰМЫС АЛГОРИТМІ БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНА АРНАЛҒАН ҚЫЗЫҚТЫ ОЙЫН ЕСЕПТЕР МЕН ЛОГИКАЛЫҚ ТАПСЫРМАЛАР

Баймышева Лаура Мырзабековна,
Абай облысы Семей қаласы
«№35 ЖОББМ» КММ-нің
бастауыш сынып мұғалімі

Бүгінгі Қазақ еліне сыни ойлай алатын, жылдым шешімдер қабылдай білетін, белсенді, шығармашыл оқушылар қажет. Сондықтан тек білімдік мақсаттарды шешіп қоймай, оқушылардың қырағылық, шапшаңдық қасиеттерін, тез ойлау, шапшаң қабылдау қабілеттерін дамытудың жолдарын қарастырған жөн. Бүгінгі бастауыш сыныптарда оқу әрекетінде белсенді ойлап,шапшаң, қырағылықпен көре білетін епті, білгір оқушы қажет. Сондықтан сабақтарда оқушылар үнемі білімдік жаттығулар, типтес есептер шығарумен айналысады. Яғни, мұндай жағдайда тиімді деуге болмайды. Балаға елеусіз болса да өз күшімен, өз ойымен, қиындықты жеңе отырып, жылдам шешім шығаруға көмектесу басты міндет. Ол үшін сабақтарда түрлі әдіс–тәсілдер мен технологияларды, қызықты ойын – есептер және логикалық тапсырмаларды қоладанудың маңызы зор.

Қызықты есептер мен логикалық тапсырмаларды шығару

оқушылардың математикаға деген ынтасын арттырады. Математика пәніне және оны қолдану саласына деген белсенділік қызығушылығын оятады, шығармашылық тапсырмаларды терең игеруіне және өз білімін тереңдетуге әсер етеді, оқушылардың қабілетінің мейлінше кемелдене түсуіне мүмкіндік береді. Қызықты суретті есептер арқылы оқушылар қоршаған ортаны таниды, ұлттық мәдениетті, моральды, дүниетанымды сезіне бастайды, сөйлеуге дағдыландыруда оқушының өзіндік ерекшелігі айқындала түседі.

Жеке зерттеуім негізіндегі арнаулы мақаламның мақсаты — бастауыш сынып оқушыларының математикалық ойлау қабілетін дамытуға бағытталған қосымша жұмыс алгоритмін ұсыну және оны тиімді ұйымдастыру жолдарын көрсету. Атап айтқанда, қызықты ойын есептері мен логикалық тапсырмалар арқылы оқушылардың пәнге деген қызығушылығын арттыру, есеп шығару дағдыларын жетілдіру және шығармашылық ойлауын дамыту көзделеді.

Бастауыш сыныпта математика пәні – оқушының логикалық ойлауын қалыптастыратын, интеллектуалдық даму жолын ашатын негізгі бағыттардың бірі. Бірақ әр оқушының қабылдау деңгейі, қызығушылығы және қабілеті әртүрлі. Осы себепті сыныптан тыс уақытта немесе қосымша сабақтарда жүргізілетін мақсатты жұмыс қажет. Қосымша тапсырмалар мен логикалық жаттығулар арқылы оқушылардың математикалық сауаттылығы артып, пәнге деген қызығушылығы күшейеді.

Қосымша жұмысты тиімді ұйымдастыру үшін нақты алгоритм қажет. Бұл алгоритм оқушының деңгейіне, жас ерекшелігіне және оқу бағдарламасына сәйкестендіріліп құрылуы тиіс. Мұнда басты назар:

- ❖ оқушының қабілетін ескере отырып, тапсырмаларды саралау;
- ❖ ойын және логикалық элементтерді тиімді пайдалану;
- ❖ тапсырмалардың күнделікті өмірмен байланысын орнату.

Ойын элементтерімен толыққан тапсырмалар оқушының қызығушылығын оятып, оны ойлауға, ізденуге итермелейді. Ойын есептері баланың ойын дамытып қана қоймай, өздігінен шешім қабылдауға, қателігін мойындауға және салыстыру арқылы қорытынды жасауға үйретеді. Мысалы:

 Ойын есебі: «Бөлмеде 3 орындық тұр. Әр орындықта 2 мысықтан отыр. Әр мысықтың астында тағы 1 доп бар. Бөлмеде барлығы неше доп бар?»

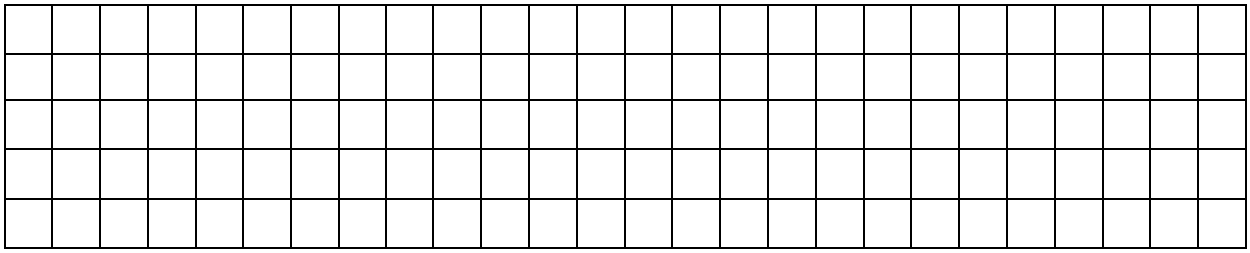
Жауабы: 3 орындық × 2 мысық = 6 мысық → 6 доп

 Логикалық тапсырма: «Сағат түнгі 10:00-де оянған бала 8 сағат ұйықтады. Ол сағат неше шамасында ұйықтаған?»

Жауабы: Түнгі 10:00 – 8 сағат = Күндізгі 2:00

Жәнеде тапсырмалардың түрлері бойынша да ұсынсақ болады: Сандық ребустар, кестемен жұмыс, қалдықпен бөлінетін сандар, геометриялық фигураларды санау, қисынды тізбекті жалғастыру. Мысалы:

7 таяқша арқылы 3 үшбұрышты және 2 шаршыны қалай құрастыруға болады.

Немесе

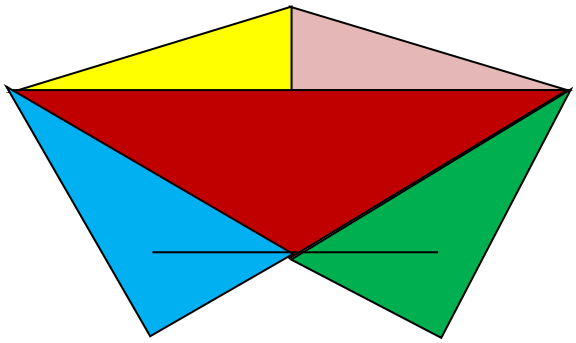
Мына шаршыларды ішінде 1-20ға дейінгі цифрлар ретсіз жазылған цифрлар 20, ал торкөз 16 .Көрсетілмеген 4 цифр қандай ? Тауып жазып шық

1	14	7	5
10	6	11	8
17	20	2	15
3	9	13	19

9	4	7	6
10	13	2	16
15	5	1	19
3	12	8	20

.

Суретте барлығы неше үшбұрыш бар?

Сонымен қатар, қосымша жұмысты ұйымдастыру үшін де алгоритмі құру керек.

Мақсат қою: Қандай дағдыны дамытқыңыз келеді (логика, есептеу, салыстыру, ойлау, шығармашылық шешім).

Тапсырмаларды таңдау: Тақырыпқа сай қызықты есептерді, ойын элементтерін немесе танымдық сұрақтарды іріктеу.

Деңгейге бөлу: Оқушыларды үлгеріміне қарай 2–3 топқа бөліп, күрделілік деңгейі әртүрлі тапсырмалар беру.

Өздігінен және жұппен жұмыс: Оқушы тапсырманы алдымен жеке, кейін жұппен талқылау арқылы

шешуі – оның ойлау икемін дамытады.

Талқылау және қорытынды: Қателерді талдау, дұрыс жауапты түсіндіру арқылы оқушының өзіндік бағалау қабілеті артады. Қосымша тапсырмаларды тиімді ұйымдастыру үшін мұғалім әр баланың жас ерекшелігін, таным деңгейін және қызығушылығын ескере отырып, шығармашылық тұрғыда жұмыс жасауы қажет. Оқушылардың ойлауын, елестетуін, есте сақтауын және салыстыру қабілеттерін дамыту үшін тапсырмалар визуалды түрде ұсынылғаны дұрыс. Бұл – түрлі суреттер, кестелер, геометриялық фигуралар, сызбалар арқылы жүзеге асады. Визуалды материалдар баланың қызығушылығын оятып, есептің мәнін тереңірек ұғынуға көмектеседі.

Логикалық сұрақтар мен тапсырмаларды балаларға жақын, таныс кейіпкерлермен байланыстыра беру тиімді тәсіл болып саналады. Мысалы, ертегі немесе мультфильм кейіпкерлерін есептің кейіпкері етіп қолдану арқылы оқушы өзін оқиғаның бір бөлігі ретінде сезінеді. Бұл әдіс тапсырманы жай орындау емес, шын мәнінде ойлануға, қиялдауға жетелейді. Сондай-ақ, әрбір тапсырмаға белгілі бір уақыт шектеуін енгізу – оқушының жылдам және нақты ойлау қабілетін дамытады. Бұл тәсіл әсіресе жарыс, ойын түріндегі сабақтарда тиімді қолданылады. Алайда, мұғалім уақыт шектеуі баланы күйзеліске түсірмей, керісінше ынталандыратындай болуын қадағалауы қажет. Сыныпта еркін ойлау атмосферасын қалыптастыру – маңызды шарттардың бірі. Оқушы өз ойын ашық айтып, қателесуден қорықпай, еркін пікір білдіре алатын ортада ғана нағыз танымдық әрекет қалыптасады. Қате – дамуға жол ашатын мүмкіндік екенін балаға түсіндіру керек. Әр тапсырмадан кейін «Неге осылай ойладың?», «Басқа қандай жолмен шығарар едің?», «Бұл жауап дұрыс болмаса, не себепті?» деген секілді сұрақтар қою – оқушыны талдауға, өз шешімін дәлелдеуге, салыстыру мен тұжырым жасауға үйретеді. Мұндай рефлексия арқылы бала тек дайын жауапты қабылдамай, өз бетінше ойлауды, ізденуді, талқылауды үйренеді.

Бастауыш сынып оқушыларына арналған математикалық қосымша жұмыс — тек білімді бекіту құралы ғана емес, баланың ойлау қабілетін дамытуға, логикасын жетілдіруге және пәнге деген қызығушылығын арттыруға бағытталған маңызды әдістемелік құрал болып табылады. Қызықты ойын есептері мен логикалық тапсырмаларды жүйелі түрде қолдану арқылы оқушылардың шығармашылық әлеуеті мен функционалдық сауаттылығы қалыптасады. Мұндай жұмыс түрлері баланың жас ерекшелігіне сай құрылып, олардың күнделікті өмірмен байланысын аша білуі керек. Сонымен қатар, мұғалім тарапынан ұсынылатын әдістемелік қолдау, дұрыс бағыттау мен мотивация — оқушының дамуына тікелей әсер етеді. Қосымша жұмыстар оқушыларды еркін ойлауға, өз шешімін табуға, талдауға және дәлелдеуге үйретеді. Сондықтан

математиканы қызықты әрі мағыналы ету жолында мұндай тапсырмалар жинағы – өте тиімді құрал.

Қолданылған әдебиеттер тізімі

1. Бабаев С.Б., Мусина К.Б. «Бастауыш білім педагогикасы» – Алматы: Дарын, 2020.

2. Жұмабаева М. «Логикалық есептер жинағы» – Нұр-Сұлтан: Фолиант, 2021.

3. ҚР БҒМ. Жаңартылған білім мазмұны бойынша бастауыш сынып бағдарламасы. – Астана, 2022.

РАЗВИТИЕ ЛОГИЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ ВО ВНЕУРОЧНОЕ ВРЕМЯ В НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЕ

Байсалбаева Айгуль Даулетказиновна,
учитель начальных классов
КГУ СОШ №35 города Семей
Абайской области

Современное образование направлено не только на передачу знаний, но и на развитие у учащихся таких качеств, как критическое мышление, способность к анализу и самостоятельному принятию решений. Одним из важнейших компонентов умственного развития ребёнка является логическое мышление — способность последовательно рассуждать, делать выводы, обобщать и устанавливать причинно-следственные связи. Особенно важно начинать развивать логическое мышление в младшем школьном возрасте, когда закладываются основы познавательной деятельности, формируются мыслительные операции, внимание и память.

Школьная программа предоставляет определённые возможности для формирования логического мышления, однако этого зачастую недостаточно. В этом контексте большое значение приобретает организация внеурочной деятельности, которая позволяет реализовывать индивидуальный подход, использовать игровые формы, повышать мотивацию учащихся и создавать условия для более глубокого освоения логических приёмов.

Цель данной статьи — рассмотреть особенности развития логического мышления у младших школьников во внеурочное время, проанализировать формы и методы работы, направленные на его формирование, а также обозначить проблемы и пути их решения. Практическая направленность материала будет интересна педагогам начального образования, родителям и

специалистам дополнительного образования.

Логическое мышление — это способность человека выстраивать рассуждения на основе определённых логических правил, делать обоснованные выводы, использовать понятия, суждения и умозаключения. В структуре логического мышления выделяются такие основные операции, как анализ, синтез, сравнение, обобщение, классификация, установление аналогий, выведение следствий и др.

В психологической науке логическое мышление рассматривается как высшая форма мышления, отличающаяся абстрактностью и обобщённостью. Оно формируется на основе наглядно-действенного и наглядно-образного мышления, типичных для детей дошкольного возраста.

Младший школьный возраст (6–10 лет) характеризуется активным развитием познавательных процессов. В этот период у ребёнка появляются предпосылки к формированию логических операций. Он учится анализировать ситуации, классифицировать предметы по различным признакам, устанавливать причинно-следственные связи, решать простые логические задачи.

Развитие логического мышления оказывает положительное влияние на все стороны учебной деятельности младшего школьника:

- Формирует учебную мотивацию – ребёнок учится рассуждать, а не просто запоминать.
- Способствует усвоению учебного материала – логические операции облегчают понимание и запоминание.
- Повышает уровень самостоятельности – ученик учится принимать решения и оценивать последствия.
- Развивает речь – логика тесно связана со структурированным изложением мыслей.
- Улучшает коммуникативные способности – логически выстроенные аргументы способствуют эффективному общению.

Логическое мышление является фундаментом успешной учебной деятельности младшего школьника и важным компонентом его общего интеллектуального развития. При этом особую роль в его формировании играет не только урок, но и внеурочное время, где возможно более гибкое и индивидуальное взаимодействие с ребёнком.

Младший школьный возраст — это уникальный период в жизни ребёнка, характеризующийся высокой восприимчивостью к обучению, активным развитием интеллекта и стремлением к познанию окружающего мира. Именно в этот период возможно наиболее эффективно формировать логическое мышление, так как закладываются базовые механизмы умственной деятельности, которые будут сопровождать человека в течение всей жизни.

Психологические особенности младших школьников, влияющие на развитие логического мышления:

1. Наглядность мышления.

В начале школьного обучения мышление детей носит преимущественно наглядно-образный характер. Ребёнку проще оперировать конкретными предметами, чем абстрактными понятиями. Поэтому развитие логических операций должно начинаться с работы с предметами, рисунками, схемами.

2. Формирование логических операций.

Логические операции (анализ, синтез, сравнение, классификация, обобщение) начинают формироваться в младшем школьном возрасте. Эти операции ещё неустойчивы и требуют регулярной тренировки. Например, умение выделить главное, сравнивать по существенным признакам или делать выводы часто вызывает затруднения.

3. Игровая мотивация.

У младших школьников ещё сохраняется высокая потребность в игре. Включение игровых приёмов в развитие логического мышления значительно повышает интерес и вовлечённость.

4. Ограниченные возможности самоконтроля.

Дети младшего школьного возраста плохо осознают собственные мыслительные процессы и затрудняются в их контроле. Учителю и родителям важно помогать ребёнку осознавать, *как он думает*, направляя его размышления и поощряя рассуждение.

5. Развитие речи.

Логическое мышление тесно связано с развитием речи. На этом этапе дети ещё только учатся формулировать свои мысли в логической последовательности, обосновывать суждения и вести рассуждения.

Таким образом, развитие логического мышления у младших школьников должно учитывать их возрастные и индивидуальные особенности, сочетать элементы наглядности, игры, систематичности и осмысленной рефлексии.

4. Внеурочная деятельность как условие развития логического мышления

Внеурочная деятельность в начальной школе — это одна из форм организации образовательного процесса, направленная на всестороннее развитие личности ребёнка. Она проводится в свободное от уроков время, но может быть тесно связана с содержанием учебных дисциплин.

Чем отличается внеурочная деятельность от урока?

- Более свободная форма проведения (игры, проекты, мастер-классы, соревнования и т. д.);
- Возможность индивидуального и дифференцированного подхода;
- Упор на интересы и способности ребёнка;
- Минимизация оценочной нагрузки;
- Повышенный уровень мотивации за счёт добровольного участия.

Возможности внеурочной деятельности для развития логического мышления:

1. Создание условий для практики логических операций. На занятиях во внеурочное время можно использовать задачи на анализ, классификацию, построение логических цепочек, поиск ошибок в рассуждениях.

2. Индивидуальный подход. Учитывая различия в темпе усвоения материала и уровне логического развития, внеурочные занятия позволяют выстраивать персонализированные маршруты обучения.

3. Использование нестандартных форм. Во внеурочной деятельности активно применяются игровые технологии, логические квесты, олимпиады, настольные и интеллектуальные игры, конкурсы, что делает процесс увлекательным.

4. Возможность интеграции различных видов деятельности. Например, логика может развиваться через занятия по шахматам, программированию, робототехнике, математике, лингвистике, моделированию, работе с текстом и даже творчеству.

5. Формирование позитивной учебной среды. Внеурочная деятельность снижает уровень тревожности, страх ошибиться, способствует свободному мышлению и экспериментированию.

Внеурочная деятельность создаёт благоприятную почву для развития логического мышления младших школьников. Она позволяет использовать разнообразные формы, учитывающие особенности восприятия и мышления детей, и обеспечивает условия для развития ключевых когнитивных навыков.

Использованная литература

1. Безменко Ольга Борисовна. «Развитие мышления у учащихся начальной школы». Казахстанский педагогический журнал «Мектеп».

2. Жубаназарова Н., Ақаш Ж., Дүйсенбай Г., Сайлинова К., Болтаева А. «Особенности развития математического индуктивного мышления учащихся начальных классов». *Вестник КазНПУ имени Абая. Серия: Психология.* — 2024.

3. Ибрагимов Р., Калимбетов Б., Хабибуллаев Ж. «Особенности подготовки будущих учителей математики к выполнению логических заданий». *Вестник университета Ясави* — исследование, связанное с подготовкой учителей и логическими заданиями.

4. Методическое пособие “Развитие логического мышления учащихся с использованием креативных технологий обучения”. Авторы: Өрлеу по Актюбинской области. — для учителей начальной школы, отражает практические методики внеурочной работы и творческие задания. — 2021.

5. Нугманова Ляззат Артуровна. Эссе «Особенности логического мышления детей младшего школьного возраста». Республикалық білім порталы.

РЕШЕНИЕ ОЛИМПИАДНЫХ ЗАДАЧ КАК СПОСОБ РАЗВИТИЯ ЛОГИЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ

Бахитова Динара Колканатовна,
КГУ «Общеобразовательная средняя школа-гимназия им.Д.Конаева»
учитель математики города Актобе

Современное общество предъявляет всё более высокие требования к интеллектуальному уровню подрастающего поколения. В условиях стремительного научно-технического прогресса, цифровизации всех сфер жизни и постоянного изменения социальной среды особенно актуальным становится развитие логического мышления. Это не только важный компонент познавательной деятельности, но и универсальный навык, необходимый в повседневной жизни, в профессиональной сфере, при принятии решений и анализе информации. Математика, как точная и структурированная наука, традиционно считается одной из важнейших дисциплин для формирования логического мышления. Однако особое значение в этом процессе имеет не просто изучение математического материала по школьной программе, а решение задач повышенного уровня сложности, в том числе олимпиадных задач. Олимпиадное движение по математике существует уже более века и представляет собой мощный инструмент не только выявления и поддержки одарённых учащихся, но и формирования у всех участников глубоких мыслительных стратегий, навыков анализа, синтеза, дедукции и умения работать в условиях неопределённости.

Логическое мышление включает в себя способность к рассуждению, аргументации, установлению причинно-следственных связей, обобщению и выведению заключений на основе заданных посылок. В отличие от механического запоминания формул и алгоритмов, логическое мышление требует понимания сути задачи, способности видеть структуру, делать обоснованные предположения и проверять их. Олимпиадные задачи, как правило, не предполагают шаблонного решения, они стимулируют ученика выходить за рамки стандартных подходов, применять различные методы, включая индукцию, дедукцию, перебор, рассуждение от противного, анализ крайних случаев, построение вспомогательных конструкций и другие способы. Таким образом, регулярная работа с такими задачами способствует развитию у обучающихся гибкости мышления, внимательности к деталям, умения

выявлять закономерности и аргументировать своё мнение.

Особенность олимпиадных задач заключается в том, что они могут быть сформулированы весьма кратко, но при этом содержать в себе глубокую математическую идею. Например, задача может звучать всего в одно предложение: «Можно ли разрезать квадрат на семь равных по площади, но не конгруэнтных фигур?», однако для её решения потребуется серьёзная работа ума, владение геометрическими понятиями, представление о площади, симметрии, равенстве фигур и логическое обоснование. Такие задачи учат учащихся не только применять полученные знания, но и мыслить самостоятельно, искать решения, комбинировать известные методы и создавать новые.

Решение олимпиадных задач требует от ученика прохождения нескольких обязательных этапов мыслительной деятельности. Первый этап — это осмысление условий задачи. Очень важно уметь точно понимать, что именно требуется найти или доказать, какие ограничения заданы, какие известные данные можно использовать. Второй этап — анализ, включающий поиск связей между элементами задачи, выделение главного и второстепенного, определение возможных стратегий. Третий этап — построение плана решения, где ученик выбирает, какой метод применить, какую гипотезу проверить. Четвёртый этап — реализация плана, проведение необходимых вычислений, построений или доказательств. Пятый — проверка полученного ответа и его обоснование. Каждый из этих этапов развивает определённые аспекты логического мышления: анализ и синтез, дедуктивное и индуктивное рассуждение, внимание, планирование и контроль, способность к самопроверке и рефлексии.

Психолого-педагогические исследования показывают, что логическое мышление не является врождённой способностью, а формируется в процессе деятельности. Именно поэтому так важно включать в образовательный процесс задания, направленные не только на тренировку памяти и репродукцию информации, но и на развитие мышления. Олимпиадные задачи создают проблемную ситуацию, в которой ученик сталкивается с неизвестным, должен проявить самостоятельность, креативность, инициативу. Преодоление трудностей в решении таких задач формирует у школьников волевые качества, устойчивость к неудачам, стремление к поиску истины. Успешное решение, в свою очередь, повышает мотивацию, формирует уверенность в своих силах и укрепляет интерес к предмету.

Кроме того, решение олимпиадных задач способствует развитию математической культуры. Это включает в себя умение точно формулировать свои мысли, использовать правильную терминологию, оформлять решение строго, логично, последовательно. Многие учащиеся, начиная

заниматься олимпиадной математикой, постепенно вырабатывают навык письменной речи, учатся ясно излагать свои рассуждения, аргументировать каждый шаг, что является важным аспектом не только в изучении математики, но и в других дисциплинах, а также в будущей профессиональной деятельности.

Методически важно, чтобы работа с олимпиадными задачами была системной и организованной. Необходимо постепенно повышать уровень сложности задач, начиная с более простых и интуитивно понятных, переходя к более сложным, требующим многозвенных рассуждений. Полезно использовать тематический подход, подбирая задачи, связанные с определёнными понятиями (например, делимость, остатки, простые числа, графы, логика, геометрические построения). Также важно обсуждать с учениками не только правильные решения, но и типичные ошибки, неверные подходы, анализировать, почему та или иная гипотеза не сработала. Это позволяет развивать критическое мышление, учит оценивать свои действия и делать выводы на будущее.

Следует также отметить важную роль учителя в процессе подготовки к олимпиадам. Учитель должен выступать не просто как источник знаний, но как организатор познавательной деятельности, наставник, мотиватор. Очень важно создавать на занятиях атмосферу сотрудничества, доверия, уважения к мнению каждого ученика. Разрешение на обсуждение разных подходов, совместный анализ решений, поддержка даже при неудачных попытках — всё это создаёт благоприятные условия для формирования логического мышления и интереса к математике.

Рассмотрим примеры задач, которые могут быть использованы для развития логического мышления. Задача 1: «В классе 30 учеников. Каждый из них дружит с ровно 10 другими. Докажите, что число пар друзей — чётное.» Эта задача опирается на понятие симметричных отношений и основывается на идее, что каждая пара друзей учитывается дважды. Решение требует понимания структуры отношений и умения работать с симметриями. Задача 2: «В последовательности чисел 1, 1, 2, 3, 5, 8, ... (числа Фибоначчи) найдите наименьшее число, которое делится на 17.» Здесь требуется не только знание последовательности, но и умение делать наблюдения, строить таблицу, выявлять закономерности, использовать остатки. Задача 3: «На доске написано число 2025. За один ход разрешается заменить любое число x на x – 1 или x ÷ 5, если x делится на 5. Можно ли получить число 1?» Эта задача требует стратегического мышления, умения планировать действия и анализировать возможные ходы.

Важно также использовать задачи, связанные с реальными жизненными ситуациями. Например,

логические задачи на распределение, задачи с условием «если…, то…», «все…», «некоторые…», задачи на доказательство от противного. Все они развивают мышление, способность видеть причинно-следственные связи и строить логические цепочки рассуждений.

Серьёзную роль в развитии логического мышления играет участие школьников в математических олимпиадах различного уровня — школьного, муниципального, регионального, всероссийского. Подготовка к этим олимпиадам требует длительной и целенаправленной работы. В процессе подготовки, учащиеся учатся не только решать задачи, но и работать с математической литературой, искать информацию, сравнивать методы, разбирать разборы задач, задавать вопросы и искать на них ответы. Всё это формирует учебную самостоятельность, инициативность, ответственность за результат.

Кроме того, участие в олимпиадах способствует развитию социальных и коммуникативных навыков. Многие олимпиады проходят в форме командных соревнований, где требуется умение работать в группе, договариваться, распределять задачи, слушать и уважать мнение других. Даже индивидуальные олимпиады дают возможность школьникам общаться с единомышленниками, обмениваться опытом, учиться у более сильных участников, развивать стремление к саморазвитию.

Таким образом, можно утверждать, что олимпиадные задачи являются мощным и многофункциональным инструмент

Список использованной литературы

1. Ахметов, К. К. (2010). *Развитие логического мышления учащихся в процессе обучения математике*. – Алматы: Раритет.

2. Бахвалов, Н. С. (2000). *Математические олимпиады: задачи и решения*. – Москва: Наука.

3. Венцель, Е. С. (2002). *Задачи и упражнения по элементарной математике*. – Москва: Высшая школа.

4. Егоров, А. С., Журавлев, В. В. (2013). *Олимпиадные задачи по математике. Подготовка и решение*. – Москва: Просвещение.

5. Кожанов, А. Е. (2015). *Формирование логического мышления школьников в процессе решения нестандартных задач по математике*. – Астана: Фолиант.

6. Лысенко, Ф. А. (2007). *Логические задачи и задачи на смекалку*. – Москва: АСТ.

7. Поляк, Г. Б. (2008). *Развитие логического мышления через математику*. – Москва: Учитель.

ҚАЗАҚ ТІЛІ САБАҚТАРЫНДА КОММУНИКАТИВТІК ҚҰЗЫРЕТТІЛІКТІ ҚАЛЫПТАСТЫРУ

Бектемирова Бакытгуль Балгереевна,
Ақтөбе облысы Мәртөк ауданы
Жайсаң жалпы орта білім беретін мектебінің
қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі

Қазіргі жаһандану дәуірінде білім беру жүйесінің басты міндеті — әлемдік деңгейде бәсекеге қабілетті, сын тұрғысынан ойлайтын, өз көзқарасын дәлелмен жеткізе алатын, түрлі әлеуметтік-мәдени ортада еркін қатынас орната алатын тұлға қалыптастыру. Бұл міндетті жүзеге асыруда оқушы бойында коммуникативтік құзыреттілікті дамыту – басты қажеттіліктердің бірі болып саналады.

Коммуникативтік құзыреттілік – оқушының әртүрлі қатынастық жағдаяттарда тілді орынды қолдана білуі, өз ойын нақты әрі түсінікті жеткізе алуы, пікір алмасуда белсенділік танытуы, сөйлеу мәдениетін меңгеруі, тыңдай білуі және қарым-қатынас жасаудағы серіктесті құрметтеуі арқылы көрініс табатын кешенді қабілет. Бұл ұғым тіл үйрету процесінде формалды-грамматикалық бағыттан коммуникативтік-әрекеттік бағытқа көшуді қажет етеді.

Қазақ тілі – ұлттық бірегейлік пен руханияттың өзегі. Оны оқытудағы басты мақсат – оқушыны тіл нормаларын жаттатудан гөрі, тіл арқылы еркін, сенімді, мәдениетті сөйлесуге, өз ойын ашық жеткізуге, басқа пікірді тыңдап, түсінуге үйрету. Яғни, тілдік білім мен сөйлеу тәжірибесі арасындағы байланысты күшейту керек. Қазақстанда білім беру жүйесінің жаңартылған мазмұны коммуникативтік бағыттағы білім беруді алға шығарып отыр. Осыған сәйкес, қазақ тілі мен әдебиеті пәндері де оқушылардың коммуникативтік құзыреттілігін дамытудың негізгі тетігіне айналып отыр.

Коммуникативтік құзыреттілік термині алғаш 1960–70 жылдары американдық лингвист Н. Хомский мен Д. Хаймстың еңбектерінде қарастырылды. Хомский тілдік құзыреттілікті адамның грамматикалық білімдері деп түсіндірсе, Хаймс бұл ұғымды кеңейтіп, тілдік қатынаста оны қолдану біліктілігін де қамтуы керек деген көзқарасты ұстанды. Кейін бұл ұғым түрлі тілдерді оқыту әдістемесінде белсенді түрде қолданыла бастады.

Қазақстандағы білім беру құжаттарында коммуникативтік құзыреттілік оқушының сөйлеу, тыңдау, жазу, оқу әрекеттерін өзара байланысты түрде меңгеруі және оларды түрлі өмірлік жағдаяттарда дұрыс қолдана алуы ретінде

сипатталады. Оқушы тілдік норманы сақтай отырып, мәдениетті тілдік қатынас орната алуы керек. Бұл құзыреттілікке тыңдай білу, түсіну және жауап қайтару; мәтінді мазмұндау, өз көзқарасын білдіру; диалогке, пікірталасқа қатысу; жағдаятқа сай тілдік норма қолдану және көпмәдениеттілік пен төзімділік негізінде қатынас жасау сияқты қабілеттер жатады.

Қазақ тілі пәнінің мазмұны қазіргі білім беру талаптарына сәйкес сөйлеу әрекетінің төрт түрін (тыңдалым, айтылым, оқылым, жазылым) дамыту арқылы коммуникативтік құзыреттілікті қалыптастыруға бағытталған. Тыңдалым арқылы оқушылар мәтінді тыңдай отырып, негізгі ақпаратты іріктеп, мағынасына түсінік береді. Оқылым барысында ақпаратты түсініп, саралап, өз ой қорытындысын жасайды. Айтылымда оқушы өз ойын ауызша айтып, дәлелдеп, сұрақтарға жауап беріп, диалог жүргізе білуге машықтанады. Жазылым дағдысы оқушының ойын жазбаша, құрылымдық және тілдік талаптарға сай жеткізе білуімен анықталады. Бұл әрекеттер сабақ барысында өзара тығыз байланыста жүзеге асады. Яғни оқушы мәтінді оқып, оны тыңдайды, кейін талдайды, соңында өз пікірін ауызша немесе жазбаша түрде білдіреді. Осылайша, тілді "тірі" құрал ретінде қолдануды үйренеді.

Коммуникативтік бағыттағы сабақтарда оқушы – басты әрекет етуші тұлға, ал мұғалім – ұйымдастырушы және бағыттаушы. Сабақ мазмұны оқушының қызығушылығын арттыруы, оны әрекетке тартуы, сөйлеуге ынталандыруы қажет. Осы мақсатта қолданылатын негізгі әдіс-тәсілдер қатарына диалогтік оқыту, жағдаяттық тапсырмалар, пікірталас, CLT (Communicative Language Teaching) және «Ойлан – жұптас – бөліс» сияқты стратегиялар жатады.

Диалогтік оқыту барысында мұғалім мен оқушы немесе оқушы мен оқушы арасында пікір алмасу жүзеге асады. Бұл әдіс арқылы оқушы ойын ашық айтып үйренеді, тыңдауға және жауап беруге дағдыланады. Жағдаяттық тапсырмалар шынайы өмірге жақын жағдайларды модельдеуге негізделген. Мұндай тапсырмаларда оқушылар белгілі бір рөлдерді ойнап, өзара тілдік қатынасқа түседі. Дебат және пікірталас әдістері оқушыны өз көзқарасын жүйелі түрде білдіруге, қарсы тараптың пікірін тыңдауға, өз ойын дәлелмен жеткізуге үйретеді. CLT әдістемесі тілді үйренуді грамматикалық жаттығулармен шектемей, қарым-қатынас құралы ретінде қолдануға бағыттайды. «Ойлан – жұптас – бөліс» әдісі арқылы әр оқушының ойын айтуына мүмкіндік беріледі.

Сабақтарда осы әдістерді қолдану арқылы оқушыларға түрлі практикалық тапсырмалар беруге болады. Мысалы, диалог құрастыру тапсырмасы арқылы оқушылар қоғамдық ортада сыпайы сөйлеуді, рөлдік ойын арқылы мәдени қатынас орнатуды меңгереді. Эссе жазу арқылы өз көзқарасын жазбаша түрде жүйелі жеткізе алуға дағдыланады. Пікірталас ұйымдастыру арқылы олар ойлау, дәлелдеу, қорытынды жасау

қабілеттерін жетілдіреді. Мәтін мазмұнын өзгертіп әңгімелеу тапсырмасы арқылы оқушылар мәтінді қайта құрылымдайды, өз тілдік қорын қолдана отырып әңгімелеу қабілетін дамытады.

Коммуникативтік құзыреттілікті дамытуда мұғалімнің кәсіби шеберлігі аса маңызды рөл атқарады. Мұғалім тек білім беруші ғана емес, оқушының тілдік ортасын ұйымдастырушы тұлға бола білуі тиіс. Ол оқушыны сөйлеуге ынталандырып, еркін қарым-қатынас жасауға жағдай туғызуы қажет. Сабақ мазмұны тілдік белсенділікті арттыруға бағытталып, тапсырмалар оқушының өмірлік тәжірибесімен ұштасуы тиіс. Мұғалім сабақта оқушыға тек дұрыс жауап беруге емес, өз ойын еркін жеткізуге мүмкіндік беруі қажет. Қатені жазғырмай, керісінше оны талдау арқылы үйренуге бағыттағаны жөн.

Сондай-ақ, оқулық мазмұны мен қосымша материалдар да коммуникативтік тапсырмаларды орындауға ыңғайлы болуы қажет. Бүгінгі таңда цифрлық оқыту ресурстары мен жаңа буын оқулықтары осы бағытта әзірленуде. Олар бейне және аудио ресурстар, интерактивті жаттығулар, ойын түріндегі тапсырмалар арқылы оқушыны белсенді қатынасқа тартуға мүмкіндік береді.

Коммуникативтік құзыреттілікті бағалау да өз ерекшеліктеріне ие. Бұл қабілет сандық көрсеткіштермен емес, сапалық өлшемдермен бағалануы тиіс. Сондықтан бағалау жүйесінде критериалды бағалау, қалыптастырушы бағалау, өзін-өзі бағалау түрлері тиімді болып табылады. Сөйлеудің мазмұндылығы, сөз байлығы мен грамматикалық сауаттылығы, пікірді дәлелдей білуі, тыңдау және жауап қайтару дағдылары бағалау критерийлері ретінде алынады. Сонымен қатар, рефлексия әдістері арқылы оқушы өз әрекетіне баға беріп, жетістігі мен әлсіз тұстарын анықтай алады.

Қазақ тілі сабағында коммуникативтік құзыреттілікті дамыту – қазіргі заман талабынан туындап отырған қажеттілік. Тілді білу – оны өмірде қолдана алу деген сөз. Сондықтан оқушыны тек тілдік нормаларға жаттықтырып қана қоймай, шынайы жағдаяттарда сөйлей алатын, қарым-қатынас орната алатын, тілдік тұлға ретінде қалыптастыру – қазақ тілі пәнінің негізгі миссиясы болуы тиіс.

Мұғалім – бұл процестің басты бағыттаушысы. Оның әдістемелік шеберлігі, заманауи әдіс-тәсілдерді меңгеруі, оқушыны еркін ортаға түсіре алуы – коммуникативтік мақсаттың сәтті жүзеге асуына ықпал етеді. Сабақтар сөйлеуге, пікір алмасуға, өз ойын еркін жеткізуге құрылғанда ғана қазақ тілі оқушының жүрегіне жетеді, ұлттық тіл мәртебесі көтеріледі. Сондықтан әр мұғалім сабақ барысында оқушының сөйлеу құқығын іске қосуы керек – дәл осы кезде ғана тілді үйрету нағыз мағынаға ие болады.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Әмірова, Г. Т. (2021). Қазақ тілі сабақтарында оқушылардың коммуникативтік құзыреттілігін дамыту жолдары. *Білім әлемі*, №2, 37–41.

2. Ахметова, А. Ж. (2019). Қазақ тілі сабағында CLT әдісін қолдану ерекшеліктері. *Қазақ тілі мен әдебиеті* журналы, №4, 45–49.

3. Аханов, К. (2003). *Тіл біліміне кіріспе*. Алматы: Санат.

4. Бахтин, М. М. (1979). *Эстетика словесного творчества*. Москва: Искусство.

5. Берікқожаева, Ж. (2020). Оқушылардың коммуникативтік дағдысын қалыптастыруда рөлдік ойын технологиясының тиімділігі. *Білім берудегі менеджмент*, №3, 62–66.

6. Бондаревская, Е. В. (2000). *Педагогика: личность в гуманистических теориях и системах воспитания*. Ростов н/Д: Изд-во РГПУ.

7. Гальскова, Н. Д., & Гез, Н. И. (2004). *Теория обучения иностранным языкам: Лингводидактика и методика*. Москва: Академия.

БАСТАУЫШ СЫНЫПТАРДА ОҚУШЫЛАРДЫҢ МАТЕМАТИКАЛЫҚ БІЛІМ САУАТТЫЛЫҒЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУ

Берекетова Кундыз Сандибековна,
Ақтөбе облысы, Ақтөбе қаласы
№78 ЖОББ мектеп-гимназиясының
бастауыш сынып мұғалімі

Қазіргі білім беру жүйесінің басты мақсаты – функционалдық сауатты, сыни ойлайтын, өмірлік жағдаяттарда алған білімін қолдана алатын тұлға қалыптастыру. Осы тұрғыдан алғанда, бастауыш мектептегі білім берудің іргетасы – математикалық сауаттылықты ерте жастан қалыптастыру ерекше маңызға ие.Математикалық сауаттылық – бұл оқушының күнделікті өмірде, түрлі жағдаяттарда математикалық білімді қолдана алу қабілеті. Бұл тек есеп шығару шеберлігі ғана емес, сондай-ақ логикалық ойлау, модельдеу, талдау, шешім қабылдау дағдыларын қамтиды.

Бастауыш сынып – баланың танымдық әрекеті мен білімге деген қызығушылығы қалыптасатын кезең. Осы кезеңде математикалық сауаттылықты жүйелі әрі мақсатты түрде дамыту оқушының болашақтағы академиялық жетістіктеріне зор ықпал етеді.

Математикалық сауаттылықтың құрылымы

Бастауыш сынып оқушыларының математикалық сауаттылығы келесі негізгі компоненттерден тұрады:

1. **Математикалық білімді түсіну және қолдану** – сандар, амалдар, геометриялық фигуралар, өлшемдер туралы білімді игеру және оларды өмірмен байланыстыра алу.

2. **Мәселе шешу дағдылары** – түрлі математикалық жағдаяттарда шешім қабылдай алу, логикалық пайымдау жүргізу.

3. **Коммуникативтік қабілет** – математикалық ойды дәл әрі нақты жеткізе білу, математикалық тілмен сөйлеу.

4. **Математикалық модельдеу** – өмірлік жағдайларды математикалық жолмен сипаттау, схемалар, сызбалар, диаграммалар арқылы көрсету.

5. **Цифрлық және визуалды ақпаратпен жұмыс** – диаграмма, кесте, графиктерді түсіну және оларға талдау жасау.

Математикалық сауаттылықты қалыптастыру жолдары

Бастауыш сыныпта математикалық сауаттылықты дамыту үшін келесі әдіс-тәсілдер мен қағидалар басшылыққа алынады:

1. **Оқушыны белсенді әрекетке тарту**

Сабақта оқушының өз бетінше ойлануына, шешім қабылдауына мүмкіндік беру қажет. Оқушы тек дайын білімді алушы емес, оны ізденуші, жасаушы ретінде көрінуі тиіс.

2. **Өмірлік жағдаяттарға негізделген тапсырмалар**

Математиканы өмірмен байланыстыратын, нақты жағдаяттардан алынған есептер оқушылардың пәнге деген қызығушылығын арттырып, сауаттылық деңгейін көтереді. Мысалы: дүкендегі сауда, жол жүру, ауа райын бақылау, үй бюджетін есептеу секілді тапсырмалар.

3. **Танымдық ойындар мен логикалық тапсырмалар**

Танымдық ойындар, ребустар, басқатырғыштар оқушының логикалық ойлау қабілетін дамытып, шығармашылық әрекетін жандандырады.

4. **АКТ (ақпараттық-коммуникациялық технологиялар) пайдалану**

Интерактивті тапсырмалар мен цифрлық құралдар арқылы оқушылардың визуалды және кеңістіктік ойлауын дамытуға болады. Бұл олардың заманауи талаптарға сай математикалық сауаттылығын арттырады.

5. **Жеке және сараланған тәсіл**

Оқушылардың танымдық қабілеттері әртүрлі деңгейде болғандықтан, дифференциация әдісін қолдану маңызды. Әр оқушы өз мүмкіндігіне сай білім алып, жетістікке жетуге тиіс.

Мұғалімнің рөлі

Мұғалім – математикалық сауаттылықты қалыптастырушы жетекші тұлға. Оның кәсіби шеберлігі, әдістемелік дайындығы, оқыту стратегиясын дұрыс таңдауы – оқушы жетістігінің негізі. Сонымен қатар, мұғалім оқушы бойындағы қызығушылықты оятып, табысты оқу ортасын қалыптастыруы қажет.

Сондай-ақ бастауыш сыныптардағы математика сабақтарына оқу материалының мазмұны жағынан және қолданылатын әдістер жағынан қойылатын талаптарды да көрсетіп беруге болады:

1. Мазмұны жағынан дұрыс құрылған сабақ мынадай болуы керек:

- а) теория жағы толық болғаны, яғни оқылатын нәрсені негіздеу үшін керекті барлық материал болуы тиіс;
- ә) мазмұны түрліше болуы керек (яғни теориялық және практикалық материалдардың бір-біріне қатысы дұрыс болу керек);
- б) тиісті жерде оның материалы басқа пәндермен ұштастырылып отырылуы керек, яғни пәнаралық байланыс ескерілуі тиіс.

2. Қолданылатын әдіс жағынан алғанда математика сабағына қойылатын талаптар мынадай:

а) бір сабақ үстінде әртүрлі әдістерді қолдану сол сабақтың ерекшеліктеріне (оқу материалына, оқушылардың дайындық деңгейіне, оқушылардың сол сабақ кезіндегі күйіне т.б.) сәйкес болуы керек;

ә) оқыту әдістерінің дұрыс кезектесіп отырылуы (мәселен, сұрақ-жауап әдісі, әңгіме әдісімен) жан-жақты ескерілуі тиіс;

б) оқыту әдістері балалардың сабақ барысындағы белсенді іс-әрекетін ұйымдастыруға ықпал жасайтындай болуы тиіс;

в) сабақ барысында қандай әдіс қолданылса да мұғалімнің сөйлеу мәнері, тілі жеңіл, нақтылы түрде болуы тиіс.

Жоғарыда келтірілген талаптар математика сабақтарын дұрыс ұйымдастырудың негізгі шарттары болып табылады. Алайда, олар математика сабағын қалай ұйымдастыру керек? деген сұраққа толық жауап бере алмайды. Сондықтан, біздің ойымызша, осы талаптар негізінде математика сабағын тиімді ұйымдастырудың жалпы қағидаларын тұжырымдау қажет. Бірінші қағида: сабақта қолайлы психологиялық ахуал туғызу. Мұғалім кез келген сабақты оның өзі мен оқушыларының бірлескен іс-әрекетінің жиынтығы деп түсіне білуі керек. Сабақ нәтижелі болу үшін өзара ынтымақтастыққа негізделген мұғалім мен оқушылар арасындағы жақсы қарым-қатынас орнатылуы тиіс.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Кененбаева М.А. «Бастауыш және негізгі мектепте математиканы дамыта оқытудағы сабақтастық мәселелері». Автореферат. - Астана, 2005.-150б.

2. Көшімбетова С. Инновациялық технологияны білім сапасын көтеруде пайдалану мүмкіндіктері. – А.: Білім, 2008.-100б.

3. Қабдықайыров Қ. Инновациялық технологияларды диагностикалау. – А., 2004 .-150б.

Марсұлов Ә. Бастауыш мектеп

«ҮЗДІК ҚАЛАМ» РЕСПУБЛИКАЛЫҚ ҒЫЛЫМИ-ТАНЫМДЫҚ ӘДІСТЕМЕЛІК ЖУРНАЛ
REPUBLICAN SCIENTIFIC AND EDUCATIONAL, METHODICAL JOURNAL
РЕСПУБЛИКАНСКИЙ НАУЧНО-ПОЗНАВАТЕЛЬНЫЙ, МЕТОДИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ

КӨРУ ҚАБІЛЕТІ БҰЗЫЛҒАН БАЛАЛАРДЫҢ КЕҢІСТІКТІ БАҒДАРЛАУ ДАҒДЫЛАРЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУ ЖОЛДАРЫ

Беркбулова Рыскуль Викторовна.
«Жамбыл облысы әкімдігінің Білім басқармасының
Қордай ауданындағы білім бөлімінің
«Қордай ауданының психологиялық-педагогикалық
түзету кабинеті» КММ мұғалім-дефектологы

Көру қабілетінің бұзылуы – баланың жалпы дамуына, қоршаған ортаны танып-білуіне және кеңістікте еркін бағдарлауына тікелей әсер ететін факторлардың бірі. Мұндай балалар үшін кеңістікте бағдарлау тек қана қозғалу дағдысы емес, бұл олардың өмір сүру сапасын арттыратын, қауіпсіздігін қамтамасыз ететін және әлеуметтік интеграциясын жақсартатын маңызды қабілет. Көру қабілеті бұзылған балалар қоршаған ортадағы кеңістікті толық көре алмайтындықтан, олар үшін альтернативті әдістер арқылы бағытты табу, кедергілерден өту, мақсатты жерге жету – үлкен қиындық туғызады. Сондықтан мұндай балалардың кеңістікте бағдарлау дағдыларын арнайы педагогикалық әдістер арқылы жүйелі түрде дамыту қажет.

Кеңістікті бағдарлау – адамның өзін қоршаған ортада белгілі бір бағытта, белгілі бір қашықтықта бағдарлай алу, өз орнын анықтай алу және бір нысаннан екіншісіне бағытпен жете алу қабілеті. Көзі көрмейтін немесе нашар көретін балалар бұл қабілетті көру анализаторының көмегінсіз меңгеруге тырысады. Олар көбінесе басқа сезім мүшелерін — есту, иіс сезу, жанасу және қозғалыс арқылы бағдарлануға бейімделеді. Осыған байланысты арнайы білім беру жүйесінде көру қабілеті бұзылған балалардың кеңістікте бағдарлану дағдыларын қалыптастыру арнайы педагогикалық ықпал арқылы жүзеге асады.

Кеңістікті бағдарлау қабілетін дамытуда теориялық негіз ретінде бірнеше ғылыми тәсілдер қолданылады. Солардың бірі — Джеймс Гибсонның экологиялық теориясы. Бұл теория бойынша адам қоршаған ортадан тікелей ақпарат ала отырып, әрекет етеді. Яғни, бала ортада өзін сенсорлық сигналдар арқылы бағдарлайды. Көзі көрмейтін бала үшін қоршаған орта — бұл естілетін дыбыстар, сезілетін тактильді белгілер, дене қозғалысы арқылы танылатын кеңістік. Екінші теориялық негіз — сенсорлық интеграция теориясы. Бұл бағыт бойынша, көру мүшесі жеткіліксіз болғанда, басқа анализаторлардың (есту, сезіну, қозғалыс) үйлесімділігі артады және оларды дамыту арқылы

баланың кеңістікте бағдарлану қабілетін жетілдіруге болады.

Педагогикалық практикада көру қабілеті бұзылған балалармен жұмыс істеу барысында кеңістікті бағдарлау дағдысын қалыптастыру үшін арнайы әдіс-тәсілдер мен құралдар пайдаланылады. Ең алдымен, тактильді қабылдауды дамыту маңызды. Бала қолымен түрлі пішіндегі, көлемдегі, құрылымды заттарды ұстап көру арқылы олардың орналасуын, арақашықтығын анықтауға үйренеді. Мұндай жаттығуларға тактильді карталар, макеттер, Брайль шрифтімен жасалған бағыттаушы белгілер кіреді. Сонымен қатар, үй-жайдың ішіндегі немесе мектеп ауласындағы маршруттарды арнайы дайындалған рельефті сызбалар арқылы меңгерту де нәтижелі тәсілдердің бірі болып саналады.

Есту арқылы бағдарлау — көруі нашар балалар үшін аса маңызды. Қоршаған ортадағы дыбыстарды ажырату, олардың шығу бағытын анықтау, дыбыс пен кеңістік арасындағы байланысты сезіну – бұл баланың кеңістікті «есту арқылы көру» қабілетін дамытады. Мысалы, көшеде жүрген көліктің дыбысы, адамның қадамдары, есіктің жабылуы немесе ашылуы сияқты дыбыстар арқылы бала өзінің қайда тұрғанын, не жақындап келе жатқанын аңғарады. Бұл дағдыны дамыту үшін түрлі аудиожаттығулар, арнайы бағыттаушы дыбыстық құрылғылар (мысалы, дыбыстық бағдаршамдар, дыбыстық белгілері бар құрылғылар) пайдаланылады.

Кеңістікте бағдарлануды дамытуда вестибулярлық және қозғалыс тәжірибесі де ерекше рөл атқарады. Бала денесін кеңістікте қалай ұстау керек екенін, қалай тепе-теңдікті сақтау керектігін тәжірибе арқылы үйренеді. Бұл мақсатта қозғалыс ойындары, кедергілерден өту, арнайы бағытталған жүру жаттығулары, тепе-теңдік жаттығулары жүргізіледі. Мұндай жаттығулар арқылы бала өзінің денесін жақсы сезініп, кеңістіктегі бағытын нақты анықтай алатын болады.

Қазіргі заманғы технологиялар да бұл салада үлкен көмекші құрал болып отыр. Смарт құрылғылар, GPS-пен жабдықталған навигациялық құралдар, арнайы мобильді қосымшалар арқылы бала нақты бағытты анықтай алады. Мысалы, «Sunu Band» атты білезік құрылғысы ультрадыбыс арқылы кедергілерді анықтап, балаға діріл немесе дыбыстық сигналдармен хабар береді. Бұл құрылғы баланың жолында не тұрғанын анықтауға және кедергілерден қауіпсіз өтуге мүмкіндік береді. Осындай құрылғылар арқылы көру қабілеті бұзылған балалар өздерін қоршаған ортада қауіпсіз және сенімді сезінеді.

Кеңістікті бағдарлау дағдыларын қалыптастыруда оқу үдерісі де ерекше орын алады. Арнайы мектептерде бұл бағыттағы жұмыстар сабақ кестесіне арнайы енгізіледі. Сабақтар жеке немесе топтық түрде ұйымдастырылады. Әсіресе, алғашқы кезеңдерде балаға таныс кеңістікте (үй, сынып, мектеп ауласы) бағдарлануға үйрету маңызды. Кейін

бұл дағдыларды қоғамдық ортада (көшеде, дүкенде, көлікте) қолдануға бағытталған сабақтар жүргізіледі. Оқу барысында оқушылар кеңістікті сөзбен сипаттауға, маршрутты елестетуге, өз әрекетін жоспарлауға, өзгерістерге бейімделуге үйренеді.

Осы бағыттағы оқытудың негізгі тәсілдерінің бірі — бағытталған қозғалыс сценарийлері. Бұл әдісте бала белгілі бір мақсатты орындауға үйренеді. Мысалы, «Мектепке бару», «Асханаға жету», «Кітапханаға бару» деген жаттығулар арқылы нақты маршрутты меңгереді. Бастапқыда мұндай тапсырмалар мұғалімнің немесе тәрбиешінің жетекшілігімен жүргізілсе, кейіннен бала оны өздігінен орындай бастайды. Сонымен қатар, ойын арқылы оқыту да маңызды. Балалар рөлдік ойындар барысында кеңістікті игеруді қызығушылықпен қабылдайды.

Көру қабілеті бұзылған балалардың кеңістікте бағдарлау дағдыларын қалыптастыру барысында ата-аналардың, педагогтардың және арнайы мамандардың (тифлопедагог, логопед, психолог) тығыз байланыста жұмыстануы аса маңызды. Ата-аналар баланың үй жағдайында қауіпсіз қозғалуын қамтамасыз етіп, күнделікті тұрмыста қолданылатын бағыттар бойынша баланы жаттықтыруы қажет. Мысалы, ас үйден ваннаға дейінгі жол, кіреберістен бөлмесіне дейінгі қашықтық, баспалдақпен көтерілу немесе түсу, сыртқы есікке дейінгі арақашықтық — барлығы да нақты әрі түсінікті түрде балаға үйретілуі тиіс. Баламен сөйлесу кезінде бағытты нақтылау, «оң жақта тұр», «үш қадам алға жүр», «екі адымнан кейін бұрыл» деген сияқты бағыттаушы сөздерді жиі қолдану — оның кеңістіктік ойлауын жетілдіреді.

Психологиялық тұрғыдан алғанда да бұл бағыттағы жұмыс ерекше көңіл бөлуді қажет етеді. Көруі бұзылған балада сенімсіздік, қорқыныш сезімі жиі кездеседі. Бұл — кеңістікті көре алмаудан, жағдайды толық сезіне алмаудан туындайтын табиғи реакция. Сондықтан мұндай балалармен жұмыс барысында олардың ішкі сенімділігін нығайту, жетістіктерге қол жеткізуді мадақтау, қателіктерді сабырмен түзету, олардың әр қадамын қолдап отыру аса маңызды. Мұндай психологиялық қолдау баланың өзін-өзі бағалауына және тәуелсіз әрекет етуге деген сеніміне оң әсер етеді.

Қорытындылай келе, көру қабілеті бұзылған балалардың кеңістікте бағдарлау дағдыларын қалыптастыру — бұл жүйелі, көпқырлы, кешенді жұмыс. Бұл тек арнайы әдістер мен

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Абильдин Н. Ә. Жалпы және арнайы педагогика негіздері. – Алматы: Қазақ университеті, 2020.
2. Гальперин П.Я. Психология обучения и формирования личности. – Москва: Академия, 2020.
3. Жұмабаева А.Қ. Инклюзивті білім беру жағдайында арнайы

педагогиканы дамытудың өзекті мәселелері. – Алматы: Ұлағат, 2022.
4. Мухина В.С. Детская психология. – Москва: Просвещение, 2017.
5. Сатбаев М.Ж. Арнайы білім беру жүйесіндегі көру қабілеті бұзылған балаларды оқыту ерекшеліктері. – Алматы: Рауан, 2018.
6. Сағындықов Е.Н. Дефектология негіздері. – Нұр-Сұлтан: Фолиант, 2021.
7. Тәжібаева А.А. Тифлопедагогика негіздері. – Алматы: Қазақ университеті, 2021.

«ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИСТОРИЧЕСКИХ ДОКУМЕНТАЛЬНЫХ ИСТОЧНИКОВ НА УРОКЕ ИСТОРИИ»

(на примере авторской программы «Использование исторических документальных источников при изучении темы: «Казахстанцы в Великой Отечественной войне» (8 класс)»)

Бузина Наталья Васильевна,
учитель истории и права КГУ «Алгинская средняя школа №4»
ГУ «ОО Алгинского района УО Актюбинской области»

Аннотация. В статье рассматриваются методологические и практические подходы к использованию исторических документальных источников на уроках истории, на примере авторской программы «Использование исторических документальных источников при изучении темы: «Казахстанцы в Великой Отечественной войне» (8 класс)». Анализируются возможности включения различных видов источников в учебный процесс: письменных, устных, визуальных, официальных документов. Особое внимание уделяется развитию у школьников критического мышления, исследовательских навыков и патриотического сознания. Подчёркивается значимость работы с первоисточниками для формирования исторического мышления и осмысленного отношения к прошлому.

Ключевые слова: *исторический источник, документальный анализ, Великая Отечественная война, методика преподавания истории, патриотическое воспитание*

Использование исторических документальных источников позволяет исследователям получать детальные сведения о прошлом, воссоздавать ход событий, подтверждать и иллюстрировать учебный материал, а также изучать различные аспекты жизни общества минувших эпох. Источники помогают выявить факты, определить их время и место создания (датировка и локализация), а также позволяют делать выводы о жизни людей и

функционировании общества в разные периоды.

Что такое исторический документальный источник?

- Документ — это материальный или письменный (а иногда устный или визуальный) предмет, несущий в себе свидетельства прошлого, отражающий события, явления, отношения в человеческом обществе.
- Документальные источники бывают разных типов: письменные (летописи, годописания, официальные акты, хроники, археологические надписи, рукописи), устные (воспоминания, свидетельские рассказы, фольклор), визуальные и материальные (орудия, предметы быта, памятники, изображения).

Методологические принципы.

1. Объективность — стремление к тому, чтобы исследователь не допустил искажений, личных, идеологических, политических предубеждений в описании документа. Исторические факты должны быть представлены «как было» — насколько возможно.

2. Историчность — учет контекста: времени, культурной среды, социальных, экономических и идеологических факторов, влияющих на происхождение документа и способ его сохранения.

3. Критика источников (историографическая, филологическая, текстологическая, дипломатическая etc.) - анализ достоверности, авторства, датировки, целостности, возможности искажения (редакций, копий, переводов).

4. Системность / комплексный подход — использование разных типов источников для большей полноты картины, сопоставление письменных, устных, материальных данных.

5. Сопоставительный (компаративный) анализ — сравнение источников между собой, с аналогичными материалами из других регионов или времен для выявления закономерностей, особенностей, отличий.

6. Использование вспомогательных (дополнительных) исторических дисциплин - филология, палеография, сфрагистика, текстология, археология, антропология и др., для правильного понимания, обработки и интерпретации документов.

Этапы изучения и анализа

1. Поиск и сбор источников — архивы, библиотеки, музеи, устные опросы. Определение, какие источники относятся к теме и периоду.

2. Критическая оценка:

- Определение происхождения (автора, времени, места).
- Оценка подлинности.
- Проверка на ошибки, искажения, предубеждения автора.
- Датировка: иногда источники не датированы, нужно установить временные рамки.

3. Интерпретация содержания:

- Выделение и анализ фактов, описаний, мнений.
- Контекстуализация: что значило такое событие или термин в то время.

- Сравнение с другими источниками: поиск согласий и разногласий.

4. Систематизация и синтез — обобщение результатов, выстраивание логической цепочки, выявление закономерностей, причинно-следственных связей.

5. Представление данных — отчёт, статья, монография. Указание источников, критических замечаний, степень достоверности.

Значение и задачи.

- Исторические документальные источники — основа для реконструкции прошлого, понимания исторического развития общества, институций, культуры.
- Они помогают восстановить не только крупные события, но и повседневную жизнь, быт, мировоззрение людей прошлых эпох.
- Служат инструментом проверки исторических гипотез, опровержения мифов, предрассудков.

Приведем пример работы с источниками в рамках обучения учащихся по авторской программе «Использование исторических документальных источников при изучении темы: «Казахстанцы в Великой Отечественной войне» (8 класс)». Это может помочь при подготовке урока, анализа источников и разработки учебного материала.

1. Исторический контекст.

- Казахстан в годы Великой Отечественной войны был частью СССР — Казахская ССР.
- С первых дней войны началась мобилизация: более 1,2 миллиона казахстанцев было призвано на фронт.
- Казахстан сыграл важную роль в тылу: ассигнования промышленности, добыча полезных ископаемых, сельское хозяйство, эвакуация предприятий.

2. Роль документальных источников.

Использование документов позволяет:

- Установить точные цифры участия (сколько призвано, сколько погибло, сколько награждено).
- Изучить пространственные особенности участия (в каких фронтовых операциях участвовали, из каких районов Казахстана призывали солдат).
- Познакомить учащихся с личными историями — воспоминаниями, наградными листами, дневниками, письмами фронтовиков.
- Проанализировать роль Казахстана в контексте общего фронта — как военная промышленность, ресурсы республики обеспечивали нужды армии.
- Понять влияние войны на тыл, экономику и общественную жизнь.

3. Примеры документальных источников и их применение.

Ниже - примеры конкретных документов / публикаций, которые можно использовать в 8 классе:

Источник	**Что содержит**	**Как можно использовать в уроке**
«Казахстан в Великой Отечественной войне: очерки» (сборник, Институт истории, археологии и этнографии им. Валиханова)	Документальные очерки, статистика, документы; материалы, отражающие ход войны, участие Казахстана.	Можно анализировать ключевые статистические данные: сколько призвано, сколько изготовлено производства, награждений. Сравнение данных разных лет.
Научная статья Свирюков М.М. «Вклад казахстанских воинов в Великой Отечественной войне»	Описывает участие фронтовиков, боевые подвиги, роль формирований с казахстанцами.	Пример анализа личности, героев, дивизий. Можно разобрать один эпизод — например, подвиг панфиловцев.
Публикации на порталах E-history.kz и др.: «Подвиг казахстанцев», «Казахстанцы и Великая Отечественная война»	Исторические статьи, интервью, документированные воспоминания.	Использовать как дополнительные материалы, возможно дать ученикам задания: найти цитаты, героев, обсудить мотивы, влияние.
Правительственные и официальные документы / отчёты (например Госкомитетов, архива) — наградные листы, личные дела, фотографии героев. Пример: спецпроект Министерства обороны России, включающий наградные листы казахстанских героев	Уникальные первоисточники, показывающие личную сторону войны.	Можно использовать фрагменты в уроке, организовать работу с источниками: чтение наградного листа, анализ — что за подвиг, как его описали, какие слова / эпитеты используются.

4. Методика работы с источниками на уроке.

Чтобы ученики не просто читали, а учились анализировать источники, можно использовать следующие подходы:

- Критическое чтение: кто автор/составитель, когда, с какой целью был создан документ, какую информацию он передаёт, что может быть упущено.
- Сопоставление источников: сравнить официальный отчёт статистики с воспоминаниями ветеранов, или разные публикации, чтобы увидеть перекосы, возможные идеологические искажения.
- Работа с визуальными материалами: фотографии фронтовиков, плакаты, наградные листы, карты фронтов - анализ деталей (форма, оружие, символика и т.п.).
- Использование локальных источников: если в вашем районе есть люди-ветераны или семейные архивы, письма, документы - это может повысить интерес учеников.
- Диагностика и проективное мышление: обсуждение последствий, как война повлияла на Казахстан, на семьи, на экономику и культуру.

5. Примерное задание для учащихся.

Пример задания:

- Найдите два источника, один официальный/statistical, другой — личное воспоминание или интервью.
- Составьте мини-презентацию: кто участвовал, какие подвиги, какие потери, что удивило, что показалось важным.
- Обсудите: изменилось ли ваше представление, когда вы увидели личную историю, и чем она отличается от официальной статистики.

Авторская Программа способствует формированию у учащихся патриотического сознания, уважения к исторической памяти и осознанию роли казахстанцев в Победе.

Использование документальных источников делает процесс обучения интерактивным и увлекательным, развивает исследовательские и коммуникативные навыки школьников, готовит их к самостоятельной работе с историческим материалом.

Список использованной литературы

1. Бектурова, Г. С. — Историческое образование и воспитание патриотизма в Казахстане. Нур-Султан, 2017.

2. Герасимова, Е.А. — Работа с документами на уроках истории: теория и практика. Москва, 2018.

3. Джумалиева, А.С. — Использование документальных источников на уроках истории. Алматы, 2019.

ЕРЕКШЕ БІЛІМДІ ҚАЖЕТ ЕТЕТІН БАЛАЛАРДЫҢ ТАНЫМДЫҚ ІС-ӘРЕКЕТІН ОЙЫН ЖАТТЫҒУЛАРЫ АРҚЫЛЫ ДАМЫТУ

Валиева Асия Асыковна,
Жамбыл облысы Қордай ауданының
психологиялық-педагогикалық
түзету кабинеті КММ-нің меңгерушісі

Қазіргі уақытта қоғам кәсіби еңбек ету барысында педагог маман иесінен қажетті психологиялық-педагогикалық тәсілдерді меңгеруді талап етіп отыр. Педагог қауымы өз бойындағы жеке ерекшеліктерімен қатар, балалардың психологиялық ерекшеліктерін, ұжымда дамуы мен қарым-қатынас жасау психологиясын, өзін – өзі меңгере алу технологиясын білуі қажет екенін назарға салып келеді. Қазіргі таңда педагогтың инновациялық үдерісіндегі әдіс-тәсілдерінің негізгі бағыттарын басшылыққа ала отырып, жеке тұлғаның даму ерекшеліктерін қазіргі заман психологиясы мен педагогикасына сай тәрбиелеп, білім мен тәрбиені қатар меңгертудеміз. Осыған орай, баланың дұрыс жетіліп дамуы үшін оның өміріне қолайлы жағдай жасау, тәртібін, іс-әрекет дағдыларын, танымдық ерекшеліктерін қалыптастыру, эмоциялық көңіл-күйін, баланың жеке басының әлеуметтік статусын көтеру болып табылады. Ертеңгі күннің бүгінгіден гөрі нұрлырақ болуына ықпал етіп, адамзат қоғамын алға тартатын құдіретті күш тек білімге ғана тән. Ал сол білім діңгегі сапалы болу үшін жас ұрпақты оқыту, тәрбиелеу, үйретуді одан әрі қарай инновациялық негізде жалғастырып келеміз. Балалардың ақыл-ой дамуындағы жеңіл ауытқулары «Психикалық дамудың кешеуілдеуі» деп аталатын терминмен сипатталады.

Психикалық дамудың кешеуілдеуінің негізгі ерекшелігі – баланың психикалық әрекетінің қалыптасуының бірқалыпты болмауы. Мүмкіндігі шектеулі балалар өзінің құрдастарынан жас ерекшеліктеріне қарағанда, олардың ойлары тұрақсыз болып келеді. Олардың ми қабілеті де тәулік бойына өзгереді. Кейбір балаларда іс-әрекеттің басында зейіндері жоғары болады да, ал кейін төмендей бастайды. Ұзақ мерзімді есте сақтауы мен қысқа мерзімді еске сақтауының төмендеуі, есте сақтауының беріктілігінің жетіспеуі – осы категориялардағы балаларға тән ерекшеліктер.

Балалардың танымдық белсенділіктері жеткіліксіз болып келеді. Ол баланың тез шаршауымен, тежелуімен сипатталады. Психикалық дамуы кешеуілдеген балалар есептің шартын, диктантқа арналған сөздерді

және сөйлемдерді есінде сақтамайды. Олар зейіндерін тапсырмаға шоғырландыра алмайды, кей кездері мектептің тәртібіне бағынбайды. Мұндай балалар көңіл бөлгенді қажет етеді.

Психикалық дамуы кешеуілдеген балалардың негізгі айырмашылығы мынада: бұл балалардың сабаққа деген үлгермеушілігі, сондай – ақ дағдылары мен танымдық процестеріндегі өзара ауытқушылықтарымен сипатталады. Оқушылардың танымдық қабілеттерін тексеруге, ең алдымен олардың эмоциясына назар аударған жөн. Бұл балалардың эмоциясы көбінесе өзгеріске ұшырап отырады. Балалардың қалыпты балалардан ерекшелігін айтар болсақ, яғни олардың әлеуметтік ортаға бейімделуімен, мінез-құлықтарымен және іс-әрекеттерімен ерекшеленеді. Қазіргі таңда ерекше білімді қажет ететін балаларды оқыту мен тәрбиелеуде оның қажеттілігі мен мүмкіндіктері басты назарда. Психикалық дамуы тежелген балалар қалыпты дамушы құрбыларынан шаршағыштығымен, жұмысқа қабілетінің төмендігімен ерекшеленеді. Психикалық дамуы тежелген балалардың қоршаған орта туралы түсініктері зейіндері тұрақсыз, тұтас қабылдау мүмкіндігі бұзылған, қимыл-қызғалыс координацияларының жалпы психикалық процестердің дамуында бұзылыстар байқалады. Сондықтан психикалық дамуы тежелген балалардың танымдық қызмет саласының дамуындағы ауытқулар оқу процесінде нақтылы қиындықтарды құрайды. Бұндай қиындықардың алын-алу мақсатында ойын элементтер әдістерінің маңызы зор. Ойын баланың танымдық белсенділіктерін арттыратын әдіс.

Ерекше білім беру қажеттіліктері бар балалардың ойлау және танымдық қабілеттерін дамыту қазіргі білім берудің маңызды және өзекті міндеті болып табылады. Бұл балалар өздерінің әлеуетін толық ашуға мүмкіндік беретін ерекше тәсілдер мен оқыту әдістерін қажет етеді. Оқыту ойындары мен жаттығуларын қолдану бұл балалардың ойлау және танымдық белсенділігін ынталандырудың тиімді құралы бола алады. Ойын – білім мен дағдыларды дамытатын бала әрекетінің табиғи түрі. Балалардың ерекшеліктері мен мүмкіндіктерін ескере отырып таңдалған ойындар оқу процесін қызықты және тиімді етуге көмектеседі. Бұл педагогикалық идеяның мақсаты ерекше білім беру қажеттіліктері бар балалардың ойлау және танымдық белсенділігін ынталандыруға бағытталған оқу ойындары мен жаттығулар жүйесін жасау болып табылады.

Бұл идеяны жүзеге асыру оқу-тәрбие үдерісін байытады, оны жан-жақты және тиімді етеді. Ең бастысы, бұл балаларға өз қабілеттерін толық көрсетуге және ең жақсы білім беру нәтижелеріне қол жеткізуге мүмкіндік береді. Арнайы таңдалған ойындар мен жаттығуларды қолдану ерекше қажеттіліктері бар балалардың есте сақтауын, зейінін, ойлауын, сөйлеуін дамытуға мүмкіндік береді. Ойын мотивациясы

мұндай балаларды белсенді танымдық іс-әрекетке тартуға мүмкіндік береді, бұл олардың ой-өрісін кеңейтуге және оқуға деген қызығушылықты арттыруға көмектеседі. Бұл педагогикалық идеяны жүзеге асыру ерекше қажеттіліктері бар әрбір баланың әлеуетін ашу үшін қолайлы жағдайлар жасауға көмектеседі. Ойындар мен жаттығулар оқу процесін тұлғаға бағытталған және дамытушы етеді. Бұл даму деңгейі мен қабілеті әртүрлі балалардың оқу-тәрбие процесіне белсенді қатысуына және педагогикалық мақсаттарына жетуіне мүмкіндік береді.

Ерекше білім беру қажеттіліктері бар балалардың ойлау дамуының ерекше ерекшеліктері бар. Бұл олардың бұрыннан бар есту, көру, тірек-қимыл аппараты, интеллект, сөйлеу, эмоционалдық-еріктік бұзылыстарына байланысты. Мұндай бұзушылықтар ақпаратты толық меңгеруді және білім мен дағдыларды меңгеруді қиындатады. Психикалық дамуы тежелген балаларда ақыл-ой операцияларының қалыптасу қарқыны баяу және себеп-салдар байланысын орнатуда қиындықтар байқалады. Ақыл-ойы кем балалар абстрактілі ойлаудың дамымауымен, жалпы қорытынды жасай алмауымен, қоршаған әлем туралы түсініктерінің шектеулілігімен сипатталады.

Көру қабілеті бұзылған балаларда көруді қабылдау жылдамдығы мен дәлдігі, қабылдау бейнелерінің толықтығы мен дифференциациясы төмендейді. Есту қабілеті бұзылған балалардың сөздік қоры шектеулі, сөздік және логикалық ойлауы қиын.

Тірек-қимыл аппараты бұзылған балалар қозғалыс және сөйлеу жеткіліксіздігінен туындаған ақпаратты қабылдау және өңдеу ерекшеліктерімен сипатталады. Аутизм спектрі бұзылған балалар зейінді ауыстыру және бөлу қиын болуы мүмкін.

Бұл ерекшеліктердің барлығы ерекше білім беру қажеттіліктері бар балалардың ойлау және танымдық белсенділігін дамытуға бағытталған арнайы әдістер мен әдістерді қолдануды талап етеді. Мұндай балалардың ой-өрісін дамытудың тиімді құралдарының бірі – дидактикалық және танымдық ойындар. Ойындар ақыл-ой әрекетін белсендіруге және танымдық процестерді ынталандыруға көмектеседі. Ойында қоршаған шындық туралы жалпыланған идеялар игеріледі, танымдық әрекет әдістері игеріледі.

Ойын технологиялары әлі де білім беру саласында жаңа инновация болып табылады. Баланың қуанышы мен реніші ойында анық байқалады. Ойын кезінде баланың психологиялық ерекшелігі мынадан көрінеді:

- олар ойланады;
- эмоциялық әсері ұшқындайды, белсенділігі артады, қиял елестері дамиды, баланың шығармашылық қабілетімен дарыны ұшталады;
- ұжымдық сезімі қалыптасады;

▪ ерік қасиетін бекітеді, адамгершілік сапаны жетілдереді.

Ойын – оқушының оқуға деген ынтасын арттыратын құрал деп қабылдаймын. Сондықтан да мүмкіндігі шектеулі бала сабақ үстінде ойынды көп қажет етеді. Ойын әрекетінің қызықты болуын қамтамасыз ететін, баланың танымдық қызығушылығы сапаларын дамытатын осы жағдайларды ескере отыру керек.

Әдебиеттер:

1. Балаубаева Ж. Түзету педагогикасы негіздері. Алматы., 2019.

2. Мухамбетова А. Психикалық дамуы тежелген балалармен жұмыс істеудегі педагогикалық тәсілдер. Психология журнал, 2021.

3. З. Назарбаева, М., Айдосова, Л. Арт-терапия және оның балалар дамуына әсері. Қазақстан білім беру журналы, 2020.

«УЧИМСЯ ИССЛЕДОВАТЬ: БИОЛОГИЯ И ПРОЕКТНАЯ РАБОТА В СОВРЕМЕННОЙ ШКОЛЕ»

(Из опыта реализации авторской программы «Проектная лаборатория: исследуем живой мир» биология в 7 классе)

Виноградова Виктория Владимировна,
учитель биологии, Комсомольская общеобразовательная средняя школа, Айтекебийский район, с.Т.Жургенов, Актюбинская область

Аннотация. В статье раскрываются эффективные подходы к освоению биологии в школе через проектную деятельность. Опираясь на опыт реализации авторской программы «Проектная лаборатория: исследуем живой мир» для 7-го класса, обсуждаются педагогические принципы, методические приёмы и примеры проектов, способствующие формированию исследовательских компетенций. Показана роль проектной работы в развитии научного мышления и экологической культуры школьников. Также указаны современные национальные ресурсы, используемые в образовательной практике.

Ключевые слова: проектная деятельность, исследование, биологическое образование, компетентностный подход, экологическая культура.

Введение. Современное школьное образование в Казахстане постепенно переходит от традиционной передачи знаний к формированию самостоятельной, компетентной личности, способной к исследованию и критическому мышлению [1]. Предмет биологии, изучающий живой мир, особенно

выиграет от внедрения проектных технологий, которые вовлекают учащихся в активную исследовательскую деятельность.

Методологические основы: биология и проектная деятельность. В авторской программе «Проектная лаборатория: исследуем живой мир» заложен подход, согласно которому учащиеся должны «научиться учиться» — самостоятельно получать, анализировать и представлять информ. Программа опирается на принципы стимулирующего обучения, активного исследования, критического мышления и групповой работы. Командный подход, формативное оценивание и проектная работа продолжительностью до четверти учебного года — центральные элементы методики.

Реализация программы в 7-м классе

В рамках программы учащиеся вовлекаются в разнообразные формы проектной активности:

- **Мини-исследования**: наблюдение за ростом растений в разных условиях (например, влияние освещения, влажности), изучение местного биоразнообразия — частично перекликается с задачами раздела «Организмы и окружающая среда» типовой программы.
- **Экологические проекты**: организация флешмобов по уборке школьной территории или создания распространительных материалов о редких видах Казахстанской флоры и фауны (акцент на Красную книгу).
- **Мультимедийные исследования**: использование офисных программ, виртуальных лабораторий, интерактивных досок и веб-сайтов (например, для обмена результатами проектов)

Проектная деятельность играет **ключевую роль** в обучении биологии, поскольку она делает изучение этой науки **осмысленным, практико-ориентированным и личностно значимым для учащихся**. Ниже представлены основные аспекты этой роли:

1. Углубление понимания биологических процессов. **Проектная деятельность позволяет школьникам применять теоретические знания на практике: выращивать растения, наблюдать за микроорганизмами, анализировать состояние окружающей среды. Благодаря этому учащиеся** не просто запоминают факты, а осваивают причинно-следственные связи**, которые лежат в основе живых систем.**

Пример: изучая фотосинтез, ученик не только узнаёт формулу, но и может проследить, как изменяется рост растения при разных условиях освещения в своём проекте.

2. Формирование исследовательского мышления. Проект предполагает прохождение полного исследовательского цикла: **постановка проблемы →**

формулировка гипотезы → план эксперимента → наблюдение → анализ → вывод. Это развивает **навыки научного мышления, логики, аргументации и самостоятельности**, которые особенно важны для естественнонаучных дисциплин.

3. Развитие коммуникативных и социальных навыков. Работа над проектами часто ведется в парах или группах. Учащиеся учатся **работать в команде, распределять роли, слушать мнения других, отстаивать свою точку зрения, выступать с презентацией** — всё это важные «мягкие навыки» (soft skills), которые актуальны в любой сфере.

4. Воспитание экологического сознания. Биологические проекты часто касаются окружающей среды, здоровья, взаимодействия человека и природы. Это способствует **формированию ответственного отношения к живой природе,** развитию эмпатии и осознания роли человека в экосистемах [2].

Например: проект по исследованию биоразнообразия школьного двора помогает понять ценность даже самого малого участка зелёной зоны в городской среде.

5. Индивидуализация обучения. Проекты позволяют учитывать **интересы, способности и уровень подготовки каждого ученика**. Кто-то делает акцент на наблюдениях, кто-то — на оформлении, кто-то — на исследовательской части. Это создаёт условия для более **глубокого и устойчивого усвоения материала**.

6. Формирование метапредметных и цифровых компетенций. Во время выполнения проекта учащиеся осваивают не только биологические знания, но и **информационную грамотность, навыки поиска, обработки и представления данных**, а также использование цифровых инструментов (онлайн-опросы, инфографика, презентации, таблицы и т. д.).

7. Повышение мотивации к обучению. Проектная работа вызывает **естественный интерес**: ученики исследуют то, что им знакомо, интересно или волнует. Это вовлекает даже тех, кто ранее не проявлял интереса к предмету. Результат работы — **собственный продукт**, которым можно гордиться [3].

• Влияние проектной работы на учащихся

Проектная деятельность формирует у школьников:

- Научное мышление: умение формулировать проблемы, выдвигать гипотезы, собирать данные, анализировать и делать выводы (соответствует требованиям курса «Естествознание».

- Цифровую и информационную грамотность: работа с виртуальными ресурсами, презентациями, онлайн-форумами и платформами (например, «Системно-методический комплекс»)

- Экологическую культуру: осведомлённость о роли Красной

книги, взаимосвязи живой и неживой природы, понимание экологических проблем региона.

- Командную работу и самооценку: коллективная организация проектов, обсуждения, использование обратной связи и оценочных критериев.

Реализация на практике авторской Программы позволило сформировать практические рекомендации для учителей:

1. Четкая организация. Задавайте проект на срок до четверти, обеспечьте промежуточное формативное оценивание и итоговую презентацию.

2. Интеграции и межпредметность. Связывайте биологию с экологией, географией, ИКТ — это создаёт более широкий контекст знаний.

3. Технологическая поддержка. Применяйте виртуальные лаборатории, презентационные программы, веб-ресурсы для сбора и анализа данных.

4. Учебная среда. Используйте школьные биологические кабинеты, оборудование, гербарии, создайте площадку для экспериментов и наблюдений.

5. Методическая поддержка. Применяйте ресурсы, доступные на онлайн-платформе «Системно-методический комплекс».

Таким образом, проектная деятельность в биологии — это путь к глубокому пониманию природы и формирования исследовательских, цифровых и экологических компетенций у школьников. Описанный опыт программы «Проектная лаборатория: исследуем живой мир» демонстрирует, как современные педагогические подходы и национальные ресурсы могут быть успешно объединены для повышения качества образования. Это способствует воспитанию активных, думающих и ответственных граждан — именно к этому стремится современная школа.

Использованная литература

1. Бозжигитова, Г. Б., Еркинова, С. У. Методы исследования в биологии. Алматы: КазНУ, 2021).

2. Дымшиц Г.М., Саблина О.В. — Современная биология; Практикумы по биологии. — М.: Просвещение, 2019.

3. Капица С.П. — Будущее науки. Беседы о науке и будущем человечества. — М.: Наука, 2020.

«ҮЗДІК ҚАЛАМ» РЕСПУБЛИКАЛЫҚ ҒЫЛЫМИ-ТАНЫМДЫҚ ӘДІСТЕМЕЛІК ЖУРНАЛ
REPUBLICAN SCIENTIFIC AND EDUCATIONAL, METHODICAL JOURNAL
РЕСПУБЛИКАНСКИЙ НАУЧНО-ПОЗНАВАТЕЛЬНЫЙ, МЕТОДИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ

ДИФФЕРЕНЦИРОВАННЫЙ ПОДХОД К РАЗВИТИЮ ЧИТАТЕЛЬСКОЙ ГРАМОТНОСТИ У УЧАЩИХСЯ НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЫ С РАЗНЫМ УРОВНЕМ ПОДГОТОВКИ

Гукай Ирина Владимировна,
учитель начальных классов
КГУ СОШ №35 города Семей
Абайская область

Читательская грамотность — это гораздо больше, чем просто способность читать слова. Она включает в себя умение понимать, анализировать, интерпретировать и использовать информацию, полученную из текста. В начальной школе формируются ключевые навыки, которые в дальнейшем оказывают влияние на всю учебную деятельность ребенка и его развитие в целом. Однако не все дети приходят в школу с одинаковым уровнем подготовки. Кто-то уже читает бегло и уверенно, а кому-то чтение дается с трудом. Разница в уровне подготовки младших школьников требует от педагогов применения гибких и индивидуальных методов обучения. Именно поэтому дифференцированный подход к развитию читательской грамотности становится особенно актуальным и необходимым.

Под читательской грамотностью понимается комплекс умений, который включает не только техническое чтение — способность быстро и правильно декодировать слова, но и глубокое понимание текста. Это способность выделять основную мысль, определять важную информацию, критически оценивать содержание, расширять словарный запас и самостоятельно делать выводы. Все эти навыки не формируются одновременно и одинаково у всех детей, поэтому учителю необходимо учитывать уровень каждого ученика и строить работу так, чтобы каждый смог развиваться в комфортном для себя темпе.

Разница в подготовке учеников может быть значительной: одни дети уверенно читают и понимают сложные тексты, другие же испытывают затруднения даже с простыми предложениями. Чтобы не допустить отставания и не снизить мотивацию у слабых учеников, а также поддержать и развить способности сильных, необходимо применять дифференцированный подход. Он заключается в том, что образовательный процесс строится с учетом индивидуальных особенностей каждого ребенка — его текущего уровня знаний, темпа усвоения материала, интересов и предпочтений.

Дифференциация может реализовываться по нескольким направлениям. Во-первых, это подбор учебного материала. Тексты, с которыми работают ученики, должны

соответствовать их возможностям. Например, для учеников с низким уровнем подготовки подбираются короткие рассказы с простым языком и понятной сюжетной линией, а для тех, кто владеет чтением уверенно — более объемные тексты с насыщенной информацией и сложной структурой. Во-вторых, различается тип заданий. Для одних детей это может быть простое выделение главной мысли и ответ на конкретные вопросы, для других — составление плана, анализ мотивов поступков героев, обсуждение подтекста и выводов. Кроме того, дифференциация предполагает учет темпа усвоения материала: кто-то быстро справляется с заданиями и готов к новым вызовам, а другим нужно больше времени и поддержки. Форма организации работы также важна: индивидуальная работа или работа в паре подходит тем, кто испытывает трудности, в то время как групповые обсуждения и проекты помогают развивать навыки и интерес более подготовленным детям.

Для эффективного применения дифференцированного подхода необходимо регулярно проводить диагностику уровня читательской грамотности учеников. Это могут быть тесты на беглость чтения, проверка понимания текста через вопросы или пересказ, анализ словарного запаса и умения использовать новые слова. Диагностика помогает учителю определить зоны роста для каждого ребенка и корректировать процесс обучения. Важно отслеживать не только текущий уровень, но и динамику, чтобы своевременно вмешиваться и поддерживать ученика.

В практической работе учитель может использовать разноуровневые задания в одном уроке, чтобы каждый ребенок работал с материалом, соответствующим его возможностям. Например, на уроке по выделению главной мысли одному ученику предлагается ответить на простые вопросы, другому — составить план прочитанного, а третьему — провести глубокий анализ текста и объяснить мотивы действий героев. Это позволяет всем ученикам быть вовлеченными и развиваться, не чувствуя себя «лучше» или «хуже» других.

Группировка учеников по уровню подготовки и интересам создает комфортные условия для работы. В таких группах дети не боятся ошибиться и получают поддержку от сверстников. Индивидуальные консультации помогают тем, кто испытывает наибольшие трудности, преодолевать барьеры и постепенно достигать успехов. Также в работе полезно использовать наглядные материалы — иллюстрации, схемы, таблицы — которые делают восприятие текста более доступным для разных учеников. Вовлечение детей в игровые и проектные методы работы способствует развитию мотивации, активизации познавательных процессов и закреплению навыков.

Большую роль в успешной реализации дифференцированного подхода играет учитель. Его задача —

не только подобрать материалы и организовать работу, но и создать благоприятную психологическую атмосферу, где каждый ученик чувствует себя ценным и поддержанным. Учитель должен уметь внимательно слушать, наблюдать, анализировать результаты и постоянно совершенствовать свои методические навыки. Регулярное повышение квалификации, обмен опытом с коллегами и использование современных образовательных технологий значительно облегчают эту работу.

В качестве примера можно рассмотреть урок, направленный на развитие умения понимать главную мысль текста. На таком уроке учитель сначала объясняет понятие «главная мысль» на простом примере, затем предлагает текст для чтения, соответствующий уровню каждой группы учеников. Для слабых — короткий и ясный рассказ, для среднего уровня — более объемный текст с несколькими идеями, для продвинутых — сложный текст с подтекстом и неоднозначными ситуациями. После прочтения каждому даются задания, которые соответствуют их возможностям: простые вопросы, составление плана или обсуждение мотивов героев. В завершение урока проводится совместный разбор, где каждый может поделиться своими выводами и обсудить прочитанное. Такой подход позволяет поддержать интерес и развить навыки у всех учеников.

Несмотря на очевидные преимущества, внедрение дифференцированного подхода сопряжено с определенными трудностями. Работа требует значительных временных и интеллектуальных затрат со стороны учителя, поскольку необходимо готовить несколько вариантов материалов и заданий. Иногда сложно объективно определить уровень подготовки каждого ребенка и организовать учебный процесс так, чтобы никто не чувствовал себя обделенным. Кроме того, не всегда есть достаточные ресурсы и время для проведения индивидуальной работы. Важным моментом является и психологический аспект: некоторые дети могут воспринять дифференциацию как проявление «неравенства», что негативно скажется на их мотивации и самооценке.

Для успешной реализации дифференцированного подхода важно заранее планировать уроки, использовать современные электронные ресурсы и готовые методические материалы, активно вовлекать родителей в процесс развития читательской грамотности, а также создавать в классе атмосферу уважения, поддержки и сотрудничества. Педагогам рекомендуется постоянно повышать свою квалификацию, обмениваться опытом с коллегами и быть открытыми к новым идеям и технологиям обучения.

Дифференцированный подход к развитию читательской грамотности в начальной школе помогает каждому ребенку раскрыть свой потенциал и сформировать устойчивый интерес к чтению. Он создает условия для успешного освоения учебного

материала и обеспечивает равные возможности для развития, учитывая индивидуальные особенности и потребности каждого ученика. Такой подход является залогом не только академического успеха, но и личностного роста младших школьников, формируя у них навыки, которые будут востребованы на протяжении всей жизни.

Использованная литература

1. Воскобович, М. А. (2018). *Читательская грамотность младших школьников: теоретические и методические аспекты*. Москва: Просвещение.
2. Гаврилова, Н. В. (2020). *Формирование читательской компетентности в начальной школе*. Санкт-Петербург: Питер.
3. Ефименко, Т. П. (2017). *Методика развития навыков смыслового чтения у младших школьников*. Алматы: Казахское государственное педагогическое издательство.
4. Казакова, Л. С. (2019). *Дифференцированный подход в обучении чтению младших школьников*. Москва: Академия.
5. Мухамеджанова, Г. Т. (2016). *Развитие читательской грамотности в условиях казахстанской начальной школы*. Астана: Казахстанский научный журнал образования.
6. Сидорова, Е. Н. (2021). *Технологии формирования читательской грамотности у младших школьников*. Новосибирск: Наука.

ИННОВАЦИЯЛЫҚ ӘДІСТЕР АРҚЫЛЫ МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ ЖАСТАҒЫ БАЛАЛАРДЫҢ ДАМУ ӘЛЕУЕТІН АРТТЫРУ: ТӘРБИЕШІНІҢ ШЕБЕРЛІК ЖОЛЫ

Дарбаева Анаргүл Узакбаевна,
Ақтөбе қаласы, "Алан"
бөбекжай-балабақшасының тәрбиешісі

Мектепке дейінгі тәрбие – әрбір баланың жеке тұлға болып қалыптасуына әсер ететін маңызды кезең. Бұл – баланың өмірге алғаш қадам басып, өзін және қоршаған ортаны танып, қарым-қатынас құра бастайтын кезі. Осы тұста тәрбиешінің кәсіби дайындығы, әдістемелік шеберлігі шешуші рөл атқарады. Өйткені баланың алғашқы әдеттері, тәртібі, қызығушылығы, оқуға деген ынтасы дәл осы балабақшада қаланады.

Қазіргі заман тәрбиешіден тек балаларға қамқорлық жасауды емес, сонымен бірге креативтілік, зерттеушілік, жаңашылдық қасиеттерін талап етеді. Инновациялық технологияларды меңгеріп, оларды тиімді пайдалана білу – тәрбиешінің шеберлігін айқындайтын басты көрсеткіштердің бірі.

Менің жүргізген зерттеуім негізінде жазылған бұл мақалада балабақша тәрбиешісінің заманауи әдістемелік шеберлігіне тоқталып, инновациялық оқыту әдістерінің тиімділігі, олардың бала дамуына әсері, практикалық мысалдар арқылы көрсетіледі. Сонымен қатар, тәрбиешінің кәсіби дамуы, ата-аналармен байланысы, және мектепке дейінгі тәрбие саласындағы өзекті мәселелер талданады.

Мұндағы мақсат – балабақша тәрбиешісінің біліктілігін арттыру жолдарын анықтап, балалардың жан-жақты дамуына қолайлы орта қалыптастырудың тиімді жолдарын ұсыну.

Тәрбиеші – тек бала күтуші емес, ол – тәрбиеші, педагог, ұйымдастырушы, бала тұлғасының бағыттаушысы. Қазіргі қоғамдағы рөліде айтарлықтай орасан. Оның міндеті тек білім беру ғана емес, сонымен қатар мейірімділік, адамгершілік, отансүйгіштік, жауапкершілік секілді қасиеттерді бала бойына сіңіру. Жалпы тәрбиеші баланы дамытуда ең бірінші жас ерекшелігіне аса мән береді. Себебі, әр жас тобына сәйкес әдіс-тәсіл қолдана отырып мақсатын айқын орындайды.Бұл тәрбиеші шеберлігінің бір бөлігі.

Мектепке дейінгі жастағы балалар:

3–4 жаста – сенсорлық қабылдау дамиды;

4–5 жаста – зейін мен еске сақтау қабілеті артады;

5–6 жаста – логикалық ойлау, сөйлеу, ұжыммен жұмыс қабілеті дамиды.

2. Әдістемелік шеберлік: негізі мен құрамы

Анықтамасына тоқталатын болсақ, әдістемелік шеберлік бұл – тәрбиешінің білім беру процесін ұйымдастырудағы тиімділікке жету қабілеті. Құрамына:

- ❖ Теориялық білім;
- ❖ Практикалық тәжірибе;
- ❖ Инновациялық әдістерді меңгеру;
- ❖ Баламен жеке жұмыс жүргізе білу кіреді.

Жақсы жоспарланған сабақ – сәтті ұйымдастырылған тәрбие процесінің негізі. Әдістемелік шебер тәрбиеші:

Сабақ мақсатын нақты қояды;

Құрал-жабдықтарды дайындайды;

Балалардың ынтасын оята біледі;

Уақытты тиімді пайдалануға тырысады.

Инновациялық әдістер мен технологиялар

Негізгі түрлері:

Әдіс атауы	Қолдану ерекшелігі
Монтессори әдісі	Бала өз бетімен әрекет етеді, өз темпінде дамиды
Дамытушы ойындар	Қиял, логика, сенсорика, моторика дамиды
STEAM технологиясы	Ғылым, математика, инженерияны біріктіреді
ТРИЗ	Шығармашылық пен логикалық шешім қабылдауға үйретеді
Арт-терапия	Эмоционалдық, психологиялық жеңілденуді қамтамасыз етеді

Практикалық мысал:

“Өсімдікті қалай күтеміз?” атты жоба барысында балалар өз гүлін отырғызып, күнделікті суарып, өсімін бақылап, өзгерісті дәптерге жазды. Соңында презентация жасады. Бұл жоба:

Танымдық қабілетті дамытты;

Тілдік қорды байытты;

Жауапкершілікті қалыптастырды.

Қимылды ойындар: даму құралы

Қимылды ойындар – баланың денесін ғана емес, миын да жұмыс істететін құрал. Мысалы:

«Кім жылдам?» – реакция мен жылдамдықты арттырады;

«Секіріп жет!» – тепе-теңдік пен координацияны дамытады;

«Топ болып шеш!» – командалық рух қалыптастырады.

Осы тәжірибе бойынша алынған нәтижелер:

Көрсеткіш	Бастапқы	Қорытынды
Ұсақ моторика	60%	85%
Зейін тұрақтылығы	3 мин	5 мин
Қызығушылық танытқандар	12 бала	18 бала

Бұл көрсеткіштер қимылды ойындардың тек физикалық емес, когнитивтік және әлеуметтік даму үшін де маңызды құрал екенін дәлелдейді.

Тәрбиеші мен ата-ана байланысы

Сапалы тәрбие – ата-ана мен педагогтың бірлескен әрекетінің нәтижесі. Объективті түрде алатын болсақ, тәрбиеші ата-анамен тығыз байланыста болуы керек. Яғни үнемі ынтымақтастық формаларын қолданып отырса (соның ішінде, ашық сабақтар, ата-аналар жиналысы, апталық есеп беру, онлайн чаттар (WhatsApp, Telegram)) жақсы жетістіктерге жете алады. Бұдан бөлек үйде қолдануға болатын кеңестер беруі, бала жетістіктерін бөлісіп отыруы тиіс.

Тәрбиеші өз кәсіби деңгейін үнемі жетілдіріп отыруы маңызды. Бұл мақсатта кәсіби курстарға қатысу, вебинарлар тыңдау арқылы жаңа білім мен әдістемелерді меңгеру тиімді болып табылады. Сонымен қатар, коллегаларымен тәжірибе алмасу кәсіби дағдыларды арттыруға септігін тигізеді. Әдістемелік әдебиеттерді жүйелі түрде оқу тәрбиешінің кәсіби шеберлігін нығайтады және жұмысқа деген сенімділікті арттырады.

Кәсіби дамумен қатар, эмоционалдық күйзелістен арылу да тәрбиешінің жұмыстағы тиімділігін сақтау үшін өте маңызды. Эмоциялық шаршауды алдын алу мақсатында релаксация әдістерін қолдану қажет. Сондай-ақ, коллегалық қолдаудың болуы кәсіби ортада сенімділік пен ынтымақтастықты қалыптастырады. Тәрбиешінің мотивациясын тұрақты ұстап тұру үшін қолайлы жағдайлар

жасалып, оның психологиялық ахуалы тұрақты бақылауда болуы тиіс.

Осылайша, кәсіби даму мен күйзелістен арылу шаралары тәрбиешінің жұмыс сапасын арттыруға және жеке тұлға ретінде жан-жақты өсуіне ықпал етеді.

Мектепке дейінгі тәрбие – тұлға қалыптастырудың бастауы. Тәрбиешінің кәсіби деңгейі мен әдістемелік шеберлігі баланың дамуына тікелей әсер етеді. Қазіргі таңда жаңа технологиялар, әдіс-тәсілдер мен құралдар тәрбиешіге мол мүмкіндік береді. Алайда, бұл мүмкіндіктерді дұрыс, тиімді пайдалану үшін педагогтің өзін үнемі жетілдіруі қажет.

Балалармен қарым-қатынас жасау, олардың ерекшеліктерін түсіну, оқыту процесін қызықты әрі тиімді ету – бұл оңай емес, бірақ үлкен нәтижеге бастайтын жол. Балалар ойын арқылы, зерттеу арқылы, қозғалыс арқылы, яғни әрекет ету арқылы үйренеді. Тәрбиешінің міндеті – сол әрекеттерге дұрыс бағыт беру, шабыттандыру және қолдау көрсету.

Мақалада ұсынылған әдістемелер, жобалар, ойындар және инновациялық тәсілдер тәрбиешінің күнделікті жұмысында кеңінен қолданылуы тиіс. Сонда ғана балабақша қабырғасынан шыққан әр бала мектепке толық дайын болып, әлеуметтік жағынан да жан-жақты қалыптасады.

Қолданылған әдебиеттер тізімі

1. Әбдікәрімова Қ.Ж. Мектепке дейінгі білім беру педагогикасы. – Алматы: Рауан баспасы, 2021. – 312 бет.

2. Мұхамедова Б.А. Балабақшада инновациялық технологияларды қолдану. – Нұр-Сұлтан: Білім баспасы, 2020. – 184 бет.

3. Сейтқасымова Р.Ә. Мектепке дейінгі тәрбие мен оқыту әдістемесі. – Алматы: Арман-ПВ, 2020. – 240 бет.

4. Smilansky, Sara. The Effects of Sociodramatic Play on Disadvantaged Preschool Children. – New York: Wiley, 1990. – 168 pages.

РАЗВИТИЕ ТВОРЧЕСКОГО ПОТЕНЦИАЛА ДЕТЕЙ ЧЕРЕЗ МУЗЫКАЛЬНУЮ ИГРОВУЮ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ

(по итогам внедрения авторской программы «Музыкальные игры — ключ к развитию музыкальных способностей дошкольников)

Дубовенко Ирины Витальевны,
музыкальный руководитель, ГККП
«Алгинский детский ясли-сад №1 «Еркетай»
ГУ «ОО Алгинского района УО Актюбинской области»

Аннотация. В статье анализируется развитие творческого потенциала детей дошкольного возраста посредством музыкальной игровой деятельности. Основываясь на теории множественных интеллектов Говарда Гарднера, концепциях Элизабет Вуд, Джованни Капуто, Золтана Кодая и Джеймса Хьюза, рассмотрена эффективность авторской

программы «Музыкальные игры — ключ к развитию музыкальных способностей дошкольников». Подчеркивается роль музыкальных игр в формировании творческих умений, эмоционального интеллекта и моторных навыков у детей. Представлены результаты практического внедрения программы и рекомендации для педагогов дошкольного образования.

Ключевые слова. творчество, музыка, игра, дети, развитие

Введение. Музыкальные игры представляют собой уникальный педагогический инструмент, способствующий всестороннему развитию творческого потенциала детей дошкольного возраста. Через игровую деятельность формируются не только музыкальные навыки — чувство ритма, интонация, слуховое восприятие — но и развиваются воображение, фантазия, эмоциональная выразительность и коммуникативные умения.

В процессе музыкальных игр дети получают возможность экспериментировать с голосом, движениями, звуками и мелодиями, что стимулирует их творческое мышление и формирует способность к самостоятельному созданию музыкальных образов. Игровая атмосфера снижает психологические барьеры, позволяет ребёнку свободно выражать свои чувства и идеи, развивать инициативу и уверенность в себе.

Регулярное использование музыкальных игр в образовательном процессе способствует развитию таких творческих качеств, как креативность, спонтанность, гибкость мышления и эмоциональная отзывчивость [1]. Это создает благоприятные условия для формирования у детей не только музыкальных умений, но и общих навыков творческого самовыражения, которые будут востребованы ими в дальнейшей жизни.

Музыкальные игры являются ключевым элементом развития творческих способностей дошкольников, объединяя в себе образовательные, развивающие и воспитательные функции.

Развитие творческого потенциала в дошкольном возрасте является приоритетной задачей современного образования [2]. Музыкальная игровая деятельность играет ключевую роль в формировании у ребёнка не только музыкальных способностей, но и креативного мышления, воображения, эмоциональной отзывчивости.

Внедрение авторской программы «Музыкальные игры — ключ к развитию музыкальных способностей дошкольников» позволило системно подойти к развитию творческих навыков посредством музыкальных игр, что требует теоретического обоснования и практической апробации.

Теоретический аспект. Теория множественных интеллектов Говарда Гарднера выделяет музыкальный интеллект как одну из форм интеллектуальной активности, важную для развития креативности и эмоционального самовыражения [3].

Музыкальная игра, по мнению Элизабет Вуд, представляет собой среду для свободного проявления творчества без страха ошибок, что особенно важно в дошкольном возрасте [4].

Джованни Капуто подчеркивает, что именно через игру дети осваивают навыки решения творческих задач и формируют способности к импровизации, что составляет основу творческого потенциала [5]. Систему музыкального воспитания, основанную на игре и пении, предложил Золтан Кодай, выделяя роль слухового восприятия и активного участия детей в музыкальной деятельности [6].

Джеймс Хьюз обращает внимание на интеграцию движения и музыки как средства развития музыкального ритма и творческого самовыражения у детей, что усиливает эмоциональный и моторный компоненты развития [7]. Таким образом, теория и практика подтверждают, что музыкальная игровая деятельность является эффективным инструментом формирования творческого потенциала дошкольников.

Практический аспект. Авторская программа «Музыкальные игры — ключ к развитию музыкальных способностей дошкольников» является инновационной методикой, направленной на стимулирование и раскрытие творческого потенциала детей 4–6 лет посредством специально подобранных игровых музыкальных упражнений и заданий. Программа строится на принципах свободы самовыражения, поощрения импровизации и развития музыкального воображения.

Внедрение авторской программы в дошкольном образовательном учреждении охватило детей 4–5 лет и включало в рамках модулей важные темы, способствующие творческому развитию: развитие слухового восприятия, ритма, голоса, музыкально-двигательную импровизацию и самостоятельное музыкальное творчество. Программа использовала игровые методы: импровизации, сюжетно-ролевые игры, вокальные и ритмические упражнения, работу с музыкальными инструментами.

Результаты показали значительный рост интереса детей к музыкальной деятельности, развитие способности к импровизации и самостоятельному творчеству, повышение уровня моторной координации и эмоциональной выразительности.

Ключевые аспекты развития творческого потенциала в рамках программы:

1. **Стимуляция музыкального творчества и импровизации**. Игровые ситуации и упражнения создают условия для свободного экспериментирования с голосом, движением и звуком. Это развивает у детей способность к спонтанному музыкальному самовыражению, творческому поиску новых музыкальных образов и форм.

2. **Развитие музыкального воображения**. Использование игровых образов и сюжетов позволяет активизировать воображение детей, что способствует формированию ярких

музыкальных представлений и эмоциональных откликов. Программа включает задания, где дети создают звуковые картины, передают настроение музыки через движение и голос.

3. **Формирование творческого мышления**. Музыкальные игры направлены на развитие гибкости мышления, способности находить нестандартные решения и выходить за рамки привычных шаблонов. Это положительно влияет на общий творческий потенциал ребенка, формирует навыки творчества в разных сферах.

4. **Развитие эмоциональной выразительности и чувствительности**. Через музыкальную игру дети учатся передавать эмоциональные состояния, воспринимать музыку не только как звуки, но и как средство общения и самовыражения. Это расширяет эмоциональный опыт и способствует развитию эмоционального интеллекта.

5. **Развитие социальной креативности**. Групповые игры формируют умение сотрудничать, слушать других и создавать коллективные творческие продукты. Это укрепляет социальные навыки и способствует развитию творческого потенциала в межличностном взаимодействии.

6. Результаты внедрения программы. Педагогические наблюдения и диагностика показали, что после прохождения курса дети демонстрируют:

- Увеличение количества инициативных проявлений в музыкальной деятельности.
- Повышение уровня музыкальной импровизации и способности к созданию оригинальных музыкальных образов.
- Рост интереса к совместному творчеству и развитию коммуникационных навыков в коллективе.
- Улучшение моторной выразительности и способности к эмоциональному самовыражению.

Таким образом, программа эффективно раскрывает творческий потенциал дошкольников, способствуя их всестороннему развитию и формированию устойчивой базы для дальнейшего творческого роста.

Итоги. Систематическая музыкальная игровая деятельность способствует комплексному развитию творческих способностей детей дошкольного возраста. Внедрение программы подтвердило важность использования игры как педагогического инструмента для формирования музыкального интеллекта, воображения и эмоционального развития.

Выводы.

- Музыкальная игра стимулирует развитие творческого потенциала у дошкольников.
- Теоретические концепции Гарднера, Вуд, Капуто, Кодая и Хьюза подтверждаются практическими результатами.
- Свобода самовыражения и игровая среда являются ключевыми

условиями развития творческих умений.

• Программа эффективно интегрирует теорию и практику в музыкальном воспитании дошкольников.

Рекомендации.

• Использовать музыкальные игры в качестве регулярной методики развития творческих способностей в дошкольной организации.

• Обучать педагогов принципам музыкальной импровизации и игрового подхода.

• Акцентировать внимание на интеграции движения и музыки в образовательном процессе.

• Разрабатывать дополнительные методические материалы для расширения игровых форм работы.

• Вовлекать родителей в музыкальную деятельность для поддержки творческого развития ребёнка.

Список использованной литературы

1. Нурмаганбетова, Г. К. Инновационные подходы в музыкальном развитии дошкольников / Г. К. Нурмаганбетова. — Караганда : КарГУ, 2019. — 140 с.

2. Жанжигитова, Р. Т. Теория и практика музыкального воспитания в ДОУ / Р. Т. Жанжигитова. — Нур-Султан : Фолиант, 2020. — 168 с.

3. Gardner, H. Frames of Mind: The Theory of Multiple Intelligences. New York: Basic Books, 2013. — 344 p.

4. Wood, E. Creativity and Music Education. London: Routledge, 2015. — 215 p.

5. Caputo, G. Music and Creativity in Early Childhood. New York: Springer, 2012. — 198 p.

6. Kodály, Z. The Kodály Method: Comprehensive Music Education. Budapest: Boosey & Hawkes, 2014. — 150 p.

7. Hughes, J. Music and Movement in Early Childhood Education. Chicago: University Press, 2019. — 175 p.

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИГРОВЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В РАЗВИТИИ РЕЧЕВЫХ НАВЫКОВ У ДЕТЕЙ ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА

Дубровская Юлия Юрьевна,
Воспитатель КГУ Специального
детского сада № 61
город Усть-Каменогорск

Речь является одной из важнейших форм общения и познания мира для человека. Особенно значимой она становится в дошкольном возрасте, когда формируются основы речевой компетенции, закладываются навыки устного и невербального общения. В этот период развитие речи становится фундаментом не только для успешного обучения в школе, но и для

полноценного социального взаимодействия. Именно поэтому задача воспитателя детского сада – максимально эффективно способствовать развитию речевых навыков детей. Одним из самых продуктивных и мотивирующих методов, широко применяемых в современном дошкольном образовании, являются игровые технологии. Использование игр в воспитательно-образовательном процессе позволяет не только заинтересовать ребенка, но и создать условия для естественного усвоения речевых умений, развить воображение, память, мышление и коммуникативные способности.

Игровые технологии представляют собой совокупность методов и приемов, использующих игровые ситуации, сюжеты, правила и действия для достижения образовательных целей. В дошкольном возрасте игра является естественной формой деятельности ребенка, через которую он познает мир и учится взаимодействовать с окружающими. Игра способствует формированию позитивной мотивации к обучению, поскольку она связана с удовольствием и эмоциональным комфортом. При этом игровая деятельность помогает создавать речевые ситуации, побуждающие к активному использованию слов, фраз и предложений, что благоприятно влияет на развитие всех компонентов речи: фонетики, лексики, грамматики и связной речи.

Одним из ключевых факторов эффективности игровых технологий в развитии речи является их эмоциональная насыщенность. Ребенок воспринимает игру как увлекательное занятие, что снижает тревожность и барьеры, которые могут возникать при традиционных формах обучения. В условиях игровой деятельности дети проявляют инициативу, пытаются выразить свои мысли и чувства, что стимулирует речевое развитие. Кроме того, игра способствует социализации, ведь она часто требует совместного взаимодействия, обмена ролями, диалогов и обсуждений.

Среди игровых технологий, применяемых для развития речи, выделяются такие виды, как сюжетно-ролевые игры, дидактические игры, пальчиковые игры, театрализованные представления и игры на развитие звукового анализа речи. Каждая из этих форм обладает своими особенностями и может быть использована для развития конкретных речевых навыков. Например, сюжетно-ролевые игры развивают умение строить связную речь, воспроизводить диалоги и описания, а пальчиковые игры улучшают мелкую моторику и артикуляцию, что положительно влияет на произношение звуков.

Сюжетно-ролевые игры представляют собой моделирование различных жизненных ситуаций, в которых дети принимают на себя роли взрослых или персонажей. Такие игры стимулируют развитие словарного запаса, умение составлять

предложения, использовать различные речевые конструкции. При проведении сюжетно-ролевых игр воспитатель может вводить новые слова, формулировать вопросы, побуждающие к развитию диалогической речи, предлагать задания на пересказ или описание игровых действий. Важной особенностью является то, что сюжетно-ролевые игры позволяют детям не просто повторять выученный материал, но и творчески применять его, что способствует более глубокому усвоению речевых навыков.

Дидактические игры представляют собой специальные игровые упражнения, направленные на развитие определенных речевых умений и навыков. Такие игры могут включать в себя задания на подбор рифм, составление предложений из отдельных слов, игры с картинками для развития лексики и описания. Важно, чтобы дидактические игры были разнообразными, содержали элемент соревнования или сотрудничества, а также были адаптированы под уровень речевого развития конкретной группы детей. Например, для малышей могут использоваться простые игры на узнавание и называние предметов, а для старших детей – более сложные задания на составление рассказов или разгадывание загадок.

Пальчиковые игры играют значительную роль в развитии мелкой моторики рук и артикуляционного аппарата. Они включают в себя короткие стихи, сопровождаемые движениями пальцев и кистей, что способствует координации движений и активизации речевого центра мозга. Кроме того, пальчиковые игры развивают фонематический слух, учат выделять и различать звуки речи, что является основой для правильного произношения и формирования грамотной речи. Регулярное выполнение таких упражнений помогает детям лучше контролировать речь, что положительно отражается на четкости и выразительности произношения.

Театрализованные представления, инсценировки и драматизация также являются мощным средством развития речи. В процессе подготовки и участия в спектаклях дети учатся выражать эмоции, использовать разнообразные речевые средства, работать с интонацией и темпом речи. Театр способствует развитию связной речи, умению строить повествовательные и описательные тексты, а также расширяет словарный запас за счет освоения новых ролей и сюжетных линий. Воспитатель, выступающий режиссером и ведущим игры, может корректировать речевые ошибки, подсказывать варианты выражений и стимулировать детей к активной речевой деятельности.

Одной из современных тенденций в применении игровых технологий является использование интерактивных и цифровых игр, адаптированных для дошкольников. Такие игры сочетают визуальные, звуковые и тактильные стимулы, что позволяет комплексно воздействовать на речевое развитие ребенка. Интерактивные приложения и программы предлагают задания на распознавание звуков, составление

слов и предложений, развитие лексики и грамматики. При этом важно, чтобы использование цифровых игр не заменяло живое общение, а служило дополнительным средством для закрепления и расширения речевых навыков.

Особое внимание следует уделять созданию благоприятной игровой среды в детском саду. Для этого воспитатель должен тщательно подбирать игровые материалы, разнообразить игровые ситуации, обеспечивать наличие коммуникативных партнеров и стимулировать инициативу детей. Важно, чтобы игры были доступными по сложности, интересными и соответствовали возрастным особенностям воспитанников. Наличие тематических игровых уголков, разнообразных игрушек, дидактических пособий и музыкального сопровождения позволяет создать условия для эффективного использования игровых технологий.

Методическая работа воспитателя включает в себя не только проведение игровых занятий, но и планирование, анализ результатов и корректировку методик. Воспитатель должен уметь наблюдать за речевой деятельностью детей, выявлять проблемные моменты и подбирать соответствующие игровые приемы для их преодоления. Кроме того, необходимо систематически повышать свою квалификацию, изучать новейшие исследования и опыт коллег, обмениваться методическими материалами и внедрять инновационные подходы в практику.

Одним из важных аспектов использования игровых технологий является индивидуализация подхода. Каждый ребенок обладает своим уровнем речевого развития, темпом усвоения материала и интересами. Воспитатель должен учитывать эти особенности при подборе игр, выбирать наиболее эффективные методы и создавать условия для личностного роста каждого воспитанника. Использование игровых технологий дает возможность гибко адаптировать образовательный процесс, что особенно важно для детей с особыми образовательными потребностями или речевыми нарушениями.

Игровые технологии являются неотъемлемой частью методической работы воспитателя детского сада в области развития речевых навыков дошкольников. Их использование способствует созданию мотивирующей и эмоционально комфортной образовательной среды, стимулирует активное речевое поведение детей, развивает когнитивные и коммуникативные способности. Игровая деятельность позволяет детям не только учиться говорить, но и выражать свои мысли, чувства и желания, что является основой успешной социализации и дальнейшего обучения. Внедрение игровых технологий требует от воспитателя творческого подхода, систематической подготовки и постоянного профессионального

роста, однако результаты, достигаемые в развитии речи детей, оправдывают все усилия и делают воспитательный процесс эффективным и интересным.

Использованная литература

1. Маханова, Д. Е. Инновационные игровые технологии в развитии речи дошкольников. — Нур-Султан: Арман, 2022. — 200 с.

2. Нурмагамбетова, А. К. Речевая деятельность детей в дошкольном возрасте: методические аспекты. — Алматы: «Білім», 2021. — 184 с.

3. Сарсенова, Ж. Т. Развитие коммуникативных навыков у детей дошкольного возраста через игру. — Алматы: Фолиант, 2023. — 176 с.

МЕТОДЫ ФОРМИРОВАНИЯ НАВЫКОВ САМОСТОЯТЕЛЬНОЙ РАБОТЫ У МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ

Дюсенбаева Айгуль Умаровна,
учитель начальных классов Жайсанской ОСШ
Мартукский район Актюбинская область

В современном образовании одной из важнейших задач является формирование у младших школьников навыков самостоятельной работы. Этот процесс представляет собой не только подготовку детей к успешному усвоению учебного материала, но и развитие таких личностных качеств, как ответственность, дисциплина, умение планировать своё время и принимать решения. В условиях начальной школы, когда формируются основы образовательной деятельности, особое значение приобретают методы, способствующие развитию самостоятельности. Рассмотрим основные подходы и методики, позволяющие эффективно формировать эти навыки у младших школьников.

Самостоятельная работа в начальной школе — это не просто выполнение домашних заданий или учебных упражнений без помощи взрослого. Это сложный процесс, включающий в себя развитие у ребёнка способности организовать собственную деятельность, справляться с возникающими трудностями, анализировать свои действия и корректировать их. Важно, чтобы ребёнок постепенно учился не только выполнять задачи, но и понимать, зачем он это делает, осознавал значение своих усилий и умел работать без постоянного контроля учителя или родителей.

Первый шаг в формировании навыков самостоятельной работы — это создание благоприятной учебной среды, способствующей развитию уверенности и мотивации у младших школьников. Учитель играет ключевую роль в этом процессе, так как именно он задаёт тон, поддерживает и направляет ребёнка в его первых шагах к самостоятельности. Важно создавать ситуацию успеха, когда ребёнок чувствует, что он способен справиться с заданием

самостоятельно, даже если это требует некоторого усилия. При этом поддержка учителя должна быть дозированной — не следует сразу же помогать при первых затруднениях, а лучше стимулировать ребёнка к поиску решения самостоятельно, используя подсказки и направляющие вопросы.

Одним из эффективных методов формирования самостоятельности является обучение детей планированию своей деятельности. В начальной школе дети только начинают осознавать понятие времени и последовательности действий, поэтому им необходима помощь в постановке целей и составлении плана. Например, учитель может вместе с детьми разрабатывать расписание выполнения домашних заданий или учебных проектов, учить разбивать большую задачу на несколько небольших этапов. Такой подход способствует развитию у младших школьников умения управлять своим временем и задачами, что является основой самостоятельной работы.

Ещё одним важным аспектом является формирование у детей навыков самоконтроля и самооценки. На уроках и в домашних условиях ребёнок должен учиться анализировать, правильно ли он выполнил задание, какие ошибки допустил и как их исправить. Учитель может внедрять в учебный процесс различные формы обратной связи, такие как самооценочные листы, коллективное обсуждение результатов или дневники успехов. Это помогает ребёнку видеть свой прогресс и осознавать свои достижения, что в свою очередь повышает мотивацию к самостоятельной работе.

Методика проблемного обучения также является эффективным способом формирования навыков самостоятельной работы. Предоставляя детям ситуации, требующие поиска решения, учитель стимулирует развитие критического мышления и творческого подхода. Важно, чтобы ребёнок чувствовал себя исследователем, а не просто выполнял готовые инструкции. Например, задачи с несколькими вариантами решения, игровые ситуации или исследовательские проекты помогают детям учиться самостоятельно находить пути решения, формулировать гипотезы и проверять их.

Для успешного формирования навыков самостоятельной работы необходимо использовать дифференцированный подход, учитывающий индивидуальные особенности каждого ребёнка. В начальной школе уровень самостоятельности у детей может сильно различаться в зависимости от возраста, психического развития и предыдущего опыта. Учитель должен быть внимателен к этим особенностям и подбирать задания соответствующего уровня сложности, постепенно повышая их, чтобы не перегружать ребёнка, но и не давать слишком простых упражнений. Важно создавать условия, в которых каждый ребёнок будет чувствовать себя успешным и мотивированным.

Кроме того, большое значение имеет работа с родителями. Формирование самостоятельности — это процесс, который продолжается и дома, поэтому важно наладить сотрудничество между школой и семьёй. Родители должны понимать важность предоставления ребёнку возможности самостоятельно выполнять задания, учиться планировать своё время и отвечать за результаты. Педагог может проводить консультации, организовывать мастер-классы или просто регулярно информировать родителей о методах и целях формирования самостоятельной работы, чтобы избежать чрезмерного контроля и выполнения заданий за ребёнка.

Методы игрового обучения также широко применяются для развития самостоятельности у младших школьников. Игра — это естественная форма деятельности ребёнка, в которой он учится экспериментировать, принимать решения и не бояться ошибок. Включение в учебный процесс различных игровых элементов, таких как настольные игры, ролевые игры, образовательные квесты, способствует развитию у детей умения работать самостоятельно и в группе, принимать ответственность за свои действия и результат. Игровая деятельность позволяет снизить тревожность и сделать процесс обучения более привлекательным.

Технологии и цифровые ресурсы тоже могут служить инструментом для формирования самостоятельной работы. Современные образовательные платформы, интерактивные задания и обучающие приложения позволяют детям работать в удобном для них темпе, получать мгновенную обратную связь и самостоятельно корректировать свои ошибки. При этом важно, чтобы использование технологий было организовано педагогом с учётом возрастных особенностей детей и не заменяло живого общения и поддержки.

Не менее важным методом является формирование у младших школьников навыков организации рабочего места и учебного пространства. Ребёнок должен понимать, что для успешной самостоятельной работы необходим порядок на столе, наличие всех нужных материалов и отсутствие отвлекающих факторов. Учитель и родители могут помогать ребёнку вырабатывать привычку готовить своё рабочее место к занятию, следить за освещением и временем проведения учебы. Такая организация способствует концентрации внимания и повышению эффективности работы.

Особое внимание следует уделять развитию у детей умения задавать вопросы и обращаться за помощью в нужный момент. Самостоятельная работа не означает изоляцию и невозможность получить поддержку. Важно научить ребёнка распознавать, когда он действительно может справиться самостоятельно, а когда лучше попросить подсказку у учителя или взрослого. Такая стратегия помогает избежать чувства растерянности и формирует у ребёнка уверенность в своих силах.

Для закрепления навыков самостоятельной работы целесообразно использовать метод проектов и исследовательскую деятельность. Когда дети занимаются проектами, они учатся самостоятельно искать информацию, планировать этапы работы, работать с источниками и оформлять результаты. Учитель выполняет роль наставника, помогая ребёнку структурировать деятельность, но не вмешивается напрямую в процесс. Такой подход развивает не только самостоятельность, но и творческие способности, критическое мышление и умение работать в команде.

Важно помнить, что формирование самостоятельности у младших школьников — процесс постепенный и требует системности. Он должен строиться на положительной мотивации, доверии к ребёнку и уважении его индивидуальности. Ошибки и неудачи должны рассматриваться как естественная часть обучения, а не повод для критики. Психолого-педагогическая поддержка со стороны учителя и родителей помогает ребёнку сохранять интерес к учебе и уверенность в своих силах.

Методы формирования навыков самостоятельной работы у младших школьников должны включать создание благоприятной учебной среды, обучение планированию и самоконтролю, использование проблемного и игрового обучения, применение технологий, организацию рабочего пространства, а также взаимодействие с родителями. Совокупность этих подходов позволяет развивать у детей необходимые личностные качества и умения, которые станут основой успешного дальнейшего обучения и жизни. Самостоятельность в младшем школьном возрасте — это не просто умение выполнять задания, а ключ к формированию активной, ответственной и мотивированной личности, готовой к новым знаниям и вызовам.

Использованная литература

1. Абдикенова, Г. К. *(2018). Психолого-педагогические основы формирования самостоятельности у младших школьников. Алматы: Казахский национальный педагогический университет.*

2. Баймухамбетова, А. Т. *(2020). Методика развития самостоятельности младших школьников в условиях казахстанской начальной школы. Астана: Издательство «Білім».*

3. Ермекова, М. А. *(2019). Формирование учебной самостоятельности у детей младшего школьного возраста. Шымкент: Южно-Казахстанский педагогический университет.*

4. Исабекова, Ж. С. *(2017). Педагогические технологии развития самостоятельности младших школьников. Алматы: Издательство «Мектеп».*

«ҮЗДІК ҚАЛАМ» РЕСПУБЛИКАЛЫҚ ҒЫЛЫМИ-ТАНЫМДЫҚ ӘДІСТЕМЕЛІК ЖУРНАЛ
REPUBLICAN SCIENTIFIC AND EDUCATIONAL, METHODICAL JOURNAL
РЕСПУБЛИКАНСКИЙ НАУЧНО-ПОЗНАВАТЕЛЬНЫЙ, МЕТОДИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ

БАСТАУЫШ СЫНЫПТА ЛОГИКАЛЫҚ ТАПСЫРМАЛАРДЫ ОҚУ ҚЫЗМЕТІНДЕ ҚОЛДАНУ

Ержанқызы Маржан,
Ақтөбе облысы, Алға ауданы, Маржанбұлақ ауылы
№2 Маржанбұлақ орта мектебінің бастауыш класс мұғалімі

Логикалық есептерді шешу процесінде оқушылардың оқу қызметі икемділік, сыни, логикалық, ұтымдылық сияқты математикалық ойлау қасиеттерін қалыптастырудың маңызды құралы болып табылады. Мұндай тапсырмалар жұмысқа эмоционалды сәт әкелетіні, шешім жағдайын проблемалық деп санауға мүмкіндік береді. Бұл психологиялық процестерді белсендіретін ішкі мотивацияның дамуына ықпал етеді, соның арқасында оқу іс-әрекетін жүзеге асыру үшін маңызды ойлау операциялары, логикалық әдістер мен танымдық дағдылар сапалы және тез қалыптасады.

Әдістемелік құралда бастауыш мектептегі математика пәнін оқыту барысында оқушылардың рефлексивті іс-әрекетін дамытуды қалай жүзеге асыруға болатындығын көрсетеміз, ал зерттеу барысында логикалық есептер таңдалды. Жалпы сипаттағы логикалық есептерді шешу процесі ғылым мен техникадағы нақты шығармашылық есептерді шешу процесімен сәйкес келеді. Мектептің тәжірибесінде логикалық тапсырмалардың көптеген маңызды артықшылықтары бар. Олардың бірі – өте қарапайым логикалық тапсырманы шешу ақыл-ойдың икемділігін қалыптастыруға, жаңа жолдағы негізгі кедергіні жеңуге-ойлауды үлгілерден босатуға ықпал етеді. Мектепте оқыған кезде балалар ерікті түрде ойлана бастайды, олардың ойлауы бағдарламаланатын, саналы, жоспарланған болады. Бастауыш мектеп жасында ойлаудың үшінші түрі – ауызша – логикалық, алаңдататын ойлау қарқынды дами бастайды.

Бастауыш сынып оқушыларының аналитикалық қызметі жеке пәнді, құбылысты талдаудан пәндер мен құбылыстар арасындағы байланыстар мен қатынастарды талдауға қарай дамиды. Логикалық ойлау бастауыш мектептің барлық пәндерінің материалында дамығанымен, дәстүрлі түрде бұл процеске математика сабақтарында көбірек көңіл бөлінеді. Логикалық ойлауды дамытуға бағытталған әртүрлі құралдар бар: дизайн, математикалық ойындар, ойын-сауық жаттығулары және т.б. бұл қатарда логикалық тапсырмалар ерекше орын алады.

Логикалық есептердің теориялық негізі

Логикалық тапсырма деп біз қызметтің негізгі түрі объектінің сандық сипаттамаларын табу емес, тапсырма объектілері арасындағы қатынастарды анықтау болып табылатын есепті түсінеміз. Логикалық есептерге тән белгілер:

- тапсырмалар жағдайында логикалық мәлімдемелердің болуы;

- тапсырма объектілері арасындағы кейбір қатынастардың (унарлы, екілік, үштік) болуы;
- мәселені шешу барысында белгілі бір операциялар схемасын, қорытынды жүйесін және т. б. құру ("процедура"сияқты тапсырмалар);
- мәселені шешу қадамдардың белгілі бір санына кепілдік бермейді, бірақ оларды көптеген нұсқалардан (эвристикалық есептер) таңдауды қамтиды.

Логикалық есептер – бұл белгілі модельдер арқылы деректер мен ізделетіндер арасындағы қатынастарды сирек сипаттауға болатын есептер. Бұл есептердің ерекшелігі студенттерге олардың шарттарын қысқаша жазуда, шешім алгоритмдерін құруда және белгілі іс-қимыл әдістерін қолдануда айтарлықтай қиындықтар туындайды.

Логикалық есептерді шешу процесі кезеңдер бойынша жүзеге асырылады:

1) тапсырма мәтінін талдау (іске асырылған негізгі қатынасты бөліп көрсету пәндік салада міндеттер);

2) графикалық нысанда пәндік саланың негізгі қатынасын модельдеу;

3) есептің шешімін табу моделін құру;

4) модельмен жұмыс, оны түрлендіру;

5) модельді нақты шарттарға нақты әрекетке көшіру;

6) табылған шешімді зерттеу (талдау).

Оқушыларды логикалық есептерді шешуге үйрету кезінде оқушылардың өздерінің ақыл-ой әрекеттері туралы хабардарлығын мақсатты және жүйелі түрде қамтамасыз етсе, онда бұл оқушылардың оқу деңгейін арттыруға ықпал етеді және олардың рефлексиялық белсенділігін дамытуда оң динамика береді.

- оқушылардың рефлексиялық қызметінің психологиялық-педагогикалық негіздерін анықтау;
- Математиканы оқыту кезінде бастауыш сынып оқушыларының рефлексивті іс-әрекетін дамыту процесінде логикалық есептердің рөлі мен орнын анықтау;
- оқушылардың рефлексивті іс-әрекетін дамытуға бағытталған логикалық міндеттер жүйесіне қойылатын талаптарды әзірлеу және олардың негізінде осындай жүйені құру;
- Бастауыш сынып оқушыларын рефлексивті іс-әрекеттің дамуын қамтамасыз ететін логикалық есептерді шешуге үйрету әдістемесін әзірлеу және оның тиімділігін эксперименталды түрде дәлелдеу.

Осы тапсырмаларды шешу үшін келесі зерттеу әдістері қолданылады:

- теориялық: философиялық, психологиялық-педагогикалық, әдістемелік және оқу әдебиеттерін зерттеу және талдау; бұрын орындалған диссертациялық зерттеулерді тұжырымдамалық талдау; оқытушылардың педагогикалық тәжірибесін талдау және жалпылау;
- эмпирикалық: бақылау-оқу процесінің барысын тікелей, жанама және енгізілген бақылау;

➢ диагностикалық: оқушылармен, мұғалімдермен әңгімелесу, оқушылар мен мұғалімдерге сауалнама жүргізу; педагогикалық эксперимент (анықтау, іздеу және қалыптастыру); педагогикалық эксперимент нәтижелерін статистикалық өңдеу;

➢ дескриптивті: зерттеу материалын және алынған нәтижелерді бекіту.

Логикалық есептер арқылы математиканы оқыту кезінде бастауыш сынып оқушыларының рефлексивті қызметін дамыту үшін оларды жіктеудің операциялық-тақырыптық принципін таңдаған жөн. Әр сыныпқа сюжеттік тақырыптармен және біртекті логикалық есептерді – оларды шешу үшін қолданылатын әрекеттерді жатқызған жөн; Логикалық есептерді келесідей жіктеген жөн:

➢ жиындарды ретке келтіруге арналған есептер;

➢ сәйкестіктерді анықтауға арналған есептер және дұрыс емес нұсқаларды алып тастау;

➢ заттарды манипуляциялау міндеттері;

➢ мәлімдемелердің ақиқаты мен жалғандығын анықтау міндеттері;

➢ көрсетілген белгіге ие элементтердің санын анықтауға арналған тапсырмалар.

Оқушыларды логикалық есептерді шешуге үйрету, берілген жағдайды модельдеу, мәселені шешудегі іс-әрекеттердің реттілігін бекіту, ойлар ағымын қалпына келтіру, ойлау қателіктерін жою, оқушылардың өздерінің ойлау әрекеттері туралы хабардар болуына және олардың рефлексиялық әрекеттерін дамытуға ықпал етеді.

Әдебиеттер:

1. Л.Ф.Тихомирова «Упражнения на каждый день: Логика для младших школьников»., Ярославль: Академия развития, 2001.

2. А.П.Тонких, Т.П. Кравцова «Логические игры и задачи на уроках математики», Ярославль: Академия развития, 2008.

3. О.Холодова «Юным умникам и умницам: Задания для развития творческих способностей», М., 2002.

ИННОВАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАР – ҚАЗАҚ ТІЛІ МЕН ӘДЕБИЕТІ ПӘНІНДЕ БІЛІМ САПАСЫН АРТТЫРУ ҚҰРАЛЫ

Ермуханова Алмира Жолановна,
Ақтөбе облысы, Хромтау қаласы
«№4 Хромтау орта мектебінің»
қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі

Қазіргі білім беру кеңістігінде қоғамның сұранысына сай шығармашыл, функционалдық сауатты, сыни ойлай алатын, жан-жақты дамыған тұлға тәрбиелеу басты мақсат болып отыр. Бұл міндетті жүзеге асыруда мұғалімнің әдістемелік шеберлігі мен оқытуда қолданатын технологиялары маңызды рөл атқарады. Әсіресе, инновациялық

технологияларды тиімді қолдану – оқушылардың білім сапасын арттыруға ықпал ететін негізгі тетік. Қазақ тілі мен әдебиеті пәндері – ұлттық болмысты, мәдениетті, рухани құндылықтарды жеткізетін, тілдік, әдеби білім берумен қатар, тұлғаның ішкі дүниесін байытатын ерекше салалар. Аталған пәндерді оқытуда инновациялық технологияларды тиімді енгізу арқылы оқушылардың тек тілдік дағдыларын ғана емес, олардың шығармашылық қабілетін, сыни ойлауын, зерттеушілік машығын қалыптастыруға мүмкіндік туады.

Тәжірибелік жұмысымның қорытындысы ретінде ұсынылып отыр бұл мақалада қазақ тілі мен әдебиеті пәндерінде инновациялық технологияларды қолдану ерекшеліктері, олардың білім сапасына әсері, педагогтердің көзқарастары мен ғылыми тұжырымдамалар негізінде талданады.

Инновациялық технология – бұл білім беру үрдісінде оқытудың жаңа әдіс-тәсілдері мен формаларын, педагогикалық идеяларды тиімді пайдалану арқылы оқушылардың оқу-танымдық әрекетін жандандыруға бағытталған жүйе. Инновациялық оқыту формаларына ақпараттық-коммуникациялық технологиялар (АКТ), жобалау әдісі, модульдік оқыту, деңгейлеп саралап оқыту, оқушыға бағытталған әдістер (сын тұрғысынан ойлау, кері байланыс, рефлексия) жатады. Профессор Қ.Қабдықайырұлы білім берудегі инновациялық үрдістерді былай сипаттайды:

"Инновациялық технология – мұғалімнің кәсіби біліктілігін арттырып, оқушыны субъект ретінде тануға негізделген, шығармашылық әлеуетін ашуға бағытталған жаңа буынның әдістемесі". Яғни, бұл жерде басты назар оқушының жеке дамуына, өзіндік ізденісіне аударылады. Мұндай тәсіл қазақ тілі мен әдебиеті пәндерінде оқушыларды тек білім алушы ғана емес, шығарма жазушы, әдеби сыншы, зерттеуші тұлға ретінде қалыптастырады.

Қазақ тілі сабағында инновациялық технологияларды қолдану – тілдік дағдыларды дамытумен қатар, оқушылардың функционалдық сауаттылығын арттыруға бағытталған. Бұл жерде әсіресе келесі әдіс-тәсілдер тиімді:

- Сын тұрғысынан ойлау технологиясы (СТО): эссе жазу, INSERT әдісі, «Бес жолды өлең», Венн диаграммасы арқылы тақырыпты салыстыру.
- Жобалау әдісі: «Тіл мәдениеті», «Мемлекеттік тіл – менің тілім» сияқты жобалық жұмыстар.
- АКТ қолдану: Quizlet, Kahoot, Padlet сияқты онлайн платформалар арқылы грамматикалық білімді бекіту.

Мысалы, 9-сыныпта «Сөйлемнің тұрлаулы мүшелері» тақырыбын оқытуда оқушыларға шағын мультимедиялық презентациялар жасап, қорғай алатын мүмкіндік берілсе, олар теорияны тек меңгеріп қоймай, оны практикалық тұрғыдан қолдануға дағдыланады.

Профессор Б.Қалиев тіл сабағында жаңа технологияларды

енгізудің тиімділігін былай сипаттайды:

"Тіл – құрал, ал сол құралды меңгерту үшін ұстаз тек мұғалім емес, ұйымдастырушы, бағыт беруші, кеңесші болуға тиіс. Мұны тек инновациялық әдістермен ғана жүзеге асыруға болады".

Менің ойымша, қазақ әдебиеті пәні – ұлттық руханияттың, мәдениет пен тарихтың айнасы. Бұл пән оқушыларға тек көркем мәтінді танытып қана қоймай, оның идеялық-көркемдік маңызын ашуға, кейіпкерлер жүйесін саралауға, әдеби талдау жасауға үйретеді. Сондықтан да, инновациялық технологияларды пайдалану – әдебиет сабағының әсерін арттырып, білім мазмұнын терең меңгеруге жол ашады.

Мысал ретінде мынадай инновациялық тәсілдер мен әдістер ұсына аламын:

✓ Рөлдік ойындар: Көркем шығармадағы кейіпкерлер бейнесін талдау үшін «әдеби сот», «кейіпкерге хат», «автормен сұхбат» түріндегі тапсырмалар.

✓ Драматизация: Шығарма желісі бойынша сахналық көріністер қою (мысалы, «Қобыланды батыр» жырының үзіндісі немесе Абай өлеңдерін театрландыру).

✓ Кейс-стади әдісі: Қиын моральдық, адамгершілік мәселелерді шығарма арқылы талдау (М.Әуезовтің «Абай жолы» эпопеясындағы Құнанбай бейнесі, «Қараш-қараш оқиғасындағы» Бақтығұл әрекеті т.б.)

✓ Цифрлық құралдар: Әдеби кейіпкерлерге Instagram парақшасын жасау, YouTube бейнерефлексия, Padlet-та әдеби тақырыптарды талқылау.

Мұндай тәсілдер оқушылардың әдебиетке деген қызығушылығын арттырып, шығармашылықпен жұмыс істеу қабілеттерін дамытады. Сонымен қатар, мұғалім мен оқушы арасында еркін, сенімді қарым-қатынас орнайды.

Бүгінде Қазақстанның әр аймағындағы қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімдері инновациялық технологияларды оқу үдерісіне кеңінен енгізуде. Солардың бірі, филология ғылымдарының кандидаты, профессор С.Әбдікәрімова былай дейді: «Инновация – бұл сән емес, заман талабы. Әсіресе тіл мен әдебиет секілді гуманитарлық пәндерде бұл технологиялар оқушыны тұлға

ретінде қалыптастыруға бағытталуы керек. Шығарманы талдау, тілдік құбылыстарды түсіндіру барысында оқушы өздігінен ойланып, зерттеп, пікір айтуға дағдылануы тиіс». Мектеп тәжірибесінде көрсеткендей, инновациялық әдістермен сабақ өткен мұғалімдердің оқушылары: Жазба жұмыстарда ойларын жүйелі жеткізе алады; көркем мәтінді талдау деңгейі жоғары; Пікір айту, дәлел келтіру, тұжырым жасау дағдылары қалыптасқан; Сабаққа деген қызығушылық, белсенділік көрсеткіші артады. Бұл – білім сапасының артқанын дәлелдейтін нақты көрсеткіштер.

Қорыта айтқанда, қазақ тілі мен әдебиеті пәндерінде инновациялық технологияларды қолдану – білім берудің сапасын жаңа деңгейге көтерудің тиімді жолы. Мұндай технологиялар оқу үдерісін жандандырып, оқушылардың пәнге деген қызығушылығын арттырады, олардың белсенділігі мен шығармашылық қабілетін дамытады. Оқушы тек дайын білімді меңгеруші емес, оны талдайтын, салыстыратын, бағалайтын, өз ойын еркін жеткізе алатын тұлғаға айналады. Бұл – қазіргі білім берудегі басты мақсаттардың бірі. Сонымен қатар, инновациялық әдістерді қолдану мұғалімнің кәсіби шеберлігін арттырып, сабақ беру формаларын түрлендіруге мүмкіндік береді. Цифрлық ресурстар, интерактивті тапсырмалар, жобалық жұмыстар, топтық және жұптық әрекеттер – бәрі де оқушының танымдық белсенділігін арттырады. Мұндай әдістер оқушы мен мұғалім арасындағы қарым-қатынасты нығайтып, оқу үдерісін серпінді етеді.

Қазақ тілі мен әдебиеті – тек тілдік білім беретін пән емес, ол – ұлттық дүниетанымды, рухани құндылықтарды, мәдени мұраларды бойға сіңіретін маңызды сала. Сондықтан бұл пәндерде инновациялық технологияларды қолдану – ұлттық тәрбиені заман талабына сай жаңғыртудың бір жолы.

Осыған орай, әрбір мұғалім өз тәжірибесінде инновацияларды тиімді пайдалана отырып, оқушылардың ойлау қабілетін дамытып қана қоймай, оларды елжанды, білімді, рухани бай тұлға ретінде қалыптастыруға үлес қосуы қажет. Бұл – білім берудегі жаңару мен дамудың нақты көрінісі.

Қолданылған әдебиеттер тізімі

1. Қабдықайырұлы Қ. (2019). Инновациялық білім беру технологиялары. Алматы: Білім.

2. Қалиев Б. (2020). Тілдік білім берудің ғылыми негіздері. Нұр-Сұлтан: Ғылым.

3. Сәтбаева М. (2018). Қазақ әдебиетін оқыту әдістемесі. Алматы: Арда.

4. UNESCO. (2021). Innovative Teaching and Learning Strategies in the 21st Century Classroom.

«ҮЗДІК ҚАЛАМ» РЕСПУБЛИКАЛЫҚ ҒЫЛЫМИ-ТАНЫМДЫҚ ӘДІСТЕМЕЛІК ЖУРНАЛ
REPUBLICAN SCIENTIFIC AND EDUCATIONAL, METHODICAL JOURNAL
РЕСПУБЛИКАНСКИЙ НАУЧНО-ПОЗНАВАТЕЛЬНЫЙ, МЕТОДИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ

ФОРМИРОВАНИЕ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ УЧАЩИХСЯ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ

Есеева Венера Манашевна,
учитель математики Родниковской
общеобразовательной средней школы
Мартукский район Актюбинская область

Современное общество предъявляет высокие требования к уровню образования, ориентированного не только на усвоение знаний, но и на умение эффективно применять их в различных жизненных ситуациях. Особенно важна функциональная грамотность в области математики, поскольку математические знания и навыки широко используются в повседневной жизни, включая расчеты, анализ информации, принятие обоснованных решений и построение логических рассуждений. Обучение математике в средней школе должно выходить за рамки простого заучивания формул и алгоритмов, формируя у учащихся способность к практическому применению знаний, что и составляет основу функциональной грамотности.

Функционально грамотный ученик понимает математическую информацию, способен критически её анализировать, использовать числовые и логические данные для решения задач, а также аргументировать свои действия и выводы. Такой подход способствует развитию осознанного мышления, самостоятельности и подготовке к взрослой жизни. Однако на практике многие школьники испытывают сложности при переходе от теоретического знания к его применению в нестандартных ситуациях. Решение этой проблемы требует от педагогов пересмотра методики преподавания математики — от простого воспроизведения знаний к развитию умений анализа и практического использования.

Цель настоящей статьи состоит в том, чтобы рассмотреть основные методические подходы к формированию функциональной грамотности учащихся на уроках математики в средней школе, представить примеры заданий, направленных на развитие таких умений, а также обозначить пути преодоления наиболее распространённых трудностей. В статье раскрываются понятия функциональной грамотности применительно к математике, описываются ключевые навыки, методические приёмы и формы работы, которые способствуют её развитию.

Понятие функциональной грамотности в математике подразумевает способность применять математические знания и навыки для решения разнообразных жизненных задач. Это не только умение решать учебные задания, но и способность понимать и интерпретировать числовую и графическую информацию, строить математические модели реальных процессов,

анализировать данные, а также критически оценивать полученные результаты. Развитие функциональной грамотности способствует формированию у учащихся навыков самостоятельного мышления, ответственности за правильность и обоснованность своих решений.

Функциональная грамотность включает в себя несколько ключевых компонентов. Во-первых, это базовые знания — понимание основных математических понятий, правил и методов. Во-вторых, умение применять эти знания на практике для решения прикладных задач. В-третьих, навыки работы с разной информацией: текстовой, числовой, графической. Наконец, немаловажна мотивация и готовность использовать математику в повседневной жизни, то есть соответствующее отношение к предмету.

Значение формирования функциональной грамотности трудно переоценить. Оно помогает подготовить учащихся к самостоятельной жизни, где необходимо уметь анализировать данные, принимать решения и критически оценивать информацию. Кроме того, такой подход повышает интерес к математике, делает обучение более осмысленным и значимым. Развитие функциональной грамотности способствует уменьшению количества ошибок при практическом применении знаний и формирует устойчивые навыки, полезные не только в учебе, но и в будущем.

Для успешного формирования функциональной грамотности на уроках математики необходимо придерживаться ряда методических принципов. В первую очередь, это практико-ориентированность: задачи должны максимально приближаться к реальным жизненным ситуациям, чтобы учащиеся видели практическую пользу знаний. Второй важный принцип — разнообразие форм и методов работы: сочетание традиционных уроков с интерактивными методами, групповыми проектами, дискуссиями и исследовательской деятельностью. Третий принцип — постепенное усложнение заданий, направленное на развитие комплексного мышления, переход от простых упражнений к многокомпонентным задачам. Кроме того, необходимо обеспечивать постоянную обратную связь и рефлексию, что помогает учащимся осознавать ошибки и совершенствовать свои умения. И наконец, эффективным подходом является интеграция межпредметных связей, позволяющая увидеть математику в различных контекстах, например в физике, экономике и информатике.

В рамках практической работы на уроках рекомендуется использовать задачи, основанные на реальных данных. Это могут быть примеры из повседневной жизни: подсчет семейного бюджета, анализ графиков температуры или планирование времени. Такой подход способствует развитию умения применять

математические знания к конкретным ситуациям. Организация проектной деятельности также эффективна для формирования функциональной грамотности. Мини-проекты, в которых учащиеся используют математику для решения реальных проблем, например составление бюджета на школьное мероприятие, способствуют развитию самостоятельности и творческого мышления. Игровые технологии, включая математические квесты и конкурсы, повышают мотивацию и делают обучение более привлекательным. Анализ ошибок играет важную роль в выявлении пробелов в понимании материала и их устранении. Также стоит активно применять цифровые ресурсы — интерактивные платформы, геометрические конструкторы и онлайн-тренажеры, которые делают процесс обучения более наглядным и разнообразным.

Организация урока с упором на функциональную грамотность должна включать несколько этапов. На мотивационном этапе учащимся предлагается задача, связанная с реальной жизненной ситуацией, что позволяет заинтересовать их в предмете. Далее происходит актуализация знаний — повторение необходимых формул и правил. Основное время уделяется решению практической задачи, которую учащиеся выполняют самостоятельно или в группах, применяя изученные методы. После этого следует обсуждение и анализ решений, совместный разбор ошибок и различных способов решения. В завершение урока рекомендуется провести рефлексию, чтобы учащиеся оценили собственные действия и сделали выводы, что способствует осознанному усвоению материала.

Для иллюстрации практического применения приведем примеры заданий, способствующих развитию функциональной грамотности. Например, в алгебре задача о расчете бюджета семьи, планирующей покупку смартфона за определенную сумму при условии ежемесячных сбережений, помогает научить учащихся составлять и решать уравнения, понимать смысл переменных и интерпретировать результаты. Задача про скидку в магазине формирует умение работать с процентами, что часто встречается в жизни. В геометрии расчет площади и периметра прямоугольного участка земли учит применять формулы для решения практических вопросов, таких как определение площади земли или количества материала для ограждения. Межпредметные задачи, например анализ данных о количестве осадков с использованием диаграммы, развивают навыки работы с графической информацией и обобщения данных.

При составлении заданий важно, чтобы они имели жизненный контекст и побуждали к самостоятельному поиску решений. Кроме того, особое внимание нужно уделять интерпретации полученных результатов, чтобы учащиеся понимали практическое значение ответа. Полезно включать задания, которые можно решить несколькими способами, что развивает гибкость мышления и творческий подход.

Однако при формировании функциональной грамотности возникают определенные трудности и типичные ошибки. Одной из самых распространенных является переход от формального знания к практическому применению. Многие учащиеся уверенно решают учебные задачи, но сталкиваются с проблемами при работе с нестандартными, прикладными ситуациями. Кроме того, сложности вызывает понимание условия задачи — неверное чтение текста и упущение важных деталей приводят к ошибкам в постановке уравнений и выборе методов решения. Нередко возникают трудности с обработкой различных видов информации — таблиц, графиков, диаграмм, что снижает эффективность анализа. Психологические барьеры, страх перед сложными задачами, также мешают проявлять инициативу и применять творческий подход.

Для преодоления этих проблем рекомендуется систематически вводить задачи с практическим контекстом, что помогает учащимся привыкать к применению математики в жизни. Коллективный разбор задач и обсуждение ошибок способствует лучшему пониманию структуры решения и формированию правильных стратегий. Обучение навыкам внимательного чтения и анализа условий задачи позволяет выделять ключевые данные и строить корректные модели. Использование наглядных материалов, визуализаций и цифровых ресурсов поддерживает восприятие и усвоение материала. Важную роль играет мотивация, которую можно повысить с помощью игровых и проектных методов обучения, создающих положительный эмоциональный фон и снижающих страх перед сложными задачами.

Таким образом, формирование функциональной грамотности в средней школе является одной из ключевых задач преподавания математики. Оно способствует подготовке учащихся к жизни в современном мире, где важно уметь применять знания для решения реальных задач, критически оценивать информацию и принимать обоснованные решения. Для достижения этой цели необходимо использовать разнообразные методические подходы и приемы, ориентированные на практическое применение математических знаний, развивать навыки анализа и самостоятельности, а также обеспечивать поддержку и мотивацию учащихся. Внедрение таких подходов делает обучение математике более осмысленным и значимым, повышает интерес к предмету и способствует всестороннему развитию личности школьника.

Если необходимо, могу подготовить список литературы и оформить статью в удобном формате для дальнейшего использования.

Список литературы

1. Агапова, Н. В. Современные подходы к формированию функциональной грамотности учащихся в преподавании математики

// Вестник педагогики. — 2018. — № 3. — С. 45–52.

2. Ермекбаева, А. К. Методические основы формирования функциональной грамотности в средней школе Казахстана // Вестник педагогических наук Казахстана. — 2019. — № 4. — С. 92–98.

3. Лаврентьева, Т. С. Современные методики развития математического мышления у школьников. — Алматы: Казахстан, 2020. — 210 с.

4. Миронова, О. В. Формирование функциональной математической грамотности у учащихся: методические аспекты // Вестник педагогики и психологии. — 2019. — № 6. — С. 47–53.

5. Шарипова, Г. А. Функциональная грамотность в контексте реформирования образования Казахстана // Вестник образования Казахстана. — 2021. — № 1. — С. 39–45.

МУЗЫКАЛЫҚ АСПАПТАР АРҚЫЛЫ ОҚУШЫЛАРДЫҢ МУЗЫКАЛЫҚ БІЛІМ САУАТТЫЛЫҚТАРЫН КЕҢЕЙТУ

Есеналиева Айгуль Сакипжановна,
Ақтөбе облысы, Шалқар ауданы
«№7 ЖОББМ» КММ-нің
музыка пәні мұғалімі

Қазіргі заманғы білім беру жүйесінде өнер мен мәдениеттің орны ерекше. Әсіресе, музыка пәні оқушылардың эстетикалық талғамын қалыптастыруда, шығармашылық қабілеттерін дамытуда және рухани дүниесін байытуда маңызды рөл атқарады. Музыкалық білім беру тек ән айту немесе тыңдау дағдыларын ғана емес, сонымен қатар музыканы терең түсіну, талдау және оны орындау арқылы өзіндік көзқарас қалыптастыруды көздейді.

Музыкалық аспаптар – оқушыны музыкалық сауаттылыққа баулудың тиімді құралы. Аспаптармен жұмыс істеу арқылы оқушылар ноталық жазуды түсініп, ырғақ пен әуен құрылымын жақсы меңгереді, сондай-ақ тыңдау қабілеті мен музыкалық есте сақтау қабілеті дамиды. Сонымен қатар аспапта ойнау балалардың моторикасын, үйлесімділігін және жауапкершілік сезімін қалыптастырады. Бұл үрдіс музыкалық сауаттылықты кешенді түрде кеңейтуге ықпал етеді. Мектеп жағдайында қарапайым музыкалық аспаптарды (мысалы, домбыра, фортепиано, қобыз, сылдырмақ, металлофон және т.б.) сабақ барысында тиімді пайдалану арқылы оқушылардың музыкаға деген қызығушылығын арттыруға, олардың орындаушылық мәдениетін дамытуға мол мүмкіндік туады.

Өз тәжірибем мен еңбегім негізінде жазылған бұл мақалада музыкалық аспаптар арқылы бастауыш және орта буын оқушыларының

музыкалық сауаттылығын кеңейту жолдары мен әдіс-тәсілдері қарастырылады.

Музыкалық сауаттылық – бұл адамның музыканы тыңдау, түсіну, талдау және өз бетімен орындау қабілетін білдіретін кешенді ұғым. Оған ноталық сауаттылық, ырғақтық есту, дыбыстарды ажырату, музыкалық терминдерді түсіну, музыкалық формаларды тану сияқты дағдылар кіреді. Оқушының музыкалық сауатты болуы — оның музыкаға деген қызығушылығын арттырып, шығармашылық қабілетін дамытуға тікелей әсер етеді.

Музыка пәні арқылы оқушылардың ішкі жан-дүниесі мен эстетикалық қабылдауы жетіледі. Бұл пән тек көркемдік тәрбие беріп қана қоймай, баланың есте сақтау қабілетін, зейінін, эмоциялық сезімін, ерік-жігерін де дамытады. Ал музыкалық аспаптармен жұмыс істеу — осы қабілеттерді тереңірек дамытуға мүмкіндік беретін негізгі құралдардың бірі.

Музыкалық аспаптар тек дыбыс көзі ғана емес, олар – оқушыны музыкалық әлемге баулитын, оны көркемдік-эстетикалық тұрғыдан байытатын маңызды құралдар. Аспаптар арқылы:

✓ Оқушы нотаны оқып, дұрыс дыбыс шығару арқылы ноталық сауаттылықты меңгереді;

✓ Ырғақпен, темппен жұмыс істеу арқылы музыкалық есту және ритм сезімі дамиды;

✓ Әр түрлі әуендерді орындау арқылы есте сақтау және әуендік қабылдау жетіледі;

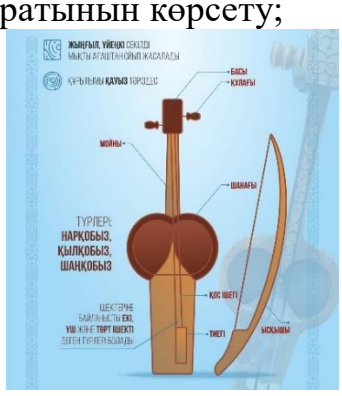
✓ Оркестр немесе топтық орындау кезінде ынтымақтастық, жауапкершілік, тыңдау мәдениеті қалыптасады. Мысалы: домбыра арқылы ұлттық музыкаға баулу; Сылдырмақ, барабан, металлофон арқылы бастауыш буында қарапайым ритм мен әуенді игеру; Фортепиано арқылы әуенді сүйемелдеу және музыкалық формаларды тану.

Сабақ барысында әр музыкалық аспаппен оқушыларды таныстырып, оның құрылымы, шығаратын дыбысы, қолдану тәсілдері түсіндіріледі. Артынша аспаппен ойнау үйретіледі. Бұл үрдіс – оқушының шығармашылық қабілетін дамытудың алғашқы қадамы.

Мысалы:

– Қобыздың құрлысын, қылқобызы мен шанағы қалай дыбыс шығаратынын көрсету;

– Домбыраның екі ішекті құрылымымен қарапайым күйлерді үйрету («Кеңес», «Ерке сылқым» т.б.).

Оқушылар жеке де, топпен де музыкалық шығармаларды орындай отырып, бір-бірімен үндестікте ойнауды, тыңдай білуді және музыкалық үйлесімділікті меңгереді. Топтық тапсырма ретінде мысалы: – Әр оқушыда сылдырмақ, дабыл, ксилофон сияқты қарапайым аспаптар бар. Мұғалім қарапайым ритм береді — оқушылар соны топпен қайталайды. Музыкалық аспаптарды қолдану арқылы оқушылар өз әуенін құрастыру, дыбыс шығару арқылы көңіл-күйді білдіру сияқты шығармашылық тапсырмаларды орындай алады. Бұл олардың музыкалық ойлауын, креативтілігін дамытады. Мысалы: – «Көңілді таң» тақырыбына сай әуен құрастыру; – Түрлі аспаптардың дыбыстарын қолдана отырып, табиғат құбылыстарын (жаңбыр, жел, құстардың үні) бейнелеу.

Бастауыш сынып оқушыларына ауыр немесе күрделі аспаптардан гөрі, қарапайым дыбыс шығаратын, меңгеруге жеңіл аспаптар тиімді:

Аспап атауы	Пайдалану мақсаты
Сылдырмақ	Ырғақ сезімін дамыту
Металлофон	Әуенді есту және есте сақтау
Дабыл (барабан)	Темп, ритм, бірлесе ойнау
Домбыра	Ұлттық әуендермен танысу
Қобыз	Дыбыстың бояуы мен образын тану
Фортепиано	Нотаны оқу және әуендік сүйемелдеу

Музыкалық сабақтарда кейбір қиындықтар туындауы мүмкін. Мысалы, мектепте музыкалық аспаптардың саны жеткіліксіз болуы оқушылардың барлығына бірдей мүмкіндік бермеуі мүмкін. Бұл жағдайда мұғалімдер топтық жұмыс ұйымдастырып, аспаптарды кезекпен пайдалану арқылы мәселені шешеді. Сонымен қатар, баламалы немесе жасанды аспаптарды қолдану — оқушыларға қолжетімді әрі қызықты тәсілдердің бірі. Тағы бір маңызды қиындық — оқушылардың сабаққа деген назарын ұзақ уақыт ұстай алмауы. Мұны еңсеру үшін сабаққа ойын элементтерін, қимылды жаттығулар мен шығармашылық тапсырмаларды енгізу қажет. Бұл оқушылардың ынтасын арттырып, сабақ атмосферасын жеңіл әрі қызықты етеді. Сондай-ақ, музыкалық сауаттылық деңгейінің әртүрлі болуы мұғалімнің жұмысын күрделендіреді. Осыған байланысты, сараланған оқыту әдістерін қолдану, әр оқушының қабілетіне сай деңгейлік тапсырмалар беру тиімді болады. Бұл оқушылардың өз мүмкіндіктерін барынша пайдаланып, білімді меңгеруіне септігін тигізеді.

Жалпы музыкалық аспаптар арқылы оқушылардың музыкалық сауаттылығын дамытуда мұғалімнің рөлі ерекше маңызды. Ол тек қана білім беруші ғана емес, сонымен қатар

шығармашылықты оятушы, шабыттандырушы болуы тиіс.

Мұғалім әрбір оқушының жеке ерекшелігін ескере отырып, оның қабілетін ашуға бағытталған әдістерді қолдануы керек.

Сабақ барысында музыкалық аспаптарды тиімді пайдалану үшін мұғалім өз бетінше аспапта ойнай білуі, оқушыларға үлгі көрсетуі қажет. Мұндай үлгі оқушыларға сенімділік береді және олардың қызығушылығын арттырады. Сонымен қатар, мұғалім сабақтың әр кезеңінде аспаптардың маңызын түсіндіре отырып, оқушылардың музыкалық білімдерін жүйелі түрде қалыптастыруға ықпал етеді.

Қортындылай келе, музыкалық аспаптар арқылы оқушылардың музыкалық білім сауаттылығын кеңейту – олардың шығармашылық қабілеттерін дамыту, эстетикалық талғамын қалыптастыру және музыканы терең түсінуіне мүмкіндік беретін маңызды бағыт. Сабақта түрлі аспаптарды тиімді пайдалану арқылы оқушылардың тыңдау, орындау, ойлау дағдылары дамып, музыкалық дүниетанымы кеңейеді. Мұғалімнің кәсіби шеберлігі мен шығармашылық тәсілдері осы процестің табысты өтуіне негіз болады. Сондықтан мектепте музыкалық аспаптарды қолдану әдістемесін жетілдіру – музыкалық білім сапасын арттырудың маңызды шарты болып табылады.

Қолданылған әдебиеттер тізімі

1. Ахметова, Г. М. Музыкалық тәрбие негіздері. – Алматы: Білім, 2018.

2. Жұмабекова, А. Қ. Музыкалық сауаттылықты дамыту әдістемесі. – Нұр-Сұлтан: Фолиант, 2020.

3. Қасымова, Б. Т. Музыка және бастауыш мектеп оқушысының шығармашылық қабілеті. – Алматы: Рауан, 2019.

4. Сарыбаев Б., Қазақтың музыкалық аспаптары, А., 2008

ИНТЕГРАЦИЯ ЦИФРОВЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В ПРЕПОДАВАНИИ МАТЕМАТИКИ

Ескалиева Гульдария Темирхановна,
учитель математики КГУ Общеобразовательной средней школы- гимназии имени Д. Конаева города Актобе

Интеграция цифровых технологий в преподавании математики сегодня представляет собой не просто педагогический тренд, а насущную необходимость, обусловленную изменениями в обществе, экономике, технологиях и образовании в целом. Современная школа уже не может быть замкнутым пространством, ограниченным доской, мелом и учебником. В век цифровизации все сферы жизни стремительно развиваются, и образование обязано не отставать, а идти в авангарде этих

перемен. Особенно это касается такой фундаментальной дисциплины, как математика, от уровня преподавания которой зависит не только успех учащихся в сдаче экзаменов, но и их готовность к дальнейшему обучению в вузах, профессиональному самоопределению, пониманию цифровых процессов в экономике и обществе. Цифровые технологии при грамотной интеграции могут радикально изменить подход к обучению математике: сделать процесс более наглядным, интерактивным, индивидуализированным, гибким и практикоориентированным.

Математика — предмет, который изначально строится на абстрактных понятиях и логических структурах. Однако именно эта абстрактность делает её трудной для восприятия многими школьниками, особенно в младших и средних классах. Цифровые технологии, включая визуализацию, моделирование, интерактивные симуляции и адаптивные обучающие системы, позволяют приблизить абстрактное к конкретному, сделать невидимое — видимым, а непонятное — доступным. Они превращают обучение в процесс познания через действие: школьник не просто читает формулы, а экспериментирует с ними, наблюдая, как изменения переменных влияют на результат. Такие действия способствуют не только более глубокому пониманию материала, но и формированию устойчивого интереса к математике.

Сегодня существуют десятки цифровых платформ, созданных специально для обучения математике. Среди них особое место занимают такие инструменты, как GeoGebra и Desmos — мощные интерактивные среды, позволяющие работать с функциями, графиками, геометрическими объектами. В этих средах учащиеся могут сами строить графики, менять коэффициенты в уравнениях и тут же видеть, как это отражается на форме кривой. Такой опыт трудно переоценить: он формирует интуицию, способствует лучшему запоминанию и пониманию сути математических понятий. Более того, эти технологии позволяют преподавателю быстро диагностировать ошибки, а ученику — экспериментировать без страха ошибиться, ведь результат всегда можно откатить и попробовать другой подход. Аналогично работают и облачные вычислительные среды, такие как CoCalc, которые позволяют не только решать задачи, но и писать код, визуализировать данные, моделировать реальные ситуации, применять математику в инженерном, статистическом и даже гуманитарном контексте. Это делает математику не просто школьным предметом, а живым инструментом для изучения окружающего мира.

Цифровые технологии также играют ключевую роль в дифференциации и персонализации обучения. Традиционно учитель ориентировался на «среднего» ученика, но цифровая среда позволяет каждому ученику двигаться в своём темпе. Системы адаптивного обучения подстраиваются под уровень знаний ученика, автоматически предлагая ему задания посильной сложности. Ученик, который быстро справляется с

базовым материалом, может тут же перейти к задачам повышенной сложности, в то время как тот, кто испытывает трудности, получит дополнительные пояснения, интерактивные подсказки, наводящие вопросы. Такой подход делает обучение не только более справедливым, но и более эффективным: учащийся не чувствует себя отстающим или скучающим, он развивается в соответствии со своими возможностями. Кроме того, учитель получает аналитику по каждому ученику и может оперативно реагировать на трудности, вносить корректировки в методику преподавания.

Интеграция цифровых технологий способствует и развитию новых педагогических моделей, в том числе перевёрнутого класса, гибридного и проектного обучения. При модели перевёрнутого класса теоретический материал изучается учащимися самостоятельно с помощью видеолекций, презентаций, симуляций, а уроки в классе посвящаются обсуждению, решению задач, практическим экспериментам. Это позволяет рационально использовать учебное время, сосредотачивая усилия учителя там, где они наиболее нужны. Проектное обучение, в свою очередь, становится возможным благодаря обилию цифровых инструментов, позволяющих собирать данные, строить математические модели, визуализировать результаты, оформлять проекты в цифровом виде и представлять их широкой аудитории. Такие формы работы делают математику живой наукой, связанной с реальной жизнью, а не набором формул на бумаге.

Однако несмотря на множество преимуществ, процесс интеграции цифровых технологий в преподавание математики сталкивается с рядом серьёзных проблем. Во-первых, это неравенство в доступе к технике и интернету. В некоторых школах до сих пор отсутствуют современные компьютеры, интерактивные доски, стабильный Wi-Fi, что делает невозможным полноценное использование цифровых ресурсов. В таких условиях невозможно говорить о равенстве образовательных возможностей. Даже если школа оборудована, не все семьи имеют дома компьютеры или планшеты, что осложняет выполнение домашних заданий с использованием цифровых платформ. Во-вторых, проблема подготовки кадров. Многие учителя не имеют достаточной квалификации для эффективного использования технологий в обучении. Они либо избегают их вовсе, либо используют формально, без методической обоснованности. Цифровая грамотность педагога должна включать не только умение включить компьютер и открыть браузер, но и понимание педагогической целесообразности использования конкретных инструментов в конкретной теме, способность создавать цифровые задания, интерпретировать данные о

результатах обучения, управлять учебным процессом в цифровой среде.

Кроме того, возникает методическая проблема: далеко не все темы курса математики одинаково хорошо поддаются цифровизации. Есть темы, где визуализация и симуляции работают отлично — это графики, геометрия, статистика, вероятности. А есть темы, где главный смысл в рассуждениях, логических выводах, построении доказательств. Такие разделы требуют не столько технологии, сколько вдумчивого обсуждения, аргументации, работы с текстом. Здесь технологии могут быть вспомогательными, но не основными. Также важно понимать, что использование цифровых инструментов не гарантирует автоматически более высоких результатов. Без продуманной методики цифровизация может превратиться в имитацию прогресса, в погоню за формой без содержания. Поэтому необходимы чёткие педагогические цели, грамотное проектирование уроков, систематическая оценка результатов, постоянная рефлексия и корректировка подходов.

Отдельно следует упомянуть вопрос мотивации. С одной стороны, технологии действительно способны повысить интерес к предмету, особенно у младших школьников. С другой стороны, чрезмерное использование геймификации, мультимедийных эффектов может привести к тому, что ученик будет ожидать шоу, а не учёбы. Задача учителя — найти баланс между привлекательной формой и содержательным наполнением, не подменяя цель обучения развлечением. В этом смысле цифровые технологии требуют от учителя ещё большей педагогической зрелости, способности управлять вниманием учеников, удерживать их фокус на главном, помогать отличать существенное от второстепенного.

Несмотря на сложности, положительный потенциал цифровых технологий в преподавании математики не вызывает сомнений. В перспективе ожидается усиление интеграции искусственного интеллекта в образовательный процесс. Уже сегодня разрабатываются интеллектуальные обучающие системы, которые не только анализируют ответы учеников, но и предсказывают зоны потенциальных ошибок, предлагают персонализированные траектории обучения, общаются с учеником в естественном языке. Такие системы могут стать полноценными помощниками учителя, беря на себя рутинные функции проверки, оценки, анализа, позволяя преподавателю сосредоточиться на индивидуальной работе с учащимися, развитии их мышления, способности к обобщению и анализу.

Использованная литература

1. А. Абылкасымова, Д. Ахмед-Заки, Н. Жұмабай. О развитии SMART технологии в цифровой образовательной среде Казахстана. Journal of Educational Sciences, 2024.

2. Бахыткуль Каскатаева, Мадина Токенова. О применении цифровых образовательных ресурсов и

технологии на уроках алгебры основной школы. КазНПУ имени Абая.

3. А.А. Куралбаева, А. Сейтмуратов, Г. Енсебаева, Г. Пилтен и др. Методологические основы использования STEM-технологий в математике: на примере Казахстана. «Вестник НАН РК», 2024.

4. Мәтематиканы оқыту әдістемесіндегі сандық педагогикалық шешімдер. «Вестник НАН РК», 2024.

5. Оразали Г., Даулеткулова А., Мекебаева Н. Методика преподавания геометрии в условиях цифровизации образования. Известия. Серия: Педагогические науки.

МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ ЖАСТАҒЫ БАЛАЛАРДЫҢ СӨЙЛЕУ ТІЛІН ДАМЫТУ ӘДІСТЕРІ

Ескалиева Динара Кабдрахимовна,
Ақтөбе облысы Ырғыз ауданы
ЖШС «Дастан 2016» «Нұр»
бөбекжай балабақшасының тәрбиешісі

Сөйлеу тілі – адамның негізгі қарым-қатынас құралы, ойлау мен сезімін жеткізудің ең маңызды аспектісі болып табылады. Адамның жан-жақты дамуы мен білім алуы үшін сөйлеу тілінің дұрыс қалыптасуы шешуші мәнге ие. Мектепке дейінгі жастағы балалардың сөйлеу тілін дамыту олардың келешекте оқуына, әлеуметтік өмірге бейімделуіне және жалпы тұлға болып қалыптасуына негіз болады. Сондықтан педагогтар мен ата-аналар бұл кезеңде балалардың сөйлеу тілін жетілдіру үшін арнайы әдістер мен тәсілдерді пайдаланады.

Баланың сөйлеу тілі біртіндеп дамып, жас ерекшеліктеріне сай күрделене түседі. 0-ден 6 жасқа дейінгі аралықта бала сөздерді меңгеріп қана қоймай, оларды дұрыс қолдануды үйренеді, сөйлем құрастырады және тілдік ойындарға қатыса бастайды. Бұл процесс кешенді және көп қырлы, психологиялық, физиологиялық және әлеуметтік факторлардың әсерінен өтеді.

Осы мақалада мектепке дейінгі жастағы балалардың сөйлеу тілін дамыту әдістері, олардың тиімділігі, жас ерекшеліктеріне сай тәсілдер мен ата-аналармен бірлескен жұмыс тәсілдері қарастырылады. Сонымен қатар, қазіргі заманғы педагогикалық тәжірибе мен логопедиялық түзету әдістері, сондай-ақ инновациялық технологиялардың қолданысы талданады.

Сөйлеу тілі – адамның ойлау және сөйлеу әрекеттерін жүзеге асыратын кешенді процесс. Ол бала өмірінің алғашқы күнінен бастап дамиды және оның жан-жақты психикалық дамуының бір бөлігі болып табылады. Психологияда сөйлеу тілін дамыту когнитивтік даму, әлеуметтік тәжірибе және нейрофизиологиялық

өзгерістермен тығыз байланысты қарастырылады.

Мектепке дейінгі жас – баланың тілдік дағдыларды белсенді игеретін кезең. Бұл уақытта ми жүйесі тез дамып, жаңа сөздер мен сөйлемдерді меңгеруге қабілетті болады. Сондай-ақ, бұл кезеңде әлеуметтік қарым-қатынас кеңейіп, бала тілдік ортаның әсеріне аса сезімтал болады. Сондықтан баланың сөйлеу қабілетін дамытуда әлеуметтік орта және педагогикалық қолдау маңызды.

Психолог Л.С. Выготскийдің «зона ближайшего развития» теориясы бойынша, бала өзінің әлеуетін педагогтардың және ересектердің көмегімен тиімді игереді. Бұл теория мектепке дейінгі балалардың сөйлеу тілін дамытуда қолданылатын әдістердің негізі болып табылады. Яғни, баланың қазіргі даму деңгейін ескере отырып, оны келесі даму деңгейіне жетелеу мақсатында арнайы іс-әрекеттер ұйымдастырылады.

Балалардың сөйлеу тілі дамуы бірнеше сатыдан тұрады. Әрбір сатыда бала жаңа дағдыларға ие болып, сөйлеу қабілеті күрделене түседі. Төменде сөйлеу тілінің негізгі даму кезеңдері қарастырылады.

0-1 жас аралығы

Бұл кезеңде бала дыбыстарды қабылдауды және қайталауды үйренеді. Оның алғашқы дыбыстық реакциялары – көкелейту, жылау, дауыс шығару сияқты әрекеттер болып табылады. Бұл уақыт ішінде бала ана тілінің дыбыстық ерекшеліктерін сезіне бастайды.

1-2 жас аралығы

Баланың алғашқы сөздері пайда болады. Бұл кезеңде баланың сөздік қоры тез өседі, бірақ сөйлем құру әлі де қиын. Әдетте бала бір сөзбен өз қажеттілігін жеткізеді. Мысалы, «мама», «су», «көп» сияқты қарапайым сөздер қолданылады.

2-3 жас аралығы

Сөйлеу тілі қарқынды дамып, бала екі-үш сөзден тұратын тіркестерді қолдана бастайды. Бұл кезеңде грамматикалық құрылымдардың негізі қалыптасады. Бала сұрақтарға жауап беруді, қарапайым әңгімелер айтуға үйренеді.

3-5 жас аралығы

Балалардың сөйлеу қабілеті айтарлықтай жетіледі. Бұл уақытта күрделі сөйлемдерді құрастыру, ертегілер мен әңгімелер айту, пікір білдіру дамиды. Сондай-ақ, баланың сөздік қоры кеңейеді, оның ішінде абстрактілі ұғымдар да игеріледі.

5-6 жас аралығы

Бұл кезең – мектепке дайындық кезеңі. Баланың сөйлеу тілі толық қалыптасады, ол өз ойын анық, логикалық және жүйелі жеткізе алады. Сондай-ақ, баланың артикуляциялық аппараты дамып, дыбыстарды дұрыс айтуға мүмкіндік туады.

Мектепке дейінгі балалардың сөйлеу тілін дамытуда бірнеше әдіс пен тәсіл қолданылады. Олар балалардың жас ерекшеліктерін ескеріп, олардың тілдік белсенділігін арттыруға бағытталған.

Балалар заттарды, суреттерді, ойыншықтарды қолданып, жаңа сөздерді меңгереді. Бұл әдіс сөздердің мағынасын визуалды түрде қабылдауға мүмкіндік береді. Мысалы, жаңа сөздерді үйрету кезінде суреттер мен нақты заттарды пайдалану балалардың

есте сақтауын және түсінуін жақсартады.

Ойын – бұл баланың сөйлеу қабілетін дамытудағы ең тиімді тәсілдердің бірі. Ойын барысында бала қарым-қатынас орнатады, сұрақтарға жауап береді, жаңа сөздерді қолданады. Тілдік ойындар – сөздік қорды молайту, сөйлем құру дағдыларын дамыту үшін қолданылады.

Балаларға ертегілер мен әңгімелерді тыңдау және оларды өз сөздерімен баяндау тапсырмалары беріледі. Бұл әдіс балалардың логикалық ойлауын дамытуға, тілдік мәдениетін арттыруға көмектеседі. Сонымен қатар, баланың сөздік қоры мен грамматикалық құрылымдарды меңгеруі дамиды.

Сұрақ-жауап әдісі бұл баланың ойлауын және сөйлеу дағдыларын жетілдіруге бағытталған. Тәрбиеші балаларға сұрақтар қойып, олардың жауап беруін ынталандырады. Бұл әдіс баланың коммуникативтік дағдыларын арттырады.

Артикуляциялық гимнастика балалардың дыбыстарды дұрыс айтуы үшін арнайы жаттығулар орындалады. Артикуляциялық гимнастика тілдің, еріннің, жақтың бұлшық еттерін нығайтуға және оларды дұрыс басқаруға үйретеді.

Сурет бойынша әңгімелеу балаларға түрлі сюжеттері бар суреттер беріледі. Олар суреттегі оқиғаларды өз сөздерімен баяндауы тиіс. Бұл әдіс логикалық ойлау мен сөйлеу қабілетін дамытуға бағытталған.

Ата-аналар – баланың тілін дамытудың басты тұлғалары. Үйде балаға ана тілінде жиі сөйлесу, оны тыңдау, кітап оқу және ойындар арқылы тілдік орта құру қажет. Осы әрекеттер баланың сөздік қорын молайтып, сөйлеу дағдыларын жетілдіреді.

Тәрбиешілер мен ата-аналар арасындағы тығыз байланыс баланың сөйлеу қабілетін дамытуға үлкен ықпал етеді. Ата-аналарға балалардың тілін дамытуға арналған әдістер мен жаттығуларды үйрету маңызды. Сонымен қатар, балада сөйлеу кемістіктері байқалған жағдайда ата-аналар мен педагогтар бірлесіп логопед көмегіне жүгінуі керек.

Кейбір балаларда сөйлеу тілінде ақаулар, кемістіктер немесе бұзылыстар болуы мүмкін. Мұндай жағдайларда логопед мамандардың көмегі қажет. Логопедиялық түзету жұмыстары баладағы дыбыстарды дұрыс айту, сөйлеу мәдениетін жетілдіру, сөйлеу қателерін түзетуге бағытталады.

Логопед жұмысында артикуляциялық гимнастика, дыбыстық талдау, фонематикалық жаттығулар, сөйлеу артикуляциясын дамытуға арналған түрлі ойындар қолданылады. Ерте диагностика және түзету баланың сөйлеу тілінің дамуын елеулі жақсартады.

Қазіргі технологиялық дамудың арқасында мектепке дейінгі балалардың тілін дамытуда мультимедиялық құралдар мен интерактивті ойындар кеңінен пайдаланылады. Планшеттер,

компьютерлік бағдарламалар, электронды кітаптар балалардың қызығушылығын арттырып, жаңа сөздерді үйренуге көмектеседі.

Дегенмен, технологияларды қолдануда уақытты шектеу және баланың көзіне зиян келмеуін қадағалау маңызды. Педагогтар мен ата-аналар интерактивті құралдарды жоспарлы түрде пайдаланып, дәстүрлі әдістермен қатар қолдануы тиіс.

Сөйлеу тілін дамытуда әр жас кезеңіне сәйкес әдістерді қолдану тиімді. 3-4 жасар балаларға қарапайым сөздер мен дыбыстарды үйрету басым болса, 5-6 жасар балаларға күрделі сөйлем құрастыру, монологтық сөйлеу, ертегі айтып, пікірін білдіру тапсырмалары беріледі.

Әр бала жеке тұлға болғандықтан, оның сөйлеу тілін дамытуда жеке ерекшеліктерін ескеру қажет. Кейбір балалар тез тіл үйренсе, басқаларына қосымша қолдау керек болуы мүмкін.

Мектепке дейінгі жастағы балалардың сөйлеу тілін дамыту олардың жалпы дамуы мен болашақта табысты оқуына негіз болады. Сөйлеу тілі баланың ойлау, сезім, әлеуметтік қарым-қатынасын қалыптастырады, сондықтан бұл мәселе педагогтар мен ата-аналардың басты назарында болуы тиіс.

Мақалада сөйлеу тілінің дамуының психологиялық негіздері мен жас ерекшеліктері қарастырылды. Сонымен қатар, тиімді әдістер мен тәсілдер, ата-анамен бірлескен жұмыстың маңызы және логопедиялық көмек мәселелері талданды. Қазіргі заманғы ақпараттық технологиялар балалардың сөйлеу қабілетін дамытуда маңызды құрал болып табылады.

Балалардың сөйлеу тілін дамыту кешенді, жүйелі және жеке тұлғаға бағытталған әрекетті талап етеді. Бұл баланың тұлға болып қалыптасуы мен әлеуметтік ортаға бейімделуіне мүмкіндік береді.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Абдуллина, Р.З. Мектепке дейінгі балалардың сөйлеу тілін дамыту әдістемесі. Алматы, 2016.

2. Баймуханова, Г.А. Тіл дамыту: мектепке дейінгі жастағы балаларға арналған әдістемелік нұсқау. Нұр-Сұлтан, 2019.

3. Выготский, Л.С. Психология развития ребенка. Москва, 1984.

4. Ермекбаева, А.Т. Мектепке дейінгі жастағы балалардың сөйлеу тілін қалыптастыру. Қарағанды, 2020.

5. Зейінова, Б.С. Психология және педагогика негіздері. Алматы, 2018.

6. Кузнецова, Н.В. Логопедия және сөйлеу түзету әдістері. Мәскеу, 2017.

ГИМНАСТИКА

Жадауов Түгел Қуанышбайұлы,
Шалқар қаласы «№2 мектеп-гимгазиясы» КММ-нің
дене шынықтыру пәні мұғалімі

Гимнастика - дене тәрбиесінің құралы. Гимнастика (грекше gymnazo– жаттықтырамын)-дене тәрбиесінің құралы, сондай-ақ ол адамның денсаулығын нығайту, күш-қуатын, икемділігін, төзімділігін арттырып жетілдіру үшін қолданылатын әдістер мен арнайы іріктеліп алынған дене шынықтыратын жаттығулар жүйесі. Гимнастика адамды дұрыс жүруге, жүгіруге жаттықтырады, мүсіннің дұрыс қалыптасуына әсер етеді.

Гимнастика - жан-жақты дене тәрбиесінің негізгі құралдары мен әдістерінің бірі ретінде анықталатын кең ұғым. Гимнастика - адам организміне жан-жақты әсер етіп, оның негізгі функционалдық процестерін күшейтеді, үйлесімді дамуына көмектеседі, көңіл күйін көтереді. Гимнастикалық жаттығулар жасау арқылы өмірлік қажетті қозғағыш дағды, әсемдік пен қозғалыс дәлдігі қалыптасады, дененің негізгі қабілеті - ептілік шапшаңдық, күш, төзімділік, икемділік дамиды. Гимнастика жасау сәби кезден басталып, барлық жас кезеңдерінде жалғастырылады. Гимнастиканың міндеті денсаулықты күшейту, дене күшін жетілдіру және әр алуан іс-әрекетке адамның дене күшінің жан-жақты әзірлігін жүзеге асыру болып табылады. Оның үстіне гимнастиканың: тұлғаны дұрыс қалыптастыру, дененің әртүрлі өзгеруінің алдын алу және оны түзету, жарақаттан кейін қимыл-қозғалыс апаратының жұмыс істеу қабілетін қалпына келтіру, өзіне тән қимылды меңгеруіне баулу сияқты арнайы міндеттері бар.

Гимнастика ғылыми пән ретінде гимнастикаға тән құралдарды, сабақтарды ұйымдастырудың әдістері мен формаларын қолдана отырып, адамның физикалық дамуы мен жетілу заңдылықтарын зерттейтін дене тәрбиесі ғылымының бөлігі болып табылады. Ғылыми зерттеулерде негізінен педагогикалық, физиологиялық, биомеханикалық және математикалық зерттеу әдістері қолданылады.

Гимнастика теориясы гимнастика пәнінің мәні мен мазмұнына, мақсаттары мен міндеттеріне, дене шынықтыру жүйесіндегі гимнастиканың орны мен маңыздылығына және т.б. байланысты мәселелерді дамытады. Гимнастиканы оқыту әдістемесі бөлімінде оқыту мен тәрбиелеудің жалпы негіздері (гимнастикаға, оның жекелеген түрлері мен жаттығу топтарына қатысты), әртүрлі контингенттермен сабақтарды ұйымдастырудың әдістері мен әдістері және т.б. қарастырылады. Дене тәрбиесі жүйесі адамдардың физикалық және үрмелі қабілеттерін үйлесімді дамытудың Асыл мақсаттарына қызмет етеді. Материалдық өндіріске кететін уақыт қысқарған сайын, адамдардың бос уақыты қоғамдық қызметке, ақыл-ой мен физикалық дамуға, ғылыми-техникалық және көркем шығармашылыққа көбірек арналады.

Гимнастиканың маңызы мен орны: мектепке дейінгі мекемелерде, мектептерде, демалыс лагерлерінде, мектептерде, техникалық мектептерде, жоғары оқу орындарында, армияда, әуесқой дене шынықтыру қозғалысында.

Гимнастикалық жаттығулардың техникалық әдістемелік тәсілдері денсаулықты күшейту, дене күшін жетілдіру және әр алуан іс-әрекетке адамның дене күшінің жан-жақты әзірлігін жүзеге асыру болып табылады. Оның үстіне гимнастиканың: тұлғаны дұрыс қалыптастыру, дененің әртүрлі өзгеруінің алдын алу және оны түзету, жарақаттан кейін қимыл-қозғалыс апаратының жұмыс істеу қабілетін қалпына келтіру, өзіне тән қимылды меңгеруіне баулу сияқты арнайы міндеттері бар. Гимнастикада жан-жақты дене тәрбиесінің міндеттерін шешуге жәрдемдесетін мейлінше әр алуан дене тәрбиесі жаттығулары пайдаланылуы мүмкін. Онда педагогикалық міндеттер мен организмнің анатомиялық-физиологиялық ерекшеліктеріне сәйкес кез келген қимыл мен қозғағыш әрекетті қолдануға болады. Гимнастикада организмнің құрылымы мен қызметіне біршама дәл талғамды ықпал жасауды жүзге асыруға болады.

Гимнастикаға тән әдістемелік тәсілдер дене тәрбиесі жаттығуларының көмегімен жекелеген органдар мен жекелеген бұлшық ет топтарына, сондай-ақ дененің әртүрлі қасиеттерін дамытуға ерекше ықпал жасауға мүмкіндік береді. Гимнастикада денеге түсетін күшті біршама дәл мөлшерлеу мүмкіндігі бар: әр алуан жаттығулар гимнастикамен айналысатын адамның дайындығына сәйкес әрі ол жаттығулардың организмге әсері қатаң ескеріліп пайдаланылады және белгіленеді. Жаттығу сабақтарының эмоциялығын арттыру, эстетикалық

сезімге, ырғақтылыққа, дәлдікке баулу және қимылдың мәнерлілігін қалыптастыру мақсатында гимнастика жасау кезінде музыканы қолдану тиімді. Гимнастиканы үйрету процесі жалпы білім беру сипатына ие: өзінің қозғалыс мүмкіндіктерін бағалай білуге баулиды, қозғалыс әрекеттерінің жалпы заңдылықтарын ашып көрсетеді. Бұл оның міндеттерін бөлу, қозғалыстың анализі мен синтезін кеңінен қолдану, қозғалысты жаңа қозғағыш әрекетіне ұштастыру және әр алуан дене жаттығуларын зерттеп үйрену арқылы жүзеге асырылады. Гимнастикада тәрбие беру міндеттерін жүзеге асырудың ерекше құралдары бар. Ол қозғағыш әрекеттердің дәл, алдын ала келісіліп орындалуын талап етеді, оның әрекет саналылығы мен дербес тәуелсіздігін талап ететін тәртібі белгіленген сабақ кестесі, оқу процесін ұйымдастырудың ерекше стилі бар. Мұның бәрі тәртіпке, зерделілікке баулиды, ерік-жігер мен мінез-құлықтың нығаюына көмектеседі. Сөйтіп, гимнастика тәсілдері жалпы дененің жетілуін қалыптастыру міндеттерін шешуге, жаттығу жасаумен айналысатындардың жасы мен дайындығына сәйкес дене шынықтыру жаттығуларын қолдануға, дене тәрбиесінің сауықтыру, тәрбиелік-білім беру міндеттерін ойдағыдай жүзеге асыруға мүмкіндік береді.

Әдебиеттер

1.Жеңіл атлетика жаттықтырушыларының кітабы. Хоменкова Л.С., М.Ф. и С., 2014

3.Жеңіл атлетика кітабы. Маркова Ю.Л., М.Ф. и С, 2002

4.Жеңіл атлетикаға арналған жаттығулар және машықтану. Алабина М., М.Ф. 2000ж

БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫН АҚПАРАТТЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАР АРҚЫЛЫ ОҚЫТУ

Жайшылықова Әния,
Ақтөбе облысы, Ақтөбе қаласы
№78 ЖОББ мектеп-гимназиясының
бастауыш сынып мұғалімі

Бүгінгі басты мәселеміз – білім сапасы десек, осы білім сапасын арттырудың тиімді жолы – білім беру жүйесінде түрлі ақпараттық технологияларды қолдану. Келешек қоғамымыздың мүшелері-жастардың бойында ақпараттық мәдениетті қалыптастыру қоғамның алдында тұрған ең басты міндет. Технология гректің teche – өнер, шеберлік және logos – ғылым деген сөзінен шыққан, яғни шеберлік туралы ғылым деген мағнаны білдіреді. Оқыту технологиясы мен әдістеме ғылымы бір – бірімен тығыз байланысты.

Жаңа ақпараттық технологиялар дегеніміз – білім беру ісінде ақпараттарды даярлап, оны білім алушыға беру процесі. Бұл процесті іске асырудың негізгі құралы компьютер болып табылады, сол себепті қазіргі мектепке шығармашылық ізденіс қабілеті дамыған, жаңа педагогикалық технологияларды жете меңгерген, мамандық шеберлігі қалыптасқан, жаңа ақпараттық технологиялардың тілін білетін мұғалім қажет. Енді, осы ақпараттық технологияларды жүзеге асырудағы жұмыс түрлеріне тоқталып өтейік: Ақпараттық технологиялардың бірі – интерактивтік тақта, мультимедиялық және онлайн сабақтары. Бұл тақтамен әр сабақты қызықты өткізуді ойластырып, жоспарлаймын, себебі қолда бар мүмкіндіктерді пайдалану арқылы оқушыларды жаңа заман технологиясымен жұмыс жасауға үйретеміз. Бастауыш сыныпта жаңа ақпараттық технологияларды сабақта қолдану келесі нәтижелерге жеткізеді:

1. Оқушыларға еркін ойлауға мүмкіндік береді;
2. Тіл байлығын дамытады;
3. Өз ойын жеткізуге, жан – жақты ізденуге үйретеді;
4. Шығармашылық белсенділігін арттырып, ұжымда бірігіп жұмыс істеуге тәрбиелейді.
5. Өз бетімен білім алатын, ақпараттық технологияларды жақсы меңгерген, білімді жеке тұлғаны қалыптастырады.

Білім беру жүйесінің басты – міндеті ұлттық және азаматтық құндылықтар мен практика жетістіктері негізінде жеке адамды қалыптастыруға және кәсіби шыңдауға бағытталған білім алу үшін қажетті жағдайлар жасау, оқытудың жаңа технологияларын енгізу, білім беруді ақпараттандыру, халықаралық ғаламдық коммуникациялық желіге шығу делінген. Бүгінгі таңда білім берудің әр түрлі нұсқадағы мазмұны, құрылымы, ғылымға және тәжірибеге негізделген жаңа идеялар, жаңа технологиялар бар. Сондықтан әр түрлі оқыту технологияларын оқу мазмұны мен оқушылардың жас және

психологиялық ерекшеліктеріне орай таңдап, тәжірибесіне сынап қараудың маңызы зор.

Инновациялық білім беру құралдарына: аудио – видеоқұралдар, компьютер, интерактивті тақта, интернет, мультимедаялық құрал, электрондық оқулықтар мен оқу – әдістемелік кешен, инновациялық сайт және тағы басқалары жатады. Ақпараттық-коммуникациялық технологияны бәсекеге қабілетті ұлттық білім беру жүйесін дамытуға және оның мүмкіндіктерін әлемдік білімдік ортаға енудегі сабақтастыққа қолдану негізгі мәнге ие болып отыр. Сондықтан оқытудың ақпараттық – коммуникациялық технологиясы-білімді жаңаша беру мүмкіндіктерін жасау, білімді қабылдау, білім сапасын бағалауы, оқу тәрбиесі үрдісінде оқушының жеке тұлғасын жан-жақты қалыптастыру үшін бойында ақпараттық мәдениетті, сауатты адам-ақпараттың қажет кезін сезіну, оны табу, бағалау және тиімді қолдану қабілетін арттыру керек. Осыған орай ақпараттық заманда өмір сүретін адам өзін – өзі шектей білетін негізгі нормалар мен ережелерді игеруі тиіс.

Ақпараттық технологияларды пайдаланудың педагогикалық әдістемелік негіздері қалыптасу үстінде. Оқу процесінде оқытудың ақпараттық-коммуникациялық технологияларын тиімді пайдалану және қолдану айтарлықтай оң тәжірибе беріп отыр. Атап айтсақ, оқушылардың өз бетімен ізденісі, пәнге деген қызығушылығын арттырып, шығармашылығын дамытуға, оқу қызметінің мәдениетін қалыптастыруға, дербес жұмыстарын ұйымдастыруға ерекше қолайлы жағдай туғызып отыр. Білім – болашақ бағдары, кез – келген оқу орынның басты міндеттерінің бірі - жеке тұлғаның құзіреттілігін дамыту. Ақпараттық құзыреттілік – бұл жеке тұлғаның әртүрлі ақпаратты қабылдау, табу, сақтау, оны жүзеге асыру және ақпараттық – коммуникациялық технологияның мүмкіндіктерін жан-жақты қолдану қабілеті. Ол – оқу нәтижесінде өзгермелі жағдайда меңгерген білім, білік, дағдыны тәжірибеде қолдана алу қабілеті болып табылатын жаңа сапа.

Инновациялық әдістердің ең негізгісінің бірі – электронды оқыту әдісі. Негізгі қағидасы – педагогикалық қарым-қатынас пен қарым-қатынас диалогы арқылы жеке тұлғаны қалыптастырып дамыту. Электронды оқыту әдістеріне мыналарды жатқызуға болады:

1. Проблемалық шығарма әдістері;
2. Презентациялар;
3. Пікірталастар;
4. Топпен жұмыс;
5. Миға шабуыл әдісі;
6. Сын тұрғысынан ойлау әдісі;
7. Викториналар;
8. Мини зерттеулер;
9. Іскерлік ойындар;
10. Рөлдік ойындар;
11. Инсерт әдісі.

Жоғарыда көрсетілген әдістер бастауыш сыныпта оқушының қызығушылығы мен белсенділігін арттырып, алынған мәліметтерді

шығармашылық тұрғыдан қайта өңдеу болып табылады. Білім берудегі электронды оқыту технологиясы сабақ барысында оқушылардың сабаққа қатысуын ұйымдастыратын оқыту барысы.

Қазіргі қоғамның жылдам өзгеру жағдайында қоғамға өз бетінше шешім қабылдай алатын, өз бетінше білім алу әдістерін меңгерген, өз білімін кез келген жағдайда қолдана алатын тұлға қажет. Сондықтан заманауи қоғам алдында білім алушылар үшін өз беттерінше оқу міндеттерін шешуге үйретететін педагогикалық технологияларды қолдану өзекті мәселе.

Әдебиеттер тізімі

1. Жүнісова. К.Ж және т.б. Бағдарламалар. Дүниетану 1-4 сыныптарға арналған. – Алматы: 2003.

2. Жүнісова К., Рахметова С. және т.б., ҚР бастауыш білімнің мемлекеттік стандарты., Алматы: 2000.

3. Тұрғынбаева Б.А. Дамыта оқыту технологиялары. – Алматы: Баспа, 2000.

БАСТАУЫШ СЫНЫПТА БЕЛСЕНДІ ОҚЫТУ ӘДІСТЕРІН ҚОЛДАНУДЫҢ ТИІМДІЛІГІ

Жанәділова Фариза Әліпқалиқызы,
Ақтөбе облысы, Ақтөбе қаласы
№78 ЖОББ мектеп-гимназиясының бастауыш сынып мұғалімі

Бастауыш мектеп – оқушының тұлғалық және танымдық дамуының негізі қаланатын ерекше кезең. Бұл кезеңде баланың интеллектуалдық қабілеттері қалыптасып, әлеуметтік ортаға бейімделуі басталады. Сондықтан, бастауыш білім беру жүйесінде балалардың оқу мотивациясын арттыру, олардың өзіндік пікір қалыптастыруына мүмкіндік беру және шығармашылық қабілеттерін дамыту маңызды міндет болып табылады. Әсіресе, мұғалімнің қолданатын әдістері мен тәсілдері оқушылардың оқу процесіне белсенді қатысуына, олардың білімді терең меңгеруіне әсер етеді.

Белсенді оқыту әдістері – оқушыларды оқу процесіне белсенді түрде тарту арқылы олардың танымдық белсенділігін арттыруға, шығармашылық және сыни ойлау дағдыларын дамытуға бағытталған оқыту әдістерінің жиынтығы. Бұл әдістер оқушының тек ақпаратты қабылдап қана қоймай, сонымен қатар оны талдай білу, проблемаларды шешу, топпен жұмыс жасау, өз пікірін еркін жеткізу дағдыларын қалыптастыруға мүмкіндік береді. Қазіргі білім беру үрдісінде белсенді оқыту әдістері оқушының тұлғалық дамуында, оның оқу қызығушылығының өсуінде, ойлау қабілетінің дамуы мен өз бетінше білім алу дағдыларының қалыптасуында маңызды рөл атқарады.

Белсенді оқыту әдістерінің арасында топтық жұмыс, пікірталас, миға шабуыл, жобалық әдіс, ойын технологиялары, проблемалық оқыту секілді тәсілдер кеңінен қолданылуда. Бұл әдістер оқушыларды білім алу процесінде тек тыңдаушы емес, белсенді қатысушы ретінде тартуға мүмкіндік береді. Оқушылар тек дайын білімді қабылдап қана қоймай, өздерінің ойлау, зерттеу және шешім қабылдау қабілеттерін жетілдіре отырып, оқу материалын тереңірек меңгереді.

Осы әдістемелік құралдың мақсаты – бастауыш мектепте белсенді оқыту әдістерін тиімді пайдалану жолдарын көрсету, олардың теориялық негіздері мен тәжірибеде қолдану тәсілдерін айқындау. Құралда белсенді оқыту әдістерінің түрлері мен олардың ерекшеліктері, артықшылықтары және нақты сабақта қолдану тәсілдері талқыланады. Бұл әдістемелік құрал мұғалімдерге оқушылардың танымдық белсенділігін арттыруға, олардың қызығушылығын сақтауға және шығармашылық қабілеттерін дамытуға көмек көрсетуге бағытталған.

Белсенді оқыту әдістері — оқушылардың оқу процесіне белсенді түрде қатысуын қамтамасыз ететін, олардың танымдық қабілеттерін дамытуға бағытталған оқыту тәсілдері мен әдістерінің жиынтығы. Бұл әдістер дәстүрлі оқыту әдістерінен ерекшеленеді, өйткені олар оқушыларды тек тыңдаушы рөлінде қалдырмай, керісінше, оларды оқу барысында белсенді қатысушы, өз пікірін білдіруші, мәселелерді шешуші тұлға ретінде қарастырады.

Белсенді оқытудың негізгі мақсаты – оқушылардың оқу материалын тек механикалық түрде жаттап алуына емес, оны терең түсінуіне, талдауға, зерттеуге және өзіндік ой қалыптастыруға мүмкіндік жасау. Белсенді оқыту оқушылардың оқуға деген қызығушылығын арттырып, олардың өз бетінше білім алу дағдыларын дамытады. Сонымен қатар, бұл әдіс оқушылардың сыни ойлауын жетілдіріп, шығармашылық қабілеттерін қалыптастыруға септігін тигізеді.

Белсенді оқыту әдістерінің негізгі сипаттамалары:

1. Оқушылардың оқу процесіне белсенді қатысуы: Белсенді оқыту әдістері оқушылардың тек тыңдаушы емес, оқытудың барлық кезеңдеріне белсенді қатысушы болуын көздейді. Оқушылар өз пікірін айтуға, сұрақ қоюға, талқылауға, топтық жұмыс жасауға және шешім қабылдауға мүмкіндік алады.

2. Шығармашылық және сыни ойлауды дамыту: Белсенді оқыту оқушыларға тек дайын білімді қабылдауға ғана емес, оны талқылап, сыни көзқараспен қарауға мүмкіндік береді. Бұл олардың шығармашылық ойлау қабілетін дамытуға, жаңа идеяларды ұсынуға, мәселелерді әртүрлі қырынан көруге үйретеді.

3. Өзін-өзі бағалау және рефлексия: Белсенді оқыту әдістері оқушылардың өз білімдерін бағалауына және өз оқу процесін бақылауына мүмкіндік береді.

Оқушылар өздерінің жетістіктері мен қиындықтарын анықтап, даму жолдарын жоспарлайды.

4. Қолданбалы білім беру: Белсенді оқыту әдістері оқу материалын өмірмен байланыстыра отырып, оның қолданбалы сипатта болуына көңіл бөледі. Оқушылар теориялық білімді нақты өмір жағдайларында қолдану арқылы түсінеді.

5. Топтық және ұжымдық жұмыс: Белсенді оқыту оқушылардың бірлесіп жұмыс істеу дағдыларын дамытады. Топтық жұмыс, пікірталас, жобалар арқылы оқушылар өз пікірлерін қорғай отырып, бір-бірінен жаңа білім алады.

6. Оқушының қызығушылығын арттыру: Белсенді оқыту әдістері оқушылардың оқу процесіне қызығушылығын арттырып, оларды оқытуға тереңірек тартуға бағытталған. Бұл оқушылардың мотивациясын сақтап, оларды оқу үдерісіне белсенді түрде қатысуға ынталандырады.

7. Жеке және топтық жұмыстарды үйлестіру: Белсенді оқыту әдістері оқушының жеке жұмысын да, топпен жұмыс істеу дағдыларын да дамытуға бағытталған. Топтық жұмыс арқылы оқушылар бір-бірімен пікір алмасып, тапсырмаларды бірге орындап, өзара оқытады.

Белсенді оқыту әдістерінің тиімділігі:

- Оқушылардың сыни ойлауын дамыту.
- Оқуға деген ынтаны арттыру.
- Өз бетінше білім алу дағдыларын қалыптастыру.
- Шығармашылық қабілеттерін жетілдіру.
- Оқушылардың өзін-өзі бағалау дағдыларын дамыту.

Белсенді оқыту әдістері оқушылардың тек білім алуын ғана емес, олардың жеке тұлға ретінде қалыптасуын қамтамасыз етеді. Бұл әдістер оқу процесін қызықты әрі тиімді етіп, оқушылардың білімін тереңдетуге, ойлау қабілеттерін дамытуға және шығармашылық тұрғыдан өркендеуіне жағдай жасайды.

Әдебиеттер:

1. Қожахметова, Г. Қ. (2017). Бастауыш мектепте оқыту әдістері мен технологиялары. Алматы: «Мектеп» баспасы.

2. Ахметова, А. А. (2018). Белсенді оқыту әдістері: теория және тәжірибе. Астана: Қазақ университеті баспасы.

3. Әбиев, Ж. Ә., & Құдиярова, С. С. (2019). Бастауыш білім беру педагогикасы. Алматы: Білім баспасы.

4. Бидайбекова, Ж. Б. (2020). Оқыту процесінде белсенді әдістерді қолданудың ерекшеліктері. Алматы: «Қайнар» баспасы.

«ҮЗДІК ҚАЛАМ» РЕСПУБЛИКАЛЫҚ ҒЫЛЫМИ-ТАНЫМДЫҚ ӘДІСТЕМЕЛІК ЖУРНАЛ
REPUBLICAN SCIENTIFIC AND EDUCATIONAL, METHODICAL JOURNAL
РЕСПУБЛИКАНСКИЙ НАУЧНО-ПОЗНАВАТЕЛЬНЫЙ, МЕТОДИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ

БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҒЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУДЫҢ ӘДІСТЕМЕЛІК НЕГІЗДЕРІ

Жарылгасынова Ардак Сайлауовна,
Ақтөбе обылысы Байғанин ауданы
«№3 Қарауылкелді орта мектебінің»
бастауыш сынып мұғалімі

Қазақстан Республикасының білім беру жүйесінде соңғы жылдары жүргізіліп жатқан реформалар мен жаңартулардың негізгі мақсаты – оқушылардың бойында тек білім жиынтығын ғана емес, сонымен қатар алған білімін күнделікті өмірде қолдана алатын функционалдық сауаттылықты қалыптастыру болып табылады. Бұл бағыт Елбасы Н.Ә. Назарбаевтың «Қазақстан–2050» стратегиясында атап көрсетілген: "Бүгінгі білім беру жүйесінің міндеті – оқушыны оқу үрдісінің пассивті нысаны емес, белсенді әрекет етуші субъектісіне айналдыру".

Бастауыш мектеп – баланың тұлғалық, танымдық, әлеуметтік және шығармашылық дамуының негізі қаланатын ерекше кезең. Бұл деңгейде берілетін білім – оқушының бүкіл өміріне әсер ететін, іргелі сипатқа ие. Сондықтан функционалдық сауаттылықты қалыптастыру жұмыстары дәл осы бастауыш буында басталуы тиіс.

Аталмыш жұмыста функционалдық сауаттылықтың мәні мен мазмұны, оны қалыптастырудың әдістемелік жолдары мен принциптері қарастырылады. Сонымен қатар, бастауыш сыныптарда бұл құзыреттілікті дамытуға бағытталған заманауи технологиялар мен педагогикалық тәсілдерге талдау жасалады.

Функционалдық сауаттылық ұғымы XX ғасырдың соңында білім беру жүйесінде айрықша маңызға ие бола бастады. Бұл ұғым білімді тек меңгеру емес, оны нақты өмірлік жағдайларда тиімді қолдана алу қабілетін білдіреді. Бұл тұрғыда функционалдық сауаттылық – адам баласының оқуда, қарым-қатынаста, еңбек пен тұрмыста, қоғамдық өмірде ақпараттарды түсініп, талдап, практикалық шешім қабылдау дағдысы.

Пиаже (Jean Piaget) когнитивтік даму теориясында оқушының ақыл-ойының кезеңдік эволюциясын атап, функционалдық сауаттылықтың қалыптасуы мен дамуында когнитивтік дамудың алатын орнын ерекше көрсетті. Пиаже оқытудағы басты мақсат оқушының жаңа ақпаратты өздігінен игеріп, оны тәжірибеге бейімдей алу қабілетін дамыту болып табылады деп тұжырымдады.

Ал Виготский (Lev Vygotsky) өзінің әлеуметтік даму теориясында оқушының функционалдық сауаттылығының қалыптасуы

әлеуметтік орта мен қарым-қатынас негізінде жүзеге асатынын көрсетті. Оқу процесіндегі «зона ближайшего развития» ұғымы оқушының әлеуетін дамытып, жаңа білімді меңгеруге мүмкіндік беретін тиімді педагогикалық құралдардың маңыздылығын дәлелдеді.

Функционалдық сауаттылықтың педагогикалық мәні мынада: ол оқушыларды білімімен шектелмей, өз білімін өмірлік тәжірибеде қолдануға дайындайды. Осы тұрғыдан бастапқы білімнің сапасы мен оны меңгеру әдістері функционалдық сауаттылықты дамытуда шешуші рөл атқарады.

Бастауыш сыныпта функционалдық сауаттылықты дамыту ерекшеліктері

Бастауыш сыныпта оқушылардың функционалдық сауаттылығын қалыптастырудың ерекшеліктері олардың жас психологиясына, танымдық даму деңгейіне, сабаққа деген қызығушылығы мен мотивациясына байланысты. Балалар осы кезеңде оқу дағдыларының негізін салып, өзіндік білім ізденісін қалыптастырады. Осы себепті, білім беру мазмұны оқушының күнделікті өмірімен байланыста болуы қажет.

Функционалдық сауаттылыққа жататын негізгі дағдыларға: мәтіндерді түсіну және талдау, есептерді шешу, ғылыми фактілерді бақылау, коммуникация дағдылары, цифрлық құралдарды пайдалану жатады. Бұл дағдылардың дамуы бастауыш сыныпта негізделіп, одан әрі тереңдей түседі.

Джон Кромби (John Crombie) Ұлыбританиялық педагог Джон Кромби функционалдық сауаттылықты кең мағынада қарастырады және оны оқытуда проблемалық және зерттеушілік әдістерді басым қолдану қажеттігін алға тартады. Оның пікірінше, функционалдық сауаттылық дамыған оқушы шынайы өмірлік жағдайларға қатысты білімін пайдалана білуі керек. Бұл оқу нәтижесі емес, оның практикалық қолданылуы. Кромби сонымен қатар оқушылардың аналитикалық және сыни ойлау қабілетін дамытуға ерекше көңіл бөлу керек екенін атап өтеді.

Функционалдық сауаттылықты қалыптастырудың бірнеше әдістемелік негіздері бар. Оларға:

❖ Ситуациялық тапсырмалар: ситуациялық тапсырмалар оқушыларды нақты өмірлік мәселелерді шешуге бағыттайды. Мысалы, сатып алу-сату есептері, уақытты жоспарлау, мәтіннен маңызды ақпаратты табу тапсырмалары күнделікті өмірде кездесетін қиындықтарды шешуге үйретеді.

❖ Проблемалық оқыту: проблемалық оқыту оқушылардың шығармашылық ізденісін, логикалық ойлауын және өз бетімен қорытынды шығаруды дамытады. Бұл әдістің тиімділігі зерттеулерде бірнеше рет дәлелденген.

❖ Интеграцияланған сабақтар: пәндер аралығында байланыс орнату арқылы оқушылар алған білімдерін жүйелі пайдалана алады. Мысалы, математика мен қазақ тілін біріктірген сабақтар логикалық және

аналитикалық ойлауды дамытуға мүмкіндік береді.

❖ Жобалық жұмыстар: жобалық әдіс оқушылардың зерттеушілік дағдыларын дамытуға, өз бетімен жұмыс жасауға үйретеді. Бұл тәсіл арқылы оқушылар функционалдық сауаттылықтың әртүрлі аспектілерін меңгереді.

❖ Цифрлық технологиялар: бүгінгі таңда білім беруде цифрлық ресурстардың қолданылуы функционалдық сауаттылықты дамытуда аса маңызды. Мысалы, BilimLand, SABAQ, Kundelik сияқты платформалар тиімді.

Бақылау тәжірибесінің нәтижелері

Менің жүргізген зерттеуім негізінде 5 бастауыш мектепке бақылау тәжірибесі жүргізілді. Тәжірибе барысында функционалдық сауаттылықтың негізгі төрт түрі бойынша оқушылардың жетістіктері зерттелді.

Сауаттылық түрі	**1-сынып оқушыларының орташа көрсеткіші (%)**	**4-сынып оқушыларының орташа көрсеткіші (%)**
Оқу сауаттылығы	45	78
Математикалық сауаттылық	40	70
Ғылыми сауаттылық	38	72
Коммуникативтік сауаттылық	42	75

Кестеден көрініп тұрғандай, 1-сынып оқушыларының функционалдық сауаттылық деңгейі орташа есеппен 40-45% аралығында болса, 4-сынып оқушылары үшін бұл көрсеткіш 70-78% дейін өскен. Бұл оқушылардың білім мен дағдыларын меңгеру үрдісінде айтарлықтай алға басқанын дәлелдейді.

Ең жоғарғы көрсеткіш оқу сауаттылығы саласында байқалды, мұнда 1-сынып оқушылары 45% деңгейінде болса, 4-сыныпта бұл көрсеткіш 78%-ға дейін жеткен. Бұл дегеніміз, бастауыш сыныпта оқушылар мәтінді түсіну, ақпаратты өңдеу және талдау дағдыларын белсенді түрде дамытып келеді. Оқу сауаттылығының өсуі функционалдық сауаттылықтың негізі болып табылады, себебі кез келген пәнді меңгеруде, оның ішінде математикалық және ғылыми сауаттылықта мәтінмен жұмыс істеу қабілеті маңызды.

Математикалық сауаттылықта да айтарлықтай прогресс байқалады – 1-сынып оқушылары 40% болса, 4-сыныпта 70%-ға көтерілген. Бұл оқушылардың есептерді шешу, сандық ақпаратпен жұмыс істеу, логикалық ойлау дағдыларының қалыптасып

жатқанын көрсетеді. Математикалық сауаттылық функционалдық сауаттылықтың ажырамас бөлігі ретінде тұр, өйткені сандық деректермен дұрыс жұмыс істеу бүгінгі ақпараттық қоғамда аса маңызды.

Ғылыми сауаттылықтың деңгейі де тұрақты өсімге ие – 38%-дан 72%-ға дейін. Бұл көрсеткіш оқушылардың қоршаған ортаға қызығушылығының, ғылыми зерттеулерге деген ынтасының артып келе жатқанын білдіреді. Ғылыми сауаттылық оқушыларға ақпаратты зерттеу, салыстыру, эксперименттер жүргізу және нәтижелерін бағалауға мүмкіндік береді.

Коммуникативтік сауаттылық бойынша да 42%-дан 75%-ға дейін өсу байқалды. Бұл – оқушылардың тілдік және әлеуметтік қарым-қатынас дағдыларының даму көрсеткіші. Қазіргі білім беру жүйесінде коммуникативтік дағдылар өте маңызды, себебі олар оқушының өз ойын дұрыс жеткізуіне, топта жұмыс істеуіне, пікірталас жүргізуіне мүмкіндік береді.

Осы нәтижелер негізінде айта кету керек, функционалдық сауаттылықты дамыту үшін бастауыш сыныпта жүйелі және кешенді әдістемелік жұмыстар жүргізу қажет. Қазіргі таңда қолданылып жүрген интербелсенді әдістер мен технологиялар оқушылардың функционалдық сауаттылығын тиімді дамытуда екені байқалады.

Бастауыш сынып оқушыларының функционалдық сауаттылығын қалыптастыру білім беру жүйесінің басты міндеті болып табылады. Бұл саладағы педагогикалық тәжірибелер мен ғылыми зерттеулер функционалдық сауаттылықты дамытуда жағдайға сәйкес әдістемелік тәсілдерді қолданудың маңыздылығын көрсетеді.

Жоғарыда талданған шетелдік ғалымдардың зерттеулері мен отандық бақылау тәжірибелерім білім беру үдерісінде функционалдық сауаттылықты қалыптастыру мақсатында сыни ойлау, шығармашылық ізденіс, ақпараттық технологияларды енгізу қажеттігін дәлелдейді.

Педагогтарға оқушылардың жеке ерекшеліктерін ескере отырып, функционалдық сауаттылықты дамытуға бағытталған кешенді тәсілдерді қолдану ұсынылады. Осы арқылы білім беру сапасы артып, оқушылар өмірлік қиындықтарды жеңе алатын бәсекеге қабілетті тұлға ретінде қалыптасады.

Қолданылған әдебиеттер тізімі

1. Назарбаев Н.Ә. «Қазақстан – 2050» стратегиясы: қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты. – Астана, 2012.

2. Crombie, J. (2001). Functional Literacy and Its Implications in Education. London: Routledge.

3. Collins, A. (2010). Integrative Models of Functional Literacy Assessment. Journal of Educational Research, 103(4), 231-244.

4. Қабатаева А. «Бастауыш мектепте функционалдық сауаттылықты қалыптастыру жолдары». // «Бастауыш мектеп», №3, 2023.

БАСТАУЫШ СЫНЫП МҰҒАЛІМІНІҢ КӘСІБИ ШЕБЕРЛІГІН АРТТЫРУ ЖОЛДАРЫ: ҒЫЛЫМИ-ӘДІСТЕМЕЛІК ТАЛДАУ

Жексенбекова Анар Сериковна,
Семей қаласы, Абай обылысы
«№35 ЖОББМнің» бастауыш сынып мұғалімі

Бастауыш сынып мұғалімі — білім беру жүйесінің негізі, болашақ азаматтардың интеллектуалдық және тұлғалық дамуының бастауы. Мұғалімнің кәсіби шеберлігі оқушылардың сапалы білім алуына, олардың шығармашылық және танымдық қабілеттерінің қалыптасуына тікелей әсер етеді. Қазіргі заманғы білім беру талаптары мен үдемелі өзгерістер жағдайында мұғалімдердің кәсіби деңгейін үнемі арттырып отыруы маңызды. Кәсіби шеберлік — мұғалімнің теориялық білімдері мен практикалық дағдыларын үйлестіре отырып, білім беру үрдісін тиімді басқару қабілеті. Осыған орай, мұғалімдердің кәсіби дамуын ұйымдастырудың ғылыми-әдістемелік жолдарын зерттеу өзекті мәселе болып табылады.

Менің тәжірибем негізінде — бастауыш сынып мұғалімдерінің кәсіби шеберлігін арттырудың ғылыми негізделген әдістемелік тәсілдерін талдау және олардың тиімділігі ұсынылады.

Бастауыш сынып мұғалімінің кәсіби шеберлігі – бұл оның педагогикалық қызметті жоғары деңгейде атқаруына мүмкіндік беретін білім, дағды, құндылық және тұлғалық қасиеттердің жиынтығы. Бұл шеберлік мұғалімнің тек оқу материалын меңгеруімен ғана шектелмей, оны тиімді жеткізе білуімен, оқушылармен өзара дұрыс қарым-қатынас орната алуымен, оқу процесін шығармашылықпен ұйымдастыру қабілетімен тығыз байланысты.

- Кәсіби шеберлік – педагогтің кәсіби құзыреттілігінің көрсеткіші. Ол келесі бағыттарда көрінеді:
- Педагогикалық білім: Мұғалім оқытудың психологиялық және педагогикалық негіздерін меңгеруі қажет. Бұл оқушылардың жас ерекшеліктерін ескеруге, дербес қабілеттеріне сай тапсырмалар беруге, білім мазмұнын жүйелі жеткізуге мүмкіндік береді.
- Оқыту әдістемесін білу: Әр пән бойынша оқытудың тиімді әдістері мен тәсілдерін меңгеру – сапалы білім берудің кепілі. Мұғалім сабақтың құрылымын дұрыс құрып, оқу мақсатына жетуді нақты жоспарлауы тиіс.
- Коммуникативтік шеберлік: Оқушылармен, әріптестермен, ата-аналармен дұрыс қарым-қатынас орната білу педагогтің басты міндеттерінің бірі.
- Шығармашылық қабілет: Мұғалім оқыту процесінде стандартты емес тәсілдер қолдана білуі керек. Бұл

балалардың ойлауын, қиялын, танымдық қызығушылығын дамытуға әсер етеді.

➢ Өзін-өзі дамыту дағдысы: Мұғалім өз қызметіне үнемі талдау жасап, кәсіби тұрғыда үздіксіз жетілуге ұмтылуы қажет.

Кәсіби шебер мұғалім — бұл оқушының тұлғалық дамуын қамтамасыз ететін көшбасшы, білім берудің белсенді субъектісі. Бастауыш сыныпта мұғалімнің рөлі тіптен маңызды, себебі дәл осы кезеңде оқушылардың оқу дағдылары қалыптасып, болашаққа деген көзқарасы мен қызығушылығы пайда болады.

Бүгінгі таңда білім беру жүйесіне қойылатын талаптар өзгеруде. Білімнің мазмұны ғана емес, оны жеткізу тәсілдері де жаңарып жатыр. Осы орайда мұғалімдердің кәсіби даму қажеттілігі айқын көрінеді. Бір жағынан, бұл – білім сапасын арттыру құралы болса, екінші жағынан – жеке тұлғаның кәсіби жетілу жолы. Бастауыш сынып мұғалімі әр баланың жеке дамуын бақылап, олардың ерекшеліктерін ескеріп, сапалы білім беруі тиіс. Бұл үшін педагог жаңа әдістерді меңгеріп, инновацияны өз тәжірибесіне енгізуі қажет. Сонымен қатар мұғалім тек білім беруші ғана емес, оқушының тұлғалық дамуын бағыттаушы, кеңесші, тәрбиеші рөлін де қатар атқарады. Сондай-ақ мұғалімдерге қойылатын кәсіби стандарттар да жыл сайын жаңартылып отырады. Әрбір педагог бұл өзгерістерді білуге, оларға бейімделуге міндетті. Сонымен қатар, ақпараттық технологиялар дәуірінде цифрлық сауаттылық пен электрондық ресурстарды тиімді пайдалану біліктілігі де мұғалімнің кәсіби шеберлігінің бір бөлігін құрайды.

Мұғалімнің кәсіби дамуы үздіксіз үрдіс болып табылады. Бұл мұғалімнің оқыту сапасын арттыруға, педагогикалық қиындықтарды шешуге, өз тәжірибесін жетілдіруге бағытталған мақсатты қызметі. Кәсіби білімді үздіксіз жетілдірудің бірнеше жолы бар:

Біліктілікті арттыру курстары мен семинарлар: Әдетте бұл курстар жаңа бағдарламалар, жаңартылған мазмұн, білім берудегі өзгерістер жайлы ақпарат алуға, сонымен қатар педагогикалық шеберлікті дамытуға бағытталады. Педагогикалық кеңестер мен әдістемелік бірлестіктер: Бұл топтарда мұғалімдер тәжірибе алмасып, заманауи әдістерді талқылап, практикалық ұсыныстар жасайды. Педагогикалық шеберлік мектептері: Мұнда тәжірибелі мұғалімдер жаңадан келген мамандарға өз тәжірибесімен бөлісіп, оларға әдістемелік көмек көрсетеді. Жеке оқу және өзіндік ізденіс: Мұғалімдер кәсіби әдебиеттер оқып, ғылыми мақалалар мен зерттеулермен танысып, үнемі өзін-өзі жетілдіріп отыруы қажет. Білім беру саласында қазіргі кезде мұғалімдерге арналған онлайн платформалар, вебинарлар мен білім беру сайттары арқылы қашықтан оқыту кеңінен таралып отыр. Бұл әдіс мұғалімдердің өз уақыты мен мүмкіндіктеріне қарай кәсіби өсуіне жол ашады.

Инновациялық әдіс-тәсілдерді қолдану

Кәсіби шеберлікті арттыру жолдарының бірі – оқыту процесіне жаңа технологиялар мен әдістерді

енгізу. Қазіргі педагогикада көптеген инновациялық әдістер қолданылып жүр:

Сыни ойлауды дамыту технологиясы; Жобалық және модульдік оқыту; Ойын арқылы оқыту технологиясы; АКТ құралдарын қолдану (интерактивті тақта, компьютер, планшет, т.б.); Формативті бағалау әдістері. Бұл тәсілдер оқушылардың сабаққа қызығушылығын арттырып, танымдық белсенділігін дамытады. Сонымен қатар, мұғалімнің шығармашылық қабілетін, икемділігін, дербестігін шыңдайды. Мұғалім тек қолданушы емес, сонымен бірге әдіс-тәсілдерді өз тәжірибесіне бейімдейтін, жаңа шешімдер таба алатын зерттеуші болуы тиіс. Бұл – кәсіби шеберліктің жоғары деңгейіне жетудің алғышарты. Жалпы мұғалімнің кәсіби дамуы үшін бірден-бір маңызды жол — тәжірибе алмасу. Бұл бағытта әдістемелік шеберханалар, коучинг, менторинг: Мұғалімдер бір-бірімен тәжірибе бөлісіп, шеберлігін шыңдайды. Ашық сабақтар, шығармашылық есептер: Жаңа әдістерді көрсету және тиімділігін дәлелдеу мүмкіндігі туады. Портфолио жинақтау: Мұғалім өзінің жетістіктерін жүйелеп, рефлексия жасау арқылы кәсіби даму бағыттарын нақтылайды. Тәжірибелік-эксперименттік жұмыстар: Мұғалім жеке зерттеу жүргізіп, білім беру үдерісін ғылыми негізде талдай алады.

Бағалау критерийлері	Сипаттамасы	Бағалау әдістері
Педагогикалық білім деңгейі	Теориялық материалдарды меңгеру	Тест, сауалнама
Практикалық дағдылар	Сабақ жоспарын құра білу, өткізуде қолдану	Байқау, сабақ тыңдау
Инновацияны қолдану	Жаңа әдістерді тәжірибеде пайдалану	Жобалық жұмыс, презентация
Коммуникация және ынтымақтастық	Мұғалімнің сыныптағы және әріптестерімен қарым-қатынасы	Пікірлер, өзін-өзі бағалау

Рефлексия – кәсіби дамудың негізі. Мұғалім өзінің жұмысын үнемі саралап, жетістіктері мен кемшіліктерін анықтап отыруы керек. Бұл оның әдістемелік шеберлігін тереңдетуге мүмкіндік береді. Кәсіби шеберлікті арттыру жұмыстарының тиімділігін бағалау үшін нақты критерийлер қажет. Олар төмендегідей болуы мүмкін:

✓ Мұғалімнің білім деңгейі мен педагогикалық дайындық сапасы;

✓ Сабақтың құрылымы мен мазмұны;

✓ Қолданылатын әдістердің жаңашылдығы мен тиімділігі;

✓ Оқушылардың білім сапасының өсуі;

✓ Мұғалімнің өзін-өзі дамытуға ұмтылысы;

✓ Кәсіби рефлексия жасау қабілеті.

Мұғалімнің кәсіби өсуі тек сыртқы бақылау арқылы емес, сонымен қатар мұғалімнің өз қызметіне жасаған талдауы арқылы бағалануы тиіс. Бастауыш сынып мұғалімінің кәсіби шеберлігін арттыру — білім сапасын жақсартудың негізгі факторы. Ғылыми-әдістемелік тұрғыдан мұғалімдердің кәсіби дамуы үздіксіз білім алу, инновациялық технологияларды енгізу және педагогикалық тәжірибе алмасу арқылы жүзеге асады. Кәсіби шеберлікті бағалау критерийлері мұғалімнің теориялық білімі мен практикалық дағдыларының үйлесімділігін көрсетеді.

Сонымен қатар, мұғалімдердің кәсіби өсуін қолдау мақсатында арнайы бағдарламалар мен тренингтер жүйелі түрде ұйымдастырылуы тиіс. Бұл өз кезегінде оқушылардың білім алуына оң әсерін тигізіп, білім беру жүйесінің тиімділігін арттырады.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Ахметова, Г.Ж. (2020). Бастауыш сынып мұғалімдерінің кәсіби дамуы. Алматы: Білім баспасы.

2. Назарбаев Зияткерлік мектептері. (2022). Педагогтардың кәсіби өсу стратегиялары. Нұр-Сұлтан.

3. ҚазҰУ. Педагогика факультеті. (2021). Мұғалімдердің кәсіби шеберлігін бағалау әдістері. Алматы.

БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНДА ОҚУ МОТИВАЦИЯСЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУ ӘДІСТЕМЕСІ

Жетмекова Назым Акыловна,
Абай облысы, Семей қаласы,
КММ №35 ЖОББ мектебінің
бастауыш сынып мұғалімі

Бастауыш сынып – баланың білім алу жолындағы ең алғашқы маңызды кезең. Бұл кезеңде оқу мотивациясын қалыптастыру бала тұлғасының дамуына, танымдық белсенділігінің өсуіне және оқу процесіне деген позитивті көзқарастың пайда болуына негіз болады. Мотивацияның болмауы немесе төмендігі оқушылардың білімді меңгерудегі қиындықтарға, сабақты қалтқысыз орындамауға және оқуға деген ынтасының әлсіреуіне әкеледі. Сондықтан мұғалімдерге және ата-аналарға оқу мотивациясын қалыптастырудың әдістемелік тәсілдерін білу және қолдану аса маңызды.

Бұл мақалада бастауыш сынып оқушыларының оқу мотивациясын қалыптастырудың теориялық негіздері, психологиялық ерекшеліктері, педагогикалық әдістері және тәжірибеде қолдану жолдары жан-жақты қарастырылады.

Оқу мотивациясының мәні мен түрлері:

Мотивация – бұл адамның қандай да бір әрекетті орындауға деген ішкі немесе сыртқы қозғаушы күші. Оқу мотивациясы – баланың оқу қызметіне деген ынтасы, қызығушылығы және мақсатқа жетуге деген ұмтылысы. Психология мен педагогикада оқу мотивациясы ішкі және сыртқы деп екіге бөлінеді.

Ішкі мотивация – баланың өзі үшін, ішкі қызығушылығынан туындайтын оқуға деген құлшынысы. Мұндай мотивация жоғары деңгейде болған кезде бала оқу үдерісіне толыққанды араласады, жаңа білімді өз бетінше іздейді және меңгеруге тырысады.

Сыртқы мотивация – бұл сыртқы факторлардың ықпалымен пайда болатын мотивация. Мысалы, мұғалімнің мақтау сөздері, ата-ананың қолдауы, жақсы баға алу, сыйлықтар алу сияқты ынталандырулар. Бастауыш сынып оқушылары көбіне сыртқы мотивацияға тәуелді болады, себебі олардың өзіндік қызығушылығы мен мақсаттары әлі толық қалыптаспаған.

Жалпы мотивация – бұл ішкі және сыртқы ынталандырулардың үйлесімі. Педагогикалық тәжірибеде оқушылардың мотивациясын арттыру үшін екі түрін де тиімді пайдалану қажет.

Бастауыш сынып жасындағы балалардың психологиялық ерекшеліктерін ескеру оқу мотивациясын қалыптастыруда маңызды. Бұл кезеңде балалар әлі де көп жағдайда сыртқы ынталандыруларға негізделген, олар үшін мадақтау, қызықты ойындар, тапсырмаларды жеңіл әрі түсінікті түрде беру үлкен рөл атқарады. Сонымен қатар, баланың өзін-өзі бағалауы, өзіндік сенімі және қоршаған ортадағы қолдау оның оқу қызметіне деген көзқарасын қалыптастырады.

Бастауыш сынып оқушыларының зейіні қысқа болады, олар тез шаршайды, сондықтан сабақтар қызықты, әрі әртүрлі әдістерді пайдаланып жүргізілуі қажет. Танымдық қызығушылықты ояту үшін оқыту үрдісінде ойын элементтері мен практикалық тапсырмаларды қолдану тиімді.

Сонымен қатар, бұл жас кезеңіндегі балаларға эмоциялық қолдау қажет. Мұғалімнің жылы қабақпен, жылы сөзбен, жеке жетістіктерін атап өтуі олардың оқу мотивациясын арттырады. Балалар өздерін құрметтелген сезініп, маңызды тұлға ретінде қабылданғанда ғана оқу қызметіне деген ықыласы артады.

Оқу мотивациясын қалыптастыруда қолданылатын әдістемелік тәсілдер әртүрлі, олардың әрқайсысы баланың психологиялық және танымдық ерекшеліктерін ескереді.

Бірінші, оқу үдерісіне ойын элементтерін енгізу тиімді. Ойын арқылы оқыту оқушының зейінін шоғырландырып, оқу материалын жеңіл әрі қызықты меңгеруге мүмкіндік береді. Мысалы, сөздік қорды кеңейту кезінде ойындар, жарыстар ұйымдастыру немесе

математика сабағында есептерді ойын түрінде шешу оқушылардың ынтасын арттырады.

Екінші, топтық және жұптық жұмыстарды ұйымдастыру баланың коммуникативтік дағдыларын дамытуға, өзара көмектесуге және бірлескен оқу қызметіне деген ынтасын арттыруға септігін тигізеді. Топтық жұмыс кезінде балалар бір-бірімен талқылап, өз ойын білдіруге мүмкіндік алады, бұл олардың белсенділігін арттырады.

Үшінші, тапсырмаларды дифференциациялау – әр оқушының оқу деңгейіне сәйкес тапсырмалар беру мотивацияны арттырады. Бұл әдіс баланың өзін-өзі бағалау деңгейін көтеруге және оқу үдерісінде табысты болуға көмектеседі.

Төртінші, көрнекі құралдар мен технологияларды қолдану. Визуалды материалдар, мультимедиалық презентациялар, интерактивті тақталар оқу материалын түсінуді жеңілдетіп, қызығушылықты арттырады.

Бесінші, оқушының жетістіктерін жиі мадақтау және позитивті кері байланыс беру мотивацияны нығайтады. Бұл баланың өзін сенімді сезінуіне, әрі оқу қызметінде табысқа жетуге деген ұмтылысын күшейтуге ықпал етеді.

Ата-аналардың оқу мотивациясын қалыптастырудағы ролі зор. Үйде оқуға қолайлы жағдай жасау, баланың жетістіктерін бағалап, оның оқу барысына белсенді араласуы балаға қосымша ынталандыру болып табылады. Ата-аналардың педагогпен бірлесе жұмыс істеуі арқылы оқушының оқу мотивациясы жақсарады.

Баланың оқуға деген қызығушылығын қолдау үшін ата-аналармен тұрақты байланыс орнату, кеңестер беру, отбасыдағы оқу үрдісін үйлестіру маңызды.

Мұғалімдерге оқу мотивациясын қалыптастыруда мынадай іс-әрекеттерді ұйымдастыру ұсынылады:

- Сабақтарды әртүрлі әдістермен өткізу, оқушылардың белсенділігін арттыру;
- Ойындар мен шығармашылық тапсырмаларды жүйелі түрде пайдалану;
- Топтық және жұптық жұмыстарды жиі ұйымдастыру;
- Көрнекі және интерактивті құралдарды тиімді қолдану;
- Балалардың жеке жетістіктерін үнемі атап өтіп, мадақтау;
- Дифференциация принципін ұстану;
- Ата-аналармен тығыз байланыста болу.

Бастауыш сынып оқушыларында оқу мотивациясын қалыптастыру – білім беру процесінің маңызды және кешенді бөлігі. Оқу мотивациясын арттыру арқылы баланың танымдық белсенділігі, оқу нәтижелері жақсарып, оның тұлғалық дамуының негізі қаланады. Мұғалім мен ата-ананың бірлескен әрекеті, педагогикалық инновациялар мен психологиялық қолдау баланың оқу қызметіне деген қызығушылығын арттырып, өмір бойы білім алуға ынтасын қалыптастырады.

Қолданылған әдебиеттер тізімі

1. Айтбаева, Г.Ж. (2018). Педагогика және психология негіздері. Алматы: Білім баспасы.

2. Ержанов, С.Т. (2020). Бастауыш сыныпта оқыту әдістемесі. Нұр-Сұлтан: Ұлттық кітапхана.

3. Қасымова, А.М. (2019). Оқу мотивациясын дамыту жолдары. Алматы: ҚазҰПУ баспасы.

4. Мұқанова, Л.Б. (2017). Балалардың оқу әрекетін ынталандыру әдістері. Алматы: Фолиант.

5. Нұртазина, Д.С. (2021). Бастауыш сыныпта дифференциалды оқыту технологиялары. Нұр-Сұлтан: Эрудиция.

БАЛАЛАРДЫҢ ТАНЫМДЫҚ ҚАБІЛЕТІН ДАМЫТУҒА АРНАЛҒАН ИНТЕГРАЦИЯЛЫҚ ОҚЫТУ ӘДІСТЕРІ

Жолаева Кундыз Анатольевна,
Ақтөбе қаласы, «№49 ЖОББМ-нің»
бастауыш сынып мұғалімі

Бастауыш сынып – баланың танымдық қабілеттері мен ойлау дағдыларының негізі қаланатын маңызды кезең. Бұл кезеңде бала тек оқу материалын қабылдап қана қоймай, сонымен қатар өзін қоршаған әлемді тану, жаңа ақпаратты меңгеру, оны талдау және шығармашылықпен қолдану қабілеттерін дамытады. Сондықтан да бастауыш сыныпта оқушылардың танымдық қабілетін дамытуға бағытталған тиімді әдістерді пайдалану – педагогикалық маңызды міндет. Қазіргі білім беру жүйесінде пәндерді жеке-жеке оқытудан гөрі, олардың мазмұнын біріктіріп, өзара байланысын көрсету арқылы оқыту әдістері – интеграциялық оқыту кеңінен танылып келеді. Интеграциялық оқыту оқушылардың білімін кешенді түрде дамытып, танымдық белсенділігін арттыруға мүмкіндік береді.

Сонымен қатар, оқытудың инновациялық әдістері, соның ішінде энтографика (көпөлшемді графикалық визуализация әдісі) және когнитивті-оңтайландыру стратегиялары (КОС) балалардың ақпаратты қабылдау және есте сақтау қабілеттерін арттыруда маңызды құралға айналды.

Іс-тәжірибеге сүйене отырып жасалған ұсыныс бұл мақалада бастауыш сынып оқушыларының танымдық қабілетін дамытуға арналған интеграциялық оқыту әдістері, энтографика мен когнитивті-оңтайландыру стратегияларын қолдану мүмкіндіктері мен тиімділігі қарастырылады

Танымдық қабілет: мәні және маңызы

Танымдық қабілет – адамның қоршаған әлемді қабылдау, ақпаратты талдау, есте сақтау және оны практикалық тұрғыда қолдану мүмкіндіктері. Бұл қабілет адамның өмір бойы білім алуына және өмірлік маңызды шешімдер қабылдауына негіз болады. Балаларда танымдық

қабілеттер мектептің алғашқы жылдарында қарқынды дамиды, себебі осы уақытта ми қызметінің пластикалық мүмкіндіктері жоғары болады. Сондықтан да педагогикалық жұмыс барысында танымдық қабілеттерді дамытудың арнайы әдістерін қолдану қажет. Танымдық қабілет бірнеше компоненттен тұрады:

Назар – ақпаратты қабылдауға және оны бағдарлауға қатысты қабілет.

Есте сақтау – ақпаратты ұзақ мерзімге сақтап, қажет кезде қолдану.

Ойлау – ақпаратты талдау, салыстыру, қорытынды жасау және шығармашылық шешім қабылдау. Тілді меңгеру – ақпаратты меңгеру мен беруде тілдік дағдылардың рөлі. Осы компоненттер бір-бірімен тығыз байланысты, оларды дамыту балаға жаңа білімді тиімді меңгеруге көмектеседі.

Интеграциялық оқыту әдістері және олардың педагогикалық негіздері

Интеграциялық оқыту – бірнеше пәннің немесе білім салаларының мазмұнын біріктіріп, сабақтың немесе сабақтар циклінің құрылымын құру. Бұл әдіс арқылы оқушылар білімнің нақты өмірлік байланысын түсініп, пәндер арасындағы үйлесімділікті сезінеді. Интеграциялық оқытудың өзіндік педагогикалық артықшылықтары бар. Мысалы:

Жүйелілік: Оқушылар алған білімін жүйелі түрде өзара байланыстырады, бұл ақпаратты жақсы меңгеруге мүмкіндік береді. Қызығушылықты арттыру: Пәндердің аралас оқылуы сабақтарды қызықты әрі тартымды етеді. Танымдық белсенділікті дамыту: Интеграция арқылы оқушылардың ойлау және шығармашылық дағдылары дамиды. Білімнің өмірмен байланысы: Балалар оқу материалын өмірдегі құбылыстармен салыстыра отырып, түсінеді.

Пәндік интеграция: Мысалы, қазақ тілі мен әлем тану пәндерін біріктіру. Әдістемелік интеграция: Оқыту әдістерін үйлестіру, мысалы, АКТ технологияларымен оқыту. Мазмұндық интеграция бұл оқу материалының тақырыптары мен идеяларын біріктіру.

Интеграциялық оқыту әдістерін бастауыш сыныпта қолдану тәжірибесі

Тақырыптық интеграция – бірнеше пәндер бойынша бір тақырыпты қарастыру. Мысалы, «Көктем» тақырыбы қазақ тілі, әлем тану және сурет сабақтарында оқытылады. Қазақ тілі сабағында: Көктем туралы әңгімелер оқу, жаңа сөздер мен терминдерді үйрену. Әлем тану сабағында: Көктемнің табиғаттағы белгілері мен құбылыстарын зерттеу. Сурет сабағында: Көктем тақырыбында сурет салу. Бұл тәсіл балаларға тақырыпты жан-жақты түсінуге мүмкіндік береді және олардың танымдық қабілетін арттырады.

Жоба әдісі – балаларды топқа бөліп, белгілі бір тақырып бойынша шығармашылық жұмыс жасауға бағыттау. Мысалы, «Менің үй жануарым» тақырыбында: Балалар жануар туралы ақпарат жинайды.

Қазақ тілінде қысқа әңгімелер құрастырады. Өздерінің сүйікті жануарларының суретін салады. Жоба әдісі балалардың іздену, талдау, шығармашылық қабілеттерін дамытуға ықпал етеді. Жәнеде ойын

технологиялары мен түрлі интерактивті тапсырмаларды қолдану арқылы балалардың танымдық белсенділігін арттыруға болады. Сөзжұмбақтар мен ребустар арқылы жаңа сөздерді меңгерту. Рөлдік ойындар арқылы диалог құру. Топтық жұмыс пен жарыстар ұйымдастыру. Осы әдістер балалардың сабаққа деген ынтасын арттырып, оқу үдерісін қызықты етеді.

Энтографика мен когнитивті-оңтайландыру стратегиялары (КОС)

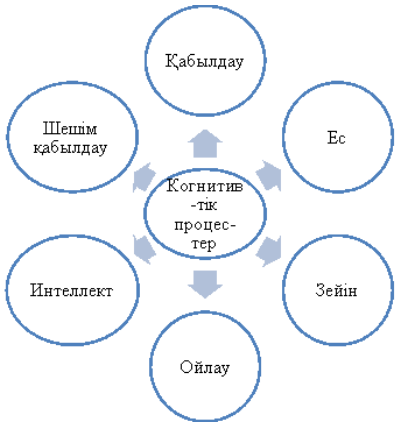
Энтографика – бұл күрделі ақпаратты бірнеше өлшемде графикалық түрде көрсету әдісі. Бұл оқушыларға оқу материалын құрылымдауға, логикалық байланыстарды түсінуге және есте сақтауға көмектеседі. Мысалы, қазақ тілі сабағында мәтіннің мазмұнын схема арқылы көрсету: басты идея, негізгі кейіпкерлер, оқиға барысы. Профессор Д. Әділбеков атап өткендей: «Энтографика білімді визуализациялау арқылы балалардың танымдық қабілетін арттыруға үлкен мүмкіндік береді».

Энтографика арқылы күрделі ақпарат визуалды түрде ұсынылып, КОС арқылы ол материал оқушыларға жеңіл меңгеріледі. Мысалы, мәтіннің мазмұнын визуалды схемаға түсіріп, содан кейін оны топта талқылау, сұрақ-жауап жүргізу.Бұл тәсіл балалардың ақпаратты түсіну және есте сақтау қабілеттерін айтарлықтай арттырады.

Ал КОС – ақпаратты оңтайлы қабылдау және есте сақтау әдістері.

Негізгі КОС түрлері:

- Мнемотехника: Жаңа ақпаратты жаттау үшін акростихтер, ассоциациялар қолдану.
- Ақпаратты құрылымдау: Материалды блоктарға бөлу, негізгі және қосымша бөлімдерді анықтау.
- Сыни ойлауды дамыту: Оқушыларды сұрақтар қоюға, ақпаратты салыстыруға, қорытынды шығаруға үйрету.
- Бұл әдістер балалардың оқу материалын жақсы меңгеріп, оны өздігінен қолдануына мүмкіндік береді.

Іс-тәжірибеге сүйене отырып бастауыш сынып мұғалімдері үшін мынадай практикалық ұсыныстар тастағым келеді.

✓ Сабақ жоспарын құру. Тақырыптарды интеграциялау мүмкіндігін қарастыру. Әр сабақта танымдық тапсырмаларды көптеп қолдану. Энтографикаға арналған визуалды материалдар дайындау (схемалар, кестелер).

✓ Оқу процесінде КОС-ты қолдану. Жаңа сөздер мен ұғымдарды жаттауда мнемотехниканы пайдалану. Ақпаратты логикалық бөліктерге бөлу арқылы түсінуді жеңілдету. Сұрақтар қою арқылы сыни ойлауды дамыту.

✓ Балалардың шығармашылық қабілеттерін қолдау. Жобалық жұмыстар мен топтық тапсырмаларды ұйымдастыру. Ойын әдістерін сабаққа енгізу. Балалардың жеке және топтық жетістіктерін ынталандыру.

Қорыта айтқанда, балалардың танымдық қабілетін дамыту бастауыш сыныпта сапалы білім берудің ең маңызды негіздерінің бірі болып табылады. Танымдық қабілеттерінің дұрыс дамуы оқушылардың оқу материалын терең түсінуіне, өз бетімен ойлау және шығармашылық қабілеттерін дамытуға мүмкіндік береді. Осы мақсатқа жетуде интеграциялық оқыту әдістері ерекше тиімді құрал ретінде саналады.

Энтографика мен когнитивті-оңтайландыру стратегияларын сабаққа енгізу оқу үдерісін жеңілдетіп қана қоймай, балалардың қызығушылығын арттырады және олардың оқу материалымен белсенді жұмыс жасауына жағдай туғызады. Бұл әдістер оқушылардың тек ақпаратты қабылдаушы ғана емес, сонымен қатар оны талдайтын, салыстыратын және өз көзқарасын білдіретін белсенді тұлғаға айналуына ықпал етеді. Сонымен қатар, бастауыш сынып мұғалімдері осы инновациялық әдістерді сабақ барысында жүйелі әрі мақсатты түрде қолданса, оқушылардың білім сапасы айтарлықтай жақсарып, олардың ойлау және шығармашылық қабілеттері жоғары деңгейде дамиды. Мұндай тәсіл балалардың танымдық белсенділігін арттырып, оларды білім алуға ынталандырады, өздігінен ізденуге және шығармашылық шешімдер қабылдауға бейімдейді.

Жалпы педагогикалық ізденістер мен тәжірибелерді одан әрі жетілдіру және жаңашыл әдістерді енгізу – бастауыш білім берудің сапасын көтерудің басты кепілі болып табылады. Мұғалімдердің кәсіби деңгейін арттыру, инновациялық технологияларды жүйелі түрде қолдану арқылы ғана біз болашақ ұрпақтың сапалы білім алуына және жан-жақты дамуына толық жағдай жасай аламыз. Осылайша, бастауыш сыныптағы оқыту үдерісін тиімді ұйымдастыру арқылы Қазақстанның білім беру саласында жаңа жетістіктерге жетуге мүмкіндік туады.

Қолданылған әдебиеттер тізімі

1. Сәлімова Г. (2020). Когнитивті-оңтайландыру стратегиялары. Алматы: Рауан.

2. Әділбеков Д. (2022). Оқытуда визуализация технологиялары. Алматы: Ғылым.

3. Выготский Л.С. (1986). Мышление и речь. Москва: Просвещение.

«ҮЗДІК ҚАЛАМ» РЕСПУБЛИКАЛЫҚ ҒЫЛЫМИ-ТАНЫМДЫҚ ӘДІСТЕМЕЛІК ЖУРНАЛ
REPUBLICAN SCIENTIFIC AND EDUCATIONAL, METHODICAL JOURNAL
РЕСПУБЛИКАНСКИЙ НАУЧНО-ПОЗНАВАТЕЛЬНЫЙ, МЕТОДИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ

РАЗВИТИЕ ГРАММАТИЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ ЧЕРЕЗ ПРОБЛЕМНЫЕ СИТУАЦИИ НА УРОКАХ РУССКОГО ЯЗЫКА

Жубатканова Миргуль Женсикбаевна,
учитель русского языка и литературы
Хромтауской школы -гимназии №7
города Хромтау Актюбинской области

В современном образовании особое внимание уделяется не просто запоминанию правил и норм языка, а формированию у учащихся умения осмысленно применять грамматические знания в речи. Грамматическое мышление — это способность анализировать, сравнивать, выявлять закономерности и делать выводы на основе языкового материала. Оно лежит в основе эффективного овладения языком, развития речевой компетенции и творческого использования языка. Одним из действенных методов формирования грамматического мышления является использование проблемных ситуаций на уроках русского языка. Именно они создают условия для активного познавательного поиска, стимулируют мыслительную деятельность и способствуют глубокому пониманию грамматических явлений.

Проблемные ситуации в обучении — это специально организованные учебные ситуации, в которых учащиеся сталкиваются с затруднением, требующим активного решения. На уроках русского языка такие ситуации могут быть связаны с неочевидностью грамматического правила, с противоречием между нормой и реальной речевой практикой, с необходимостью сделать выбор из нескольких возможных вариантов, с поиском причин языковых явлений и объяснением их функций. Проблемные ситуации побуждают учащихся к самостоятельному мышлению, обобщению и формированию личного опыта понимания грамматики.

Одной из главных целей при формировании грамматического мышления является переход от механического запоминания правил к осмысленному усвоению языка. Для этого важно создавать условия, при которых ученики не просто получают готовую информацию, а участвуют в её поиске и осмыслении. Проблемные ситуации способствуют именно такому активному обучению, когда ученик становится субъектом учебного процесса, а учитель — его организатором и направляющим. В результате развивается не только знание грамматических правил, но и умение применять их в речи, видеть связь между элементами языка, понимать структуру и логику языка.

Для создания проблемных ситуаций можно использовать разнообразные формы работы. Одним

из эффективных методов является анализ языкового материала с выявлением противоречий или необычных фактов. Например, учащимся предлагается сравнить предложения с похожей структурой, но разной грамматической формой, и определить, почему в одном случае используется одна форма, а в другом — другая. Такая работа позволяет не только понять правило, но и увидеть исключения, понять условия употребления той или иной формы. При этом учащиеся учатся аргументировать свой выбор, формулировать выводы и делать обобщения.

Еще одним способом организации проблемных ситуаций является работа с ошибками. Предоставляя ученикам тексты с грамматическими ошибками или фразами, вызывающими сомнения, учитель побуждает их к анализу и исправлению. Такая деятельность развивает критическое мышление, помогает усвоить правила через осознание их нарушений, а не просто через запоминание. Кроме того, исправление ошибок учит внимательно относиться к языку, развивает внимательность и аналитические навыки.

Проблемные ситуации могут быть построены и на базе речевых задач, когда учащимся необходимо выразить мысли с учетом грамматических норм. Например, предлагается составить рассказ, используя определенные грамматические конструкции, или преобразовать текст с одного стиля на другой с соблюдением соответствующих грамматических правил. Такие упражнения помогают увидеть практическое применение грамматики и развивают умение использовать язык гибко и творчески.

Особое значение в развитии грамматического мышления имеют задания, требующие сравнительного анализа. Учащиеся сравнивают грамматические формы, строения предложений, особенности употребления частей речи в разных контекстах. Через такие сравнения формируется умение видеть сходства и различия, закономерности и особенности языка. Например, можно предложить анализировать разницу в употреблении времен в русском языке или сравнивать роли различных видов сказуемого. Это помогает не только понять грамматику, но и расширяет языковое сознание.

При организации проблемных ситуаций важно учитывать возрастные и индивидуальные особенности учащихся. Для младших школьников проблемные задачи должны быть простыми, наглядными и эмоционально окрашенными, чтобы удерживать внимание и стимулировать интерес. Для старших школьников возможны более сложные логические задачи, требующие глубокого анализа и умения оперировать абстрактными понятиями. Учителю важно подобрать задания, соответствующие уровню развития и интересам учеников, чтобы они чувствовали успех и желание дальше развивать свои знания.

Методика использования проблемных ситуаций требует от учителя творческого подхода и гибкости. Необходимо не только создавать проблемные задачи, но и уметь направлять дискуссию,

поддерживать мотивацию, помогать ученикам формулировать свои мысли и делать выводы. Важен диалог между учителем и учениками, коллективное обсуждение, обмен мнениями и аргументами. Через такой совместный поиск знаний формируется глубокое понимание грамматических явлений и развивается мышление.

Применение проблемных ситуаций на уроках русского языка способствует формированию у учащихся самостоятельности в учебной деятельности. Они учатся ставить цели, искать пути решения, оценивать результаты своей работы. Это не только повышает качество усвоения грамматики, но и развивает общие учебные умения, важные для успешного обучения в целом. В дальнейшем сформированное грамматическое мышление помогает легче осваивать новые языковые знания и совершенствовать речевые навыки.

Важным аспектом является также эмоциональное восприятие учебного материала. Проблемные ситуации вызывают у учеников интерес и желание разобраться, что повышает мотивацию к изучению русского языка. Ученики начинают воспринимать грамматику не как набор скучных правил, а как живой, логически выстроенный механизм, который можно понять и освоить. Такой подход способствует формированию позитивного отношения к языку и учебе в целом.

Современные технологии открывают новые возможности для создания проблемных ситуаций. Использование интерактивных досок, онлайн-тестов, мультимедийных ресурсов позволяет разнообразить уроки и сделать их более увлекательными. Например, можно предложить ученикам решать грамматические загадки, участвовать в онлайн-викторинах, работать с электронными словарями и справочниками. Такие средства стимулируют самостоятельный поиск информации и закрепление знаний через практику.

Одним из важных направлений является также межпредметный подход, когда проблемные ситуации связаны с другими областями знаний — литературой, историей, культурой. Например, анализ грамматических особенностей в произведениях классической литературы помогает не только понять структуру языка, но и глубже воспринять художественный текст. Это расширяет кругозор учащихся и способствует интеграции знаний.

Развитие грамматического мышления через проблемные ситуации на уроках русского языка — это эффективный метод формирования у учеников глубоких и устойчивых знаний, умения мыслить, анализировать и применять язык творчески. Он позволяет перейти от простого усвоения правил к осмысленному владению языком, развивает самостоятельность, критическое мышление и мотивацию к учебе. Важно, чтобы учитель умело создавал и направлял такие ситуации,

учитывая индивидуальные особенности учеников и современные педагогические технологии. В результате ученики становятся не только грамотными носителями языка, но и мыслящими личностями, способными эффективно использовать русский язык в различных жизненных ситуациях.

Использованная литература

1. Абдуллина, Г. М. Методы обучения русскому языку в казахстанской школе. — Алматы, 2018.

2. Ергалиева, С. Т. Формирование грамматического мышления у школьников средствами проблемного обучения. — Нур-Султан, 2020.

3. Касымова, А. К. Современные технологии преподавания русского языка в многоязычной среде Казахстана. — Алматы, 2019.

4. Мусина, Ж. Н. Развитие речевых и грамматических навыков у младших школьников. — Караганда, 2017.

5. Сарсенова, Л. Б. Проблемные ситуации на уроках русского языка как средство развития языковой компетенции. — Шымкент, 2021.

БАСТАУЫШ СЫНЫПТА ОҚЫТУДЫҢ ЖАҢА ТЕХНОЛОГИЯЛАРЫН ҚОЛДАНУ ТИІМДІЛІГІ

Жумаева Алтынгуль Турганбаевна,
Ақтөбе облысы, Ақтөбе қаласы, №78 ЖОББ
мектеп-гимназиясының бастауыш сынып мұғалімі

Қазіргі мектеп мұғалімдерінің алдында тұрған басты міндет - оқушылардың шығармашылық білім дағдыларын қалыптастыру. Бастауыш мектепте қазіргі жаңа педагогикалық технологияларды пайдаланудың тиімділігі оқушылардың білімін арттыруда, іс-әрекетін дұрыс ұйымдастыра алуымен байланысты. Келер ұрпаққа қоғам талабына сай тәрбие мен білім беруде мұғалімдердің иновациялық іс-әрекетінің ғылыми-педагогикалық негіздерін меңгеруі маңызды мәселелердің бірі. Мемлекеттік білім стандарты деңгейінде оқу үдерісін ұйымдастыру жаңа педагогикалық технологияларды ендіруді міндеттейді.

Ал жаңа технологияны пайдалану міндетті деңгейдегі білімді қалыптастыра отырып, мүмкіндік деңгейге жеткізеді. Сондықтан бастауыш сынып мұғалімдерінің біліктілігін көтеру мен шығармашылық, педагогикалық әрекетін ұйымдастыруда қазіргі педагогикалық технологияларды меңгерудің маңызы зор. Оқытудың жаңа технологиясы дегенде, ең алдымен, педагогикалық технология деген ұғымды түсіну керек. Білім беру саласы қызметкерлерінің алдына қойылып отырған міндеттердің бірі-оқытудың әдіс-тәсілдерін үнемі жетілдіріп отыру және қазіргі заманғы педагогикалық технологияларды меңгеру. Қазіргі таңда оқытушылар

иновациялық және интерактивтік әдістемелерін сабақ барысында пайдалана отырып, сабақтың сапалы әрі қызықты өтуіне ықпалын тигізуде.

Педагогикалық технологияның тиімділігі:

1. Оқушы өздігінен жұмыс істеуге мүмкіндік алады, соған дағдыланады;
2. Оқушының жеке қабілеті анықталады;
3. Іштей бір - бірінен қалмауға тырысып, талпынады;
4. Тапсырманың күрделену деңгейіне сәйкес оқушының ойлау, орындау қабілеті артады;
5. Өзін - өзі тексеруге дағдыланады;
6. Мұғалім жекелеген оқушыларға көмектесуге мүмкіндік алады;
7. Орындау қабілетіне қарай бағаланады;

Бастауыш білім – үздіксіз білім берудің баспалдағы. Мұғалімнің негізгі ұстанған мақсаты - білімнің жаңа үлгісін жасап, белгілі бір көлемдегі білім мен білік дағдыларын меңгерту, оқу мен тәрбие үрдісін ұйымдастырудың сан түрлі жаңа әдіс - тәсілдерін іздестіру, жаңа технологияларды сабаққа тиімді пайдалана білуі, бір сөзбен айтқанда - оқу үрдісін дамыту. Жаңа технологияны жүзеге асыру, тиімділігіне қарай пайдалану үшін, әр мұғалім өзінің алдында отырған оқушыларының жас ерекшеліктерін ескере отырып, педагогикалық мақсат - мүддесіне байланысты, өзінің шеберлігіне байланысты таңдап алады. Жаңа технологияны жүзеге асыруда мұғалім белсенділігі, шығармашылық ізденісі, өз мамандығына деген сүйіспеншілігі, алдындағы шәкірттерін бағалауы ерекше орын алады.

Бастауыш саты – бұл оқушы тұлғасы мен санасының қарқынды дамитын құнды, қайталанбайтын кезеңі. Сондықтан бастауыш мектеп – оқушыны тұлға етіп қалыптастырудың алғашқы баспалдағы. Қазіргі мектеп жағдайындағы білім берудің ұлттық моделіне өту оқыту мен тәрбиелеудің соңғы әдіс - тәсілдерін, жаңа инновациялық педагогикалық технологияны игерген, психологиялық-педагогикалық диагностиканы қабылдай алатын, нақты тәжірибелік іс-әрекет үстінде өзіндік даңғыл жол салуға икемді, шығармашыл педагог - зерттеуші, ойшыл мұғалім болуын қажет етеді.

Білім беру мен білім алудағы жаңа тәсілдердің бірі - **с**ыни тұрғысынан ойлау. Сыни тұрғыдан ойлау дегеніміз – ой қозғай отырып, оқушының өз ойымен өзгелердің ойына сыни қарап, естіген, білгенін талдап, салыстырып, реттеп, сұрыптап, жүйелеп, білмегенін өзі зерттеп, дәлелдеп тұжырым жасауға бағыттау. Өз бетімен және бірлесіп, шығармашылық жұмыс жасау.Бұл әдістің тиімділігі сабақ барысында оқушылар топтық жұмыс барысында тез шешім қабылдауға, логикалық ойлауға, тақырып аясында өз ойларын дамытуға дағдыланыды. Мысалы мен өзімнің тәжірибемнен айтар болсам, 2 сынып әдебиеттік оқу пәнінен Т.Молдағалиевтің «Он алтыншы желтоқсан» тақырыбында өткен сабақ барысында оқушыларым топтық жұмыс жасағанда, аталған

технологияның инсерт , болжау, миға шабуыл әдістерін сәтті пайдалана білді.

Білім беру жүйесіне жаңа инновциялық технологияларды енгізу арқылы оқыту үрдісін жетілдіру арқылы оқушының танымдық қабілетін дамыту, саналы деңгейге көтеру. Бастауыш мектепте қазіргі ақпараттық технологиялар төмендегі бағытта қолданыла алады:

1. Шығармашылық елестету, жағдайға байланысты тез шешім қабылдау, қоршаған ортаны тану қабілеттерін дамытып, қалыптастыру үшін бастауыш сынып оқушылары үшін интеллектуалды дамыту;

2. Сауатты түрде іріктелген компьютерлік программалардағы ойындық және оқу тапсырмаларының вориативтілігі оқушының жұмыс істеріне игі әсерін тигізеді;

3. Компьютерлік программада,электронды оқулықта берілген ойындық,оқу тапсырмалары проблемалық ситуация оқушылардың көңіл-күйіне,ынтасына әсер етумен қатар олардың шығармашылық және интеллектуалдық белсенділігіне кешенді түрде ықпал етеді;

Оқушылардың жаңа материалды, жаңа техниканы меңгеру деңгейін және олардың жеке қабілеттерін, қабылдау темпін, қызығушылықтарын, ынталарын есепке ала отырып, ұйымдастыру барысында оқытудың жеке әдістері мен формаларын қолдануға мүмкіндік береді. Өйткені қазіргі ақпараттық технологиялар ұжымдық іс-әрекетіне құрылған оқу тәрбие үрдісінде жеке оқыту түрін ұйымдастыруға бағытталған.

Бастауыш сыныптарда қазақ тілін оқытуды қызықты да әсерлі өткізуге ықпалын тигізетін жаңа әдістің бірі-интерактивтік тақтаны қолдану, ол сабақты түрлендіруге көмегін тигізіп, оқытудың барлық кезеңінде тақта сабақты түрлендіруге көмегін тигізеді. Оқушыны ойлау мен сөйлеу дағдыларына төселдіруде интерактивті тақта, оқыту әдісінің бір түрі болып саналады. Мәтінді көре отыра тыңдауды қалыптастыру мәдениетін сөз етсек, ең алдымен, жаңа техникалық құрал – жабдықпен, яғни интерактивті тақтамен жұмыс жүргізу технологиясы алға тартылады. Қазақ тілі сабағанда интерактивтік тақтамен жұмыс жүргізу технологиясындағы автономды түрде меңгеріп негіздеуіне мүмкіншілік береді. Интерактивтік тақта арқылы дидактикалық материалдармен қоса неше түрлі дыбыстарды оқушаларға естіртуге болады мысалы: құстардың үнін, судың дыбысын т.б.түрлерін жасауға мүмкіндіктер болады.

Әдебиеттер:

1. Қамзина М. «Модульдік оқыту технологиясы». Тәрбие құралы, 2005 жыл, №4.

2. Қалым Г.М. «Ақпараттық-коммуникациялық технологиялар» А., 2011, №1.

3. Түсіпова А. «Компьютер-оқытудың жаңа ақпараттық технологиясы», Қазақстан мектебі, 2004, №7.

«ҮЗДІК ҚАЛАМ» РЕСПУБЛИКАЛЫҚ ҒЫЛЫМИ-ТАНЫМДЫҚ ӘДІСТЕМЕЛІК ЖУРНАЛ
REPUBLICAN SCIENTIFIC AND EDUCATIONAL, METHODICAL JOURNAL
РЕСПУБЛИКАНСКИЙ НАУЧНО-ПОЗНАВАТЕЛЬНЫЙ, МЕТОДИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ

ӘДЕБИЕТТІК ОҚУ ПӘНІН ОҚЫТУДАҒЫ ДИДАКТИКАЛЫҚ ПРИНЦИПТЕРДІҢ МАҢЫЗЫ

Жұмабаева Гүлжаһан Қуанышбайқызы,
Ақтөбе қаласы № 78 ЖОББ мектеп-гимназиясының бастауыш сынып мұғалімі

Бастауыш сыныптың «Әдебиеттік оқу» пәні бағдарламасы көркем әдеби шығармаларды қамтыған. Әдеби шығарма, түрлі бейнелер, олардың іс-әрекеті арқылы өмірді түсінуге көмектеседі. Жазушының идеясы, көңіл-күйі шығарманың мазмұны арқылы оқушыға беріледі, сөйтіп оларда алуан түрлі сезім, ой туғызады, дүниеге көзқарасын қалыптастырады. Көркем шығарманың мұндай ерекшеліктері бастауыш сыныптарда олардың өзіндік әдістемесін қажет етеді. Бүгінгі жас ұрпаққа жан-жақты білім беру, тәрбиелеу – әрбір ұстаздың басты міндеті.

Ғылымилық принципі

Оқытудың ғылымилық принципі оқушыларға әдебиеттік оқудан берілетін білімнің мазмұнының ғылыми анық, дәлелді болуын талап етеді. Педагогика ғылымдары әр пәнді оқыту әдістері мен сол пәнді зерттеудің ғылыми әдістері өзара сабақтас, ұқсас болады деп есептеледі. Олай болса, әдебиеттік оқудағы оқыту әдісі әдебиеттану ғылымын зерттеу әдісімен сабақтас.

Әдебиеттік оқу пәнін оқытудағы ғылымилық принципі әдебиеттану ғылымының әдеби шығармалардың тууы, тақырыбы, идеясы, жоспарлары, образдары, композициясы мен сюжеті, тілі суреттеу тәсілдері жөніндегі тұжырымдамаларына сүйенеді. Бұл тұста Ә.Қоңыратпаевтың әдебиет ....бір жағынан рухани мәдениет тарихы болса, екінші жағынан образдап ойлауға құрылған, сол үшін өз ерекшелігі бар құбылыс. Көркем шығарманың ішкі ерекшеліктеріне оның нақтылы тақырыбы мен идеясы, жанрлар мен образдары, типтендіру, қиялдау, композиция мен сюжеті, тілі, суреттеу тәсілдері сияқты белгілер жатады.

Осылардың ішінен әдебиеттік оқу пәні бойынша 4-сыныпта берілетін білімдер жүйесімен және келесі сыныптарда әр тақырыптар бойынша берілетін білімнің даму мүмкіндігі мен сабақтас, мазмұндас келетін деректерді оқушылардың өздігінен саралап, іріктеп таңдай білу үшін де оқушыларға әдебиеттен берілетін білімнің мазмұны жөнінде бағыт-бағдар беріп отыруы орынды.

Сонымен, әдебиеттік оқуда ғылыми принципке қойылатын талаптар:

- әдеби шығармаларды талдауда әдебиеттану ғылымының теориялық қағидаларын басшылыққа алу;
- ғылыми-танымдық әдіс пен оқыту әдісінің сабақтастығын ескерту;
- әдеби шығармаларға талдау жасауда оқушыларға әдебиеттану ғылымын зерттеудің әдіс-тәсілдерін үйрету.

- ақын-жазушылардың өмірі мен шығармашылығын тарихи-деректі сипатта баяндау;
- оқушыларға әдебиеттік оқу пәні бойынша берілетін ғылыми білімнің болашақ даму мүмкіндігін ескеру, ол жөнінде оқушыларға бағыт-бағдар беріп отыру.

Бұл жұмыстар оқушылардың ұғым-түсінігіне сәйкестендіріле жүргізіледі. Яғни оқытудың ғылыми принципі оқушының жас және жеке ерекшеліктерін ескеру принципімен тығыз байланысты.

Жүйелілік және бірізділік принципі

Жүйелілік және бірізділік принципі оқушының әдебиеттік оқу пәні бойынша біртіндеп, белгілі жүйеде білім алуын талап етеді. 4-сыныпта өтілетін әдебиеттік оқу пәнінің логикалық жүйесін және оларды меңгерудегі танымдық әрекеттердің жүйесін, баланың ақыл-ойының біртіндеп дамуының жүйесі мен заңдылықтарын білгенде ғана бұл принципті жүзеге асыру мүмкін. Біздің пікірімізше, «Әдебиеттік оқу» пәні бойынша 4-сыныпта берілетін білім мазмұны мынандай логикалық жүйеде берілуге тиіс:

- халық ауыз әдебиет;
- XIX-XX ғасырдағы әдебиет
- қазіргі балалар әдебиеті

Сонымен бірге бұл әдеби мұраларды хронологиялық принциппен оқыту орынды. Бұл әр тарихи кезеңдегі әдеби шығармалардың идеялық мазмұндық жағынан бір-бірімен өзекті байланысып, бір ойдан екінші ой туындап, олар келесі кезекті ой-пікірлермен логикалық жалғасып, мазмұн мағыналық жағынан толығып, күрделеніп, байып отырғанын, яғни әдеби шығармалардағы логикалық жалғастықты оқушылардың түсінуі үшін ыңғайлы. Бұл оқушының әдебиеттік оқу пәні бойынша берілетін білімнің жалпы жүйесі мен құрылымын және олардың өзара сабақтастығын түсіну және жеке тақырыптар бойынша өтілетін материалды сапалы меңгеруі үшін де қажет.

Оқушының жас ерекшелігін ескеру принципі

Оқушының жас ерекшелігін ескерудегеніміз – әр жас кезеңдеріне сәйкес баланың ақыл-ойының, психикалық процестерінің, дене тұлғасының физиологиялық жетілу дәрежесін және олардың «жақын аймақтағы» даму мүмкіндігін ескеру.

Соңғы кезде бұл принципті «Түсініктілік және шамаға лайықтық» принципі деп те атап жүр. «Шамаға лайықты деген ұғымды шамаға сай жеңілдік деп түсінбеу керек. Қайта шамаға лайық» қиындық деп, яғни оқу материалы немесе тапсырмалар оқушының мүмкіндігіне лайық қиын, күрделі болуы қажет деп түсінген жөн. Берілетін білімнің шамаға лайық күрделі болуы оқушы ақыл-ойын, тілін дамытуда, оқу әрекеті барысында олардың іскерлігі мен байқағыштығын, психологиялық қабілет мүмкіндіктерін /ес, зейін т.б./ дамытуда ерекше маңызды екендігі жөнінде Л.С.Выготский, Д.Б.Эльконин, Л.В.Занков т.б. ғалымдар өз зерттеулерінде дәлелдеген. Оқудың жеңілдігі ізденуді талап етпейді, шығармашылық белсенділікті төмендетеді. Сол, сияқты бала ұғымына бас артық қиындық туғызатын күрделі материалды да

ұсынуға болмайды. Шамадан тыс қиындық баланың жігерін мұқайды, оқуға ынтасын төмендетеді, өз еңбегінің жеміссіздігін байқаған соң, оқушының өз ісіне деген сенімі жоғалады. Сондықтан да оқу материалының қиындығы, күрделілігі баланың едәуір танымдық ізденіс, белсенді еңбектенуі, ақыл-ой, іскерлік қабілетін жұмылдырып, күш жұмсауы арқылы ұғынуын камтамасыз етерліктей дәрежеде болуы қажет. Сонымен бірге баланың «жуық арадағы даму аймағын» /Л.С.Выготский/, яғни болашақ дамуы мен танымдық мүмкіндіктерін ескеруді қажет етеді. Олай болса 4-сыныпта әдебиеттен берілетін білім оқушылардың шама-мүмкіндігіне сай болуы қажет. Әдебиеттік оқу пәні бойынша ұсынылатын шығармалар оқушының ұғынып меңгере алуының ең жоғарғы мүмкіндігіне сай іріктелуге тиіс. Ал тапсырмалар олардың ойланып-толғанып ізденуін едәуір қиналып еңбектенуін қажет етерліктей болуға тиіс.

Бір сыныптағы оқушылардың ұғыну, оқу қабілеті әр түрлі болатыны белгілі. Сондықтан да материалды түсіндіруде мұғалім қабілеттілігі орта дәрежелі балалардың мүмкіндігіне сүйенеді. Ал практикалық іс-әрекет барысында, үйге тапсырма беруде т.б. жағдайларда оларға талап қою принципін өзгертіп отырады: біріне көтеріңкі талап қойса,енді біріне талап қою төменгі дәрежеде болуы мүмкін. Мәселен, ақыл-ой қабілеті жақсы дамыған оқушыларға арнайы тақырыптарға шығармалар жазғызу, өздігінен оқуға қосымша әдебиеттер ұсыну, баяндамалар жасату, үгіт-насихат жұмыстарын тапсыру т.б. Ал қабілет мүмкіндігі қалыпты жағдайдағы балаларға берілетін тапсырмалар әдеттегідей болуы мүмкін. Оқытудың түсініктілік және шамаға лайықтылық принципінің мәні осындай. Оқушының жаңа ұғымдарды меңгеруі бұрынғы ұғым-түсініктеріне байланысты екені түсінікті.

Сондықтан жаңа материалды қандай көлемде, қандай деңгейде өту қажеттігін анықтау үшін мұғалім оқушылардың әдеби шығармалар жөніндегі бұрынғы білім қорын, олардың тарихи-деректі оқиғалармен байланысты зерттеп, анықтап алуға тиіс. Түсініктілік принципінің тиімділігі мұндай жағдайда арта түседі. Оқыту – екі жақты процесс, сондықтан оның сапасы өткізілетін сабаққа деген оқушылардың көзқарасына, олардың таным белсенділіктерінің деңгейіне, оқытушы еңбегінің дидиктикалық тұрғыдан жетілдірілуіне тікелей байланысты.

Әдебиеттер

Қазбекова Н.Т. «Әдебиеттік оқу сабақтарында коммуникативтік оқытудың элементтерін қолдану», 2006 ж. №1

5.Рахымбаева А., Тойымбаева Ж. «Қазақ тілі мен әдебиеті сабағында оқушылардың коммуникативтік құзырлылығын дамыту», А, 2005ж.

6.Ә.М.Нұрмағамбетова.Ақпараттық коммуникативтік технологияны оқу үрдісінде пайдалану.// Педагогикалық ақпарат,(№3-4,2010,-64-бет).

«ҮЗДІК ҚАЛАМ» РЕСПУБЛИКАЛЫҚ ҒЫЛЫМИ-ТАНЫМДЫҚ ӘДІСТЕМЕЛІК ЖУРНАЛ
REPUBLICAN SCIENTIFIC AND EDUCATIONAL, METHODICAL JOURNAL
РЕСПУБЛИКАНСКИЙ НАУЧНО-ПОЗНАВАТЕЛЬНЫЙ, МЕТОДИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ

ОҚУШЫЛАРДЫҢ ИНФОРМАТИКАДАН БІЛІМ ҚҰЗІРЕТТІЛІГІН ДАМЫТАТЫН ЗИЯТКЕРЛІК ӘДІСТЕР

Имирова Нургул Турсунмухамедовна,
Алматы облысы, Алатау қаласы
Дәулет ықшам ауданы
«№3 орта мектебінің»
информатика пәні мұғалімі

Информатика – қазіргі заманғы ғылым мен техниканың қарқынды дамуына тікелей ықпал ететін, оқушылардың функционалдық сауаттылығы мен логикалық ойлау қабілетін дамытатын маңызды пәндердің бірі. Қоғам сұранысына сай, бүгінгі оқушы тек компьютермен жұмыс істей алатын ғана емес, сонымен бірге ақпаратты талдай білетін, алгоритм құрастыра алатын және логикалық есептерді шеше алатын тұлға болуы қажет. Осы мақсатта оқушылардың білім құзіреттілігін арттыруға бағытталған зияткерлік есептер мен оларды тиімді қолдану әдістері ерекше мәнге ие. Ал зияткерлік есептер – бұл стандартты емес, ойлауды, салыстыруды, логикалық байланыстарды табуды талап ететін тапсырмалар. Мұндай есептерді дұрыс таңдап, жүйелі түрде қолдану оқушының интеллектуалдық және танымдық қабілеттерін жетілдіреді. Әсіресе, информатика пәнінде зияткерлік есептер арқылы алгоритмдік ойлауды қалыптастыру, код жазуға бейімдеу және шешім қабылдау қабілетін дамыту өте тиімді тәсіл болып табылады. Бұл тапсырмалар арқылы оқушылар теориялық білімдерін практикамен ұштастырып, шығармашылық тұрғыдан ойлауға машықтанады.

Жүргізген еңбегіме негізделе отырып осы мақала аясында қарастырылатын әдістер – зияткерлік есептерді сабақта, сыныптан тыс іс-шараларда, үй тапсырмасында қолданудың нақты жолдары мен тәсілдерін қамтиды. Сонымен қатар, мұғалімдердің оқушылардың жеке ерекшеліктерін ескере отырып, деңгейлік тапсырмалар, сараланған оқыту, топтық жұмыс және рефлексия әдістерін тиімді пайдалануы – білім құзіреттілігін дамытудың негізгі кепілі болып табылады.

Зияткерлік есептер – бұл оқушылардың тек пәндік білімін ғана емес, сонымен қатар ойлау қабілетін, логикалық пайымдауын, талдау және синтез жасау дағдыларын дамытатын тапсырмалар. Мұндай есептер оқушылардың информатика пәніне деген қызығушылығын арттырып, оларды шығармашылықпен жұмыс істеуге ынталандырады. Мысалы, 6-сынып оқушыларына арналған «Кестелік құрылымдар» тақырыбында зияткерлік есеп былайша берілуі мүмкін: «Кестеде оқушылардың бағалары берілген. Әр оқушының орташа балын есептеп, ең жоғары орташа балл иесін анықтаңдар.» Бұл

есеп оқушыларды деректерді талдауға, формулалар қолдануға және қорытынды жасауға үйретеді.

Информатикада мұндай есептерді қолдану оқушының тек есте сақтауын емес, қолдану, талдау, бағалау және құрастыру деңгейіндегі дағдыларын дамытады. Бұл – Bloom таксономиясының жоғары деңгейлі құзіреттіліктеріне сәйкес келеді.

Жәнеде зияткерлік есептерді қолданудың бірнеше әдістері бар.

а) Деңгейлік тапсырмалар әдісі. Оқушылардың дайындық деңгейі әртүрлі болғандықтан, зияткерлік есептерді деңгейлеп беру тиімді әдіс болып саналады:

- I деңгей (репродуктивті) – қарапайым алгоритм құру, анықтамалар мен формулаларды қолдану;
- II деңгей (эвристикалық) – стандартты емес есептер, код фрагменттерін толықтыру;
- III деңгей (шығармашылық) – жаңа алгоритмдер ойлап табу, программалау жобаларын құрастыру.

ә) Саралап оқыту. Бұл мұғалім оқушылардың жеке ерекшеліктеріне қарай тапсырмалар ұсынып, әр оқушы өз мүмкіндігіне сай есептерді орындайды. Мысалы, бір топқа Scratch-та визуалды программа жасау, екінші топқа Python тілінде қарапайым калькулятор жасау ұсынылады.

б) Ойын элементтерімен ұштастыру

Зияткерлік тапсырмаларды ойын түрінде беру – оқушының қызығушылығын арттырады. Мысалы: «Кім жылдам?» ойыны арқылы код қатесін тауып, оны түзету;

«Сиқырлы алгоритм» ойыны арқылы блок-схема бойынша нәтиже табу.

в) Олимпиадалық есептер әдісі. Бұнда күрделі логикалық есептерді шешу арқылы оқушылар жоғары деңгейлі логикалық және алгоритмдік ойлауды дамытады. Бұл есептерде көбінесе нақты программалау тілінде алгоритм құру талап етіледі. Мысалы: "Берілген сандар қатарында палиндром санды табу. (Python)

Ақпараттық технологиялар бөлімінде есептеу техникасының даму тарихы, ЭЕМ архитектурасы, қатынастар (коммуникациялар) туралы түсінік, ақпаратты қорғау мәселелері қарастырылады. Қазіргі кезде информатиканың ықпалына көп сүйенетін саланың бірі халық ағарту жүйесі. Ал, мектептегі информатиканың проблемаларын қарастыратын сала мектеп информатикасы деп аталады. Мектеп информатикасы информатика ғылымының бір саласы ретінде, мектептегі оқу процесінде пайдаланылатын ЭЕМ-ді программалық, техникалық, оқу-әдістемелік және ұйымдастырушылық жақтарынан қамтамасыз етуді зерттейтін сала ретінде анықталады,. Мектеп информатикасын программалық қамтамасыз ету орта мектептің информациялық басқару және оқыту жүйелерін қамтиды, оның құрамында осы жүйелерді жобалауға арналған сериялық құралдар бар.

Мектеп информатикасын техникалық қамтамасыз етудің міндеттері: мектептегі оқу –тәрбие процесін сүйемелдеуге арналған техникалық құралдарды таңдауды экономикалық жағынан негіздеу; мектептегі есептегіш техника кабинетін жабдықтаудың параметрлерін анықтау; орта мектепке арналған сериялық құралдар мен өзгеше жасалған құралдарды тиімді пайдаланудың әдістерін табу. Мектеп информатикасын оқу-әдістемелік жағынан қамтамасыз ету үшін ол курс бойынша оқу программалары, әдістемелік құралдар, қазақ тіліндегі оқулықтар жасалуы қажет.

Информатика пәнінде олимпиадаға келген есептер бәрімізге мәлім, күрделі болады. Әрине мен басқа да пән олимпиадаларындағы тапсырмалар оңай деуден аулақпын, бірақ информатикадан берілген кейбір есептердің шарты бойынша оқушы математика, физика, химия пәндерін өте жетік меңгеруі керек. Олимпиадаларда келетін есептерді шығару үшін оның программасын жазу алдында, есептің математикалық, логикалық моделін құрып алу қажет, одан да бұрын оқушы есептің шартын, яғни есепте не сұрап тұрғанын дұрыс түсініп алу керек. Жоғарыда айтылған екі шарттарды орындағаннан кейін ғана программа құруға кірісуге болады. Берілген есептердің шығару жолдары көп болғандықтан, олимпиадаға қатысушы есепті шығару алгоритмін орындаушыға (компьютерге) жүктемесін мейлінше оңайлатып жазуға тырысу керек. Есептерді ең тиімді жолдармен шығару үшін олимпиадаға қатысушыдан және оның ұстазынан үлкен тәжірибені, аса білгірлікті және көп еңбекті талап етеді.

Төменде өзімнің тәжірибемнен информатика пәнінен мысалдар ретінде бірнеше есептерді шығарып, шығару жолдарын жете талдауға тырысып көрдім.

№1 Екі санның қосындасын табу программасын құру керек.

```
Program kosindi;
Var a, b, x  integer;
Begin
Write (‘a,  b-сандарын енгіз');
 Readln(a, b);
 X:=a+b;
 Writeln(‘x =’,x);
End.
```

№2 Екі санның бөліндісін табу программасын құру керек.

```
Program bolindi;
Var a, b, x:real;
  Begin
Write (‘a,  b-сандарын енгіз');
 Readln(a, b);
 X:=a/b;
 Writeln(‘x=’,x);
 End.
```

№3 Екі санның қосындысының квадраттарын және көбейтіндісін табу программасын құру керек. x = (a+ b) , y = a* b

```
Program esep 1;
Var a, b, x, y:integer;
Begin Write (‘a. b- сандарын енгіз’);
Readln (a, b);
X:=sqr (a+b);
Y:= a*b;
Writeln (‘x=’, x);
Writeln (‘y=’, y);
```

End.

Жалпы оқушылардың информатикадан білім құзіреттілігін дамыту – қазіргі білім беру жүйесінің маңызды бағыттарының бірі. Бұл құзіреттілікке пәндік біліммен қатар, логикалық, алгоритмдік және жүйелі ойлау қабілеті, IT құралдармен жұмыс істеу машығы кіреді. Осындай дағдыларды қалыптастыруда зияткерлік есептердің орны ерекше. Зияткерлік есептер оқушыларды дайын білімді жаттауға емес, өз бетінше ой қорытуға, жаңа шешімдер табуға бағыттайды. Бұл есептерді тиімді қолдану үшін деңгейлік, сараланған, ойын түріндегі, шығармашылық және жобалық әдістерді ұтымды пайдалану қажет. Сонымен қатар, оқушының жас ерекшелігі мен танымдық мүмкіндіктері ескеріліп, әрқайсысына жеке тәсіл қолданылғаны жөн.

Информатика сабағында зияткерлік есептерді жүйелі және мақсатты түрде қолдану — білім сапасын арттырып қана қоймай, болашақта IT саласында сұранысқа ие, жан-жақты дамыған тұлға қалыптастырудың негізі бола алады. Сондықтан әрбір мұғалім өз тәжірибесінде зияткерлік тапсырмаларды қолданып, оларды оқыту процесінің ажырамас бөлігіне айналдыруы қажет. Бұл – оқушының қазіргі заман талабына сай жан-жақты құзіреттілігін қалыптастырудың сенімді жолы.

Қолданылған әдебиеттер тізімі

1. Информатика . Орта білім беру мазмұнын жаңарту аясында орта буындарға (9-11 сыныптар) арналған оқу бағдарламасы. – Астана, 2016,, 5 б.)

2. А.Е.Әбілдаева Информатика– Алматы «Мектеп», 2007

3. Е.А.Тұяқов. информатика сабағында олимпиадалық есптерді шығару үлгілері– «Арман - ПВ», 2005

ОҚЫТУДА ОЙЫН ТЕХНОЛОГИЯЛАРЫН ҚОЛДАНУДЫҢ ТИІМДІЛІГІ

Кабдинова Айгуль Тулеугалиевна,
Абай обылысы, Семей қаласы
«№35 ЖОББМ-нің»
бастауыш сынып мұғалімі

Қазіргі білім беру жүйесінде жаңаша ойлай алатын, өмірлік дағдыларды меңгерген, өзін-өзі дамытуға қабілетті тұлға тәрбиелеу басты мақсаттардың біріне айналды. Бұл талаптарды жүзеге асыру үшін педагогикалық тәжірибеде жаңа әдіс-тәсілдер, технологиялар енгізілуде. Солардың ішінде ерекше орын алатын бағыттардың бірі – ойын арқылы оқыту технологиясы.

Бастауыш мектеп – баланың жеке тұлғасының қалыптасуының алғашқы сатысы. Бұл кезеңде білім беру мазмұны мен әдіс-тәсілдері баланың жас ерекшелігіне сай болуы қажет. Осы орайда, ойын – оқу мен тәрбиенің маңызды құралы ретінде мұғалімнің күнделікті тәжірибесінде кеңінен қолданылуы тиіс. Ойын арқылы оқыту – білімді меңгертудің ерекше тәсілі ғана емес, сонымен қатар оқушылардың логикалық ойлауын дамытуға, өз ойын жеткізе білуге, ұжымда жұмыс істеуге, шешім қабылдауға үйретететін әдістеме.

Менің еңбегімнің нәтижесіне сүйене отырып, біз бұл мақалада бастауыш сыныпта ойын технологияларын тиімді қолдану жолдарын, олардың оқу процесіне ықпалын тәжірибелік мәліметтермен дәлелдеу арқылы қарастырамыз. Сонымен қатар, нақты ойын түрлеріне сипаттама беріп, олардың оқушының оқу үлгеріміне, пәнге қызығушылығына әсерін талдаймыз.

Ойын – бұл тек уақыт өткізу құралы емес, ол – баланың табиғи болмысы. Ойын барысында оқушы өзі байқамай-ақ үйренеді, өздігінен әрекет етеді, ақпаратты қабылдайды және оны өмірлік тәжірибеге айналдырады.

Ойын технологиясы – сабақты құрылымдауда, оқу процесін ұйымдастыруда ойын элементтері арқылы оқыту мен тәрбиелеудің бірізді жүйесі. Бұл технология оқу материалын қызықты әрі жеңіл түрде меңгеруге көмектеседі. Сабақ құрылымында ойын әдістерін қолдану мектеп оқушыларының зейінін шоғырландырып, оларды белсенді әрекетке бағыттайды.

Ойын технологиясының педагогикалық артықшылықтары:

- Танымдық қызығушылықты арттырады.
- Оқушылардың ішкі мотивациясын оятады.
- Қиын тақырыптарды меңгеруді жеңілдетеді.
- Оқушыларды өз ойын жеткізуге баулиды.
- Тіл байлығы, логикалық ойлау, шығармашылық қабілеттерін дамытады.
- Пәнге деген жағымды қатынас қалыптастырады.

Бастауыш сынып оқушыларына тән психологиялық ерекшелік – ойын арқылы ойлау, әрекет ету, қабылдау. Сондықтан ойын тәсілдерімен оқыту – бұл жастың даму ерекшелігіне сәйкес келеді. Мұғалімнің ойын технологияларын тиімді қолдануы оның әдістемелік шеберлігіне байланысты. Әр сабақты жоспарлағанда, мұғалім ойын түрлерін мақсатқа сай таңдай білуі керек.

Бастауышта қолданылатын негізгі ойын түрлері:

Дидактикалық ойындар – білімді бекітуге бағытталған. Мысалы: "Сөз құра", "Сандар тізбегі", "Қай буын артық?"

Танымдық ойындар – оқушылардың ойлауын, есте сақтауын дамытады. Мысалы: "Сөзжұмбақ", "Логикалық тізбек", "Сәйкестендір".

Рөлдік ойындар – тілдік қатынас, сөйлеу мәдениеті, коммуникативтік дағдыны дамытады. Мысалы: "Анасы мен баласы", "Дәрігер мен науқас".

Сергіту сәтіндегі ойындар – көңіл-күйді көтеріп, оқу белсенділігін

қалпына келтіреді. Мысалы: "Қимылды қайтала", "Оң қол – сол аяқ".

Шығармашылық ойындар – бейнелеу, жазу, сурет салу, сахналау арқылы іске асады. Сабақ құрылымында ойын қалай қолданылады? Кіріспеде – зейінді шоғырландыру үшін; Жаңа материалды меңгертуде – тақырыпты жеңіл түсіндіру үшін; Бекітуде – білімді пысықтап, қолдану үшін; Сергіту кезінде – эмоционалдық жүктемені жеңілдету үшін. Нақты мысал ретінде тақырыпты «Буын түрлері» деп қарастырайық. Ойын: "Сөзді тап!"

Мақсаты: Ашық, тұйық, бітеу буынды сөздерді ажырату.

Нәтиже: Оқушылар ойын арқылы буын түрлерін жеңіл меңгереді, ережені есте сақтайды.

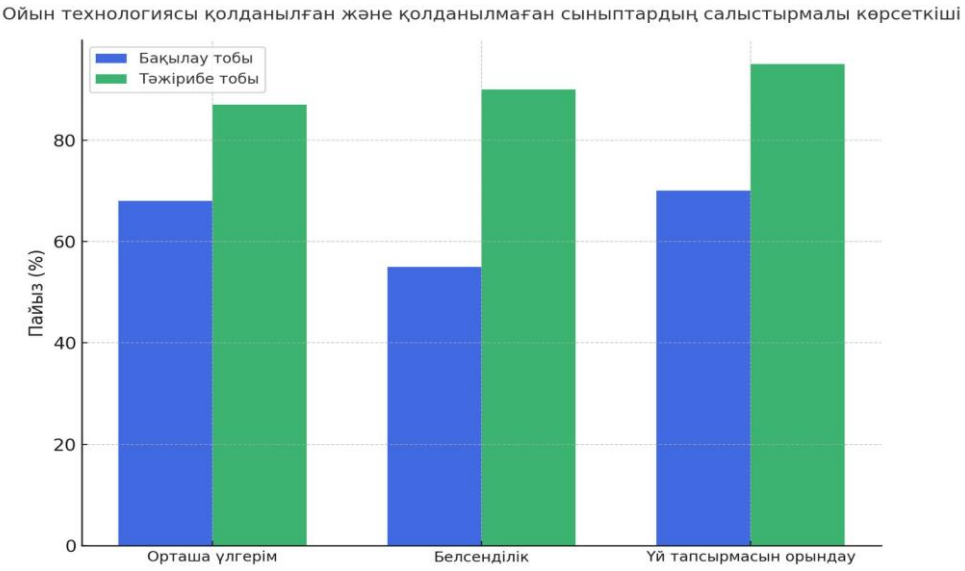
Жұмыс нәтижесін әрі қарай айқындау үшін, бірнеше сыныпқа тәжірибелік жұмыс жүргізген болатынмын. Зерттеу сипаттамасына тоқталсам, мақсаты-ойын технологияларын қолданудың білім сапасына және оқушы белсенділігіне ықпалын анықтау болды.

Әдіс: Екі сыныпты салыстыру:

1 "А" сыныбы – дәстүрлі оқыту

1 "Б" сыныбы – ойын технологиясы қолданылған

Бағалау критерийлері: үлгерім, белсенділік, мотивация

Зерттеу нәтижелері көрсеткендей, ойын технологиясын қолданған тәжірибе тобының көрсеткіштері айтарлықтай жоғары болды. Атап айтқанда, олардың орташа үлгерімі 87%-ды құрап, ойын қолданылмаған бақылау тобымен салыстырғанда 19%-ға жоғары нәтижеге жетті (бақылау тобы – 68%). Сондай-ақ оқушылардың сабақтағы белсенділігі 90%-ға дейін артып, бұл көрсеткіш бақылау тобындағы 55%-бен салыстырғанда 35%-ға басым болды. Үй тапсырмасын орындау деңгейі де тәжірибе тобында

95%-ды құрап, бақылау тобындағы 70%-ға қарағанда 25%-ға жоғары нәтиже көрсетті. Осы мәліметтер ойын технологияларының оқыту үдерісіне оң ықпал етіп, оқушылардың оқу белсенділігі мен үлгерімін арттыруда тиімді құрал екенін дәлелдейді.

Қорыта айтқанда, бүгінгі білім беру кеңістігінде оқыту процесінің тиімділігін арттыру – әрбір педагогтің басты кәсіби міндеттерінің бірі болып табылады. Әсіресе бастауыш сынып деңгейінде бұл тиімділік сабақтың құрылымына, қолданылатын әдіс-тәсілдер мен технологиялардың сапасына тікелей байланысты. Себебі бұл жас кезеңі – баланың танымдық, шығармашылық және тұлғалық қабілеттерінің қарқынды дамитын шағы.

Осы тұрғыда ойын технологиясын сабақта қолдану – оқыту мен тәрбиелеудің ең тиімді жолдарының бірі ретінде ерекше орын алады. Ойын – баланың табиғи қажеттілігі, әрекет ету формасы. Ол арқылы бала қоршаған ортаны танып, жаңа білімді белсенді түрде меңгереді, өзінің ішкі қабілетін дамытады. Ойын – оқушы үшін еркіндік пен әрекет кеңістігі, ал мұғалім үшін – оқыту мен тәрбиелеудің тиімді құралы. Зерттеу нәтижелері көрсеткендей, ойын элементтері қолданылған сабақтарда оқушылардың пәнге деген қызығушылығы артады, оқу материалын қабылдау деңгейі жақсарады, белсенділік пен ынта күшейеді. Мұндай сабақтарда оқушылар еркін ойлап, өз пікірін ашық айтып, топпен жұмыс істеуге бейімделеді. Сонымен қатар, ойын арқылы баланың эмоционалдық күйі тұрақтанып, өзін сенімді сезінуіне, мектепке оң көзқараспен қарауына мүмкіндік туады.

Мұғалім үшін ойын технологиясын тиімді пайдалану – кәсіби шеберлік пен шығармашылық ізденісті талап етеді. Бұл орайда әр ойын түрі сабақтың мақсаты мен мазмұнына сай таңдалып, оқушының жас ерекшелігі мен жеке қабілеттеріне бейімделуі қажет. Дұрыс ұйымдастырылған ойын – білімді бекітіп қана қоймай, оқушының тұлғалық қасиеттерін:

– адамгершілік,
– қарым-қатынас мәдениеті,
– эстетикалық көзқарас,
– өз ойын жүйелі жеткізу сияқты маңызды дағдыларын дамытады. Сондықтан ойын технологияларын оқу процесіне жүйелі түрде енгізу – қазіргі бастауыш білім беру жүйесінің даму бағыттарына толық сай келеді. Мұндай тәсілдер арқылы оқушылардың білім сапасы артып қана қоймай, оларда шығармашылық ойлау, логика, тілдік қатынас, әлеуметтік дағдылар қалыптасады.

Осыған орай, бастауыш сынып мұғалімдеріне мынадай ұсыныстар беруге болады:

✓ Әр сабақта ойын элементтерін орынды әрі мақсатқа сай қолдану;

✓ Ойын түрлерін оқушының жас және психологиялық ерекшеліктерін ескере отырып іріктеу;

✓ Пән мазмұнына бейімделген авторлық немесе жаңаша ойын түрлерін енгізу;

✓ Оқушыларды ойын барысында бағалау мен кері байланысты дұрыс ұйымдастыру.

Қорытындылай келе, ойын – бұл жай ғана әдіс емес, ол – бастауыш оқытудың педагогикалық философиясы. Ойын арқылы оқыту – бала жанына жақын, оның болмысын ашуға мүмкіндік беретін ең тиімді жол.

Қолданылған әдебиеттер тізімі

1. Қоянбаев Ж.Б., Қоянбаев Р.М. Педагогика. – Алматы: Рауан, 2002. – 384 б.

2. Әбенбаев С. Оқушылардың оқу белсенділігін арттыру жолдары. – Алматы: Рауан, 1995. – 144 б.

3. Атамұра баспасы. 1–4 сыныптарға арналған оқу бағдарламалары. – Алматы: Атамұра, 2022. – 156 б..

ПРОЕКТНАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ НА УРОКАХ ПОЗНАНИЕ МИРА В НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЕ

Карагулова Актюбе Зайлагиевна,
учитель начальных классов
средней школы № 27 города Актобе

Проектная деятельность — один из самых современных и эффективных методов обучения, который всё больше внедряется в начальной школе. Особенно важна она на уроках познания мира, где ученики знакомятся с природой, обществом и их взаимосвязями. Такой подход помогает детям не просто усваивать теоретические знания, а самостоятельно исследовать окружающий мир, развивать критическое мышление, творческие способности и навыки работы в коллективе.

В современном образовательном процессе начальная школа выполняет роль фундамента, на котором строится дальнейшее обучение ребёнка. Именно в этом возрасте формируется познавательный интерес к разным областям знаний, развивается умение учиться. Проектная деятельность играет ключевую роль в развитии этих качеств. Она позволяет сделать уроки познания мира живыми, интерактивными, тесно связанными с жизненным опытом детей.

Проект представляет собой комплексную творческую работу, направленную на решение конкретной познавательной или практической задачи. Важно, что в процессе выполнения проекта ребёнок становится активным участником, а не пассивным слушателем. Он самостоятельно или в группе планирует работу, собирает информацию, анализирует её, делает выводы и презентует результаты. Такой подход способствует формированию у младших школьников самостоятельности,

ответственности, коммуникативных навыков.

Уроки познания мира традиционно охватывают множество тем: природа и её явления, животные и растения, люди и их деятельность, окружающая среда. Включение проектной деятельности в эти уроки помогает ребёнку увидеть связь между теорией и практикой. Например, изучая тему «Растения родного края», дети могут организовать проект по наблюдению за растениями на школьном участке или в ближайшем парке. Они будут фиксировать изменения в растениях в разное время года, собирать информацию о пользе растений, их значении для человека и природы. Итогом такого проекта станет не просто выполнение учебного задания, а реальное исследование, подкреплённое наблюдениями и фотографиями, рисунками или небольшим отчётом.

Кроме того, проектная деятельность развивает у младших школьников умение работать в команде. Многие проекты выполняются коллективно, что требует распределения ролей, совместного обсуждения идей и решения возникающих проблем. Это учит детей слушать друг друга, уважать мнение товарищей, договариваться. Социальные навыки, формируемые через проекты, важны не только в школе, но и во взрослой жизни.

Для успешного внедрения проектной деятельности на уроках познания мира необходимо грамотно организовать процесс. Учителю важно подобрать тему, которая будет интересна детям и соответствовать учебной программе. Тема должна быть доступна для понимания младшими школьниками и содержать разнообразные источники информации — книги, мультимедийные материалы, экскурсии. В процессе работы учитель выступает в роли наставника, помогая детям находить нужные данные, направляя и поддерживая инициативу.

Планирование проекта требует четкой структуры. Сначала формулируется проблема или вопрос, который предстоит исследовать. Затем определяются цели и задачи, подбираются методы сбора информации: наблюдения, опросы, эксперименты. После этого дети начинают работать, собирают и систематизируют данные, делают выводы и готовят презентацию. Итогом становится творческая работа — рассказ, выставка, плакат, видеоролик или даже мини-представление. Важно, чтобы каждый ребёнок участвовал и мог продемонстрировать свои достижения.

Применение проектной деятельности способствует развитию различных компетенций учеников начальной школы. Помимо знаний по познанию мира, дети учатся критически оценивать информацию, анализировать причины и следствия, выражать свои мысли в устной и письменной форме. Такой подход помогает развивать память, внимание, воображение. Занятия становятся более увлекательными и

содержательными, что повышает мотивацию к учебе.

Практические проекты способствуют формированию экологической культуры у детей. Например, проекты, связанные с изучением состояния природы, охраной животных или раздельным сбором мусора, помогают детям понять важность бережного отношения к окружающей среде. Формируется чувство ответственности за сохранение природы и желание участвовать в её защите.

Одним из успешных видов проектной деятельности является исследовательская работа с элементами творчества. Например, проект «Мой родной город» может включать изучение истории, традиций, достопримечательностей. Дети собирают информацию, рисуют карту, готовят рассказы о памятниках и значимых местах. Это помогает не только узнать новое, но и сформировать чувство принадлежности к родному краю.

Проектная деятельность способствует также развитию ИКТ-компетенций младших школьников. Использование компьютеров, планшетов, образовательных приложений и интернета делает процесс обучения более современным и доступным. Ученики учатся искать информацию, создавать презентации, работать с мультимедийными материалами. Это важный навык в условиях цифрового века.

Особое внимание следует уделять рефлексии — обсуждению итогов работы над проектом. Ученики делятся впечатлениями, рассказывают о трудностях и успехах, анализируют, что нового узнали. Такая рефлексия помогает закрепить полученные знания и опыт, повысить уровень самооценки и уверенности в себе.

Несмотря на множество преимуществ, внедрение проектной деятельности требует от учителя высокой квалификации, терпения и творческого подхода. Необходимо учитывать индивидуальные особенности детей, их интересы и уровень подготовки. Важно создать комфортную атмосферу, где каждый ребёнок почувствует себя нужным и значимым участником процесса.

Проектная деятельность на уроках познания мира в начальной школе является эффективным средством развития познавательных и личностных качеств младших школьников. Она способствует формированию у детей навыков самостоятельного исследования, работы в коллективе, творческого мышления и экологической культуры. Уроки становятся более живыми, интересными и полезными, а обучение — осмысленным и мотивированным.

Родители и педагоги должны совместными усилиями поддерживать и развивать этот подход. Создание благоприятных условий для проектной деятельности способствует успешному развитию

ребёнка и формированию его успешной личности в современном мире. Внедрение проектов на уроках познание мира — важный шаг на пути к качественному и современному образованию в начальной школе.

Использованная литература

1. Бияров Т. Н. «Интеграция естественнонаучных дисциплин в начальной школе». — Алматы, 2019. — 180 с.

2. Кенжеханулы Р. «Развитие жизненных навыков и социально-эмоциональное обучение в начальной школе». — Алматы, 2020. — 160с.

3. Момынбаев Б. К. «Методика обучения в начальной школе». — Нур-Султан, 2017. — 220 с.

4. Назарбаева С. А. «Самопознание: духовно-нравственное воспитание младших школьников». — Алматы, 2018. — 150 с.

ЭКОЖҮЙЕЛЕР МЕН ГЕОГРАФИЯЛЫҚ АЙМАҚТАРДЫ ОҚЫТУДЫҢ ИНТЕГРАЦИЯЛАНҒАН ТӘСІЛІ

Келимбердин Нұрлан Күйіндіұлы,
Ақтөбе облысы, Мұғалжар ауданы, Ембі қаласы
№4 Ембі қалалық ЖББОМ-нің
биология және география пәні мұғалімі

Бүгінгі білім беру жүйесі оқушыларды тек жеке пәндерді меңгеруге емес, сонымен қатар күрделі проблемаларды кешенді шешуге, сыни және жүйелі ойлауға үйретуге бағытталған. Бұл мақсатқа жетудің тиімді жолдарының бірі – пәнаралық интеграция, яғни бірнеше пәнді біріктіре оқыту. Биология мен география пәндері табиғатты зерттеу тұрғысынан өте тығыз байланысты, себебі биология тірі табиғатқа қатысты болса, география сол табиғаттың кеңістіктік және ландшафтық ерекшеліктерін зерттейді. Осы екі пәннің материалдарын интеграциялау оқушыларға табиғаттағы процестерді толыққанды түсінуге мүмкіндік береді. Қазақстанның алуан түрлі табиғи аймақтарында кездесетін экожүйелерді зерттеу арқылы пәндерді біріктіру оқыту тиімділігін арттырады, оқушылардың табиғатқа деген жауапкершілігін және экологиялық мәдениетін қалыптастырады.

Бұл мақалада экожүйелер мен географиялық аймақтарды оқытудың интеграцияланған тәсілінің теориялық негіздері, Қазақстанның табиғи аймақтары мен экожүйелерінің ерекшеліктері, оқыту әдістері және олардың нәтижелілігі қарастырылады.

Интеграцияланған оқыту – бұл білім берудің пәндер шегінен шығып, оқушыларға күрделі құбылыстар мен процестерді кешенді зерттеуге мүмкіндік беретін әдіс. Әсіресе табиғат туралы ғылымдар – биология мен география – біріктірілгенде оқушылар табиғаттың тұтастығын және оның

элементтерінің өзара байланысын жақсы түсінеді. Интеграция ұғымы XX ғасырдың орта тұсынан бастап білім беру жүйесінде өзекті мәселеге айналды, себебі дәстүрлі пәндік оқыту көбіне ақпаратты бөлек бөлік ретінде беріп, өмірлік құбылыстарды кешенді қарастыруға мүмкіндік бермейтін.

Биология тірі организмдердің құрылымы, қызметі мен эволюциясын зерттесе, география адам мен табиғаттың кеңістіктік өзара әрекетін және табиғат жағдайларының аймақтық ерекшеліктерін талдайды. Осы екі пәннің интеграциясы оқушыларға экожүйелерді кеңістікте қалай орналасқанын, олардың климат, топырақ, су режимі сияқты факторларға қалай әсер ететінін және өзара байланысын түсінуге мүмкіндік береді.

Интеграцияланған оқытудың артықшылығы – ол оқушылардың тек ақпаратты жаттап қоймай, оны терең түсініп, қолдануына жағдай жасайды. Сондай-ақ, бұл тәсіл оқушылардың зерттеушілік дағдыларын дамытуға, сыни ойлауды қалыптастыруға септігін тигізеді. Зерттеулер көрсеткендей, интеграцияланған оқыту тәсілін қолданған мектептерде оқушылардың пәндерге деген қызығушылығы мен оқудағы нәтижелері айтарлықтай жоғарылайды.

Экожүйе – тірі организмдер мен олардың тіршілік ету ортасының кешенді жүйесі, онда биотикалық және абиотикалық компоненттер тығыз байланыста болады. Биотикалық компоненттерге өсімдіктер, жануарлар және микроорганизмдер жатады, ал абиотикалық орта – топырақ, су, ауа, климаттық факторлар. Экожүйенің тұрақтылығы осы элементтердің өзара әрекеттесуіне байланысты.

Географиялық аймақтар табиғаттың кең аумақтық бірліктері, онда климат, жер бедері, топырақ және тірі табиғаттың белгілі бір бірегей үйлесімі байқалады. Қазақстан аумағында дала, тау, орман және шөлейт сияқты бірнеше табиғи аймақ бар. Әрбір аймақта өзіне тән экожүйелер қалыптасады. Мысалы, дала аймағы құрғақшылыққа төзімді шөпті өсімдіктер мен дала жануарларының мекені болса, тау аймақтарында биіктіктің артуына байланысты орманды және альпілік экожүйелер таралған. Орманды аймақтарда иглолисті және аралас ормандар дамыса, шөлейт пен шөл аймақтарында су тапшылығына және қатаң климатқа бейімделген өсімдіктер мен жануарлар кездеседі.

Экожүйелер мен географиялық аймақтардың байланысы өте маңызды, өйткені табиғаттағы процестер кеңістіктік факторларға тәуелді. Климат, топырақ, су режимі экожүйелердің өнімділігін, биоалуантүрлілігін анықтайды. Бұл байланыстарды түсіну оқушыларға табиғаттағы жүйелердің тұрақтылығы мен өзгергіштігін, адам әрекетінің ықпалын түсінуге көмектеседі.

Қазақстан территориясы 5 негізгі табиғи аймаққа бөлінеді: дала, тау, орманды, шөлейт және шөл аймақтары. Дала аймағы — елдің ең кең бөлігін алып, онда шөпті өсімдіктер мен дала жануарлары басым. Мұнда топырақ

негізінен қара және қоңыр болып, климат континентальды, жазы ыстық, қысы суық өтеді. Дала экожүйесі ауыл шаруашылығы үшін маңызды, бірақ климат өзгерістері мен антропогендік факторлар экожүйенің күйіне теріс әсер етеді.

Таулы аймақтар – Алтай, Тянь-Шань және Қаратау таулары — биіктік белдеулеріне қарай әртүрлі экожүйелерден тұрады. Төменгі белдеуде орманды аймақтар болса, жоғарырақта альпілік шалғындар мен тундра экожүйелері кездеседі. Бұл аймақтарда сирек және қорғалатын өсімдік пен жануарлар түрлері мекендейді.

Орманды аймақтар негізінен солтүстік Қазақстанда орналасқан. Бұл аймақтарда иглолисті және аралас ормандар кең таралған. Ормандар ауа тазалығын қамтамасыз етіп, көптеген жануарларға баспана болады, бірақ оларды қорғау қазіргі уақытта маңызды экологиялық міндетке айналған.

Шөлейт пен шөл экожүйелері батыс және оңтүстік Қазақстанда кездеседі. Мұнда климаттық жағдайлар өте қатал, су жетіспейді. Өсімдіктер мен жануарлар су үнемдеуге және қатал жағдайларға бейімделген. Бұл аймақтардың экологиялық жағдайы нәзік әрі осал, сондықтан олардың табиғатын сақтау ерекше маңызды.

Қазақстанның табиғи аймақтарындағы экожүйелердің ерекшеліктерін оқыту барысында интеграцияланған тәсілді қолдану оқушыларға еліміздің табиғатын жан-жақты түсінуге мүмкіндік береді, олардың табиғатқа деген жауапкершілігін арттырады.

Интеграцияланған оқыту тек теорияны біріктіру емес, сонымен қатар түрлі оқыту әдістері мен технологияларын қолдануды қажет етеді. Оқушыларды белсенді оқыту, зерттеушілік жұмысты ұйымдастыру, тәжірибелер мен бақылаулар жасау – бұл әдістер оқушылардың білімге деген қызығушылығын арттырады.

Зерттеушілік жобалар оқушыларға экожүйелер мен географиялық аймақтарды өз бетімен зерттеуге мүмкіндік береді. Олар нақты аумақтарды зерттеп, өсімдіктер мен жануарлардың түрлерін анықтап, олардың климат пен топырақ жағдайларымен байланысын анықтайды. Бұл жұмыстар оқушылардың зерттеу дағдыларын дамытуға және пәндер арасындағы байланысты нығайтуға септігін тигізеді.

Картографиялық жұмыстар – география мен биологияны байланыстырудың тиімді құралдарының бірі. Оқушыларға табиғи аймақтар мен экожүйелерді картада белгілеу тапсырмалары беріледі, бұл олардың кеңістіктік ойлау қабілетін дамытуға көмектеседі.

Табиғатқа экскурсиялар мен нақты бақылаулар оқу материалын терең түсінуге жағдай жасайды. Бұл тәжірибелер теория мен практика арасындағы байланысты нығайтады. Сонымен бірге, заманауи технологиялар – интерактивті тақталар, географиялық ақпараттық жүйелер (GIS), виртуалды экскурсиялар оқыту процесін

жандандырып, ақпаратты тиімді меңгеруге көмектеседі.

Интеграцияланған оқыту оқушылардың білім сапасын ғана емес, олардың ойлау, зерттеу және экологиялық мәдениетін қалыптастыруға да ықпал етеді. Пәндер арасындағы байланысты көру оқушыларға ақпаратты терең меңгеруге мүмкіндік береді, сыни ойлауды дамытады. Жобалық жұмыстар мен практикалық зерттеулер ғылыми ізденістерге жол ашады, ал экологиялық проблемаларды түсіну жауапкершілікті арттырады.

Зерттеулер мен мектеп тәжірибесі интеграцияланған тәсілдің тиімділігін дәлелдейді. Мұндай оқыту оқушылардың пәндерге деген қызығушылығын арттырып, оқу нәтижелерін жақсартады. Сонымен қатар, бұл әдіс экологиялық тәрбиеге де оң әсер етеді, табиғатты қорғау мәселелерін нақты түсінуге мүмкіндік береді.

Экожүйелер мен географиялық аймақтарды оқытудың интеграцияланған тәсілі қазіргі білім беру жүйесіндегі маңызды бағыттардың бірі. Бұл тәсіл оқушыларға табиғатты кешенді, тұтас жүйе ретінде түсінуге мүмкіндік береді, пәндер арасындағы байланысты ашып, ғылыми зерттеушілік дағдыларын дамытады. Қазақстанның табиғи байлығын және оның ерекшеліктерін ескере отырып, биология мен географияны интеграциялап оқыту білім сапасын арттырып, оқушылардың экологиялық мәдениетін қалыптастырады.

Осы бағытта оқытудың әрі қарай дамуы заманауи технологияларды пайдалану және жаңа оқыту әдістерін енгізу арқылы жүзеге асуы тиіс. Бұл табиғатты қорғауға жауапты, ғылым мен техника саласында білікті мамандар даярлауға және саналы азаматтар тәрбиелеуге ықпал етеді.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Акишев А.К. Географиялық аймақтар экологиясы. – Алматы: Қазақ университеті, 2020.

2. Әбілова З.Ә., Байбатша А.Қ. Биология және географияны оқытудың теориясы мен әдістемесі. – Алматы: «Мектеп» баспасы, 2019.

3. Бейсенова Ә.С., Шілдебаев Ж.Б., Самақова Ә.Ж. Экология және тұрақты даму. – Алматы: Раритет, 2018.

4. Махмұтова М.Қ. Интеграцияланған оқыту: теориясы мен практикасы. – Алматы: Білім, 2017.

5. Сүлейменов Ж.Б. Географияны оқыту әдістемесі. – Алматы: Қазақ университеті, 2020.

6. Тәтібаева М.Т., Қалиев А.Ж. Биологияны оқытудың қазіргі әдістері. – Алматы: Ұлағат, 2021.

7. Тұрғамбаева Б.А. Экологиялық білім мен тәрбие беру негіздері. – Шымкент: ОҚМПУ, 2020.

«ҮЗДІК ҚАЛАМ» РЕСПУБЛИКАЛЫҚ ҒЫЛЫМИ-ТАНЫМДЫҚ ӘДІСТЕМЕЛІК ЖУРНАЛ
REPUBLICAN SCIENTIFIC AND EDUCATIONAL, METHODICAL JOURNAL
РЕСПУБЛИКАНСКИЙ НАУЧНО-ПОЗНАВАТЕЛЬНЫЙ, МЕТОДИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ

ЭСТЕТИАЛЫҚ ТӘРБИЕ БЕРУ АРҚЫЛЫ ОҚУШЫЛАРДЫ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚҚА БАУЛУ

Князбаева Айнур Куанышбаевна,
Ақтөбе облысы, Ақтөбе қаласы
№52 негізгі мектебінің көркем еңбек пәні мұғалімі

Жаһандық бәсекеге қабілеттілікке жету мақсатында белгіленген стратегиялық міндеттер, білім беру іс-әрекетінің приоритеттерін түбегейлі өзгерту мен дағдыларды дамыту ағымына бағыттауды ұйғарады.

Халықаралық білім беру кеңістігінде болып жатқан үдерістер педагогикалық процестің түбегейлі өзгеруіне ықпал етті. Бұл өзгерістер білім беру мазмұны, оқытудың әдістері мен оқушылардың ішкі әлеуетін дамытудың жаңа мүмкіндіктерін ашуда. Білім парадигмасының инновациялық тенденциялары әртүрлі факторлардың әсерінен толығуда. Соның бірі эстетика, мәдениет, аксиология сияқты күрделі ғылымдар құрайды. Біз өзіміздің тақырыбымызда көркем еңбек пәні негізінде эстетика дағдысын қалыптастырудың қағидаларына тоқталмақпыз. Ол үшін эстетка ұғымына талдау жасасақ.

Ғалымдардың тұжырымы бойынша, эстетика – қоршаған дүниенің, өнердің сұлулығын баланың көру және сұлулыққа талпыну қабілетін дамыту мақсатымен оның жеке басына ықпал етуге бағытталған, жүйелі үрдіс.

Эстетикалық тәрбиенің мақсаты – баланың бойына эстетикалық құндылықтарды сіңіруді қажетсіну, оған деген қызығушылығын, эстетикалық талғамын дамыту, эстетикалық іскерлік пен дағдысын қалыптастыру. Баланың сезіміне әсер ету – шексіз жұмыс және тәрбие жұмысының күрделі саласы болып табылады. Эстетика деген ұғым күрделі, себебі оның мазмұны ішкі табиғаттың шексіздік гармониясын бейнелейді. Ол эстетикалық дағды, эстетикалық мәдениет, эстетикалық сезім, эстетикалық талғам деген терминдармен ұласады. Айналадағы әсемдікті түсіну арқылы адамдардың бойында рухани құндылық қалыптасады.

Жаңа интегративті білім саласын меңгеру оқушылардың жалпы білім мен дағдыны игеруіне мүмкіндік береді, интеллектуалдық, тұлғалық, этикалық дамуын, өзіндік, кәсіптік айқындалуын, қазіргі әлеуметтік — экономикалық жағдайларға бейімделуін қамтамасыз етеді. Сәндік қолданбалы қолөнер оқушылардың көркемдік талғамының қалыптасуына ерекше әсер етеді, жас ұрпаққа эстетикалық тәрбие беруге қызмет етіп, оларды халқымыздың материалдық рухани мұраларын терең түсініп, оны бағалай білуге тәрбиелейді.

Бағдарламаның мазмұнын талдайтын болсақ, оқушылардың эстетикалық дағдысын дамыту мына тақырыптарды меңгеру арқылы жүзеге асады: сәндік-қолданбалы өнер, дизайн және технология, үй мәдениеті тағам дайындау т.б.

Мысалы, сәндік –қолданбалы өнер саласын алатын болсақ, оқушыларға әртүрлі өнер бұйымдарын жасау арқылы, олардың өнерге деген сүйіспеншілігі мен эстетикалық дағдысын қалыптастыруға болады.

Мысалы, Ою — өрнек түрлері мен қысқаша тарихы деген тақырыпты талдайтын болсақ, оқушыларға қазақ халқының ұлттық ою-өрнектерін үйрету арқылы ұлттық өнерге деген сүйіспеншілікті қалыптастырады. Топтық жұмыстарды орындау барысында оқушылар қазақ халқының ою-өрнектерін қағазға түсіреді.

Қазақ халқының ұлттық қолөнерінің тарихы ою-өрнектермен тығыз байланысты болып келеді. Ою-өрнек әсемдік пен сәндіктің белгісі ғана емес, халықтың арман-тілегінің нышаны. Тарихқа назар аударатын болсақ, ерте кезде адамдар өздерінің ойларын тасаққа, ағашқа қашап түсіріп отырған. Бұл көне өнердің түрі. Сондықтан да оқушылар ою-өрнекті көркемдеп салудың тәсілдерін үйреніп қана қоймайды, сонымен қатар олардың шығу тарихымен танысады. Шығармашылық жұмыстарды орындау негізінде қазақтың ұлттық мәдениет элементтерін пайдаланады. Қазақтың ұлттық мәдениеті қолөнері арқылы бізге жеткен.

Қолөнер халық өмірімен, тұрмысымен бірге жетіліп, біте қайнасқан өміршең өнер. Адамзат дамуының қайсысында болмасын, қоғаммен бірге дамыған қолөнер әр дәуірге өзінің өшпес ізін қалдырып, әлеуметтік көркем жағынан дәуір тынысын қалт жібермей әсерін тигізіп отырған. Қолөнер дүниежүзінің барлық халқына тән. Бұл – халық қазынасы, ғасырлар мұрасы. Соған орай әр елдің, әр халықтың тарихи дамуына байланысты қолөнері өзіндік ерекшелігі мен эстетикалық талғамына байланысты қолөнері өзіндік ерекшелігімен халық өміріне өшпес із қалдырып отырған. Қолөнер бұйымдарын оқушыларға жасату әсемдікке, сұлулыққа тәрбиелеуге мүмкіндік береді.

Бүгінгі таңда Қазақстанда білім берудің деңгейі мен сапасына жаңа талаптар қойылып отыр. Қазақстан Республикасында соңғы жылдары білім беру саласындағы жүргізіліп жатқан реформалар еліміздегі білім беру сапасының әлемдік деңгейге сәйкес келуін қамтамасыз ету, сол арқылы әлемдік сұранысқа жауап бере алатын мамандарды даярлау және бәсекеге қабілетті білім беру болып табылады. Еліміздің басшысы қазақстандық мұғалімдердің кәсіби даму саласындағы жаңа көзқарасы олардың педагогикалық өміріндегі қосымша оң өзгерістер енгізуге мүмкіндік беруде. Білім сапасын көтеру мақсатында түрлі жаңалықтарды мектеп өміріне енгізіп жүрміз.

Жаңа заманның білімді ұрпақтарын тәрбиелеп оқытуда түрлі қиындықтар кездеседі. Соның жолдарын іздеуде көптеген іс-тәжірибелер жасаудамыз. Сапалы білім беру – оқыту мен тәрбиелеудің үздіксіз үдерісі. Қазіргі кезде білім берудегі мақсат жан-жақты білімді, өмір сүруге бейім өзіндік ой- талғамы

бар, адамгершілігі жоғары, қабілетті жеке тұлғаны қалыптастыру. Қазір бүкіл әлемде интерактивті қатынас жасауға оны жүзеге асыратын техникалық мүмкіндіктерді дамытып отыра алатын ақпараттық қоғамға көштік. Бүгінгі күні инновациялық әдістермен ақпараттық технологияларды қолдану арқылы оқушының ойлау қабілетін арттырып, ізденушілігін дамытып, қызығушылығын тудыру, белсенділігін арттыру ең негізгі мақсат болып айқындалады.

Бүгінгі таңда білім беру парадигмасы «білікті адамға» бағытталған білімнен «мәдениет адамына» бағытталған білімге көшуді көздейді. Бұл білім беру жаңаша ұйымдастыру-оның философиялық, психологиялық, педагогикалық негіздерін, теориясы мен тәжірибесін тереңірек қайта қарауды қажет етеді. Сондықтан бүгінгі күні еліміздің білім жүйесінде оқыту үдерісін тың идеяларға негізделген жаңа мазмұнын қамтамасыз ету міндеті тұр.

Оқушының өз бетімен жұмыс жүргізуі - шығармашылық қабілетті дамытудың басты жолы. Бұл ізденіс, ойлау әрекетімен тікелей байланысты. Ол үшін балаға берілетін білім сабақтастықты қажет етеді. Мысалы, мәтін тақырыбына орай айналадағы естілген дыбысты, адамдардың, жануарлардың сыртқы пішініне әр түрлі сөздер арқылы қатысты сипаттама мәтін құрату, көркем мәтіннен сөздерді табу, оқушының тілін дамыту ғана емес, шығармашылықпен жұмыс жүргізуге де әсер етеді, яғни оқушы ізденеді, талаптанады, ойланады. Сонымен қатар қайталау сабағында ән-музыка, бейнелеу түрлерін көбірек пайдалану, оқушыға ұсынылған жаттығуда мәтін құрауға жиі көңіл бөлу де шығармашылық қабілетті арттырады.

Әдебиеттер тізімі

1. Ай сайын шығатын қоғамдық-саяси, әдеби- көркем және суретті «Қазақстан әйелдері» журналы. 2004, 2005, 2007, 2012 ж.

2. Әбдуалиева Ш. «Халық қолөнері» - Алматы «Рауан» - 1992 ж.

3. Әбдіғапбарова Ұ.Қазақтың ұлттық ою өрнектері.Алматы өнер 1995

КӨРКЕМ ЕҢБЕК САБАҒЫНДА ЖОБАЛАУ ӘДІСІН ҚОЛДАНУ

Князбаева Лиза Куанышбаевна,
Ақтөбе қаласы №27 орта мектеп-лицейінің
көркем еңбек пәнінің мұғалімі

Қазіргі қоғам талабына сай адам - рухани интеллекті, шығармашылық қабілетті болу керектігі өмір талабынан туындап отыр. Сондықтан білім беру жүйесі де қоғам дамуымен байланысты дамып, жетіліп отыруы анық. Ендеше еліміздің болашағы мен қазіргі кезеңі үшін жас ұрпаққа сапалы білім, ұлағатты тәрбие беру, жалпы адамдық құндылықтар болып саналатын адамгершілік мұраларды, рухани адамгершілік қасиеттерді

бүгінгі ұрпақтың бойына сіңіру, ата-бабаларымыздың дәстүрлері мен ұлттық қолөнер тәжірибелерін үйрету, өміріне жолдама алуына барлық жағдай жасау үшін білім беру ісін әлеуметтендірудің маңызы зор.

Оқушының зерттеушілік, шығармашылық қабілеттерін дамыту: тоқтаусыз өзгерістегі қоғам талабына сай рухани интеллекті, өз ұлтының тілін, ұлттық мәдениеті мен дінін ғана біліп қоймай, басқа ұлттардың да мәдениеттерін танып, біліп, оны құрметтеуге үйретуде, жағымды және жағымсыз іс-әрекеттерді сын көзбен саралай алуға, өзін-өзі басқара алуға, жаңаша жобалар мен идеяларға шығармашыл болуға, сайып келгенде, оқушының жан-жақты дамуындағы проблемалық жағдайларды туғызатын теориялық маңызды, практикалық тұрғыдан өзекті мәселе болып есептеледі. Сондықтан, жаңаша білім беру жүйесіндегі «Көркем еңбек» білім беру саласының арнайы тарауларын оқыту, сабақта жаңа технологиялар мен шығармашылық жобалау әдістері арқылы оқушылардың өз бетімен іздену, зерттеу және шығармашылық қабілеттерін дамыту, өмір ағымындағы материалдық қажеттіліктен туындаған бұйымды дайындау технологиясын үйрету, оның экономикалық тиімділігі, дизайн талаптарына сәйкестігі мен жобалау іс-әрекетінің іскерлік қабілеттілігін қалыптастыра отырып, оқушыларға экологиялық және эстетикалық тәрбие беру, еңбексүйгіштікке баулу, шығармашылықпен ойлау қабілеттіліктерін дамыту, тарихи ұлттық мұраларымызды ұрпақтан - ұрпаққа жалғастыруға баулу, болашақ мамандығын дұрыс таңдауға бағыт беру міндетіміз.

Жобалау оқыту әдісі бойынша оқушылардан күтілетін нәтиже төмендегідей болмақ:

- оқушының бойында рухани-адамгершілік қасиеттер қалыптасады;
- ізденімпаздық, зерттеушілік қабілеттері дамиды;
- ұқыптылық, жинақылыққа, икемділікке дағдыланады;
- жауапкершілікке үйренеді;
- шығармашылық қабілеті дамиды;
- өз елінің ұлттық рухани және материалдық құндылықтарын құрметтей алатын, патриот тұлға болып қалыптасады.

Шығармашылық, ізденушілік кез-келген кәсіппен тікелей байланысты.

Жобаның тақырыбы оқушының мүмкіншілігіне сай, қазіргі күнделікті өмірдегі өзекті мәселелерге байланысты, ал шығарылған қорытынды тәжірибе жүзінде іске асып, адам қажеттілігін қанағаттандырарлықтай болуы шарт. Бұл оқушының бағалы, әрі сапалы жұмыс істеуін, жауапкершілігінің жоғары болуын, өзіне талап қоя алуын, қойған мақсатына жетуін, топтаса жұмыс істеу дағдыларын, шығармашылық қабілетінің артуын қалыптастырады. Шығармашылық жобаны орындау барысында оқушы технология пәнінен алған білімін пайдаланып қана қоймай, басқа пәндерден де алған білімін пайдалана алады.

Жобаның тақырыбын таңдауда әрбір оқушының өзіндік ерекшеліктеріне, олардың бейімділігі мен психофизиологиялық қабілетіне, икемділігі мен қызығушылығына мән беру керек.

Оқушылардың жобамен жұмыс істеуге дайындықта, жобалау іс-әрекеттерін ұйымдастыруда төмендегі кілттік құзыреттіліктерді меңгеруі керек:

1.Проблемаларды шешу мен өзіндік менеджмент:

- проблемалық жағдайларды көре алуы;
- қажеттілікті анықтай алуы;
- мақсат қоя білу, оған жету үшін міндеттерді анықтай алуы;
- ақпараттық мәліметтерді жинақтай білу, оның негізгісін анықтай алуы;
- нақты нәтижені анық айқындап көрсете алуы;
- өз мүмкіндігін дұрыс бағалай білуі.

2.Ақпараттық жүйе;

- жоба бойынша ақпараттарды алудың түрлі көздерін білуі;
- әдебиеттер, анықтама құралдар, ғылыми мақалалар мен оқулықтар, түрлі кешендерді пайдалануы;
- әдебиеттерге талдау жасай алуы және қажетті мәліметтерді бөліп алуы;
- интернет байланыстарын пайдалана алуы;
- қажетті ақпаратты тауып, жоба бойынша технологиялық карта құру;
- жоба туралы ақпаратты, оның нәтижесін сауатты түрде ұсыну.

3.Мұғалімнің бағалау қызметі;

- Топта жұмыс істей отырып, топ мүшелерін тыңдау білуі; өзгенің пікірін құрметтеп, сұрақтарды талдай алуы;
- Жоба бойынша серіктесімен қарым-қатынас орнатуы;
- Өз ой-пікірін анық, нақты және сауатты жеткізуі;
- Өз көзқарасын жеткізіп, пікірталасқа түсе білуі;
- Интернет байланыстарымен жұмыс жасау дағдыларын меңгеруі;
- Жоба жұмысын ақпараттық технологияларды пайдалана отырып, презентациясын дайындап, оны қорғауы.

Жобаны орындаудағы негізгі әрекет алгоритм әдістемесі болып табылады. Зерттеуші Н.В. Матяш анықтауы бойынша жобаны орындаудың алгоритмі төмендегі үш сатыдан тұрады: ұйымдастырылған дайындық сатысы, технологиялық сатысы, қорытынды сатысы.

Шығармашылық жоба жұмысының қорытынды бағасы әр сатылардың орындалу есебінен, әрі конструкциялау, модельдеу, дайындалуы, бұйымның сапасы және негізгі ұсынысы мен оны қалай қорғай алуына байланысты қойылады.

Ең маңыздысы, осы жоба әдісі арқылы ұлттық дәстүрлер мен ұмыт болған қолөнерімізді қайта жандандырып, барын жаңартып, көнесін ескінің көзі деп сақтауға үйретіп, оларды күнделікті тұрмыста, отбасында, ұрпақ тәрбиесінде қолдана білуіміз керек. Бұл оқушылардың уақыт талабына сай адам болып тәрбиеленуі мен білім алуына негіз болады деп ойлаймын.

Көркем еңбек пәнін оқытуда – еңбек етудің алғышарттарын үйрену арқылы оқушыны жек тұлға ретінде тәрбиелеу мақсаты көзделеді. Осы

мақсатты жүзеге асыру барысында, оқушыларға берілетін тәлім - тәрбие үрдісін жетілдіру, жұмыс мәдениетін, адамдар арасындағы адамгершілік қарым – қатынастарды жаңарту, еңбек біліктілігін қалыптастыру арқылы еңбекке өнімділігін арттыруға ынталандыру міндеттерін мұғалімге жіктейді. Жас ұрпақты қоғамдық өмірге, отбасындағы қызметке, кәсіпке даярлау, үнемі өзгеріп отыратын әлемде өмір сүретіні туралы түсінікті қалыптастыруды міндеттейді.

Әдебиеттер

1. Нарбекова Ж.Т«Белсенді әдістерді қолдану арқылы көркем еңбек пәнінің сапасын жақсарту» Алматы 2017ж

2.Төребаева С.Н.«Еңбек пәнінен шығармашылық жұмыстар» Алматы 2015 ж

7.Жолмұқан Түрікпенұлы. «Көркем еңбек пәнін жаңаша оқыту әдістері»- Алматы: Санат, 2015-145 бет.

3.Чистяков Н.Н. және т.б. Көркем еңбек пәнін оқыту әдістемесі» - Алматы: Алматы 2012ж.

БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ СЫНИ ОЙЛАУЫН ДАМЫТУ ЖОЛДАРЫ

Кужанова Зухра Кайрбаевна,
Ақтөбе қаласы № 78 ЖОББ мектеп-гимназиясының бастауыш сынып мұғалімі

Білім беру жүйесіндегі жаһандық өзгерістер мен жаңартылған оқу бағдарламалары білім мазмұнын ғана емес, оқыту тәсілдері мен педагогикалық ұстанымдарды түбегейлі қайта қарауды талап етуде. Қазіргі қоғамға өз бетімен ойлай алатын, логикалық тұрғыда тұжырым жасайтын, дәлелді пікір білдіруге қабілетті, шығармашыл әрі жауапкершілікпен әрекет ететін тұлға қажет. Осы талаптарды жүзеге асыруда сыни ойлауды дамыту — білім берудің басты басымдықтарының біріне айналды.

Сыни ойлау – оқушының белгілі бір мәселені жан-жақты қарастырып, өз көзқарасын дәлелдей алуына, түрлі дереккөздерден алынған ақпаратты талдап, сараптап, қорытынды жасауына бағытталған танымдық қабілет. Ол тек логикалық ойлаумен шектелмей, сонымен қатар эмоциялық, әлеуметтік және шығармашылық тұрғыдан өзіндік пікір қалыптастыруды қамтиды. Сыни ойлаудың қалыптасуы оқушының таным белсенділігін арттырып қана қоймай, оның тұлғалық дамуына да оң әсер етеді.

Бастауыш сынып – баланың дүниетанымы қалыптасып, танымдық қабілеттері белсенді түрде дамитын ең жауапты кезең. Сондықтан да дәл осы сатыда оқушылардың сыни ойлау қабілетін дамытудың маңызы ерекше.

Баланың ойлау әрекетін ерте жастан дамыта отырып, біз оны кез келген ақпаратты саралайтын, өзіндік пікір қалыптастыра алатын, қоғамда өз орнын таба алатын тұлға ретінде тәрбиелей аламыз. Мұнда сыни ойлау ұғымының мәні мен құрылымы, бастауыш сынып жасындағы балалардың танымдық-психологиялық ерекшеліктері, оқу үдерісінде қолданылатын тиімді әдіс-тәсілдер жүйеленіп берілген. Сонымен қатар әр пән аясында оқушылардың ойлау дағдыларын дамытуға арналған нақты тапсырмалар мен жаттығулар ұсынылып, мұғалімнің оқыту барысындағы рөліне ерекше назар аударылған.

Қазіргі таңда білім берудегі басты құндылық – баланың ойлау еркіндігі мен даралығын дамыту. Осыған сәйкес, ұсынылып отырған әдістемелік құрал сыни ойлауды қалыптастыруда мұғалімге бағыт-бағдар беретін сенімді көмекші бола алады. Сыни ойлау – бұл алынған ақпаратты терең талдап, сараптап, салыстырып, дәлелді шешім қабылдауға бағытталған күрделі ойлау үдерісі. Бұл үдерісте адам мәліметті жай ғана қабылдап қоймай, оның дұрыстығын, маңыздылығын, дәлелділігін бағалап, өз көзқарасын қалыптастырады.

Сыни ойлау барысында адам:

- ақпаратты талдайды;
- себеп-салдарлық байланыстарды анықтайды;
- дәлелдерді салыстырады;
- күмәндана отырып сұрақ қояды;
- балама шешімдерді қарастырады;
- логикалық қорытынды жасайды.

Педагогикада сыни ойлау – оқушының өз ойын еркін жеткізіп, әртүрлі көзқарастарды салыстырып, дербес ойлауына мүмкіндік беретін дағды. Мұндай ойлау білімді дайын күйінде қабылдамай, оны қайта қарап, өңдеп, мәнін түсініп, жеке пікір қалыптастыруға жол ашады.

Сыни ойлаудың негізгі сипаттамалары:

- Белсенділік – оқушы өз бетімен ойланып, сұрақ қояды.
- Талдаушылық – ақпаратты бөлшектеп қарастырады.
- Логикалық тұжырым – себеп-салдар байланысын орнатады.
- Дәлелді пікір айту – ойын нақты мысалмен негіздейді.
- Ашықтық пен төзімділік – өзге пікірлерге құрметпен қарайды.

Сыни ойлау мен жай ойлаудың айырмашылығы:

Жай ойлау	Сыни ойлау
Ақпаратты дайын күйінде қабылдайды	Ақпаратты талдап, сұрыптап қабылдайды
Терең талдауға бармайды	Нақты дәлелдер іздейді, сұрақ қояды
Бір ғана дұрыс жауапты іздейді	Бірнеше нұсқаны қарастырады, балама ойлайды
Көзқарасын сирек білдіреді	Өз ойын дәлелдеп, пікір білдіреді

Сыни ойлау – XXI ғасыр дағдыларының негізі. Оны бастауыш сыныптан бастап қалыптастыру — баланың танымдық қабілетін, өмірлік икемін дамытудың кепілі. Сыни ойлайтын оқушы кез келген ақпаратқа саналы қарайды, өзіндік пікірін қорғай алады, сонымен қатар қоғамда белсенді өмір сүретін тұлға ретінде қалыптасады.

Сыни ойлаудың негізгі қағидалары мен ерекшеліктері:

Сыни ойлау – бұл күрделі және көпқырлы танымдық үдеріс, ол адамның ақпаратты саналы түрде қабылдап, талдап, бағалап, тұжырым жасауына негізделген. Сыни ойлаудың тиімді дамуы мен қолданылуы белгілі бір қағидаларға сүйенеді.

Сыни ойлаудың негізгі қағидалары:

1. Ақпараттың сенімділігі мен дәлдігін тексеру

Сыни ойлаушы алынған мәліметтің қайдан келгенін, оның сенімді және дәлелді екенін анықтауға тырысады. Ол ақпараттың негізсіз, жалған немесе бұрмаланған болуы мүмкін екенін ескереді.

2. Қиындықтар мен мәселелерді жан-жақты қарастыру

Қарастырылып отырған мәселені біржақты ғана емес, әртүрлі қырынан зерттеу маңызды. Бұл балама көзқарастарды ескеруге, жағдайды толық түсінуге мүмкіндік береді.

3. Себеп-салдар байланыстарын анықтау

Кез келген құбылыстың себебі мен салдарын түсіну, оның түпкі мәнін ашуға бағытталған талдау – сыни ойлаудың маңызды қағидасы.

4. Логикалық және жүйелі ойлау

Дәлелдерді жүйелі түрде талдап, қателіктер мен қайшылықтарды анықтау. Қорытындылардың негізді және логикалық болуы – сыни ойлаудың белгісі.

5. Күдікпен қарау және сұрақ қою

Ақпаратқа автоматты түрде сенбей, әрдайым «Бұл рас па?», «Неліктен?» деген сұрақтар қойып отыру. Бұл – ойлау үдерісін тереңдетуге және жаңаша көзқарас қалыптастыруға мүмкіндік береді.

6. Өзіндік пікір мен тұжырым жасау

Ақпаратты саралап, өңдеп, өз көзқарасын қалыптастыру. Бұл пікірі дәлелді және негізді болуы тиіс.

7. Ашықтық және диалогқа дайындық

Өз пікірін қорғаумен қатар, басқалардың ойына құрметпен қарау және жаңа ақпараттарды қабылдауға дайын болу. Сыни ойлау жаңа идеяларды, альтернативті шешімдерді табуға, шығармашылық тұрғыдан ойлауға да жол ашады. Сыни ойлаудың негізгі қағидалары мен ерекшеліктерін түсіну арқылы мұғалімдер оқушылардың ойлау дағдыларын жүйелі және тиімді дамытуға мүмкіндік алады. Бұл қасиеттердің меңгерілуі білім беру процесінде оқушылардың саналы, жауапкершілігі мол, әрі жан-жақты ойлайтын тұлға болып қалыптасуына септігін тигізеді.

Әдебиеттер

1. Сатыбалдиева Б. «TRIZ технологиясы – оқушылардың шығармашылығын дамытудың құралы». // Бастауыш мектеп, №5, 2021.

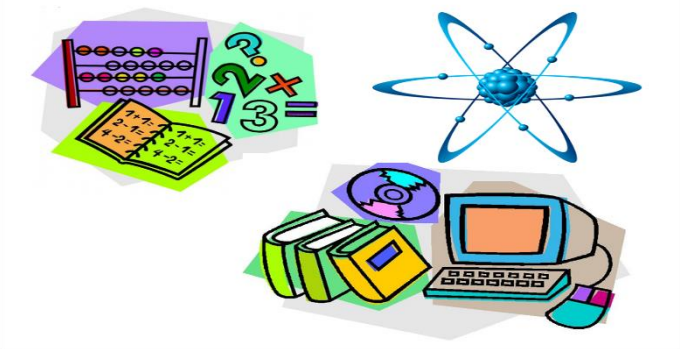
2. Тілешова Қ. «Сын тұрғысынан ойлауды дамыту стратегиялары». – Алматы: 2021.

3. Фасхутдинова А.Р. «Сын тұрғысынан ойлау технологиясы арқылы оқушылардың танымдық белсенділігін арттыру». – Қостанай: 2022.

ЦИФРЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯНЫ ҚОЛДАНУ –ЗАМАН ТАЛАБЫ

Кулмаганбетова Назипа Молбаевна,
Ақтөбе облысы, Ақтөбе қаласы
№78 ЖОББ мектеп-гимназиясының
бастауыш сынып мұғалімі

Ақпараттық – коммуникациялық технологиялардың қарқынды дамуына байланысты, заманауи ақпараттық қоғамның талаптарына сай білім беру процесі де цифрландыру жағдайында өзгеріп келеді. Білім беру жүйесіне ықпал ете отырып, цифрландыру үдерісі оқушылардың бойында олардың ақпараттық қоғамда өмір сүруге дайын болуына, осы қоғамда өз орнын табуына бағытталған құзыреттері мен дағдыларының қалыптасуы тұрғысындағы оқытудың белгілі бір нәтижелерінің болуын қажет етеді.

Цифрландыру дәуірінде Интернет желісін пайдалану, мобильдік байланыс құралдарын, электрондық құрылғылар мен мобильдік қосымшаларды қолдану оқушылар үшін бастауыш мектептен бастап-ақ қажеттілікке айналып отыр және бұл нормативтік құжаттарда қажетті талап ретінде қарастырылып отыр. Цифрлық сауаттылық ұғымы отандық және шетелдік педагогикада кеңінен қолданылады. A. Martin және басқа да авторлардың пікірі бойынша, цифрлық сауаттылық әр нәрседен хабардар болу, цифрлық құралдарды және сәйкестендіруге, қол жеткізуге, басқаруға, кіріктіруге, бағалауға, цифрлық ресурстарды талдау мен синтездеуге, жаңа білімдерді құрастыруға, медиахабарламалар жасауға, басқа адамдармен өмірдегі нақты жағдайларда араласуға арналған құралдарды тиісінше, конструктивті әлеуметтік әрекетті қамтамасыз ету және осы процестер бойынша ой өрбіту үшін қолдана білу деп саналады.

Біздің ойымызша, цифрлық сауаттылықты дамыту тек оқу нәтижелеріне қол жеткізуге жағдай тудыратын ғана емес, сонымен қатар оқушылардың цифрлық дағдылар деңгейін арттыра алатын цифрлық білім ортасының жұмыс істеуі арқылы қамтамасыз етіледі. Бүгінгі таңда цифрлық сауаттылық мектептерде компьютерлік техника, Интернет желісі, электрондық журнал, қашықтықтан оқытуды жүзеге

асыратын платформа, цифрлық ресурстар және өзге де компоненттердің көмегімен іске асырылады. Осылайша, бастауыш сынып оқушыларының цифрлық білім ортасында цифрлық технологиялар, цифрлық білім беру ресурстары, араласу, педагогикалық технологиялар сияқты компоненттерді атап өтуге болады. Бастауыш сынып оқушыларының цифрлық сауаттылығындағы ең негізгі және аса қажетті бейімділіктері:

- Ақпараттарды түсіну және пайдалана білу (цифрлық контентпен жұмыс істеу);
- Цифрлық дереккөздерді бағалау, жүйелеу және ақпараттарды бағалай білу;
- Цифрлық құралдарды пайдалана отырып ақпараттар жасай білу (гаджеттерді цифрлық ортадағы оқу құралы ретінде қолдана білу);
- Коммуникация дағдылары (цифрлық кеңістікте, әлеуметтік желілерде араласу мәдениеті);
- Цифрлық қауіпсіздік дағдылары (цифрлық технологияларды өмірде қауіпсіз қолдана білу).

Бастауыш сынып оқушыларының цифрлық сауаттылығын қалыптастыруға арналған цифрлық білім ортасының мүмкіндіктерін қарастырып көрейік. Білім ортасының мүмкіндіктері деп біз алға қойылған мақсаттарға қол жеткізуге арналған әлеуеттің болуын қамтамасыз ететін шарттардың, міндеттемелердің жиынтығын қарастыратын боламыз.

Компонеттердің сипаттамаларын кіріктірудің негізінде біз мектептің цифрлық білім ортасы цифрлық сауаттылықты қамтамасыз етуде келесі мүмкіндіктерге ие деген қорытынды жасауға мүмкіндік аламыз.

- мағыналық – цифрлық технологияларды қолданудың мақсатын, оның оқытудағы, өзіндік білім алудағы, өзін-өзі іске асырудағы рөлін, оларды пайдаланудағы қауіпсіздік нормаларын түсіну;
- мәндік-материалдық – оқытудың нақты жағдайлары, цифрлық ортаны мәндік-материалдық тұрғыдан қамтамасыз ету;
- әлеуметтік – оқушылардың мақсат-мүдделерінің ортақтығынан, бірлескен қызметтерден туындайтын қауымдастығы;
- технологиялық – бастауыш сынып оқушыларының цифрлық сауаттылығын қалыптастыруға бағытталған педагогикалық әдістер, құралдар, нысандар, ақпарат жасаудағы бастама көтерушілік, жауапкершілік, дербестік.

Цифрлық білім ортасының жоғарыда көрсетілген мүмкіндіктері, егер олар сабақ беретін ұстаздың осы пәннің ерекшеліктерін, өз сыныбындағы оқушылардың жеке ерекшеліктерін ескеруімен әзірленген болса еселене түсетінін атап өтуіміз керек. Біздің ойымызша, мұғалім әзірлеген цифрлық білім ортасы мыналарды қамтиды: сабақтардың тақырыптарына арналған мультимедиялық таныстыруларды қамтитын цифрлық оқу ресурстары, материалдарды бекітуге арналған аудио, видеофайлдар, онлайн ойындар, тақырыптарға арналған бақылау

тапсырмалары. Сонымен қатар, цифрлық оқу ортасы оқушылардың бір-бірімен араласуын, кері байланысты, мысалы араласуға арналған чаттарды қамтамасыз етуі тиіс, осы чаттарда оқушылар өзін қызықтыратын сұрақтарды мұғалімге немесе сыныптастарына жолдап, көмек сұрай алады, және т.с.с. Бастауыш сынып оқушыларының цифрлық сауаттылығының жоғары деңгейде болуы олардың бастамашылдығын, дербестігін, танымпаздығын дамытады, мұғалім қызметінің мүмкіндіктерін кеңейте түседі, өйткені бұл ретте бастауыш сынып оқушылары мен мұғалімнің арасында әріптестік өзара қарым-қатынастар нығаяды. Бастауыш сынып оқушылары үшін цифрлық сауаттылық тек мектеп аясындағы цифрлық кеңістікте ғана емес, сонымен қатар мектептен тыс ортада да барынша тиімді жұмыс нәтижелеріне қол жеткізуді қамтамасыз ететін болады. Бастауыш сынып оқушыларының цифрлық сауаттылығы бастауыш сынып мұғалімдері қызметінің аса маңызды міндеттерін білдіреді. Оқыту сапасы, білім беру мүмкіндіктерінің кеңдігі бастауыш сынып оқушыларының цифрлық сауаттылық деңгейіне тікелей байланысты. Қазіргі бастауыш сынып оқушылары «Z» буынына жатады, Интернетті, гаджеттерді қолдану дағдыларын туылғаннан бастап біледі, бірақ бұл олардың цифрлық білім ортасындағы сауаттылығы мен қауіпсіздігін қамтамасыз ете алмайды деген пікірлерде қайшылықтар бар.

Әдебиеттер тізімі

1. Петросова Р.А., Голов В.П., Сивоглазов В.И. Методика обучения естествознанию и экологическое воспитание вначальной школе. – Издательский центр: Академия, 2000.

2. Жұмабаев М. Таңдамалы. – Алматы: Ғылым, 2005.

3. Жүнісова. К.Ж және т.б. Бағдарламалар. Дүниетану 1-4 сыныптарға арналған. – Алматы: 2003.

ПЕДАГОГИКАЛЫҚ МЕНЕДЖМЕНТТІҢ ЗАҢДЫЛЫҚТАРЫ МЕН ҰСТАНЫМДАРЫ

Кунанова Айнур Амангельдыевна,
Шалқар қаласы №8 ЖОББ мектеп-гимназиясы
директордың оқу-ісі жөніндегі орынбасары

Менеджмент негізінде мектепті басқару қызметінің мазмұны оның ықпал ететін объектісіне қатысты және олар басқару жүйесін құрастыру барысында жүргізілетін қызметтік әрекеттерге байланысты өзгереді. Әлемдік өркениеттің қарыштап алға дамуы білім беру саласының барлық деңгейіне әсер етуде. Педагогика ғылымының бұл бағыты ғылым жетістіктерін мектеп практикасына ендіру барысында білім беру процесін инновациялық тұрғыда ғылыми негіздеуді, оқу-тәрбие жұмыстарын

қайта ұйымдастыруды қажет етеді. Басқару ұстанымдарын басқарушылық қызметтерді жүзеге асыруда басшылардың жүріс-тұрыс ережелері мен заңдылықтарының негізін қалаушы идеялары ретінде ұсынуға болады.

Басқару ұстанымдары объективті экономикалық заңдардан туындайтын негізгі ережелер, олар басқару объектілеріне, нақты объектілер мен адамдарға басшылық жасауы керек. Басқару ұстанымдары уақыт аралығында басқару тұжырымдамасының өзгеруімен бірге дамиды. Олар жетілдіріледі, нақтыланады және дамиды. Басқару үрдісінде менеджер – мұғалімнің оқушымен қарым-қатынасын айқындайтын сипаттар алуан түрлі және олар өзгеріп отырады. Білім беру үрдісінде өзгермейтін қарым-қатынас сипаттары қатарына *эмпатия* (балаға жанашырлық сезім);

қабылдау (қандай бала болса да қабылдай алу, түсіну арқылы оның өзін-өзі қабылдай алуына жағдай жасау);

конгруэнттілік (ішкі және сыртқы дүниесінің сәйкес келуі, өзі айтып тұрғанын өзі мойындауы);

шығармашылық (әр оқушының бойындағы мүмкіндік пен қабілетті ашу, дамыту);

суггестивтілік (бала үшін эмоциялық қолайлы орта туғызу, өз табиғатына сай өзін еркін ұстай білуіне жағдай жасау); сонымен қатар, оқушымен гуманистік қарым-қатынаста *рефлексиялық қабілетті* дамыту аса маңызды.

Кез келген жастағы оқушы өз өміріндегі оқиғалар мен ситуацияларды талдай білу, бағалау арқылы өзгертуге, өз өмірінің субъектісі болуына ықпал ету-тұлғалық бағдарлы педагогиканың басты мәселелерінің бірі. Менеджмент идеясы адамдардың ынтымақтастығын көздейтін болғандықтан, ортақ мақсатқа жетудегі адамдардың күш-жігерін дұрыс бағыттауға басты назар аударып отырады. Мектепті басқарудағы өзгеріс педагогикалық проблемаларды шешудің жаңа жолдарын енгізуге, педагогикалық үрдісті жаңғырту арқылы жаңа нәтижелер алуға бағытталғандықтан мазмұны жөнінде инновациялық басқару болып табылады. Инновациялық басқару жүйесінің құрамындағы бөліктер өзінің ішкі мүмкіндіктерін пайдалана отырып, жаңа өзгерістерге түсе алады. Ол мыналарды қамтиды:

- басқарудың мақсаты мен мазмұны;
- педагогикалық үрдістің технологиясы, әдістері мен құралдары;
- оқыту мен тәрбие беру әрекеттерінің формасы;
- басқару жүйесі;

Жалпы басқару әрекеті мақсатқа сай жоспарланып, нәтижемен аяқталатын, нақты бір мәселені шешуге арналатын үрдіс болып табылады. Инновациялық мектепті басқару қызметі жаңалықтарды жасау, игеру, қолдану және таратудан тұрады, оның мәнін жеке тұлғаның өзіндік дамуының бастауы деуге болады.

Басқару үдерісі – жүйені дамытатын, еңбек тәртібін қолдайтын, мақсат пен жоспарды жүзеге асыратын, қоғамдағы өзгерістерге тиімді ықпал жасайтын үдеріс. Басқару арқылы - ұжымның мақсаты айқындалады, мақсатты жүзеге асыру барысында жоспарлау, ынталандыру, талдау және бақылау-бағалау үдерісі орындалады. Басқару арқылы оқыту мен тәрбиелеудің, әдістемелік көмек берудегі құрылымның сақталуына мүмкіндік береді. Мемлекетіміздің білім беру үдерісіне енген жаңартылған білім беру бағдарламасы – заман талабына сай келешек ұрпақтың сұранысын қанағаттандыратын бағдарлама. Білім берудегі басымдық білім берудің ұлттық моделінің қалыптасуымен және Қазақстанның білім беру жүйесін әлемдік білім беру кеңестігіне кіріктірумен сипатталады.

Мектептегі оқу үдерісін жаңша басқару іс-әрекетіндегі мақсат пен мүдде мектептегі тұлғаның қалыптасуына тікелей байланысты болуы керек. Бүгінгі қоғам талабы – ұлттық тәрбие тағлымын игерген, білімді, парасатты, денсаулығы мықты, ел болашағын ойлайтын, өз бетінше ойлайтын шығармашыл тұлғаны тәрбиелеу. Сондықтан мектептегі басқару мақсаты мен міндеті – заман талабына лайық нәтижелі, сапалы білім бере отырып, оқушының кәсіби дамуын жетілдіру, бәсекеге қабілетті ұрпақ тәрбиелеу, ертеңгі дамыған қоғам иесін қалыптастыру. Білім беру сапасы – қоғамымыздың ертеңі. Ол үшін негізгі мақсатты анықтау; жеке тұлға сұранысын қанағаттандыру; жетістікке жету жолдарын іздестіру; білім сапасын қамтамасыз ету; мамандардың кәсіби біліктілігін арттыру; нәтижені талдау және бағалау қажеттігі туындайтыны сөзсіз. Заманауи мектептегі оқу үдерісін басқаруда менеджмент негізінде мектепті басқару қызметінің мазмұны ашылады. Заман талабына сай оқытудың жаңа әдістерін, ғылыми тілмен айтқанда, инновациялық технологияларды қолдану басты назарда болып отыр. Олардың мақсаты – ұлттық білім беру жүйесін әлемдік білім беру жүйесімен, әлемдік стандартқа сай негіздей отырып сабақтастыру. Себебі, еңбек нарығының жағдайында біз кәсіби дағдыларға қойылатын талаптарға сай болуымыз керек. Басқарудағы жаңалықтар мен инновациялар білім беруді дамытудағы аса үлкен маңызға ие бағыттар:

1)әлеуметтік орта мен мектептің өзін жаңа сипаттағы басқару қажеттіліктерінің объективті күрделенуі;

2)мектептегі басқару іс- әрекетіне қойылатын талаптардың күшеюі;

3) мектептегі тиімді басқарудың жаңа жағдайындағы мүмкіндіктерінің пайда болуы;

4) мектепішілік басқару жүйесінің дамуы.

Мектеп мұғалімі өз қызметін шығармашылық бағытта ұйымдастыра отырып, оқушыны қызықтыра алуы шарт. Мұғалім қызметінің негізгі мәні де осында, оқушыны оқыту, тәрбиелеу, дамыту ғана емес, сол үрдістерді басқаруды шығармашылықпен ұйымдастыра білуі де үлкен мәнге ие. Тұлғаны жетілдіруге, белгілі бір мақсатқа жету

жолында арнайы ықпалды ұйғаруға қажетті байланысқан әдіс – тәсілдер. Жаңа педагогикалық технология баланың жетілген тұлға ретінде дамуы үшін маңызы зор. Мектеп басшылары мен мұғалімдерге басқару әдебін, педагогикалық менеджмент қағидаларын, қарым-қатынас өнерінің психологиялық негіздерін, педагогикалық қызметтегі модульдік-мониторингтік басқарудың үлгілерін ақпараттық және басқару технологияларын оқып- үйрену, оң шешім қабылдауға, қызметті ішкі мотивациялық негізде ұйымдастыруға баулу мазмұнында жаңа сипат, жаңашылдық қажет.

Басқару үдерісі – бүтіндей жүйені қамтамасыз ететін, оны жаңа жағдайға сай дамытатын, қоғамдағы болып жатқан өзгерістерге тиімді ықпал жасайтын, ұжымның мақсатын анықтап, оны жүзеге асыру үшін қажетті жоспарлау, ынталандыру, талдау және бақылау-бағалау үдерісі. Басқарушылық шеберлік пен басқарушылық қабілет барысында оқу үдерісін басқару жалпы басқару жүйесінің бөлігі болғандықтан оған ерекше міндеттер жүктеледі. Өйткені, мектеп білім беру үдерісінде қазіргі кезең мен болашақтың талаптарын ұштастыра отырып, тұлғаны қалыптастыру мақсатында қызметін іске асырады.

Әдебиеттер тізімі:

1. Ахметов А. Менеджмент негіздері. Алматы: Экономика, 2005ж.

2. Әлқожаева Н.С. Педагогикалық менеджмент: оқу құралы. – Алматы, 2009ж.

3. Рикки У. Гриффин. Менеджмент. Алматы., 2018ж.

4. Ерманкулова Р.И., Менеджмент ғылымына кіріспе. Оқулық, 2017ж.

5. Ерманкулова Р.И.Менеджмент, Оқу – әдістемелік құрал. Түркістан., 2015ж.

АҒЫЛШЫН ТІЛІН ОҚЫТУДЫҢ ЗАМАНАУИ ӘДІС-ТӘСІЛДЕРІ

Кушакова Жанна Сериковна,
Ақтөбе облысы, Мәртөк ауданы, Жайсаң ауылы
Жайсан жалпы орта білім беретін мектебінің
ағылшын тілі пәні мұғілімі

XXI ғасыр — білім мен технологияның, ғылым мен ақпараттың қарқынды дамыған дәуірі. Қазіргі таңда жаһандану үдерісі барлық салаға әсер етіп отыр, әсіресе білім беру жүйесіне елеулі өзгерістер әкелді. Соның ішінде шет тілдерін, атап айтқанда ағылшын тілін оқыту әдістемесі де жаңаша сипат алып отыр. Ағылшын тілі қазіргі әлемде халықаралық қатынас, ғылым, білім, бизнес және технология салаларында жетекші орынға ие. Осыған байланысты

елімізде ағылшын тілін үйретуге ерекше көңіл бөлініп келеді. Қазақстан Республикасының Білім және ғылым министрлігі қабылдаған білім беру стратегияларында көптілді білім беруді дамыту басты басымдықтардың бірі ретінде белгіленген.

Ағылшын тілін оқытуда заманауи әдіс-тәсілдерді қолдану оқушылардың коммуникативтік құзыреттілігін дамытуға, сыни ойлау қабілетін арттыруға, тілдік дағдыларды жүйелі меңгеруге мүмкіндік береді. Заманауи педагогикада дәстүрлі тәсілдермен қатар, ақпараттық-коммуникациялық технологияларға, оқушы тұлғасына бағытталған әдістерге басымдық берілуде. Бұл оқыту процесін тиімді әрі қызықты етіп қана қоймай, оқушының белсенділігін арттырып, өз бетімен білім алуына жол ашады. Осы мақалада ағылшын тілін оқытудың заманауи әдіс-тәсілдері талданып, олардың тиімділігі мен ерекшеліктері қарастырылады.

Ағылшын тілін оқытудағы әдістемелік жаңашылдықтар білім беру мазмұны мен құрылымына, оқытушы мен оқушы рөлінің өзгеруіне, оқу процесін ұйымдастырудағы тәсілдердің түрленуіне байланысты. Заманауи әдістердің ішінде кең таралған және тиімді деп танылған тәсілдерге келесі бағыттарды жатқызуға болады:

1. Коммуникативтік әдіс

Коммуникативтік әдіс – тілді қарым-қатынас құралы ретінде меңгертуді көздейтін ең басты әрі кең таралған әдістердің бірі. Бұл әдіс арқылы оқушылар шынайы тілдік жағдаяттарда еркін сөйлеуге дағдыланады. Сабақ барысында рөлдік ойындар, диалогтар, топтық жұмыс сияқты әрекеттер қолданылады. Мұнда грамматика мен сөздік қор тілдік қатынас негізінде меңгеріледі.

Коммуникативтік әдістің артықшылығы – оқушылардың тілдік белсенділігін арттыру, практикалық сөйлеу дағдысын дамыту, шынайы өмірге бейімдеу. Бұл әдіс көбінесе интеграцияланған сабақтарда, CLIL (Content and Language Integrated Learning) әдісімен бірге тиімді қолданылады.

2. Жобалық әдіс (Project-based learning)

Жобалық әдіс – оқушыларды нақты бір тақырып аясында зерттеу жүргізуге, ақпарат жинауға, оны өңдеуге және шығармашылық өнім жасауға бағыттайтын әдіс. Ағылшын тілінде жоба жасау арқылы оқушылар өз ойын ағылшын тілінде жеткізуді, мәліметтермен жұмыс істеуді және топпен ынтымақтаса жұмыс жасауды үйренеді.

Жобалық жұмыс барысында оқушылар сөздік қорын кеңейтеді, жазбаша және ауызша сөйлеу дағдыларын дамытады, зерттеу мен презентация жасау тәжірибесін игереді. Мысалы, «My dream job», «The ecology of my region», «Traditional Kazakh food» сияқты тақырыптарда оқушылар шағын зерттеу жасап, оны ағылшын тілінде ұсына алады.

3. CLIL әдісі (пән мен тілді кіріктіріп оқыту)

CLIL — пәндік мазмұн мен шет тілін қатар оқытатын тәсіл. Бұл әдіс Қазақстанда көптілді білім беру шеңберінде кеңінен қолданылуда. Мысалы, биология, география, тарих пәндерін ағылшын тілінде меңгеру арқылы оқушылар тілдік және пәндік білімді қатар дамытады.

CLIL әдісінің басты мақсаты — тілді табиғи контексте меңгерту. Оқушылар нақты пәндік терминдерді қолдану арқылы ағылшын тілінде ғылыми сипаттағы мәтіндерді түсінуді және пайдалануды үйренеді.

4. Аутентті материалдарды пайдалану

Аутентті материалдарға газет-журнал мақалалары, бейнероликтер, подкасттар, әндер, сұхбаттар, фильм үзінділері жатады. Бұл материалдар оқушыларға тілді табиғи түрде меңгеруге мүмкіндік береді. Аутентті материалдар тіл иелерінің мәдениетімен, сөйлеу стилімен таныстырып, тілдік ортаға енуге жол ашады.

Мысалы, ағылшын тілінде түсірілген қысқа бейнежазбалар немесе жаңалықтар сюжетін пайдалану арқылы тыңдау, түсіну және талдау дағдылары дамиды. Сонымен қатар, ағылшын тілі сабағында TED Talks бейнелерін қолдану — оқушылардың сөздік қорын, сыни ойлау қабілетін арттыруға септігін тигізеді.

5. Ақпараттық-коммуникациялық технологиялар (АКТ)

Заманауи оқыту процесін АКТ-сыз елестету қиын. Ағылшын тілі сабағында интерактивті тақталар, онлайн платформалар (Kahoot, Quizlet, Padlet, Google Classroom), білім беру қосымшалары кеңінен қолданылады. Бұл құралдар сабақтың мазмұнын түрлендіріп, оқушылардың қызығушылығын арттырады.

Мысалы, Quizlet арқылы жаңа сөздерді есте сақтау, Kahoot арқылы білімді тексеру, Padlet арқылы эссе жазу немесе пікір бөлісу – бәрі де оқушы белсенділігін арттырып, тілді қолдану аясын кеңейтеді.

6. Деңгейлік тапсырмаларды қолдану

Сыныптағы оқушылардың тілдік деңгейі әртүрлі болған жағдайда, деңгейге сай сараланған тапсырмалар ұсыну өте маңызды. Бұл тәсіл әлсіз оқушыны шеттетпей, әркімнің өз мүмкіндігіне сай жұмыс жасауына жағдай туғызады. Ағылшын тілі сабақтарында «scaffolding» әдісі арқылы қолдау көрсету арқылы оқушылардың сенімділігін арттыруға болады.

7. Интерактивті әдістер мен ойын технологиялары

Ойын арқылы оқыту — бастауыш және орта буын оқушыларына өте тиімді тәсілдердің бірі. Ағылшын тілінде логикалық, лексикалық ойындар, сөзжұмбақтар, кроссвордтар, «Find someone who…», «Guess the word» сияқты тапсырмалар арқылы оқушылар сабаққа қызығушылықпен қатысады.

Ойын элементтері арқылы оқушы оқу процесіне белсенді араласып, тілдік қорды еркін меңгереді. Сонымен қатар, эмоциялық жайлылық қалыптасып, еркін сөйлеу қабілеті дамиды.

8. Топтық және жұптық жұмыс

Заманауи әдістемеде оқушының жеке жұмысымен қатар, өзара әрекеттестікке негізделген топтық, жұптық жұмыстар басты рөл атқарады. Бұл тәсіл арқылы оқушылар өзара пікір алмасып, бір-бірінен үйренуге мүмкіндік алады. Әсіресе, рөлдік ойындар, дебаттар, постер қорғау сияқты жұмыстарда оқушылардың тілдік белсенділігі артады.

Қорытындылай келе, ағылшын тілін оқытудың заманауи әдіс-тәсілдері оқушыны тұлға ретінде дамытуға, тілді практикалық тұрғыда меңгеруге және шынайы өмірде қолдана білуіне бағытталған. Қазіргі педагог міндеті – оқушыға дайын білімді беріп қана қоймай, оны өз бетімен ізденуге, талдауға, пікір айтуға және қолдануға үйрету. Бұл мақсатқа жету үшін жоғарыда қарастырылған әдістерді сабақта тиімді үйлестіріп қолдану қажет.

Әрбір әдістің өзіндік ерекшелігі, артықшылығы бар. Мұғалім оқушылардың жас ерекшелігін, тілдік деңгейін, қызығушылығын ескере отырып, сабақты әртүрлі тәсілдермен түрлендіре алады. Сонымен қатар, мұғал

імнің кәсіби құзыреттілігі, шығармашылдығы, жаңашыл көзқарасы маңызды рөл атқарады.

Сапалы тілдік білім беру — уақыт талабы. Сондықтан ағылшын тілін оқытудағы заманауи әдістерді меңгеру мен қолдану — әрбір ұстаздың басты мақсаты болуы тиіс.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Айдарова, А. Ж. Шет тілін оқытудың инновациялық технологиялары. – Астана: Фолиант, 2019.

2. Ахметова, С. Б. Оқыту үдерісінде АКТ-ны қолдану. – Алматы: Рауан, 2018.

3. Әбдіғалиева, Қ. Ж. Ағылшын тілін оқыту әдістемесі. – Алматы: Қазақ университеті, 2020.

4. Бектурова, Г. Қ. Заманауи сабақ: әдістер мен тәсілдер. – Шымкент: Оқулық, 2021.

5. Богородицкая, В.Ю. Современные технологии обучения иностранным языкам. – Москва: Просвещение, 2020.

6. Гальскова, Н.Д. Современная методика обучения иностранным языкам: Руководство для учителя. – Москва: АСТ, 2019.

RENDERFOREST.COM ЖӘНЕ POWTOON.COM ОНЛАЙН – СЕРВИСТЕРІН БАСТАУЫШ СЫНЫПТАРДА ҚОЛДАНУ

Күзенбаева Гүлжанар Дүйсенбайқызы,
Ақтөбе облысы, Ақтөбе қаласы
№78 ЖОББ мектеп-гимназиясының
бастауыш сынып мұғалімі

Бұл онлайн – қызметті жасаушылар қарапайым пайдаланушыға интуитивті шаблондар жасайтын бағдарламашылар желісін жалғастырады, олардың негізінде сіз өте тартымды анимациялық презентациялар жасай аласыз. Бағдарламаны білу минимумға дейін азаяды. Әдеттегі Power Point бағдарламасында дұрыс, дидактикалық негізделген анимация әсерін таңдаудың орнына. Сіз өзіңізге сәйкес стильді, музыкалық фрагментті, анимациялық нысандардың қажетті тобын таңдайсыз. PowToon 2012 жылы пайда болды және бірден презентация роликтерін жасауды ұнататындар арасында, ең алдымен бизнесмендер мен маркетологтар арасында жарнамалық мақсатта үлкен танымалдылыққа ие болды. Алайда, білім беру мақсатында бұл бағдарлама өте тартымды.

PowToon – бейне жазу элементтері бар анимациялық бейнені жобалау. YouTube – те оның бірқатар бейне сипаттамалары болғанымен, менің жазбамды жасау қажет деп санаймын. Мәселе мынада, олардың көпшілігі жаңа құралдар пайда болғанға дейін жазылған. Сондықтан бұл бейне шолуды уақтылы деп санаймын. Сіз білесіз: шаблонға негізделген жеке анимациялық бейнені қалай жасауға болады Power Point презентациясына негізделген анимациялық бейнені қалай жасауға болады анимациялық бейнені нөлден қалай жасауға болады PowToon құралдары туралы сіздің дамуыңызды қалай жариялау туралы және оны блогқа немесе сайтқа қалай салуға болады?

Цифрлық кеңістікте бағдарланған қазіргі заманғы "цифрлық" балалар кейде мұғалімдерінен гөрі білім берудің цифрлық трансформациясының қайтымсыз процестерінің катализаторы ретінде қызмет етеді. Перспективалы цифрлық технологиялар білім беру міндеттерін шешу үшін жаңа мүмкіндіктер жасайды. Бұл міндеттерді шешу білім беруді трансформациялаудың бірыңғай инновациялық процесі болып табылады. Білім беру ұйымдарының алдына стратегиялық міндеттер қойылды, олардың шешімі болашақта мамандықты саналы түрде таңдауға дайындалған табысты тұлғаны тәрбиелеумен тікелей байланысты.

Бүгінгі таңда өзгерістерге әсер ететін бірде-бір қызмет саласы қалмады. Білім шетте қалмады. Ол осы процестің барлық мүшелерінің өзара әрекеттесуінің жаңа форматына шықты. Мысалы мектепте бастауыш сынып оқушыларының ата-аналарымен қашықтықтан жұмыс істеудің тұтастығы-балалар мен ата-аналарға қол жетімді түрде оқу материалы ұсынылады және үйде болған кезде олар мұғалімдердің тапсырмаларын бірге оқып, орындайды. Осыған байланысты ақпараттық-коммуникациялық технологиялар білім беру процесіне қатысқан әрбір адамның қазіргі өміріне берік енді. Ақпараттық технологияларға негізделген арнайы оқытудың жаңа құралдары балалардың ерекше білім беру қажеттіліктерін қанағаттандыру үшін, сондай-ақ оқытудың нақты түзету және дамыту міндеттерін тиімді шешу үшін қашықтықтан оқытуда қолданылуы мүмкін және қолданылуы керек.

Жеке суреттерді енгізуге болады. Егер біз оқушыларға өз презентациясын дайындауды ұсынсақ немесе қашықтықтан оқыту үшін анимациялық бейнелерді қолдансақ, Ресурс ең қолайлы. Барлық анимациялық Нысандар позитивті. Сондықтан, әдетте, роликтер оңай көрінеді. Шағын авторлық бейнені қараңыз. Ол жарнамалық мақсатта емес, ресурстың мүмкіндіктерін көрсету үшін жасалады. Оның үстіне оны дайындауға өте аз уақыт қажет болды.

Бастауыш сыныпта балалармен қашықтықтан оқыту сабақтарында

ақпараттық – коммуникациялық технологияларды қолдану білім беру процесіне қатысушылардың шығармашылық белсенділігін арттыруға және оқытудың негізгі мақсаттарының біріне қол жеткізуге ықпал етеді: білім алушылардың тілдік, коммуникативтік құзыреттілігін қалыптастыру; ана тілінің сұлулығы мен мәнерлілігіне сезімталдықты тәрбиелеу. Соңғы тәжірибеде көрсеткендей, қашықтықтан оқыту сабақтарында компьютерлік технологияларды қолдану оқушылардың тиімді интеллектуалды дамуының шарттарының бірі болып табылады. Бұл аспект әсіресе бастауыш мектеп оқушылары үшін өте маңызды, өйткені компьютерлік технологиялар оқу пәні ретінде ғана емес, сонымен қатар түзету әсерінің күшті және тиімді құралы ретінде де құндылыққа ие болады. Сондықтан қазіргі жағдайда, қашықтықтан білім беру жағдайында бастауыш сыныптарда оқу – тәрбие процесі жаңа компьютерлік технологияларды қолданбай-ақ мүмкін емес. Бүгінгі күні, бастауыш сынып балаларын қашықтықтан оқытумен байланысты проблеманы зерттеу үшін қажетті алғышарттар жасалды. Әрине, қашықтықтан оқытуды ұйымдастыруда және қашықтықтан оқыту жағдайында тәрбие жұмысын ұйымдастыруда көптеген кемшіліктер бар. Білім беру процесін қашықтықтан талдау кезінде бірқатар проблемалар анықталды. Олардың кейбіреулері: тірі қарым-қатынастың болмауы, тиісті техникалық база, мұғалім мен оқушының тікелей байланысының мүмкін еместігі. Білім беру жүйесі қандай да бір жолмен білім алушыларға белгілі бір дағдыларды сіңіруге негізделген. Бұл мәселеде "мұғалімнің қолы" және, әрине, ата-аналардың көмегі маңызды.

PowToon артықшылықтары мен кемшіліктері:

Артықшылықтары: Үйрену оңай, бірақ өте функционалды слайд редакторы. Дайын дауыстық түсініктемелерді жазу (немесе жүктеу) мүмкіндігі слайдтар. Қызықты, заманауи дизайны бар дайын шаблондардың үлкен жиынтығы.

Негізгі кемшілік: PowToon - да кириллица қаріптерінің аз ғана санына қолдау көрсетіледі. Орыс алфавитін қабылдамайтын қаріптерді таңдағанда, мәтін түрлендіріледі Times New Roman кез-келген шаблонның визуалды стилімен диссонанс. Өте өкінішті! Қызмет әдемі, түрлі-түсті материалдарды жасауға көмектеседі, бірақ олар үшін қаріпті таңдаудың қарапайым тізімінен таңдау керек. Ерекшелігі: Жүктелген PPT презентациясын Powerpoint Point бағдарламасында өңдеу мүмкін емес, өйткені ондағы әрбір слайд JPEG кескіні болып табылады. Әрине, өңдеу үшін PowToon-да сақталған жобаға оралуға болады, содан кейін нәтижені қайтадан жүктеуге болады, бірақ Power Point-те презентацияны өзгерту ыңғайлы болар еді.

Әдебиеттер тізімі

1. Сабыров Т. Болашақ мұғалімдердің дидактикалық дайындығын жетілдіру. – Алматы: Кітап, 2002.

2. Бинас А.В., Шам Р.Д. Биологический эксперимент в школе. – М.: 2008.

3. Лещинская Т.Л. и др. «Человек и мир», Минск,2007.

4. Баряева Л.Б. и др. Формирование представлений о себе и окружающем мире.– Сб. 2001.

МЕТОДИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ К ФОРМИРОВАНИЮ ЧИТАТЕЛЬСКОЙ ГРАМОТНОСТИ

Қалиева Аяжан Қуантайқызы,
учитель русского языка и литературы
JOO High School Aqtobe города Актобе

Современное образование в Казахстане направлено на формирование всесторонне развитой личности, способной адаптироваться к быстро меняющемуся миру. Одной из приоритетных задач школьного обучения является развитие функциональной грамотности, частью которой выступает читательская. Это особенно важно в условиях обновленного содержания образования, где акцент сделан на деятельностный подход, критическое мышление, самостоятельность учащихся и личностно ориентированное обучение.

Формирование читательской грамотности на уроках литературы требует от педагога перехода от репродуктивных методов к таким формам работы, которые вовлекают учащегося в активный процесс осмысления текста, формируют интерес к чтению и стимулируют развитие аналитического и интерпретационного мышления.

Среди эффективных методических приемов можно выделить:

– Модель трёх этапов работы с текстом: до чтения, во время чтения, после чтения. Это универсальный подход, при котором внимание уделяется как подготовке к восприятию текста, так и его обсуждению и рефлексии после прочтения.

– Метод направленного чтения с вопросами (Directed Reading-Thinking Activity), при котором учащиеся читают текст по частям, прогнозируют содержание и отвечают на наводящие вопросы.

– Диалог с текстом — активная читательская позиция, предполагающая постановку вопросов к автору, героям, сюжету, выявление конфликтов и противоречий.

– Работа с фрагментом — глубокий анализ короткого отрывка или эпизода, что позволяет

сосредоточиться на языковых средствах, эмоциональной насыщенности и подтексте.

– Интерпретация текстов с опорой на личный опыт — учащиеся связывают прочитанное с собственными переживаниями и жизненными наблюдениями.

– Введение разнотипных текстов — наряду с художественными, используются публицистические, информационные, научно-популярные и визуальные тексты, что расширяет читательский кругозор.

– Проектная и исследовательская деятельность — создание буклетов, презентаций, эссе, литературных обзоров, работа с литературной критикой, сравнение текстов и их экранизаций.

Такие подходы позволяют не только расширить горизонты учеников, но и формируют у них навыки вдумчивого чтения, аргументированной речи и культурной интерпретации текста.

Особенности формирования читательской грамотности на разных ступенях образования в Казахстане

Начальная школа

На этом этапе закладываются основы восприятия текста. Учащиеся учатся понимать буквальный смысл, пересказывать прочитанное, выделять главную мысль и героев. Здесь крайне важен интерес к чтению, а также умение слушать и высказывать суждения.

Для формирования начальной читательской грамотности полезны:

– обсуждение героев и их поступков в форме ролевых игр;

– работа с иллюстрациями и создание собственных визуальных образов;

– задание на прогнозирование развития событий;

– создание «карты текста»: кто, где, что, когда и почему;

– устный пересказ с элементами творчества — например, в форме сказки, письма, комикса.

Основная школа (5–9 классы)

С переходом на следующий уровень учащиеся должны научиться не просто воспринимать содержание, но и анализировать структуру текста, раскрывать авторскую позицию, различать художественные средства выразительности.

На этом уровне эффективны такие формы работы:

– составление таблиц и схем по мотивам произведений;

– написание рецензий и мини-эссе;

– проведение дискуссий по спорным вопросам, поднятым в тексте;

– анализ характера персонажей с точки зрения психологии;

– сравнительное чтение текстов на одну тему, но разных жанров или эпох;

– введение элементов исследовательской деятельности: изучение биографии автора, исторического контекста, культурных аллюзий.

Старшая школа (10–11 классы)

Старшие классы — это период, когда формируется зрелая читательская позиция. Учащиеся должны уметь критически анализировать произведения, выявлять смысловые пласты, проводить сравнительный и контекстуальный анализ, высказывать личное мнение на основе аргументов и культурной осведомлённости.

Полезными методами являются:

– аналитическое чтение с составлением плана и формулировкой проблем;

– написание тематических эссе на основе анализа текста;

– дебаты по литературным темам и проблемам;

– сопоставление литературного текста с его интерпретациями в кино, театре, музыке;

– исследовательские проекты (например, «Образ родины в казахской и мировой литературе»).

Особую роль в этом возрасте играет развитие способности к интерпретации — не просто понимать, "о чём" текст, а размышлять, "зачем" он написан, как соотносится с личным опытом, культурой, историей.

Читательская грамотность как личностное и культурное достижение

В условиях цифровизации и обилия информации, которую ежедневно потребляют современные школьники, становится особенно актуальной задача не просто научить читать, а развивать вдумчивое, критическое, рефлексивное отношение к тексту. Читательская грамотность — это не столько школьный навык, сколько основа личностного роста, интеллектуального и нравственного развития.

Читающий человек умеет сопереживать, анализировать, делать выводы, формировать собственную точку зрения. Он способен вести диалог с другими и самим собой. Через чтение формируется чувство идентичности, национальной принадлежности, уважения к другим культурам. Особенно важно в этом контексте приобщение школьников к литературе на родном и государственном языках, к лучшим образцам казахской и мировой классики.

Таким образом, формирование читательской грамотности — это не только методическая задача, но и миссия образования, направленная на воспитание целостной личности, готовой к жизни в сложном, многослойном информационном обществе.

Формирование читательской грамотности на уроках литературы — это сложный, но исключительно важный процесс, который требует системной и целенаправленной работы педагога. Он невозможен без осознания значения текста как средства не только передачи информации, но и воспитания чувств, мышления, нравственных ориентиров.

Современные методики преподавания литературы предоставляют широкие возможности для развития читательской компетенции учащихся. Успех зависит от множества

факторов: интереса самих учеников, мотивации к чтению, умения учителя выстроить работу с текстом, адаптировать материал под уровень и интересы класса, развивать диалог, создавать атмосферу размышления и открытого обсуждения.

Литература как учебный предмет имеет уникальный потенциал — она не только обучает, но и формирует личность, делает внутренний мир ребёнка богаче, глубже, человечнее. Именно через осознанное, вдумчивое чтение происходит становление мировоззрения школьника, его гражданской, моральной и культурной зрелости.

Список литературы

1. Абдыкаримова, А. Б. Формирование функциональной грамотности учащихся через осмысленное чтение // *Педагогика и психология*. – 2021. – №3 (48). – С. 12–17.

2. Алимбекова, Г. Ж. Развитие критического мышления учащихся в условиях обновленного содержания образования // *Современное образование Казахстана*. – 2020. – №5. – С. 24–29.

3. Байтұрсынұлы, А. Тіл тағылымы. – Алматы: Ана тілі, 1992. – 200 б.

4. Джусупова, А. С. Методика обучения литературному чтению в начальной школе: Учебное пособие. – Алматы: Раритет, 2018. – 144 с.

5. Ергалиева, Г. С. Формирование читательской грамотности в контексте компетентностного подхода // *Білім – Образование – Education*. – 2019. – №2. – С. 43–49.

6. Исабекова, Г. М. Проблемы формирования читательской компетенции учащихся на уроках литературы // *Вестник КазНПУ им. Абая. Серия: Филологические науки*. – 2020. – №3 (73). – С. 99–104.

MODERN METHODS OF TEACHING ENGLISH GRAMMAR

Қасенова Аида Сейтқазықызы,
учитель английского языка
КГУ «СОШ 35 Абайской области города Семей»

In today's era of globalization, learning a foreign language has become an essential necessity in every individual's life. In particular, English has gained widespread recognition as a universal tool in international communication, science, technology, culture, and business. Mastering it is considered one of the key priorities in the education system.

Grammar plays a crucial role in learning the English language, as it forms the foundation for the proper development of speaking, writing, listening, and reading skills. However, traditional methods of teaching grammar

— such as memorizing rules, completing written exercises, and checking for errors — may reduce students' interest and decrease their motivation to learn the language.

Therefore, modern pedagogy increasingly applies innovative, student-centered, and practical approaches to teaching grammar. In this work, based on my own teaching experience, I will explore contemporary methods of grammar instruction and demonstrate their effectiveness through practical application.

Communicative Approach

The communicative approach is one of the most widespread modern methods in foreign language teaching. Its main goal is to develop students' ability to engage in real-life communication. Grammar is presented and practiced within meaningful contexts, not as isolated rules. For example, when teaching the Present Simple tense, students create a dialogue about their daily routines. In doing so, they acquire grammar naturally, without relying on rote rule memorization.

Advantages of the communicative approach:

- Grammar structures are internalized automatically during speech;
- Speaking activities are prioritized;
- Students become more confident expressing their thoughts in English.

Project-Based Learning

The project-based method allows students to apply grammar by creating and presenting mini-projects on specific topics. These projects can be written or oral.

Examples:

Future Tense: Presentation on "My Future Profession";

Past Simple: Writing an essay or story about "My Vacation."

Key benefits:

-Develops creativity, planning, and research skills;

-Grammar structures are reinforced through practical application;

-Promotes a collaborative language environment.

Use of ICT (Information and Communication Technologies)

ICT tools (such as interactive boards, videos, online quizzes, Kahoot, Quizlet, Wordwall, Google Forms, etc.) are widely used in modern grammar instruction. Since today's students grow up in a digital environment, visual and interactive methods are both engaging and effective for them. Examples:

-Explaining Passive Voice using multimedia videos;

-Reinforcing Conditionals through online quizzes;

-Constructing sentences together on Google Jamboard.

Advantages of ICT:

- Lessons are more dynamic and enjoyable;
- Increases students' cognitive engagement;
- Allows personalized learning experiences.

Contrastive (Comparative) Approach

The contrastive approach involves comparing the grammar of English with the students' native language (e.g., Kazakh). This method makes grammar clearer and easier to remember by using

familiar language structures as a reference. Examples:

In Kazakh, tense is formed through suffixes, while in English it involves auxiliary verbs and verb forms; The use of articles is absent in Kazakh but is a fundamental grammatical rule in English. Benefits:

- Easier to explain and understand new grammar;
- Reduces common errors;
- Enhances memory retention through logical comparisons.

Differentiated Instruction

Since every student learns at a different pace and has varying levels of language proficiency, grammar instruction must be personalized. Teachers can support learners through level-based tasks, individual assistance, and motivational feedback. Examples: Advanced students are assigned tasks involving complex sentence construction; Beginners match word combinations or complete sentence frames.

Advantages:

- Every student can achieve success at their own level;
- Increases motivation;
- Promotes active participation from all learners.

Practical Research Results

Based on my own teaching experience, I conducted a short-term experimental study involving three student groups over a period of four weeks, covering the same grammar topics.

Group 1 (Experimental Group): taught using modern methods (communicative, ICT, project-based);

Group 2 (Control Group): taught using traditional methods (rule explanation, written drills).

Group 3 (Blended Group): taught using blended methods (a combination of modern and traditional approaches).

Results of the Study:

Indicator	**Group 1 (Modern Methods)**	**Group 2 (Traditional Methods)**	**Group 3 (Blended Methods)**
Class Participation Rate (%)	89%	70%	85%
Average Grammar Test Score	4.5	3.6	4.4
Homework Completion Rate (%)	93%	78%	90%
Students Interested in the Lesson	84%	55%	80%

According to the research results, the performance indicators of the three groups were as follows:

Group 1 (Modern Methods) – The group taught with modern methods showed the highest performance. The class participation rate was 89%, the average grammar test score was 4.5, the homework completion rate reached 93%, and 84% of students demonstrated interest in the lesson. Group 2 (Traditional Methods) – The group taught with traditional methods showed lower results. The class participation rate was 70%, the average grammar test score was 3.6, the homework completion rate was 78%, and only 55% of students showed interest in the lesson. Group 3 (Blended Methods) – The group taught with a combination of traditional and modern methods achieved above-average outcomes. The class participation rate was 85%, the average grammar test score was 4.4, the homework completion rate was 90%, and 80% of students showed interest in the lesson. In conclusion, the best results were demonstrated by Group 1 (Modern Methods), while Group 2 (Traditional Methods) showed the lowest performance. Group 3 (Blended Methods) managed to combine the advantages of both approaches, achieving consistently high outcomes.

To summarize, using modern methods in teaching English grammar is a highly effective way to improve language proficiency. Communicative, project-based, digital, comparative, and differentiated approaches not only spark student interest but also facilitate deep and lasting understanding of grammar.

Through these approaches:

- Grammar is learned naturally and meaningfully;
- Practical use is prioritized over theoretical memorization;
- Individual learning needs are met, leading to greater overall success.

Therefore, teachers should avoid relying on a single teaching strategy. Instead, they must integrate various approaches to foster students' grammatical competence and overall language development.

References

1. Orazbayeva F.Sh. Language Communication: Theory and Methodology. – Almaty: Bilim, 2000.
2. Калмыкова Е.В. «Бастауыш мектептегі ойын технологиясы арқылы оқыту», 2007ж.
3. Scrivener, J. Teaching English Grammar: What to Teach and How to Teach It. – Macmillan, 2010.
4. Harmer, J. The Practice of English Language Teaching. – Pearson, 2015.
5. Willis, D. Rules, Patterns and Words: Grammar and Lexis in English Language Teaching. – Cambridge University Press, 2003.

БАСТАУЫШ СЫНЫПТАРДА ӘДЕБИЕТТІК ОҚУ ПӘНІНІҢ ҰСТАНЫМДАРЫ

Қоздай Мөлдір Асылханқызы,
Ақтөбе облысы, Ақтөбе қаласы
№78 ЖОББ мектеп-гимназиясының
бастауыш сынып мұғалімі

Әдебиеттік оқу адамның ішкі рухани жан дүниесі байлығын дамытуға, адамгершілік-имандылыққа тәрбиелеуге, сөз өнерін түсінуге, тілін, қиялын арттыруға мүмкіндік береді. Жоғарғы сыныптардағы «Әдебиетті» оқудың жүйелі курсына дайындайтын әдебиеттік оқу сабақтарында бірінші кезекте көркем мәтіннің негізі сөздің көркем бейне екендігіне назар аударуға, оқушыны сөз өнері әлеміне баулуға көңіл бөлінеді. Әдебиетті сөз өнері ретінде қабылдау – әдебиеттік оқу курсының әдіснамалық негізі.

Әдебиеттік оқу пәні – бастауыш сынып оқушыларының оқырмандық және қатысымдық, яғни тілдік дағдыларын қалыптастыруға, олардың адамгершілік және әдеби-эстетикалық құндылықтар жөнінде түсініктерін кеңейтуге, сөйлеу мәдениетін қалыптастырып, сөз өнерін сезінуге, көркем шығарманы оқуға деген қызығушылығын арттыруға мүмкіндік беретін негізгі пәндердің бірі.Пән арқылы берілетін білім мазмұнының тақырыптары оқушының дүниетанымын артыратын және айнала қоршаған дүние туралы дұрыс көзқарасын қалыптастыратын, оның тұлға ретінде өсіп-дамуын қамтамасыз ететін мәселелерді қозғайды. Мысалы:

- Білім мазмұны идеялық-тақырыптық, көркемдік-эстетикалық ұстанымдар негізінде жүзеге асырылады.
- Оқырмандық білікті мәтін бойынша жүргізілетін жұмыстар жүйесі (оқу, мәтінді талдау, мәтінге жоспар құру, кейіпкерлерді сипаттау т.б.) құрайды.
- Оқырмандық білік негізінде сөйлеу білігі (сөйлеуде жазушы тілін қолдануға әрекеттену, шығармадан алған әсерін ауызша, жазбаша жеткізе алу, мәтіндегі оқиғаға өз көзқарасын білдіру, халық ауыз әдебиеті үлгілерін шығармашылықпен пайдалана отырып, өзіндік әрекеттерін дәлелдей білуге баулу т.б.) қалыптасады.

Әдебиеттік оқу пәнінің мақсаты: бастауыш сынып оқушыларының көркем шығарманы сезіммен қабылдауы, түсінуі, санасында қайта жаңғырта алуы және шығармадан қабылдағанын өзінің шығармашылық әрекетінде жүзеге асыруға ұмтылуы арқылы функционалдық сауаттылығын қалыптастыру. Оқушылардың әдеби сауатын ашу негізінде рухани байыту, оқу

дағдыларын және оқырмандық біліктілігін қалыптастыру, әдеби-эстетикалық талғамын жетілдіре отырып, ізгілікті-елжанды дара тұлға тәрбиелеу.

Әдебиеттік оқу пәні жеке тұлғаның, адамның рухани әлемін, оның адамгершілігін, ойлауын, көңіл-күй сезімін, тілін, шығармашылық әрекет бастауларын қалыптастыруда ерекше орын алады.

Әдістеменің даму тарихында, қалыптасу үрдісінде әдеби білім беру негізгі қағида болып табылатын оқу бағдарламалары мен оқулықтар жасау мәселелері, әдебиеттік оқу сабағын оқытуды жетілдіру сияқты мәселелер әдебиеттік оқу пәні құрылымын құрайды. Әдебиеттік оқу пәні оқушы бойында биік эстетикалық талғамды дамытуды, өнер туындысындағы, табиғаттағы, адамдар қарым-қатынасындағы үйлесім мен әсемдікті танып ұға білуге, дұрыс бағалауға, әсерленуге, терең пайымдауға үйретеді, сонымен бірге ол көркем әдебиетке деген сүйіспеншілікті, ынта-ықыласты оята отырып, оқырман мәдениетін қалыптастырады.

Әдебиеттік оқу пәні оқушыны өнер туындысын тануда қажетті біліммен, біліктілік дағдылармен қаруландырып, онда көркем бейнені қабылдауға қажетті сезім сергектігін, шығарманы мазмұн мен түр бірлігінде, көркемдік тұтастыққа қабылдай білуді; шығармада кескінделген мінездер сырын, шығарма идеясын, жазушы позициясын шығарма арқауына сүйене отырып ашуды; өзіндік ой толғамында дербестік, идеялық-көркемдік құндылығы жоғары туындыларды ғана қалайтын талғампаздықты, көркем туындыларды салыстыра отырып, қарастыра алу біліктерін қалыптастыруды көздейді.

Осы негізде мектептегі әдебиетік оқу пәні жеке тұлғаның үйлесімді дамуына қызмет атқаратын негізгі эстетикалық пән деген тұжырымға келеміз. Қоғамның және мәдениеттің даму өзгерістеріне сай әдебиет пәнінің бағдарламалары, оқулықтармен қатар оны оқыту әдістемелігі де жетілдіріліп отырады және ол қалыптасқан отандық әрі әлемдік тәжірибеге негізделеді.

Әдебиеттік оқу әдістемесі – педагогикалық ғылымдардың саласына жататын ғылыми пән. Нысаны – мектепте әдебиеттік оқу сабақтары кезінде мұғалім мен оқушылардың өзара қарым-қатынасы болып табылады, ол педагогика ғылымы теориясының жалпы қағида ережелеріне сүйенеді. Бірақ әдебиеттік оқу әдістемесі педагогика сияқты мектеп, оқу-тәрбие мәселелерін тұтас алып қарастырмайды, тек көркем әдебиетті оқып үйрену негізінде оқушыларға берілетін білім мен тәрбие мәселелерін ғана өз шеңберінде алып баяндайды, - деп жазды көрнекті әдіскер-ғалым А.Көшімбаев. Бұдан әдебиет әдістемесі мен жалпы педагогика ғылымының өзара байланыста болатынын көреміз. Кезінде әдістеменің қолданбалы ғылым екендігін және ол жалпы дидактиканы негізге ала отырып, алуан түрге ене алатынын көрнекті

педагог Ж.Аймауытов айқындап айтқан.

Ж.Аймауытов жалпы дидактика барлық пәндерге тиісті оқытудың жалпы заңдары, жолдары, оқытуға қатысты мәселелер туралы сөз ететіні, ал жеке әдістеме дидактиканың жалпы ережелерін тек пәндерді оқытқанда, қалай жинастыру, қандай әдіс қолдану туралы баяндайтынын айтады. Ол сабақ беру үйреншікті жай шеберлік еместігін, ол үнемі жетілдіруді қажет ететін үнемі жаңалық табатын өнер, - деп бағалайды.

Қазақ тілін, әдебиетті оқыту әдістемесі ғылымының тарихында А.Байтұрсынұлының көшбасшы болғаны белгілі. Ол оқудың негізі білімді өз бетінше алу екенін айтқан пікірлері әлі күнге дейін өзінің мәнін жойған жоқ. Бұл пікір педагогиканың өзекті мәселесі болып отырған оқушының өз әрекетіндегі субъектілік қызметін арттыру міндетіне сай келеді. А.Байтұрсынұлы өзінің 1928 жылы Қызылорда қаласында басылып шыққан «Тіл жұмсар» атты әдістемелік еңбегінде: «Бала білімді тәжірибе арқылы өздігінен алу керек. Мұғалімнің қызметі – өздігінен алатын ... білімнің ұзақ жолы үшін ... балаға жұмысты әліне шағындап беру мен бетін белгіленген мақсатқа қарай түзеп отыру», - деп жазған. Оның бұл ойы бүгінгі қазақ әдебиеті әдістемесінің де негізіне жатады деуге болады. Баланың білімді өздігінен алатын жолдарын анықтау – әдістеменің басты міндеті мен қызметі екені сөзсіз. Бұл мәселелер А.Байтұрсынұлының «Баяншы», «Әлиф-ба астары» сияқты жекеленген әдістемелік еңбектерінде де айтылған. Әдіскер ғалым ретінде А.Байтұрсынұлы бастаған істі әрі қарай дамытушылардың бірі Мағжан Жұмабаев баланы әдебиетпен таныстыруға аса үлкен мән берген. Ол жұмыстың жүзеге асырылуын бастауыш мектептен бастап мұқият дайындау керек деп танып, өзінің «Бастауыш мектептегі ана тілі» атты белгілі әдістемелік еңбегін жазды. Онда М.Жұмабаев әдіскер-ғалым ретінде төрт жылдық бастауыш мектептің әр жылына сәйкес ана тілі бойынша бала тілін дамыту үшін жаттығулар жүйесін жасап ұсынған.

Әдебиеттік оқу әдістемесінің қамтитын аймағы мектептегі әдебиеттік оқу пәні сабақтары мен әдебиеттік оқуға байланысты сыныптан тыс, мектептен тыс жұмыстар және базистік оқу жоспарының инвариантты бөлігінен берілетін таңдау курстарында жүргізілетін әдебиеттік оқу сабақтарында мұғалім мен оқушының оқу-тәрбие ісінде өзара қарым-қатынасы болып табылады. Сөз өнерін, көркем әдебиеттің өзін әдебиет тарихы мен әдебиеттану ғылымында белгілі дәрежеде оқып үйрену негізінде оқушыларға әдеби білім, адамгершілік, ізгілік,имандылық, тәрбие беру мен білім-білік дағдыларын қалыптастыру заңдылықтарын ашу – оның қарастыратын басты мәселесі.

ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

1. Қабатаева А. Қ. – Бастауыш мектепте әдебиеттік оқу әдістемесі. – Алматы: Рауан, 2004.

2. Жұмаханова Ш. – Бастауыш сыныптарда оқыту әдістемесі. – Алматы: Фолиант, 2012.

3. Әбдікәрімова Т., Баймұратова Б. – Қазақ тілін оқыту әдістемесі. – Алматы: Білім, 2011.

БАЛАЛАРДЫҢ АҚЫЛ-ОЙ ҚАБІЛЕТТЕРІНІҢ МӘНІ МЕН МАЗМҰНЫ

Қонысова Гүлдана Базарбайқызы,
Ақтөбе қаласы «Алан» бөбекжай-балабақшасының тәрбиешісі

Жаңа қоғамның тізгінін берік ұстайтын елдің ертеңгі болашағын оқыту
мен тәрбиелеу бесіктен, баланың нәрестелік шағынан басталады, үздіксіз
ұдайы даму барысында қалыптасады. Бұл білім беру жүйесінің барлық буындарында үлкен міндеттер жүктейді. Білім беру жүйесі қоғамның әлеуметтік-экономикалық дамуының жетекші ролін атқарады, сондай-ақ оны әрі қарай айқындай түседі. Білімнің мазмұнын берудің жолдары біршама дәрежеде танымның объектісімен анықталады. Танымның объектісі, болмыс түсінігімен түсіндіріледі. Бірақ әр философиялық жүйеде болмыс түсінігі әр түрлі мағынаға ие болғандықтан, таным түсінігі де соншалықты әр түрлі мағынаға ие болады. Таным объектісі дегеніміз материалдық және рухани дүниенің қоғаммен практикалық және теориялық тұрғыдан қарым-қатынасқа түсетін нақты тарихи іс-әрекет барысында субъекті игерген бөлігі. Таным объектісінің ерекшелігі, оның адам үшін маңыздылығы танушы субъектінің рухани қасиеттерін қалыптастырып, қызығушылығын тудырады. Ал білімнің қалыптасып дамуының жалпы шарттары философияның негізгі мәселесі-рухтың материяға сананың болмысқа қатынасы тұрғысынан зерттелетін ілім-“танымдық әрекет” деп аталады.

Танымдық әрекеттің басқа ғылыми теориялардан түбірлі айырмашылығы: ол-білімнің қалыптасуымен негізделуінің жалпы ұстанымдары, объективтік қатынастарды қалыптастыру болып табылады. Танымдық әрекет-баланың білімге деген өте белсенді ақыл-ой әрекеті. Танымдық әрекет-танымдық қажеттіліктен, мақсат, танымдық мотив және әрекетті орындаудың тәсіл-амалдарынан тұрады. Танымдық әрекеттің негізінде балаларда оқуға деген қызығушылығы, танымдық белсенділігі қалыптасады. Танымдық әрекет оқу танымына тікелей қатысты. Таным мен оқу арасында жалпы ортастық көп. Бала қоршаған

дүниені даму арқылы дамиды кмелденеді. Атақты грек философы Аристотель таным туралы ілімінде "пікір айту" түріндегі ықтималдық көзқарстан нағыз ғылымды ажырата білді. Аристотельдің пікірінше тәжірибе пікірді зерттеудің соңғы сатысы емес, шынайы ғылыми тұжырымдар тек сезімдік таным арқылы емес, сезім түйсік емес, ақыл-оймен сараланады, -деген. Ғұлама ғалым әл-Фарабидің философиялық мұрасынан шоқтығы биік негізгі үш мәселені ерекше бөліп көрсетуге болады. Олар;

- дүниенің мәңгілігін тану;
- детерменизм-зерттеу

принціпі, яғни себептілік сыр-сипатын ашу, ғылым білімнің қайнар көзі;

- адам жанының өшпейтіндігін теріске шығарған ақыл туралы ілім.

Әл-Фараби философияны екі түрге бөледі. Оның бірі теориялық, екіншісі практикалық немесе азаматтық деп аталады. Теориялық философияда
дүниеде бар заттарды, адам әрекеті дарымайтын заттарды танып, ол туралы білім аламыз. Екінші түрі адам әрекеті арқылы дарымайтын заттарды осындай
қасиеті бар заттарды танып, сол туралы білім аламыз. Танымды ішкі және
сыртқы деп екіге бөліп қарастырған Әбу Насыр әл-Фараби: әлемдегі заттар мен құбылыстарды сезім арқылы танып білуге негізделген таным- адам танымының сыртқы негізін түзеді. Ал танымның ішкі бөлігін абсолютті таза, киелі рух көрініс алған ақыл-ойдың қызметін байланыстырамыз, - деп танымның ішкі бөлігіне назар аудартады. Сондай-ақ, неміс классикалық философиясының негізін қалаушысы, көрнекті ғалым И.Канттың айтуы бойынша біздің біліміміз, біз әсер арқылы нені қабылдасақ және де біздің танымдық қабілеттілігіміз өздігінен не берсе- осылар арқылы қалыптасады деді. Бірақ ол танымның субъективтігі қабілет ретінде субъектінің объективтік заңдарды ашпайтындығын керісінше, субъекті заңдары бойынша объектінің танылатындығын түсінеді. Сондықтан да танымның жемісі адамның танымдық қабілетіне, танымдық әрекет түрлерімен анықталатын ақыл-естің құрылымына, білімді сақтап, кейінгі жас ұрпаққа жеткізуге байланысты. Оқудың пайда болуы танымды игеруге мамандануға ықпал етіп, қатынас жолының негізгі құралына айналды. Адам табиғатына сіңген, жоққа шығармайтын танымның белгілері бар. Бұлардың ықпалы білімнің барлық түрінде көрініс табады.

Таным әрекетіне баланың барлық рухани қабілеттілігі кіргізілген: еркі мен қиял-елесі, саналылық пен санасыздық, сезу мен ойлау, сезім мен ақыл-ой. "Философиялық сөздікте: "таным-бала іс-әрекетінің мақсаттары мен ұмытылыстарының негізі болатын білімін қалыптастырушы, әрекет

қызметінің қоғамдық тарихи процесі",-деген анықтама берілген. Бұл анықтамада ең алдымен әрекеттік қызмет көрсетілген. Таным балалардың табиғатқа белсенді түрде әсер етуінен, табиғат заттарын өңдеуден, зат қасиеттерін өндірісте пайдаланудан бастау алады.

Мектеп жасына дейінгі балалардың ақыл-ой қабілеттерін қалыптастыру проблемасына философтар, педагогтар, психологтардың, әдіскерлердің ой-пікірлері көптеген еңбектерінде айтылған. Бұл проблеманың кейбір қырлары тамыры тереңге бойлайтын көне замандардан бастау алады.

Таным барысында адам өзін қоршаған ортаны игереді, ол туралы білім кеңейіп, тереңдей түседі, адамның заттар мен құбылыстар туралы жалпы мәліметі ішкі мәнге қарай ұмытылып, жүйелі шынайы білімге айналады. Олай болса танымды адамның жаңа әрі тың білімді игеріп, рухани баюы деп есептеуге болады. Сайып келгенде, адамның таным қабілеттілігін сараптау-таным нәтижелерінің маңыздылығы адамның сезім органдарының мүмкіндіктері мен құрылысына және ойлауына байланысты екендігін көрсетеді.

Әдебиеттер

1. Ракитина М. Г. «Дидактикалық материалдар жинағы», М., 2006.

2. Копытов Н. «Лучшие задачи на развитие логики», М., 2002.

3. Анисимов О.С. «Методологическая культура педагогической деятельности и мышления», М., 2001

«ҮЗДІК ҚАЛАМ» РЕСПУБЛИКАЛЫҚ ҒЫЛЫМИ-ТАНЫМДЫҚ ӘДІСТЕМЕЛІК ЖУРНАЛ
REPUBLICAN SCIENTIFIC AND EDUCATIONAL, METHODICAL JOURNAL
РЕСПУБЛИКАНСКИЙ НАУЧНО-ПОЗНАВАТЕЛЬНЫЙ, МЕТОДИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ

ҚАЗАҚ ТІЛІ МЕН ӘДЕБИЕТІ САБАҚТАРЫНДА ОҚУШЫЛАРДЫҢ ФУНКЦИОНАЛДЫ САУАТТЫЛЫҚТАРЫН АРТТЫРУ

Майлыбекова Айнагуль Амантайкызы,
Қарағанды облысы, Қарағанды қаласы,
"№45 гимназия" КММ-нің
қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімі
,

Қазіргі заманда білім беру жүйесінде басты назар оқу процесінің нәтижесіне, яғни оқушының алған білімін өмірде қолдана білу қабілетіне бағытталып отыр. Бұл талапқа сай болу үшін функционалды сауаттылықты дамыту – маңызды міндеттердің бірі. Функционалды сауаттылық дегеніміз – адамның әлеуметтік, мәдени, саяси және экономикалық қызметке белсенді араласып, өмір бойы білім алуға дайын болуы. Осы тұрғыда қазақ тілі мен әдебиеті пәндері оқушылардың тілдік, коммуникативтік және сыни ойлау қабілеттерін дамытып, функционалды сауатты тұлға қалыптастыруда айрықша рөл атқарады.

Қазіргі таңда білім беру жүйесі түбегейлі жаңарып, оқыту процесіне қойылатын талаптар да өзгерді. XXI ғасырдың талаптарына сай тұлға тәрбиелеу – тек пәндік білім беру ғана емес, сонымен қатар оқушылардың алған білімін өмірлік жағдаяттарда қолдана білу қабілетін дамыту болып табылады. Осы орайда басты ұғымдардың бірі – функционалды сауаттылық. Бұл ұғым тек оқу, жазу білу ғана емес, күнделікті өмірде ақпаратты қабылдап, оны саралап, саналы түрде қолдана білу, шешім қабылдау, өз ой-пікірін дәлелді жеткізе білу, қоғамда белсенді болу сияқты кешенді қабілеттер жиынтығын қамтиды.

Қазақ тілі мен әдебиеті пәні – оқушылардың тек тілдік сауаттылығын қалыптастырып қана қоймай, олардың функционалды сауаттылығын дамытуға зор ықпал ететін маңызды сала. Себебі бұл пәндерде тіл арқылы ойлау, талдау, бағалау, пайымдау, шығармашылықпен жұмыс істеу сынды дағдылар кешенді түрде дамытылады.

Қазақ тілі мен әдебиеті сабақтары – тек тіл үйретін немесе көркем мәтін талдайтын пән ғана емес, ол оқушының өмірлік дағдыларын қалыптастыратын, қоғаммен байланыс орнатуға үйрететін, пікір алмасуға, өз ойын жеткізуге, талдау мен бағалауға машықтандыратын кешенді алаң.

Функционалды сауаттылықты дамыту жолдары:

1. **Мәтінмен жұмыс істеу дағдыларын жетілдіру**
Сабақ барысында әртүрлі жанрдағы мәтіндерді оқу, түсіну, талдау және өз көзқарасын білдіру оқушылардың

мәтінді функционалды түрде игеруіне ықпал етеді. Оқушылар тек мәтінді оқып қана қоймай, оның мазмұнын өз сөзімен жеткізуге, негізгі ойды анықтауға, мәтіндегі автор көзқарасын тануға дағдыланады. Мәтін – тіл мен әдебиет сабақтарының негізгі құралы. Жай оқу емес, мәтінге функционалды талдау жасау арқылы оқушы:

- негізгі және қосымша ақпаратты ажыратуды;
- автордың көзқарасын анықтауды;
- тақырып пен идеяны табуды;
- өмірлік жағдайға ұқсастық іздеуді;
- өз көзқарасын дәлелдей айтуды үйренеді.

Мысалы, «Абай жолы» романындағы Құнанбай бейнесі туралы пікірталас кезінде оқушылар тарихи шындық пен көркем образдың айырмашылығын талқылай алады. Бұл – функционалды ойлаудың нақты көрінісі.

2. **Сыни ойлауды дамыту**
Әдеби шығармалардағы кейіпкерлердің әрекетіне баға беру, түрлі жағдайларға байланысты балама шешімдер ұсыну, өз ойын дәлелдеу арқылы оқушылардың сыни ойлау қабілеті дамиды. Бұл – функционалды сауаттылықтың маңызды көрсеткіштерінің бірі.

3. **Жазу және сөйлеу дағдыларын жетілдіру**
Эссе жазу, пікір білдіру, ауызша жауап беру, диалог жүргізу сияқты тапсырмалар оқушыларды өз ойын жүйелі, нақты әрі дәлелді жеткізуге үйретеді. Бұл дағдылар олардың күнделікті өмірде, жоғары оқу орнында немесе болашақ қызметінде тиімді қарым-қатынас орнатуына септігін тигізеді.

4. **Интерактивті әдістерді қолдану**
Топтық жұмыс, дебат, рөлдік ойындар, жобалық тапсырмалар оқушыларды белсенділікке, бірлесе жұмыс істеуге, тың идея ұсынуға итермелейді. Мұндай әдістер оқушыны жеке тұлға ретінде дамытуға және ақпаратты шығармашылықпен қолдануға үйретеді.

5. **Ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдалану**
Қазіргі білім беру жүйесінде цифрлық сауаттылық та функционалды сауаттылықтың бір бөлігі болып саналады. Қазақ тілі мен әдебиеті сабақтарында интернет-ресурстарды, презентацияларды, бейнематериалдарды, онлайн тесттер мен платформаларды қолдану арқылы оқушылардың цифрлық ортада жұмыс істеу дағдылары қалыптасады.

Практикалық ұсыныстар:

- Мәтін негізінде проблемалық сұрақ қою: Мысалы, «Қазіргі қоғамда Абайдың қара сөздері қаншалықты өзекті?» – осындай сұрақтар оқушыны терең ойлауға итермелейді.
- Оқушы жобаларын ұйымдастыру: Әдеби шығарма бойынша презентация жасау, бейнебаян түсіру, әлеуметтік желі парақшасын жүргізу – оқушыларды шығармашылыққа баулиды.
- Күнделікті өмірмен байланыстыру: Мәтінді талдағанда қазіргі өмірмен байланыстыру, мысалы, «Сен мұндай жағдайда не

істер едің?» деген сұрақтар арқылы оқушыны өз тәжірибесіне сүйене отырып жауап беруге ынталандырады.

Қазақ тілі мен әдебиеті пәні – оқушының тұлғалық дамуына, сөйлеу мәдениетіне, ойлау қабілетіне және қоғамдық өмірге бейімделуіне тікелей ықпал ететін сала. Функционалды сауаттылықты дамыту – тек пән мұғалімінің ғана емес, бүкіл білім беру жүйесінің басты мақсатына айналуы тиіс. Бұл бағытта мұғалімдердің рөлі ерекше. Олар оқушыны жаттанды білімге емес, өмірде қолдана алатын білімге бағыттап, шығармашылықпен жұмыс істей алатын, ойы ашық, көзқарасы кең тұлға қалыптастыруға ұмтылуы қажет.

Қазақ тілі мен әдебиеті сабақтарында оқушылардың функционалды сауаттылығын дамыту – заман талабы. Мұғалім оқушылардың ойлау, түсіну, талдау, сөйлеу, жазу сияқты қабілеттерін кешенді түрде дамыта отырып, олардың қоғамда еркін әрекет ете алатын, өмірге бейім тұлға болып қалыптасуына ықпал етуі тиіс. Осы орайда пән мұғалімдерінің шығармашылықпен жұмыс істеуі, жаңа технологияларды меңгеруі және оқушы мүддесін ескере отырып жұмыс жүргізуі – табысты нәтижеге бастар жол.

Әдебиеттер тізімі

1. Қазақстан Республикасында білім беруді дамытудың 2020–2025 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы.

2. ЮНЕСКО. Функциональная грамотность: понятие и подходы.

3. Құдайбергенова К.С. «Функционалдық сауаттылық – білім беру сапасын арттырудың негізгі бағыты» // Білім – Образование.

4. Ахметов З. Қазақ әдебиеті: оқу әдістемесі.

5. Оқу сауаттылығы бойынша PISA халықаралық зерттеулерінің материалдар

МЕТОДИКИ РАЗВИТИЯ УСТНОЙ РЕЧИ И НАВЫКОВ КОММУНИКАЦИИ У УЧАЩИХСЯ НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЫ

Максутова Назым Сериковна,
учитель начальных классов
КГУ СОШ №35 Абайской области
города Семей

Развитие устной речи и навыков коммуникации у учащихся начальной школы является одной из ключевых задач современной начальной педагогики. В младшем школьном возрасте формируются базовые речевые умения, которые впоследствии влияют на успешность

обучения, социализацию и личностное развитие ребёнка. Современная методика направлена не только на овладение речевыми навыками, но и на развитие коммуникативной компетенции, которая предполагает умение выражать мысли, понимать собеседника, вступать в диалог и выстраивать отношения в коллективе. В данной статье рассмотрим особенности развития устной речи у младших школьников, основные методики и приемы, а также практические рекомендации для учителей.

Устная речь представляет собой систему звуков, слов и предложений, которая служит средством общения и передачи информации. В начальной школе у детей продолжается интенсивное развитие словарного запаса, грамматической правильности и выразительности речи. При этом важным аспектом становится не только чистота и правильность произношения, но и умение слушать, воспринимать информацию, задавать вопросы, вступать в диалог, аргументировать свою позицию. Именно поэтому методика развития устной речи должна сочетать работу над языковыми навыками и коммуникативными умениями. В начальных классах дети часто испытывают трудности с выражением своих мыслей в связной форме, с построением логических высказываний, а также с пониманием интонации и невербальных сигналов. Поэтому учитель должен создавать такую образовательную среду, где ребёнок сможет безопасно и интересно практиковаться в устной речи.

Одной из базовых методик развития устной речи является использование сюжетно-ролевых игр. Через ролевое взаимодействие дети учатся строить диалоги, выстраивать речевые цепочки, применять разнообразные лексические и грамматические средства. В процессе игры ребёнок выступает в различных социальных ролях, что способствует развитию речевой гибкости и адаптивности. К примеру, инсценировка бытовых ситуаций, таких как поход в магазин, визит к врачу, диалог с учителем, позволяет школьникам отработать речевые образцы, соответствующие реальной жизни. Такая игровая деятельность не только повышает мотивацию к говорению, но и учит учитывать ситуацию общения и собеседника. Методика сюжетно-ролевых игр требует от педагога тщательной подготовки: нужно продумать сценарии, подобрать лексический материал, организовать работу так, чтобы каждый ребёнок мог активно участвовать.

Другой эффективной методикой является использование коллективного рассказывания и пересказывания. Совместное создание рассказа учит детей логично выстраивать повествование, связывать отдельные предложения в целое, использовать разнообразные средства выразительности. Педагог может предложить учащимся начать рассказ с общего начала, а затем по очереди каждый ребёнок добавляет предложение или фразу. Такой метод

способствует развитию творческого мышления и устной коммуникации, так как дети учатся слушать друг друга, учитывать сказанное, продолжать тему. Пересказывание знакомых текстов, сказок или событий помогает закрепить умение воспроизводить информацию и развивает память. Важно, чтобы учитель создавал положительную эмоциональную атмосферу, не критиковал ошибки, а мягко направлял детей к улучшению речи.

Развитие диалогической речи требует особого внимания к упражнениям, которые моделируют реальные коммуникативные ситуации. Учитель может организовать работу в парах или малых группах, где дети отрабатывают навыки ведения беседы, задавания вопросов, выражения согласия и несогласия, умения слушать и реагировать. Например, упражнения на тему «знакомство», «поиск информации», «обсуждение темы» позволяют формировать речевое взаимодействие в разных контекстах. Особое внимание уделяется развитию навыков активного слушания, когда ребёнок учится внимательно воспринимать речь партнёра и отвечать уместно. Диалогическая речь требует от учащихся гибкости, умения переключаться между ролями говорящего и слушающего, что способствует развитию социальной компетентности.

Одним из современных подходов в развитии устной речи является интеграция информационно-коммуникационных технологий. Использование аудио- и видеоматериалов, интерактивных заданий, электронных учебников позволяет разнообразить речевую практику и повысить интерес учащихся. Например, просмотр коротких мультфильмов с последующим обсуждением сюжета, проведение видеоконференций с одноклассниками или гостями, запись собственных рассказов на диктофон или видео стимулируют речевую активность и развивают навыки коммуникации. Важно, чтобы технология не заменяла живое общение, а дополняла его, создавая новые возможности для речевой практики.

Немаловажное значение имеет развитие выразительности речи, включающей интонацию, темп, громкость и эмоциональную окраску. Учитель должен проводить специальные упражнения на развитие фонематического слуха и артикуляционной гимнастики, что помогает детям лучше контролировать произношение и интонацию. Чтение стихов, скороговорок, театрализованные постановки способствуют развитию выразительности и эмоциональной составляющей речи. Кроме того, артикуляционные упражнения помогают улучшить дикцию и сделать речь более чёткой и понятной. Развитие выразительной речи важно не только для художественного слова,

но и для успешного общения в повседневной жизни.

Важной частью методики является создание речевой среды в классе, где устная речь становится естественным и необходимым инструментом общения. Учитель должен поощрять детей высказывать своё мнение, задавать вопросы, участвовать в обсуждениях. Формирование навыков общения требует систематической работы, включающей организацию коллективных обсуждений, презентаций, дебатов. В таких ситуациях дети учатся аргументировать свою точку зрения, слушать оппонентов, соблюдать нормы речевого этикета. Речевая среда способствует развитию не только языковых умений, но и социальной ответственности, толерантности и сотрудничества.

Развитие навыков коммуникации в начальной школе неразрывно связано с развитием эмоционального интеллекта ребёнка. Умение распознавать и выражать свои эмоции, понимать чувства других помогает выстраивать эффективное общение и снижает уровень конфликтности. Педагог может использовать методики, направленные на эмоциональное развитие, такие как обсуждение жизненных ситуаций, совместное решение проблем, игры на развитие эмпатии. Речевая практика в этом контексте включает использование слов, обозначающих эмоции, и обучение правильной реакции на эмоциональные сигналы собеседника. Таким образом, устная речь становится инструментом не только передачи информации, но и выражения эмоционального состояния.

Нельзя забывать и о роли родителей в развитии устной речи и коммуникативных навыков младших школьников. Домашняя языковая среда, общение с близкими, чтение вслух и совместные разговоры играют важную роль в речевом развитии ребёнка. Учитель может рекомендовать родителям разнообразить разговоры с детьми, задавать открытые вопросы, обсуждать прочитанные книги и события дня. Совместная работа школы и семьи способствует более успешному формированию речевых умений и коммуникативных навыков. Кроме того, родители могут поддерживать и развивать интерес ребёнка к общению через посещение театров, музеев, кружков и секций.

Методики развития устной речи и навыков коммуникации в начальной школе должны быть гибкими и разнообразными, учитывая индивидуальные особенности каждого ребёнка. Важно использовать комплексный подход, который сочетает речевые упражнения, игровые технологии, творческие задания и практические ситуации общения. Регулярная работа в этом направлении помогает младшим школьникам не только овладеть речью, но и стать уверенными в себе, инициативными и успешными в социальном взаимодействии личностями.

Развитие устной речи и коммуникативных навыков у

учащихся начальной школы является фундаментальной задачей, которая требует от педагога творческого и системного подхода. Использование сюжетно-ролевых игр, коллективных рассказов, диалогических упражнений, интеграция технологий, развитие выразительности речи, создание речевой среды и работа с эмоциональным интеллектом позволяют формировать у младших школьников полноценную речевую компетенцию. Такой подход не только способствует успешному обучению, но и помогает ребёнку адаптироваться в социуме, выстраивать эффективное общение и реализовывать свои личностные потенциалы. В конечном итоге методики развития устной речи становятся важным инструментом воспитания гармонично развитой личности, готовой к дальнейшему образовательному и жизненному пути.

Использованная литература

1. Амангельдина, Г. С. Методика формирования устной речи младших школьников. Алматы, 2018.

2. Жумабекова, Д. К. Развитие коммуникативных умений у учащихся начальной школы. Нур-Султан, 2020.

3. Кадырова, Л. Т. Педагогические технологии развития речи в начальной школе. Алматы, 2019.

4. Мухамеджанова, А. Б. Инновационные подходы к развитию устной речи у младших школьников. Караганда, 2021.

5. Тлеубаева, Ж. С. Формирование речевой компетенции в начальной школе: теория и практика. Шымкент, 2017.

МЕТОДЫ ФОРМИРОВАНИЯ ОРФОГРАФИЧЕСКОЙ И ПУНКТУАЦИОННОЙ ГРАМОТНОСТИ У ШКОЛЬНИКОВ

Матигулова Гульсара Бактыбергеновна,
преподаватель русского языка и литературы
Aqbobek Lyceum города Актобе

В современном мире грамотность является одним из важнейших показателей общей культуры человека. Особенно это касается письменной речи, которая требует чёткого соблюдения норм орфографии и пунктуации. Орфографическая и пунктуационная грамотность — это фундаментальные элементы владения русским языком, обеспечивающие правильность, точность и выразительность письменного высказывания. От уровня сформированности этих навыков зависит не только качество письменных работ учащихся, но и их способность ясно и эффективно выражать свои мысли.

Однако многие школьники испытывают значительные трудности в освоении правил правописания и пунктуации. Это объясняется как сложностью самой системы русского языка, так и особенностями методики преподавания. В связи с этим одной из важнейших задач педагогов становится поиск и применение эффективных методов обучения, направленных на формирование орфографической и пунктуационной грамотности. В статье рассматриваются современные подходы и методические приёмы, которые способствуют развитию этих навыков у школьников.

Орфографическая грамотность включает в себя способность правильно писать слова в соответствии с нормами языка. Это не только знание правил, но и умение применять их на практике, распознавать исключения и осознавать структуру слова. Важным аспектом является развитие орфографической зоркости — умения быстро и точно замечать ошибки в тексте.

Пунктуационная грамотность связана с правильным использованием знаков препинания, которые структурируют предложение, разделяют смысловые части и помогают выразить эмоциональную окраску и интонацию. Понимание синтаксических связей в предложении и умение грамотно расставлять знаки препинания является важнейшим компонентом письменной речи.

Процесс формирования орфографической и пунктуационной грамотности должен строиться с учётом возрастных и индивидуальных особенностей учащихся. В младших классах акцент делается на развитие элементарных навыков письма и понимания структуры слова, тогда как в старших классах важна работа над анализом сложных конструкций и повышением самостоятельности учащихся в работе с текстом.

Одним из основных методов является объяснение правил. Учитель последовательно излагает нормы орфографии и пунктуации, приводит примеры, разбирает типичные ошибки, что создаёт базу для дальнейшего закрепления знаний. При этом важно делать акцент на осознанность восприятия материала, а не на механическое запоминание.

Практической основой традиционного обучения являются диктанты. Диктанты способствуют развитию внимательности, концентрации и навыков правописания. Они бывают различных видов — контрольные, тренировочные, творческие. Особое место занимают разборы ошибок после диктантов, что помогает учащимся осознать свои недочёты и устранить их.

Кроме того, используются упражнения на постановку знаков препинания, орфографический разбор слов и предложения. Такие задания способствуют закреплению правил и развитию аналитического мышления.

Однако традиционные методы часто воспринимаются школьниками

как однообразные и утомительные, что снижает их мотивацию к обучению. Поэтому необходимо дополнять их более современными и разнообразными методами.

Игровой метод обучения является одним из самых эффективных для развития орфографической и пунктуационной грамотности, особенно в младших классах. Игра создает благоприятную эмоциональную атмосферу, снижает тревожность и повышает интерес к изучению языка.

Существуют различные виды языковых игр: это могут быть кроссворды, ребусы, лингвистические викторины, соревнования на исправление ошибок, игры с карточками, пазлы из слов и предложений. Такие игры помогают школьникам запомнить правила через практическое применение и повторение в непринужденной форме.

Игровые задания способствуют развитию памяти, внимания, мышления и творческих способностей. Кроме того, командные игры формируют коммуникативные навыки и умение работать в коллективе, что также важно в образовательном процессе.

Современные информационные технологии существенно расширяют возможности обучения орфографии и пунктуации. Интерактивные упражнения, онлайн-тесты, образовательные программы и приложения позволяют разнообразить учебный процесс и адаптировать его под индивидуальные потребности учащихся.

Такие средства дают мгновенную обратную связь, что помогает школьникам быстро исправлять ошибки и усваивать материал. Кроме того, использование мультимедийных ресурсов — видеоуроков, презентаций, обучающих игр — повышает наглядность и доступность информации.

ИКТ позволяют учителю оперативно контролировать успеваемость, организовывать дистанционные занятия и создавать интерактивные проекты, что особенно актуально в условиях цифровой школы.

Для формирования глубинного понимания орфографических и пунктуационных норм важно интегрировать их в творческую деятельность учащихся. Проектные задания, написание эссе, сочинений, рассказов, создание презентаций и блогов способствуют не только закреплению правил, но и развитию языковой интуиции.

В процессе творческой работы школьники учатся осмысленно использовать знаки препинания для выражения интонации, эмоций и логической структуры текста. Это помогает перейти от механического запоминания к творческому применению знаний.

Проектная деятельность формирует у учащихся умение работать самостоятельно и

коллективно, планировать свою работу и отвечать за результат, что является важным элементом современного образования.

Каждый ученик обладает своими особенностями восприятия и уровнем подготовки, поэтому индивидуализация обучения играет ключевую роль. Анализ ошибок и выявление причин затруднений позволяют корректировать учебный процесс и создавать дифференцированные задания.

Педагог должен уделять внимание не только общему уровню класса, но и отдельным ученикам, предлагая им специальные упражнения, консультации и дополнительные материалы. Это способствует преодолению пробелов в знаниях и повышению мотивации к обучению.

Работа с ошибками должна быть конструктивной, направленной на объяснение и закрепление правил, а не на простое указание на неправильное. Важна поддержка и поощрение, чтобы ребенок не боялся ошибаться и стремился к совершенствованию.

Формирование орфографической и пунктуационной грамотности — сложный и многоступенчатый процесс, требующий комплексного и системного подхода. Эффективное обучение невозможно без сочетания традиционных методов с инновационными приемами, такими как игровые технологии, использование информационно-коммуникационных средств и творческая деятельность.

Особое внимание должно уделяться индивидуальным особенностям каждого ученика и работе с ошибками, что позволяет повысить качество усвоения материала и сформировать у школьников уверенность в своих языковых навыках.

В результате комплексного применения разнообразных методов формируется не только грамотность, но и общий уровень языковой культуры, что является залогом успешного обучения и развития личности. Правильное владение орфографией и пунктуацией помогает школьникам эффективно выражать свои мысли, участвовать в коммуникации и чувствовать себя уверенно в образовательной и социальной среде.

Использованная литература

1. Волкова, Л. Н. Педагогика и методика преподавания русского языка. — Санкт-Петербург: Речь, 2020. — 312 с.

2. Громова, Н. В. Современные технологии обучения русскому языку. — Москва: Академия, 2019. — 280 с.

3. Елеусизова, Г. Т. Формирование орфографической грамотности у младших школьников в условиях многоязычия. — Алматы: КазНПУ, 2019. — 158 с.

4. Кузнецова, О. А. Орфография и пунктуация в школе: методы и приёмы обучения. — Москва: Изд-во «Лань», 2017. — 192 с.

5. Нургалиева, А. С. Методика преподавания русского языка в

Казахстане: опыт и перспективы. — Нур-Султан: КАЗГПУ, 2020. — 230 с.

6. Шаяхметова, М. К. Особенности формирования пунктуационной грамотности у казахстанских школьников. — Алматы: КазНПУ, 2018. — 145 с.

БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ МАТЕМАТИКАЛЫҚ САУАТТЫЛЫҒЫН САБАҚ ҮСТІНДЕ АРТТЫРУ

Мейримова Марзия Шаймерденовна,
Абай облысы Семей қаласы
«№35 ЖОББМ» КММ-нің
математика пәнінің мұғалімі

Қазіргі білім беру жүйесі оқушылардың пәндік біліммен қатар, оны өмірде тиімді қолдану қабілеттерін дамытуға бағытталып отыр. Соның ішінде математикалық сауаттылық – оқушының күнделікті өмірде кездесетін мәселелерді математикалық жолмен шешуге, логикалық ойлау мен сандық деректерді талдауға бейімділігін қалыптастыратын маңызды құзыреттілік. Бұл құндылық бастауыш сыныптан бастап жүйелі түрде дамытылуы тиіс. Бастауыш сынып оқушылары үшін математика тек есеп шығару ғана емес, қоршаған ортаны танудың, логикалық байланыстарды түсінудің құралы болуы керек. Сабақ барысында түрлі танымдық тапсырмалар, ойын элементтері, практикалық жағдайлар арқылы оқушылардың пәнге деген қызығушылығы артып, математикалық ойлау қабілеті қалыптасады. Оқытудың осы кезеңінде берілген білім – баланың болашақтағы академиялық және өмірлік жетістігінің іргетасы болады. Сондықтан да сабақ үстінде математикалық сауаттылықты дамыту – тек білім берудің емес, тұлға тәрбиелеудің де маңызды бөлігі.

Өзімнің жинақтаған тәжірибем негізіндегі бұл мақалада бастауыш сыныптағы оқу процесінде математикалық сауаттылықты арттырудың тиімді жолдары, әдіс-тәсілдері мен мұғалімнің рөлі қарастырылады. Сонымен қатар оқушы белсенділігін арттыру мен нақты өмірмен байланысты тапсырмаларды қолданудың маңыздылығы талданады.

Математикалық сауаттылық — бұл оқушының нақты өмірлік және оқу жағдайларында математикалық білім, дағдылар мен тәсілдерді қолдана білу қабілеті. Яғни, ол тек есеп шығарумен шектелмейді, терең талдау, интерпретация, дәлелдеу, математикалық тілде ойлау, байланыс орнату түріндегі қабілеттерді қамтиды.

Ғылыми әдебиеттерде математикалық сауаттылық екі құрамдас элементтен тұрады: предметтік (формула, алгоритм, операцияларды білу) және метапредметтік / қоғамдық (логика, модельдеу, сыни ойлау, проблемаларды шешу) қабілеттер.

Білім беру стандарттары бүгінде функционалдық сауаттылықты дамытуға мән береді: оқушы тек білімді меңгеріп қана қоймай, оны өмірлік жағдайларда қолдануға бейім болуы қажет. Бастауыш сынып – математикалық түсініктердің алғашқы ұйытқысы қалыптасатын кезең. Егер осы кезеңде оқушыда логикалық ойлау, сандық түсіну және операцияларды меңгеру дағдылары жақсы дамыса, кейінгі кезеңдерде қиындықтар азаяды.

Математикалық сауаттылық оқушының жалпы ойлау мәдениетін, проблемаларды шешу дағдыларын және білім алу мотивациясын күшейтеді. Сонымен қатар, әлеуметтік-тұрмыстық міндеттерде, ғылым мен техника саласында болашақта табысты болу үшін математикалық сауаттылықтың маңызы зор. Оқушылардың математикалық сауаттылығын дамытуда мына компоненттер маңызды:

❖ Сандық-процедуралық дағдылар: арифметикалық операциялар, есептеу алгоритмдерін орындау.

❖ Математикалық тіл мен символика: ұғымдарды, терминдерді дұрыс қолдану, математикалық өрнектер мен теңдеулерді түсіну.

❖ Логикалық және аналитикалық ойлау: салыстыру, классификация, абстракция, индукция, дедукция әдістері.

❖ Модельдеу және математикалық қолдану: нақты өмірлік жағдайды математикалық модельге айналдыра білу, нәтижесін түсіну.

❖ Рефлексия және бағалау: шешімнің дұрыстығын тексеру, шешімді аргументтеу, қателерді анықтау.

❖ Әдебиеттерде кейде математикалық сауаттылықтың деңгейлері белгіленеді: базалық, қолданбалы, шығармашыл. Мысалы: Базалық: стандартты есептер мен тапсырмаларды орындау. Қолданбалы: оқушы өмірлік міндеттерде математикалық амалдарды қолдана алады. Шығармашыл: оқушы өзі мәселе қойып, оны математикалық тұрғыдан шеше алады.

Жалпы проблемалық оқыту — оқушыға дайын жауап емес, іздеу мен зерттеуге мүмкіндік беру. Мұғалім сұрақтар қояды, оқушы өз тәсілін ойлап табады. Бұл әдіс логикалық және зерттеу дағдыларын дамытады. Мысал тапсырма: «Екі кішкентай рюкзакта — 24 алма мен 18 алмұрт. Барлығы неше жеміс? Бірақ рюкзактағы жемістерді әртүрлі түрде бөлуге бола ма? Осыған мысал келтіріп, өз жолыңды тап». Бұл тапсырма оқушыға жай есеп шығарудан гөрі: бөліп көрсету, сандық модель құру, қайта қарастыру мүмкіндік береді.

Нақты өмірлік жағдайлармен байланысты мәтіндік немесе

ситуациялық есептер оқу мотивациясын арттырады. Мысал: «Апа дүкенде 5 алма мен 3 банан сатып алды. Алма бағасы 80 теңге, банан — 60 теңге. Қанша теңге төлейді?» «Балалар саябаққа барады. Бір бала 7 минутта барады, ал екіншісі 5 минутта барады. Егер олар бірге жүрсе, қанша минут алады?» Оқушылар есепті мәтіннен оқып, модель жасап, шешімін жазады — бұл математикалық сауаттылықты жетілдіреді.

Жәнеде сабақта оқушылардың деңгейіне қарай тапсырмалар беру — әрбір оқушыға оңтайлы жүктеме жасау. Мысалы, бір топқа классикалық тапсырма, ал басқа топқа тереңдетілген сұрақтар. Бұл тәсіл оқушылардың өзіндік ізденіс қабілетін ынталандырады.

Мысал:

Әдеттегі: «23 + 47 = ?»

Тереңдетілген: «23 + 47 = 70 — бұл дұрыспа? Егер қате болса, қалай түзетесің?»

Солайша оқушы ғана есеп шығарып қана қоймай, шешімін тексеріп, өз қателерін түсінеді.

Ойын арқылы оқуыту да балалар үшін өте тиімді. Ол қызығушылық туғызады, белсенділікті арттырады. Мысалдар:

- Рольдік ойын: «Математикалық дүкен» — оқушылар “сатып алушы” мен “продавец” ролінде бағалар мен сандық амалдарды қолданады.
- Викторина: терминдерге арналған “терминологиялық викторина”, сөздерді толықтыру (мысалы, сум_а, процес_, алгорит_м).
- Математикалық пазлдар: бос квадраттарға сандарды орналастыру, судоку типіндегі кестелер.
- "Математикалық детектив": оқушылар шарттарды оқып, қайсысы дұрыс, қайсысы қате екенін табады.

АКТ және визуализация әдістері

Ақпараттық-коммуникациялық технологияларды (АКТ) қолдану — цифрлық құралдар, мультимедиа, интерактивті модельдер арқылы оқытуды жандандырады. Мысалдар: Мультимедиалық презентациялармен берілген тақырыпты визуализациялау (график, диаграмма). Блок-схема немесе интерактивті слайд арқылы алгоритмдерді көрсету. Геогебра, интерактивті симуляциялар, динамикалық модельдер — тақырыпты көрнекі, интерактивті етіп түсіндіру. Виртуалды тапсырмалар, онлайн-қосымшалар, ойындар.

Оқушының өз жұмысы туралы ойлауы, түзету енгізуі, өз жетістіктерін бағалауы маңызды. Мұғалім қысқаша кері байланыс беріп, келесі қадамдарды ұсынып отыруы тиіс.

Мысал: сабақтың соңында: «Мен сендерден бүгінгі сабақта қандай математикалық тәсілді қолдандыңыз?», «Қай есеп ең қиын болды? Неліктен?», «Егер қайта жасасақ, қалай өзгертесің?» Бұл түрдегі талқылау оқушылардың өздік ойлауын дамытады.

Жеке тәжірибемнен мынадай әр түрлі деңгейдегі оқушылар үшін қолдануға болатын нақты тапсырмалар бар.

Базалық есептер, соның ішінде арифметика:

24 + 37 = ?

56 — 19 = ?

8 × 5 = ?

72 ÷ 8 = ?

Мәтіндік есеп: «Мектепке 12 оқушы келді, одан кейін 8 оқушы қосылды. Қанша оқушы болды?»

Салыстыру мен классификация: «5 теңге, 10 теңге, 2 теңге — қандай тиындар көрсетілген? 10 теңгеден қанша дана?» — балалар дұрыс санап, салыстырады.

Қиындау, тереңдетілген тапсырмаларда бар. Мысалы: «Ама мен Бек екі түрлі деңгейде тапсырмалар орындады. Ама — 3 есеп, Бек — 2 есеп. Егер әр есеп 2 немесе 3 ұпай болса, олардың алынған ұпайларының мүмкін комбинацияларын көрсет». — оқушы комбинацияларды санай отырып, математикалық модель жасайды.

Алгебралық тәсіл: «Апа дүкеннен 5 алма мен 3 банан сатып алды. Алма бағасы x теңге, банан — y теңге. Егер төленген жалпы ақша 560 теңге болса, 5x + 3y = 560. Осы теңдеуді қалай шешуге болады?»

Проблемалық есеп: «Үш бала бірге 120 теңге жинады. Бірінші бала екіншісінен 10 теңгемен, ал екіншісі үшіншісінен 5 теңгамен көп жинады. Олар жеке-үйде қанша жинады?» — бұл есеп оқушыны теңдеулер құрастыруға, математикалық ойлауға шақырады.

Геометриялық және өлшем бойынша: қағаз парағын ұзындығы мен енін өлшеп, ауданын табу. Әр түрлі пішінді объектілердің (дөңгелек, төртбұрыш, үшбұрыш) ұзындықтарын салыстырып, контурларды есептеу.

Кейбір мұғалім тәжірибелерінде кездесетін қиындықтар болады. Кейбір оқушылар логикалық ойлауды дұрыс дамытпаған, бастапқы базалық дағдылары әлсіз болуы мүмкін.

Мысалы, сабақта уақыт тапшылығы — күрделі тапсырмаларға уақыт жетпеуі, кей оқушыларға мәтіндік есептерді оқу мен түсіну қиындық тудырады. Ресурстар (АКТ, интерактивті құралдар) жетіспеуі мүмкін. Бұндай қиындықтар болмас үшін, оқушылардың деңгейін алдын-ала диагностикалық тапсырмалармен анықтап, сол бағытта жұмыс жасау. Жоғарыда айтылған саралап оқыту әдісін қолдану — әр оқушыға оңтайлы тапсырма беру. Мәтіндік есептерге қосымша түсіндіру, суретпен бейнелеу, сөздік қолдау. Мұғалімдер үшін кәсіби даму: семинарлар, сабақ көру, әдістемелік бірлестіктер, тәжірибе алмасу.

Қорыта айтқанда, бастауыш сыныпта математикалық сауаттылықты дамыту — оқушылардың логикалық ойлауын, өмірмен байланысты есептерді шешу қабілетін қалыптастырудың негізі. Сабақ барысында түрлі әдіс-тәсілдерді, ойын элементтерін және өмірлік жағдаяттарға негізделген тапсырмаларды қолдану арқылы бұл мақсатқа тиімді қол жеткізуге болады. Мұғалімнің шығармашылықпен ұйымдастырылған сабағы мен оқушы белсенділігі – сапалы нәтижеге бастар жол.

Қолданылған әдебиеттер тізімі

1. Жолдасбекова С. Ж. Математикалық сауаттылықты дамыту жолдары // «Мектеп» , 2022. Б. 15–18.

2. Бабаев С.Б., Мусина К.Б., Сатыбалдиева Б.И. Бастауыш білім берудің педагогикасы. – Алматы: «Дарын», 2020.

3. Бахтиярова А.А. Математикалық сауаттылықты қалыптастырудағы оқыту әдістерінің рөлі // «Білім» , 2021. Б. 27–30.

ЖАҢА ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ПАЙДАЛАНУ АРҚЫЛЫ ӘДЕБИ ШЫҒАРМАЛАРДЫ ОҚЫТУДЫҢ ТӘСІЛДЕРІ

Нурмагамбетова Назымгуль Муратовна,
Ақтөбе облысы, Алға ауданы,
Алға мектеп-гимназиясының
қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі

XXI ғасыр – ақпараттық технологиялардың қарқынды дамуы мен цифрлық трансформация кезеңі. Қазіргі заманғы білім беру жүйесінде жаңа технологияларды енгізу арқылы оқыту үдерісін жетілдіру, оқушылардың қызығушылығын арттыру және сапалы білім беру мәселелері басты назарда тұр. Әсіресе, әдеби шығармаларды оқытуда инновациялық әдістер мен технологиялардың рөлі күн санап артып келеді.

Әдебиет – адамның рухани әлемін байытуға, ұлттық мәдениетті насихаттауға, ой-өрісін кеңейтуге мүмкіндік беретін маңызды пәндердің бірі. Дәстүрлі әдістермен әдеби шығармаларды оқыту кейде оқушылардың қызығушылығын толығымен оятпай, олардың шығармашылық қабілеттерін дамыта алмай жатады. Сондықтан қазіргі кезеңде жаңа технологияларды пайдалану арқылы әдебиетті оқытудың тиімді тәсілдерін зерттеу аса өзекті.

Бұл мақалада жаңа технологиялардың әдеби шығармаларды оқытудағы рөлі мен олардың тиімді тәсілдері қарастырылады. Сондай-ақ, жаңа технологияларды қолданудың артықшылықтары мен қиындықтары талданып, Қазақстан мен әлемдегі тәжірибелерге шолу жасалады. Мақаланың мақсаты – жаңа технологияларды пайдалану арқылы әдеби шығармаларды оқытудың инновациялық әдістерін анықтап, олардың тиімділігін көрсету.

Жарайды, негізгі бөлімді толық әрі терең жазып беремін. Мақаланың көлемін ескере отырып, негізгі бөлімді бірнеше ішкі бөлімге бөліп, әрқайсысын толық қарастырамын.

XXI ғасырда білім беру саласы да қарқынды өзгерістерге ұшырады. Ақпараттық-коммуникациялық технологиялардың (АКТ) дамуы білім

беру үдерісін жетілдіруде, оқушылардың білімге деген қызығушылығын арттыруда, оқу материалдарын түсінуді жеңілдетуде жаңа мүмкіндіктер ашты. АКТ арқылы мұғалімдер ақпаратты беру әдістерін жаңартып, оқушылардың оқу үдерісіне белсенді қатысуын қамтамасыз ете алады.

Білім беру жүйесінде технологияларды пайдалану оқу процесінің тиімділігін арттыруға, оқу материалдарын визуализациялауға, интерактивті әдістерді қолдануға мүмкіндік береді. Әсіресе, әдебиет пәні сияқты шығармашылық пен түсінікке негізделген пәндерде технологиялардың рөлі ерекше.

АКТ-ны білім беру саласында пайдалану келесі бағыттарда жүзеге асады:

- Оқу материалдарын электронды форматта ұсыну (электронды оқулықтар, аудиокітаптар);
- Оқу үдерісін интерактивті ету (виртуалды сыныптар, онлайн тесттер);
- Оқушылардың шығармашылық қабілеттерін дамыту (блогтар, форумдар, жобалық жұмыстар);
- Оқу нәтижелерін бақылау және бағалау.

Бұл тәсілдер білім беру процесін тиімді етіп қана қоймай, оқушылардың заманауи технологияларды пайдалану дағдыларын қалыптастыруға мүмкіндік береді.

Әдебиет пәнін оқытуда жаңа технологияларды пайдалану қазіргі кезде кеңінен таралуда. Бұл тәсілдер оқушылардың шығармаларды түсінуін жеңілдетіп, олардың қызығушылығын арттыруға бағытталған.

Электронды оқулықтар мәтінді, суреттерді, аудио және видео материалдарды біріктіре отырып, оқушыларға шығарманы жан-жақты қабылдауға мүмкіндік береді. Мысалы, белгілі бір поэманың аудио нұсқасын тыңдау, автор туралы видео қарау оқушылардың мәтінге деген түсінігін тереңдетеді.

Интерактивті тақталар арқылы мұғалім мәтінді визуалды түрде көрсете алады, сонымен қатар интерактивті тапсырмалар мен ойындарды қолдана алады. Виртуалды сыныптарда оқушылар түрлі әдеби шығармалар бойынша талқылауларға қатыса алады, бұл шығармашылық ойлау мен сын тұрғысынан қарау қабілетін дамытады.

Оқушылар онлайн платформаларда әдеби шығармаларға арналған сұрақтар қою, пікір алмасу, эссе жазу арқылы білімдерін тереңдетеді. Әдеби форумдарда оқушылар шығармаларды талқылап, бір-бірінің көзқарастарын тыңдай отырып, өз ойларын жетілдіреді.

Мобильді қосымшалар мен аудиокітаптар

Қазіргі уақытта әдеби шығармаларды оқу мен тыңдау үшін түрлі мобильді қосымшалар бар. Бұл қосымшалар оқушыларға кез келген уақытта және жерде әдебиетпен танысуға мүмкіндік береді. Аудиокітаптар әсіресе визуалды қиындықтары бар оқушыларға пайдалы.

Жаңа технологияларды қолданудың артықшылықтары мен қиындықтары

Артықшылықтары

- Оқытудың қызықты әрі тартымды болуы.
- Оқушылардың шығармашылық қабілеттерін арттыру.
- Оқу материалдарын жан-жақты қабылдау.
- Топтық және жеке жұмыстарды тиімді ұйымдастыру.
- Мұғалім мен оқушы арасындағы қарым-қатынасты жақсарту.

Қиындықтары

- Техникалық мәселелер (интернеттің болмауы, құрылғылардың жетіспеушілігі).
- Мұғалімдердің жаңа технологияларды пайдалану дағдысының төмендігі.
- Кейде технологияға тым көп сүйену әдебиеттің рухани мәнін толық жеткізе алмауы.
- Бағдарламалық жасақтаманың сапасы мен мазмұны әрқилы болуы.

Жаңа технологияларды оқытуда интеграциялау тәжірибесі және мысалдар

Қазақстанда да, әлемде де әдеби шығармаларды оқытуда жаңа технологияларды қолдану кеңінен таралуда. Мысалы, «Bilimland» платформасы қазақ әдебиетін оқытуға арналған көптеген мультимедиялық ресурстар ұсынады. Оқушылар электронды оқулықтар, видеолекциялар арқылы шығармаларды түсінуде қолдау алады.

Шетелдік тәжірибеде, мысалы, АҚШ пен Еуропада әдебиет пәнінде виртуалды сыныптар мен онлайн талқылаулар, әдеби блогтар кеңінен қолданылады. Бұл әдістер оқушылардың шығармашылық және сын тұрғысынан ойлау қабілеттерін дамытуда үлкен септігін тигізеді.

Елімізде білім беру жүйесінде жаңа технологияларды енгізу мемлекеттік саясаттың маңызды бағыттарының бірі болып табылады. Мысалы, «Цифрлық Қазақстан» бағдарламасы аясында мектептерге заманауи құралдар мен ресурстар жеткізіліп, мұғалімдердің біліктілігін арттыру жұмыстары ұйымдастырылуда. Бұл өз кезегінде әдеби шығармаларды оқытуда да жаңа әдістерді қолдануға мүмкіндік береді.

Мысалы, қазақ әдебиетін оқытуда интерактивті платформалар арқылы танымдық видеолар, авторлар туралы деректі фильмдер, виртуалды экскурсиялар ұйымдастыру арқылы оқушылардың білімді терең меңгеруі қамтамасыз етіледі. Сонымен қатар, кейбір мектептерде шығармаларды талдау мен интерпретация жасау үшін онлайн-дискуссиялар, пікірсайыстар ұйымдастырылады.

Шетелдік тәжірибе де маңызды. АҚШ-тың кейбір мектептерінде әдеби шығармаларды оқытуда Google Classroom, Edmodo сияқты онлайн платформалар кеңінен қолданылады. Бұл платформалар оқушыларға әдеби шығармалар бойынша тапсырмалар орындауға, өз пікірлерін ортаға салуға, топтық жобаларға қатысуға мүмкіндік береді.

Сондай-ақ, Еуропада виртуалды шындық (VR) және кеңейтілген шындық (AR) технологияларын пайдаланып, оқушыларды шығарманың көркем әлеміне «енгізу» тәжірибелері бар. Мысалы, Виктор

Гюгоның «Соңғы күні» немесе Шекспирдің пьесаларын VR арқылы тамашалау оқушылардың шығарманы терең түсінуіне септігін тигізеді.

Жаңа технологияларды пайдалану арқылы әдеби шығармаларды оқыту – қазіргі заман талабына сай, білім беру үдерісін жаңғыртуға бағытталған тиімді әдістердің бірі. Ақпараттық-коммуникациялық технологиялар білім беру саласында көптеген мүмкіндіктер аша отырып, оқушылардың шығармашылық қабілеттерін дамытуға, қызығушылығын арттыруға, білімді терең әрі жан-жақты меңгеруге ықпал етеді.

Әдебиет пәнінде жаңа технологияларды қолдану оқушыларға мәтінді визуалды, аудио және интерактивті форматта қабылдауға мүмкіндік береді, бұл олардың әдеби шығармаларды түсінуін жеңілдетеді. Сонымен қатар, технологиялар мұғалімдердің жұмысын жеңілдетіп, оқыту процесін жандандырады.

Дегенмен, жаңа технологияларды енгізуде техникалық және әдістемелік қиындықтар бар екенін де ескеру қажет. Мұғалімдердің кәсіби біліктілігін арттыру, инфрақұрылымды жақсарту және технологияны әдістемелік тұрғыдан тиімді қолдану маңызды. Қазақстанда және әлемде жаңа технологияларды әдеби шығармаларды оқытуға интеграциялау тәжірибелері бар және олар тиімділігін дәлелдеген. Сондықтан білім беру саласында инновациялық әдістерді одан әрі дамыту, тарату және жетілдіру қажет.

Осылайша, әдебиетті оқытудың жаңа технологиялық тәсілдері оқушылардың білім деңгейін көтеріп, олардың мәдени-рухани дамуына үлкен үлес қосатыны сөзсіз.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Абдуллина, Г.Ә. (2020). Ақпараттық-коммуникациялық технологиялардың білім беру үдерісіндегі рөлі. Алматы: Білім баспасы.
2. Әбдіқадырова, М. Б. (2019). Әдебиет пәнін оқытуда инновациялық әдістер. Нұр-Сұлтан: Ғылым орталығы.
3. Бектемірова, Ж. С. (2021). Жаңа технологияларды білім беру саласында қолдану ерекшеліктері. Қарағанды: Университет баспасы.
4. Ерланова, А. Т., & Жұмабаев, Н. К. (2018). Цифрлық технологиялар және олардың білім беру үдерісіндегі тиімділігі. Білім әлемі, 3(2), 45-53.
5. Қожахметова, А. Р. (2022). Мобильді технологиялар арқылы әдеби шығармаларды оқыту тәсілдері. Алматы: Жазушы.

ОҚУШЫНЫҢ ОҚУ МОТИВАЦИЯСЫН АРТТЫРУДАҒЫ МҰҒАЛІМ ТАКТИКАСЫ: БАСТАУЫШ БУЫНҒА АРНАЛҒАН ТӘСІЛДЕР

Оразаева Нүргүл Жақсылыққызы,
Ақтөбе обылысы, Шалқар ауданы
«Алабас негізгі орта мектебі» КММ
Бастауыш сынып мұғалімі

Бастауыш сынып — баланың оқу мен білім алуға деген алғашқы қызығушылығы мен мотивациясының қалыптасатын маңызды кезеңі. Бұл шақта оқушының оқу үрдісіне деген ішкі ұмтылысы және сабаққа деген қызығушылығы болашақтағы оқу жетістіктерінің негізін қалады. Мұғалім осы кезеңде тек білім беруші ғана емес, сонымен бірге оқушының танымдық ынтасын арттыратын, қолдау көрсететін жетекші тұлға болып табылады

Қазіргі заманғы білім беру жағдайында оқушылардың сабаққа қызығушылығының төмендеуі жиі кездеседі, бұл оқу процесінің тиімділігіне кері әсер етеді. Мұндай жағдайда мұғалімнің педагогикалық тактикасы маңызды рөл атқарады. Оқу мотивациясын дұрыс қалыптастыру тек сыртқы ынталандырудан ғана емес, баланың ішкі қызығушылығын оятудан тұрады.

Менің жеке педагогикалық тәжірибемде оқыту мотивациясын арттыруға арналған әдістердің маңызы ерекше екені байқалды. Олардың ішінде когнитивті ынталандыру, өзін-өзі реттеу (self-regulation) және позитивті оқыту атмосферасын құру сияқты ғылыми тұрғыдан негізделген тәсілдер тиімділігі дәлелденген. Сонымен қатар, мотивациялық стратегияларды жүйелі түрде қолдану арқылы оқушылардың оқу белсенділігі мен оқу жетістіктері айтарлықтай жақсарды. Бұл тәжірибе менің кәсіби құзыреттілігімді арттырып, педагогикалық практикада инновациялық әдістерді енгізудің маңыздылығын нақты көрсетті.

Мұғалімнің басты міндеті — оқушының оқу үрдісіне деген ішкі қызығушылығын арттыру. Бұл үшін сабақтың мазмұны оқушы үшін қызықты, мағыналы болуы керек. Мұғалім балаларды белсенді ойлауға, ізденуге баулуы қажет. Қызығушылық ояту үшін сабақта ойындар, шығармашылық тапсырмалар, деңгейлік жаттығулар қолданылады. Мысалы, мынадай тактикалар мен әдістер бар:

Қызығушылықты ояту: Сабақтың басында оқушылардың назарын аудару үшін жұмбақтар, сұрақтар, қысқа әңгімелер немесе мультимедиалық құралдар пайдаланылады. Бұл әдістер

сабақ тақырыбына деген қызығушылықты арттырады.

Мысалы, «Табиғат әлемі» тақырыбында оқушыларға табиғат туралы қызықты деректерді айтып, жұмбақтар қою арқылы олардың қызығушылығын оятуға болады. Мұндай кіріспе балалардың сабаққа белсенді қатысуына әсер етеді.

Ойын мен қозғалыс элементтерін пайдалану: Бастауыш сынып оқушылары үшін ойын – оқу процесінің маңызды бөлігі. Ойындар мен қозғалыс элементтерін сабаққа енгізу балалардың зейінін шоғырландырады, көңіл күйін көтереді және оқу мотивациясын арттырады.

Мысалы, «Сандар әлемі» тақырыбында математикалық ойындар арқылы оқушылардың қызығушылығын арттыруға болады. Ойындарда жеңіске жету үшін балалар ынталанып, тапсырмаларды жақсы орындауға тырысады.

Деңгейлік тапсырмалар: Оқушылардың жеке ерекшеліктерін ескеріп, әр түрлі деңгейдегі тапсырмалар беру мотивацияны көтереді. Бұл әдіс оқушыны басқа балалармен салыстырудан сақтайды және оның жеке жетістігін бағалауға мүмкіндік береді.

Мысалы, грамматикалық сабақта бір оқушыға жеңіл тапсырмалар берілсе, екіншісіне күрделі тапсырмалар ұсынылады. Бұл оқушының өзін сенімді сезінуіне және белсенді оқуға ынталануына әсер етеді.

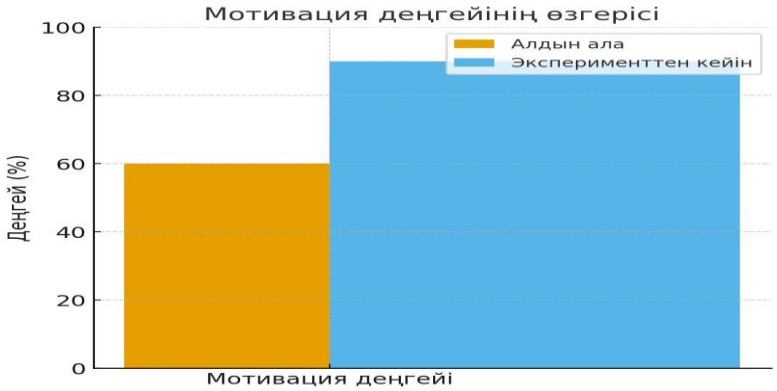
Мадақтау және қолдау көрсет: Оқушының еңбегін байқап, мақтап, әрдайым қолдау білдіру мотивацияны нығайтады.

Шығармашылық тапсырмалар: Жобалар, көркемөнер, шағын зерттеулер балалардың қызығушылығын арттырып, білім алуды қызықты етеді.

Мұғалімнің жылы қарым-қатынасы, сабырлы дауысы, жеке көзқарасы оқушылардың сенімін арттырады. Эмоциялық қолдау оқу мотивациясын тұрақтандырады. Мұғалімнің қолдауы балалардың сабаққа деген ынтасын күшейтеді және олардың оқу процесіндегі белсенділігін арттырады.

Өзімнің тәжірибелік мысал ретінде бастауыш сыныптарына эксперимент жүргіздім және осы экспериментте жоғарыда айтылған әдістер қолданылды. Сабақта ойын элементтері, жұмбақтар, деңгейлік тапсырмалар және шығармашылық жобалар енгізілді. Сабақ барысында мұғалім әр оқушыға жеке көңіл бөліп, олардың күшті жақтарын мақтап отырды.

Диаграмма 1. — «Оқушылардың оқу мотивациясының деңгейінің өзгеруі экспериментке дейін және кейін» көрсетілген.

Алғашқы кезеңде (экспериментке дейін) оқушылардың 60%-ы ғана сабаққа тұрақты қатысып, белсенділік танытқан болса, жаңа әдістер қолданылғаннан кейін бұл көрсеткіш 90%-ға дейін өсті. Бұл нәтиже оқу процесінде мұғалімнің әдістемелік және тактикалық шешімдері қаншалықты маңызды екенін дәлелдейді.

Жүргізілген эксперимент нәтижесінде мынадай өзгерістер байқалды:

Сабаққа кешігу немесе себепсіз қатыспау жағдайлары 2 есеге азайды. Оқушылардың ауызша және жазбаша жауап беруге деген қызығушылығы артты. Сабақтан тыс уақытта қосымша тапсырма сұраушылар саны өсті. Жеке жұмыс жасауда сенімділік байқалды.

Бұл көрсеткіштер оқушы мотивациясының тек сабақ барысында ғана емес, жалпы мектеп өміріне деген қызығушылығына да оң әсер еткенін көрсетеді.

Жеке тәжірибелік бақылау журналы бойынша:

Критерий	Экспериментке дейін	Эксперименттен кейін
Сабаққа белсенді қатысатындар	12 оқушы (60%)	18 оқушы (90%)
Үй тапсырмасын уақытында орындайтындар	11 оқушы (55%)	17 оқушы (85%)
Қосымша сұрақ қоятындар	4 оқушы (20%)	12 оқушы (60%)
Топтық жұмыста белсенділік	Орташа	Жоғары

Жоғарыда аталған мәліметтерге сүйене отырып, бастауыш сынып мұғалімдеріне келесідей ұсыныстар бар :

Сабақта міндетті түрде мотивациялық кіріспе болуы тиіс. Жаңа тақырыпты қызықтыру арқылы беру — баланың алғашқы назарын ұстап тұрады.

Ойын технологияларын тұрақты қолдану: Балаларға арналған ойындар мен белсенді жаттығулар олардың танымдық қызығушылығын оятады.

Жеке жетістіктерге бағытталған бағалау жүйесі: «Сен бүгін жақсы тырыстың», «Кеше жақсырақ орындадың, бүгін тағы да жақсы

істедің» — секілді сөйлемдер арқылы оқушы өзінің дамуын сезінеді.

Мотивациялық көрнекілік қолдану: Мысалы, жетістік парағы, «жұлдызша» жинау жүйесі, топтық марапат кестесі.

Психологиялық қолдау көрсету: Әр баламен жеке жұмыс, оның көңіл күйін бақылау, ойын тыңдау арқылы эмоциялық жайлылық орнату.

Бастауыш сыныптағы оқушылардың оқу мотивациясын арттыру — мұғалімнің кәсіби және педагогикалық шеберлігінің негізі. Тек қызықты әрі қолжетімді материалдар беру, ойын мен шығармашылықты тиімді пайдалану арқылы ғана балада оқуға деген ынта мен талпыныс оянады. Мұғалімнің дұрыс таңдалған тактикалары оқушының жеке қабілеттеріне сай білім алуына жағдай туғызып, олардың оқу үрдісіне деген ішкі ынтасын тұрақты арттырады. Мадақтау мен қолдау көрсету, эмоционалдық байланыс орнату оқушылардың сенімін нығайтып, білімге деген құлшынысын арттырады.

Мұғалімнің әдістемелік және эмоционалдық тактикалары бастауыш сынып оқушыларының оқу мотивациясын жетілдіріп, олардың танымдық белсенділігін, шығармашылық қабілеттерін дамытуға ықпал етеді. Бұл — білім беру сапасын арттырудың маңызды негізі.

Қолданылған әдебиеттер тізімі

1. Выготский Л.С. Педагогическая психология. — Москва: Педагогика, 1991. — 512 б.

2. Талызина Н.Ф. Психологические механизмы мотивации учения. — Москва: Знание, 1998. — 224 б.

3. Алдамұратова А. Бастауыш білім берудің әдістемесі. — Алматы: Атамұра, 2016. — 276 б.

ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТТІ ХИМИЯ ПӘНІНДЕ ҚОЛДАНУДЫҢ ТИІМДІЛІГІ

Рамазанова Ардак Сагитовна,
Ақтөбе облыстық мамандандырылған физика-математикалық лицей-интернатының химия пәні мұғалімі

Жасанды интеллект негізінде жұмыс істейтін платформалар оқушылардың оқу барысын үнемі қадағалап, олардың тапсырмаларды орындау деңгейіне қарай бейімделген тесттер мен жаттығулар ұсына алады. Мысалы, оқушының белгілі бір тақырыпта жақсы нәтижелерге қол жеткізгенін анықтаған кезде, жүйе күрделі тапсырмаларды ұсына отырып, оқушының білімін тереңдете түседі. Ал егер студент қиындықтарға тап болса, ЖИ автоматты түрде жеңілдетілген тапсырмаларды ұсынып, оның әлсіз тұстарын жақсартуға мүмкіндік береді. Мұндай адаптивті жүйелер студенттің білімін жан-жақты бағалап, ең маңызды мәселелер бойынша нақты ұсыныстар бере алады. Khan Academy (khanacademy.org) және Quizizz сияқты платформалар оқушылардың

білім деңгейін дәл анықтап, дербестендірілген тесттер ұсыну арқылы оқу сапасын арттырады. Сонымен қатар, бұл жүйелер оқушыларға практикалық тапсырмаларды шешуге және өз білімдерін нақты өмірлік жағдайларда қолдануға мүмкіндік береді.

Жасанды интеллектті білім беру жүйесіне енгізу көптеген артықшылықтар ұсынса да, оның алдында тұрған бірқатар қиындықтар бар. Алдымен, технологияның қолжетімділігі мәселесі маңызды болып табылады. Әсіресе, ауылдық және шалғай аймақтардағы мектептерде заманауи жабдықтар мен жылдам интернеттің жоқтығы ЖИ-ті тиімді пайдалануға кедергі келтіреді. Сонымен қатар, мұғалімдердің ЖИ құралдарын қолданудағы дайындығы әртүрлі деңгейде болғандықтан, оларды арнайы тренингтер арқылы оқыту қажет. Мұндай оқыту курстары мұғалімдерге жаңа технологияларды түсінікті әрі тиімді

Жасанды интеллект жекелендірілген оқу материалдарын жасауға арналған қуатты құралдарды ұсынады, бұл орта мектепте ағылшын тілін оқытудың жаңа перспективаларын ашады. ЖИ-ті білім беру процесіне енгізу оқушылардың жеке қажеттіліктерін қанағаттандыру және білімді тереңірек игеруге ықпал ету арқылы білім сапасын едәуір арттыра алады.

Жасанды интеллект технологиялары оқыту процесін жаңғыртып, оқу әдістерін, бағалау жүйелерін және оқушылардың қажеттіліктеріне жауап беру тәсілдерін жетілдіруге мүмкіндік береді. Әсіресе, программалау дағдыларын меңгеру бүгінгі күннің маңызды міндеті болып табылады. Программалау – тек қана болашақта ақпараттық технологиялар саласында жұмыс істейтіндер үшін ғана емес, кез келген мамандық иесі үшін қажетті құзыреттілікке айналып отыр. Мектеп оқушыларына программалауды оқыту бүгінде әлемнің көптеген елдерінде білім беру жүйесінің маңызды бөлігіне айналуда. Жасанды интеллект технологияларын пайдаланып мектеп оқушыларына программалауды оқыту әдістері қарастырылады. Оқушылардың логикалық ойлауын, шығармашылық қабілеттерін дамытуға бағытталған бұл тәсілдердің артықшылықтары мен кемшіліктері талданады. Сонымен қатар, ЖИ негізіндегі оқыту әдістерінің тиімділігі мен білім беру жүйесіне әсері туралы қорытындылар жасалады.

Жасанды интеллект (ЖИ) – компьютерлік жүйелердің адамның ойлау процестерін моделдеу арқылы тапсырмаларды шешу қабілеті. Оған машиналық оқыту, нейрондық желілер, табиғи тілдерді өңдеу және басқа да технологиялар жатады. ЖИ білім беру саласында көптеген жаңа мүмкіндіктерді ашады, оқу процесін тиімдірек әрі қолжетімді етеді. Білім беру ұйымдарында ЖИ негізіндегі жүйелер оқыту сапасын арттыруға, оқушылардың қажеттіліктеріне бейімделген бағдарламалар ұсынуға, сондай-ақ, білім алу әдістерін

инновациялық тұрғыдан қайта қарауға мүмкіндік береді.

Химиядан алған білім аяқ басқан сайын көптеген табиғат құбылыстарын және өндірістік процестерді түсіндіру үшін керегіңе жарайды.

Химияны оқыту кезінде пайдаланылатын көптеген әр түрлі әдіс-тәсілдердің тиімділігі зор. Негізінен сабақ барысында оқушылардың барлығын қатыстырып, бағалаған дұрыс. Яғни, әр оқушы жеке-дара өз білімін көрсете алады.

Жасанды интеллект негізінде жұмыс істейтін оқыту жүйелері мен платформалары программалауды үйретудің тиімді тәсіліне айналуда. Мұндай жүйелердің артықшылығы – оқушының жеке қабілеттеріне қарай бейімделген оқу жолдарын ұсыну. Мысалы, адаптивті оқыту платформалары әрбір оқушының деңгейіне сәйкес тапсырмалар мен оқу материалдарын ұсынады, соның арқасында әрбір оқушы өз қарқынымен оқып, білімін толықтыра алады. ЖИ технологиялары оқушының қателіктерін талдап, тиімді кері байланыс беру арқылы оқу процесін оңтайландырады. Практикалық мысалдар мен жобалар негізінде программалауды оқыту әдістері де кеңінен қолданылуда. Оқушыларды шынайы өмірде қолданылатын бағдарламалық жобаларды жасауға тарту олардың тәжірибесін арттырып, өздерінің шеберліктерін жоғарылатуға мүмкіндік береді. Scratch, Code.org, Tynker секілді интерактивті платформалар программалауды үйретуді қызықты әрі қолжетімді етеді. Бұл платформалар оқушыларға ойын элементтері мен визуализация арқылы код жазуды үйретеді, бұл жасөспірімдер үшін ерекше қызығушылық тудырады.

Ең көп таралған және тиімді платформалардың бірі – Scratch. Визуалды программалау тілі оқушыларға код жазуды қарапайым әрі қызықты жолмен үйретеді. Scratch арқылы оқушылар өздерінің жобаларын жасап, анимацияларды, ойындарды және мультимедиялық қосымшаларды бағдарламалай алады. Платформа интерфейсі интуитивті және балаларға арналған, олар әртүрлі блоктарды қолданып, код құрылымын жеңіл меңгереді. Scratch программалау негіздері мен алгоритмдердің принциптерін түсіну үшін тамаша құрал болып табылады, әрі оқушыларға өздерінің шығармашылық идеяларын жүзеге асыруға мүмкіндік береді.

Бүгінгі күні әлемдік ең озық білім кеңістігінің деңгейіне көтерілудің тиімді жолы-білім беру саласын толықтай ақпараттандыру болып отыр. Оқушының білімін толық жетілдіріп, болашақтың ойы ұшқыр азаматтарын тәрбиелеп жеткіземіз десек, олардың санасына жаңа технологиялық ақпарат құралдарына негізделген білімді сіңіруіміз қажет.

Code.org платформасы да программалауды үйретудің танымал әрі тиімді құралдарының бірі. Бұл платформа оқушыларға программалау негіздерін үйретуге арналған түрлі курстар мен тапсырмаларды ұсынады. Code.org-тың қызықты интерактивті

жаттығулары балалардың алгоритмдер мен логика принциптерін түсінуіне көмектеседі. Оқушылар әртүрлі деңгейдегі тапсырмаларды орындау арқылы программалау тілдерінің негізгі элементтерін үйренеді, сондай-ақ, өздерінің қабілеттеріне қарай тапсырмаларды орындай алады.

Қосымша құралдардың қатарына Tynker платформасы да жатады. Tynker де Scratch секілді визуалды программалау тілін қолданады, бірақ ол сонымен қатар Python және JavaScript секілді танымал тілдерге де көшуге мүмкіндік береді. Оқушылар ойындар жасау, анимациялар құру және күрделі жобаларды бағдарламалау арқылы программалауды үйренеді. Tynker платформасы өзінің бағдарламалау негіздерін оңай түсіндіретін құрылымымен ерекшеленеді.

Жасанды интеллекттің көмегімен жұмыс істейтін тағы бір тиімді құрал – Google's Teachable Machine. Бұл құрал оқушыларға машиналық оқыту негіздері мен модельдерді құруды үйретуге арналған. Teachable Machine арқылы оқушылар өздерінің бейнемазмұндарын немесе дыбыстарын енгізіп, ЖИ модельдерін үйретуге мүмкіндік алады. Мұндай әдіс оқушылардың алгоритмдер мен деректерді өңдеу тәсілдерін түсінуіне көмектеседі, сондай-ақ практикалық тұрғыдан ЖИ технологияларын пайдалануды үйретеді.

AI Dungeon секілді ойындар да программалауды оқытуда қолданылуы мүмкін. Бұл ойындар жасанды интеллектті қолдану арқылы оқушылардың шығармашылық қабілеттерін дамытуға мүмкіндік береді. AI Dungeon оқушыларға ашық әлемді зерттеу, түрлі тапсырмаларды орындау арқылы программалау дағдыларын үйретеді. Ойынның интерактивтілігі мен ЖИ мүмкіндіктері оқушылардың қызығушылығын арттырады, оларға кодтау мен алгоритмдерді қолдануда жаңа тәсілдерді меңгеруге көмектеседі.

Артықшылықтары:

1. Жеке оқыту тәсілдері. Жасанды интеллект жүйелері оқушының қабілеттері мен қарқынына сәйкес жеке оқыту жолдарын ұсынуға мүмкіндік береді. Әрбір оқушының өз деңгейі мен білім қажеттіліктеріне қарай тапсырмалар беріледі. Мұндай тәсілдер оқушылардың білім алу процесін тиімді етіп, оларды ынталандырады.
2. Интерактивті және қызықты оқыту. ЖИ жүйелері оқыту процесін ойын түрінде немесе қызықты жобалар арқылы жүзеге асыруға мүмкіндік береді. Бұл оқушылардың қызығушылығын арттырып, оларға бағдарламалау мен басқа да техникалық дағдыларды меңгеруге мотивация береді.
3. Кері байланыс пен баға беру. Жасанды интеллект қолданылатын жүйелер оқушылардың тапсырмаларды орындау барысында жасаған қателіктерін жылдам анықтап, нақты әрі түсінікті кері байланыс ұсына

алады. Бұл оқушыларға өз қателіктерін түсініп, оларды түзетуге көмектеседі.

4. Қол жетімділік. ЖИ негізіндегі оқыту әдістері онлайн платформалар мен мобильді қосымшалар арқылы қол жетімді болып, оқыту материалдарына кез келген уақытта қол жеткізу мүмкіндігін қамтамасыз етеді. Бұл әсіресе географиялық немесе уақыттық шектеулер бар оқушылар үшін маңызды.

5. Оқушылардың дербес дамуы. Жасанды интеллект арқылы оқыту оқушыларды өз бетінше жұмыс істеуге үйретеді. Оқушылар өздерін қызықтыратын тақырыптар бойынша зерттеу жүргізіп, білімдерін тереңдету мүмкіндігіне ие болады. Оқушыларды жаңа материалдың мазмұнын ашуға жұмылдыру олардың танымдық әрекетін күшейте түседі. Мұғалім әңгіме барысында баяндалатын материалдың ұғыну дәрежесін ашып, баяндау сипатына түзетулер енгізеді, мәселенің түсіндірілу тереңдігін оқушылардың танымдық мүмкіндігіне орай шамалайды. Мұғалім оқушыларды талдау жасауға, процестерді салыстырып, оларды бағалауға, маңызды белгілер мен байланыстарды баса көрсетуге, қорытуға бағдарлайды.

Күнделікті сабақта осы міндет негізгі басшылыққа алынады. Жаңа технологияның жаңа жетістіктерін қорықпай пайдалану керек. Соның бірі-интерактивті тақталармен жұмыс істеу. Бұл тақтамен сабақ берудің артықшылығы оқушының өз бетінше жұмыс жасауына мүмкіндік мол, сабаққа қызығушылығын арттыруға болады.

Жасанды интеллекттің білім берудегі рөлі тек қана оқыту құралдары мен әдістерін өзгертуге ғана емес, оқу үрдісін басқарудың жаңа тәсілдерін қалыптастыруға да ықпал етеді. Мысалы, білім беру чат-боттары, автоматтандырылған тестілеу жүйелері, оқу платформаларындағы жеке оқыту бағдарламалары секілді құралдар оқушылардың әртүрлі деңгейде білім алуын қолдайды. Технологиялар оқыту процесін оңтайландырып, оқушы мен мұғалім арасындағы байланысты күшейтеді. Сонымен қатар, ЖИ білім беру саласында жаңаша көзқарастар мен әдіснамаларды енгізу арқылы білім беру жүйесінің икемділігін арттырады.

Әдебиеттер

1.Досанова Б., Нұрахметов Н,. «Химияны модульдік оқыту әдістемесі» 2015ж.

2.Шардарбеков Д.Ш., Қалиақпанова А. «Химия сабағын ЖИ мен оқыту»

3.Сарманова К.Ә. Химия сабағында аймақтық материалдарды пайдалану. Алматы, 2002.ж.

РАЗВИТИЕ КРЕАТИВНОСТИ ЧЕРЕЗ НЕСТАНДАРТНЫЕ МАТЕМАТИЧЕСКИЕ ЗАДАЧИ

Саганаева Асемгуль Есенгельдыкызы,
учитель математики КГУ СОШ №35 города Семей

Математика издавна воспринимается как точная наука, в которой главную роль играют строгость, логика и формализм. Однако за этой строгостью скрывается удивительный потенциал для развития творческого мышления. Вопреки распространённому стереотипу о «сухости» и «чёрно-белости» математики, её содержание наполнено множеством ярких, неожиданных и парадоксальных идей, которые способны не только развивать интеллектуальные способности, но и воспитывать креативность у учащихся. Особое место в этом процессе занимают нестандартные математические задачи. Именно они позволяют активизировать воображение, пробуждать интерес к исследованию и формировать гибкое мышление.

Креативность в образовательном контексте всё чаще рассматривается как одна из ключевых компетенций XXI века. Современное общество предъявляет высокие требования к способности человека мыслить нестандартно, находить оригинальные решения, адаптироваться к новой информации и быстро реагировать на изменения. Классическое школьное обучение зачастую сосредоточено на воспроизведении алгоритмов и закреплении шаблонных действий. Однако, если мы хотим подготовить учащихся к жизни в быстро меняющемся мире, важно сместить акценты в сторону развития именно тех навыков, которые обеспечивают гибкость и инновационность мышления.

Нестандартные задачи в математике представляют собой задания, не поддающиеся решению с помощью привычных школьных алгоритмов. Это могут быть логические парадоксы, задачи с недостающими данными, олимпиадные задачки, задачи на перебор, комбинаторику, задачи с несколькими возможными решениями или же задачи, формулировка которых носит неожиданно нестандартный характер. В отличие от традиционных учебных заданий, нестандартные задачи требуют от ученика анализа, выдвижения гипотез, проверки различных подходов, умения ставить вопросы и искать нестандартные пути к решению.

Примером такой задачи может быть классическая головоломка: «У пастуха было 17 овец. Все, кроме девяти, разбежались. Сколько овец осталось?» Ответ — девять. Здесь внимание проверяется на понимание языка и способности критически осмыслить формулировку. Несмотря на простоту, подобные задачи учат учеников вдумчиво читать условия и не полагаться только на автоматизм.

Работа с нестандартными задачами имеет ряд методических преимуществ. Во-первых, они активизируют внутреннюю мотивацию учащихся. Решение нестандартной задачи вызывает эмоциональный отклик: удивление, азарт, стремление доказать самому себе, что задача поддаётся решению. Это формирует познавательный интерес — важнейший фактор устойчивого обучения. Во-вторых, такие задачи развивают универсальные учебные действия: анализ, синтез, классификацию, обобщение. Учащиеся учатся рассматривать задачу под разными углами, оценивать её структуру, пробовать различные стратегии. В-третьих, нестандартные задачи способствуют формированию метапредметных умений — таких как умение работать с информацией, строить рассуждения, аргументировать и проверять гипотезы.

Кроме того, через нестандартные задачи возможно выстраивание связей между математикой и другими областями знаний — литературой, физикой, историей, искусством. Например, при решении задач о симметрии, фракталах, золотом сечении учащиеся могут обсуждать архитектуру, живопись, дизайн. Это расширяет представления учащихся о возможностях применения математики в реальной жизни и усиливает межпредметные связи.

Интересным является вопрос о том, как именно нестандартные задачи способствуют развитию креативности. Здесь важно рассмотреть, что именно мы понимаем под креативным мышлением. Современные психологи выделяют несколько компонентов креативности: беглость (способность генерировать множество идей), гибкость (умение менять стратегии решения), оригинальность (находчивость, умение предлагать нестандартные идеи) и разрабатываемость (детализация и доработка предложенного решения). Работа с нестандартными задачами позволяет последовательно развивать каждый из этих компонентов. Например, при решении задачи с множеством возможных решений учащийся учится быстро придумывать разные варианты (беглость), адаптировать свой подход к новой информации (гибкость), находить неожиданные пути (оригинальность) и доводить своё решение до логического завершения (разрабатываемость).

Нестандартные задачи также способствуют преодолению страха ошибки. В традиционной системе обучения ошибка часто воспринимается как признак неуспешности. Однако в ситуации нестандартной задачи ошибки становятся частью процесса поиска. Это формирует у учащихся так называемое «ростовое мышление» — установку на развитие, а не на фиксированный результат. Они начинают воспринимать задачу не как способ продемонстрировать знание, а как поле для исследования. Это меняет саму природу взаимодействия с математическим материалом и делает процесс обучения более

творческим и индивидуализированным.

Использование нестандартных задач требует от учителя особой методической подготовки. Недостаточно просто дать учащимся трудную задачу — важно грамотно организовать процесс её освоения. Необходимо выстраивать систему вопросов, направленных на понимание условий, стимулировать выдвижение гипотез, побуждать к обсуждению различных подходов, поощрять разнообразие мнений и поддерживать даже «ошибочные», но нестандартные идеи. Задача учителя — не столько объяснить правильный способ решения, сколько создать условия для самостоятельного открытия этого способа учеником. В этом контексте роль учителя трансформируется из источника знания в фасилитатора познания.

Важным элементом работы с нестандартными задачами является рефлексия. После решения задачи полезно обсудить с учащимися, какие подходы были использованы, какие идеи оказались удачными, какие стратегии сработали, а какие — нет. Это не только углубляет понимание, но и формирует навыки самоанализа и осознанности. Такие обсуждения учат видеть многообразие решений и ценить разные способы мышления, что в свою очередь способствует развитию толерантности к интеллектуальному разнообразию и культуре математического общения.

Следует также учитывать возрастные особенности учащихся при подборе нестандартных задач. В начальной школе хорошо работают игровые задачи, логические загадки, задачи на сообразительность. Для учащихся среднего звена подходят задачи, требующие комбинаторного мышления, задачи с подвохом, задачи на нахождение закономерностей. Старшеклассникам интересны олимпиадные задачи, задачи на доказательство, на оценку и перебор. При этом важно соблюдать баланс между сложностью и доступностью, чтобы не вызвать у учащихся чувства фрустрации или выученной беспомощности. Система работы должна быть выстроена от простого к сложному, с постепенным усложнением задач и увеличением степени самостоятельности учащихся.

Эффективной формой работы с нестандартными задачами является организация математических кружков, творческих мастерских, клубов любителей головоломок. Здесь учащиеся могут работать в атмосфере доверия и сотрудничества, свободно высказывать свои идеи, обсуждать решения с ровесниками. Такие формы способствуют не только развитию математических и креативных способностей, но и формированию социальных навыков, необходимых в командной работе.

Нестандартные задачи можно также использовать в проектной деятельности. Например, учащимся можно предложить создать собственную нестандартную задачу, решить её, предложить способы

решения другим и организовать мини-олимпиаду. Это не только повышает интерес, но и учит метапознавательным стратегиям: как ставить задачу, как формулировать условия, как оценивать сложность, как находить оригинальные ходы. Подобные задания позволяют взглянуть на математику не как на набор формул, а как на живой, развивающийся язык описания мира.

Развитие креативности через математику особенно значимо для тех учащихся, которые не считают себя «сильными в математике». Часто они не справляются с алгоритмическими задачами, но неожиданно проявляют себя в задачах на логику или нестандартное мышление. Это позволяет им почувствовать уверенность, увидеть в себе способности, которые ранее игнорировались. Таким образом, нестандартные задачи выполняют и важную психолого-педагогическую функцию: они расширяют представление учащихся о себе и помогают каждому найти свою зону ближайшего развития. Через решение нестандартных задач учащиеся получают возможность не просто усвоить новый математический материал, но и приблизиться к пониманию собственных интеллектуальных возможностей. Это особенно важно в условиях современного образования, ориентированного на личностно-ориентированный подход, развитие индивидуальности и формирование целостной картины мира у школьника.

Внедрение нестандартных математических задач в образовательный процесс не только обогащает содержание учебных занятий, но и играет ключевую роль в формировании креативности учащихся. Оно способствует пробуждению интереса к математике, развитию критического и творческого мышления, укреплению мотивации к обучению. Математика перестаёт быть лишь набором формул и правил — она становится инструментом познания, полем для игры ума, пространством для свободного и увлекательного исследования. В этом и заключается её настоящая педагогическая ценность.

Формируя у детей, способность нестандартно мыслить, мы готовим их к жизни в сложном и быстро меняющемся мире, где именно креативность и гибкость мышления становятся основой личностного и профессионального успеха.

Использованная литература

1. Абдразакова, Г. Т. Развитие творческого мышления учащихся средствами нестандартных математических задач // *Педагогика и психология Казахстана*. – 2021. – №3. – С. 34–40.

2. Балкышев, Т. Н. Формирование креативных умений на уроках математики в условиях современной школы // *Вестник образования Казахстана*. – 2019. – №5. – С. 25–30.

3. Исабаева, З. К. Математика как средство формирования критического и творческого мышления у учащихся // *Наука и*

образование в Казахстане. – 2018. – №4. – С. 50–56.

4. Сейфуллина, А. Е. Нестандартные задачи в развитии креативности младших школьников // *Вестник педагогики и психологии Казахстана*. – 2017. – №1. – С. 12–18.

МАТЕМАТИКА САБАҒЫНДА CLIL ТЕХНОЛОГИЯСЫН ҚОЛДАНУДЫҢ ӘДІСТЕМЕЛІК НЕГІЗДЕРІ, МАҚСАТЫ МЕН МІНДЕТТЕРІ

Сағын Дәнібек Қуандықұлы,
Ақтөбе қаласы, Ақтөбе облысы
“Д.Қонаев атындағы ЖББО
мектеп-гимназиясының” математика пәні мұғалімі

Математика саласында математикалық әдістер мен математикалық ойлау ғана емес, жалпы ғылыми дүниетанымын да жаңаруда. Мектепте математика пәнінің білім беру мазмұнын жаңарту мен оны оқыту әдістемесін жетілдіруден бұрын математикалық білім беру сапасын жолға қоюымыз қажет. Қазіргі кезде білім беру: пәндік – мазмұндық, мазмұндық – әрекеттік және мазмұндық – тұлғалық байланыста болуы керек.

Қазіргі ұстаздар алдындағы міндет: ғылым мен техниканың даму деңгейіне сәйкес оқушының білімі терең, іскер және ойлауға қабілетті, әлемдік стандарттар негізінде жұмыс істей алатын құзырлы тұлғаны қалыптастыру. Мұндай талапқа сай қызмет істеу үшін ұстаз үздіксіз ізденісте кәсіби білікті болуы тиіс. Математика пәнін инновациялық оқыту нәтижелері оқушының өз бетінше әрекет етуі арқылы білімді меңгеруіне ықпал етуі тиіс. Оқушының ой-өрісін кеңейтіп, дүниетанымдық көзқарастары мен танымдық белсенділігін арттыруда, зерттеушілігі арқылы шығармашылық икемділігін дамытуда, біліктілікке ұмтылуда, яғни тұлғаны жан-жақты дамытуды жүзеге асыруда оқу үдерісіне инновациялық технолгияларды енгізу шешуші рөл атқарады, оң нәтиже береді. Сондықтанда білімді ұрпақ тәрбиелеу үшін білім беру үрдісінде әр түрлі әдістерді қолдануымыз қажет. Соның бірі, қазіргі кезде тамырын жая бастаған CLIL әдісі. CLIL терминін алғаш рет 1994 жылы Дэвид Маршам ойлап тапқан еді. «CLIL» ағылшын тілінде Content and Language Integrated Learning немесе пән мен тілді кіріктіріп оқыту әдістемесі, пәндерді екінші не үшінші /қазақ, орыс, не ағылшын/ тілде

оқыту деп қарастыруға болады. Кейінгі зерттеулерде мынандай анықтама береді: «CLIL-оқушылардың шетел тілінде лингвистикалық және коммуникативтік дағдылардын қалыптастыруға мүмкіндік беретін дидактикалық әдіс». Негізі CLIL 2 мақсатты көздейді, яғни шет тілі арқылы өзге пәнді оқу және оқытылатын пән арқылы шет тілін меңгеру. Қазақстанның үш тілдік саясаты мектеп оқушыларына тіл үйренумен бірге тіл үйрену мүмкіндігін қамтамасыз етуге бағытталған. CLIL бағдарламасы екі жаһандық мақсаттарға ие: пәннің шет тілі арқылы мектепте оқу деңгейі, сондай-ақ оқытылатын пәндер арқылы шет тілін тереңдетіп оқыту. Мұндай көзқарас студенттерге химия, математика, география, биология, жаратылыстану ғылымы, классикалық әдебиет, информатика, экономика, өнертану, философия, біртұтас үрдісінде туған және білетін тілдерінде келесі тақырыптарды түсіндіруді біріктіреді.

Пәнаралық байланыс мектеп математикасының пайдалығы мен қолдану мүмкіндігін түсінудің негізгі аспектілерінің бірі болып табылады. Материалдардың мазмұнын жасанды байланыссыз, табиғи және дұрыс таңдалуын қамтамасыз ету қажет. Математика, басқа жағынан, нақты өмірлік жағдайларды модельдеудің, сондай-ақ сипаттау мен бағалаудың жан-жақты құралын ұсынады. Әрбір жаратылыстану пәні мұғалімі өзінің пәніне қажетті негізгі математикалық дағдыларға ие болуы керек және керісінше, әрбір математика мұғалімі басқа ғылымдардан алынған білім мен ақпаратты тиісті мотивация ретінде қабылдап, математиканың «маңыздылығын» атап көрсетуі керек екендігі даусыз. Математика оқулықтарында өмірден алынған қысқа есептер әдетте белгілі бір құбылыстар мен жағдайлар туралы контекстен тыс ақпарат береді. Сондықтан мұндай тапсырмалар мұғалімдердің де, студенттердің де арасында өте танымал емес, сондықтан көбінесе мүлдем қабылданбайды. Пәнаралық қызмет барлық жаратылыстану ғылымдарын оқуға мотивация бола алады. Сондықтан оқу материалдарын дайындау қажет, Оқушылардың математикаға деген қызығушылығы математиканы тиісті дәрежеде түсіне алмағандықтан төмендейді. Сондықтан, көбінесе жоғары сынып оқушылары математиканы қызықсыз, маңызды емес және тым қиын деп санайды. Бұл әсіресе мектеп жылдарында математикаға қызығушылықтың төмендеуінен көрінеді.

Қазақстанның барлық білім беру мектептерінде НЗМ инновациялық білім беру тәжірибесінің тиімділігін ғылыми тәсілдер арқылы және оқытушы - әдіскерлердің ғылыми – әдістемелік ұстанымдарын зерттей келе, мынадай ерекшеліктерге тоқталып өтсек.

CLIL мақсаты:

- Пәнге байланысты оқушыларға жаңа ұғымдар мен идеяларды таныстыру.
- Оқушылардың пән мен тілді қатар меңгеруін қамтамасыз ету.
- Оқушылардың екінші тілде сөйлеу сенімділігін арттыру.

➢ Сабақта пән мазмұнын алдыңғы қатарға қою.

➢ Сабақта екінші тіл оқу жоспарына сәйкес оқушылардың қабілетіне орай жоспарлау.

➢ Оқушылардың түрлі ойлау қабілетін арттыратын тапсырмалар беру.

➢ Оқушыларды тіл мен пәнді қатар меңгеруі барысында қолдау көрсету.

Мүмкіндігінше сөйлеу белсенділігінің барлық түрлері сабақта (CLIL) болуы керек, дегенмен, осы оқыту әдісінің ерекшелігі (CLIL) оқу уақытының көп бөлігін алуында. Дегенмен мұғалім сабақты жоспарлай алады, кейбір материал аудио мәтін түрінде ұсынылуы мүмкін және оқытудың іздеу әдістері арқылы диалог пен әңгіме арқылы материалды түсінуге болады. Тыңдалым жазылыммен біріктірілуі мүмкін (кестелерді толтыру, диаграмманы құрастыру, кемшіліктерді қалпына келтіру). Оқу материалдарын таңдағанда, жас ерекшеліктеріне және оқушылардың есеп шығару үшін дайындық деңгейіне сәйкес келетін түрлі стильдердің түпнұсқа мәтіндерін таңдау керек. Сондай-ақ, аудио және бейне материалдарын пайдалануға болады. Оқу материалы екі мақсатқа қол жеткізуге тиіс: тақырып және ойлау мен логика. Есептер мәтіні кішігірім бөліктерге бөлініп, иллюстрациялар, диаграммалар, карталар және т.б. бірге жүрсе, жақсы қабылданады. Осылайша, CLIL әдісі бойынша жаңа білім беру стандарты принциптерін дамытуда практикалық нәтижелерге жетуге мүмкіндік береді, атап айтсақ, мәдени хабардарлығын, интернационализациялау, логикалық құзыретін дамытады, тек оқуға ғана даярлығын емес, сонымен қатар жаңа білімін өмірде қолдана білуге және сәйкесінше өмірлік дәлелдемесін көтеруге, табысқа мақсатталған, сайып келгенде, басты мақсатқа қол жеткізуге – болашақ түлектердің кәсіби құзыреттілігін қалыптастыруға, олардың ұтқырлығы мен тез өзгеретін өмірлік жағдайларға бейімделу қабілетін арттыруға әкеледі.

Әдебиеттер тізімі

1. Тұрғанбекова Б.А. Мұғалімнің шығармашылық әлеуетін біліктілікті арттыру жағдайында дамыту: теория және тәжірибе. – Алматы: Рауан, 2005.

2. Құдайбергенова К. Құзырлылық – тұлға дамуының сапалық критерий // «білім сапасын бағалаудың мәселелері: әдіснамалық негізі және практикалық нәтижесі » атты халықаралық ғылыми – практикалық конференцияның материалдары. 2008.

3. Marsh, D (Ed) (2002) Content and Language Integrated Learning (CLIL). A Development Trajectory.

4. Maryshkina T.V., Kalizhanova A. N. Possibilities of mechanisms of bilingual education for the formation of trilingualism // Филологический аспект: международный научно-практический журнал. – Нижний Новгород: Научно-издательский центр «Открытое знание», 2018.

ФОРМИРОВАНИЕ МАТЕМАТИЧЕСКОЙ ГРАМОТНОСТИ У УЧАЩИХСЯ НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЫ ЧЕРЕЗ ИГРОВЫЕ ТЕХНОЛОГИИ

Садвакасова Айнаш Тулегеновна,
учитель начальных классов
КГУ СОШ №35 Абайской области города Семей

В современном мире развитие математической грамотности становится одной из важнейших задач начального образования. Математическая грамотность — это не только умение выполнять вычисления, но и способность понимать, применять и интерпретировать математические знания в различных жизненных ситуациях. Для младших школьников, которые только начинают познавать окружающий мир и учатся анализировать информацию, эффективное и интересное обучение математике имеет решающее значение. В этом контексте игровые технологии становятся мощным инструментом формирования математической грамотности. Использование игры в обучении позволяет не только заинтересовать ребенка, но и сформировать у него прочные знания, развить логическое мышление, внимание, воображение и мотивацию к изучению предмета.

Проблема формирования математической грамотности в начальной школе имеет множество аспектов. Часто ученики испытывают трудности с усвоением абстрактных понятий, таких как числа, арифметические действия, геометрические фигуры и простейшие закономерности. Традиционные методы обучения, основанные на механическом запоминании и повторении правил, не всегда способствуют глубокому пониманию материала. В результате возникает дефицит мотивации, снижается интерес к математике, что ведет к формированию отрицательного отношения к предмету и ухудшению учебных

результатов. В связи с этим педагогам важно искать новые подходы и методы, которые помогут детям не только понять, но и полюбить математику. Игровые технологии в данном случае представляют собой инновационный и эффективный путь решения этой задачи.

Игровая деятельность является естественной формой активности для детей младшего школьного возраста. Игра сопровождает ребенка с самого раннего детства, помогает познавать мир, развивать когнитивные способности и эмоциональный интеллект. В процессе игры дети учатся общаться, принимать решения, разрешать конфликты и достигать целей. Включение игрового компонента в процесс обучения математики способствует созданию благоприятной образовательной среды, где ребенок чувствует себя свободно, проявляет инициативу и проявляет интерес к изучаемому материалу. При этом игра в обучении не должна восприниматься как простое развлечение, а как средство достижения учебных целей, формирования умений и навыков.

Одним из ключевых преимуществ игровых технологий является их способность развивать различные стороны математической грамотности. Во-первых, игры способствуют формированию базовых математических представлений — понимания числового ряда, операций сложения, вычитания, умножения и деления, а также освоению элементарных геометрических понятий. Во-вторых, через игру развивается логическое мышление, внимание, память и умение анализировать ситуацию, что существенно помогает в решении математических задач. В-третьих, игровая деятельность способствует формированию умения применять математические знания в практических ситуациях, что является важным компонентом математической грамотности.

Применение игровых технологий в обучении математике в начальной школе может принимать различные формы. Это могут быть как традиционные настольные игры, так и современные интерактивные программы, компьютерные и мобильные приложения. Игры бывают дидактическими, направленными на закрепление конкретных учебных тем, и развивающими, способствующими общему развитию мышления и внимания. Для младших школьников особенно полезны игры, в которых элементы обучения органично интегрированы в игровой процесс и имеют игровую мотивацию. Например, игра, где ребенок помогает персонажу собрать определенное количество предметов, учит счету и сложению, а при этом вызывает положительные эмоции и желание продолжать.

При организации игрового обучения важно учитывать возрастные особенности учеников. Младшие школьники нуждаются в ярких наглядных материалах,

простых правилах и возможности частых смен деятельности. Игровая ситуация должна быть доступной и понятной, чтобы ребенок мог самостоятельно или с минимальной помощью взрослого справиться с заданием. Не менее важным является создание атмосферы доверия и поддержки, когда ребенок не боится ошибиться и готов пробовать разные решения. В этом случае игровые технологии становятся средством не только обучения, но и воспитания познавательной активности и самостоятельности.

Для успешного внедрения игровых технологий в уроки математики учителю необходимо тщательно продумывать структуру и содержание игры. Важно, чтобы игра соответствовала учебной программе, решала конкретные образовательные задачи и способствовала формированию нужных компетенций. При этом игровые задания должны быть дифференцированы с учетом уровня подготовки разных учеников. Более сильные дети могут выполнять задания повышенной сложности, а слабоуспевающие — получать поддержку и выполнять упрощенные варианты. Такой подход позволяет поддерживать интерес и стимулировать развитие каждого ребенка.

Одним из эффективных методов игрового обучения является использование сюжетно-ролевых игр, в которых дети выступают в роли исследователей, строителей, продавцов и других персонажей, взаимодействующих с математическими объектами. Такие игры способствуют развитию воображения, формируют представления о количественных и пространственных отношениях, помогают осмысливать арифметические операции через призму реальных жизненных ситуаций. Кроме того, сюжетно-ролевые игры развивают коммуникативные навыки, учат работать в коллективе, что является важным аспектом социальной адаптации младших школьников.

Еще одним направлением является использование конструктивных и манипулятивных игр, в которых дети работают с предметами и моделями. Например, сбор геометрических фигур из конструктора, выкладывание узоров из кубиков или счет с помощью пальчиковых игр. Такие виды деятельности помогают ребенку не только увидеть и потрогать математические объекты, но и лучше понять их свойства и взаимосвязи. Манипулятивные игры способствуют развитию мелкой моторики, что положительно сказывается на общем психофизическом развитии ребенка.

Технологии информационно-коммуникационных средств также активно используются для формирования математической грамотности через игру. Интерактивные доски, планшеты, компьютерные программы позволяют создавать динамические, яркие и интерактивные игровые задания. При этом программы могут адаптироваться под уровень ученика, предоставляя обратную связь и

мотивируя ребенка к дальнейшему развитию. Использование ИКТ расширяет возможности учителя, позволяет разнообразить уроки и делает процесс обучения более современным и привлекательным для детей.

Для достижения высоких результатов важно не только включать игровые технологии в учебный процесс, но и проводить систематический анализ их эффективности. Учителю следует фиксировать успехи учеников, выявлять трудности и корректировать игровые задания с учетом индивидуальных особенностей класса. Важную роль играет обратная связь с детьми и их родителями, обсуждение достижений и способов улучшения учебного процесса. Такой подход способствует формированию позитивной учебной среды, где каждый ребенок чувствует себя успешным и заинтересованным в обучении.

Не менее значимым аспектом является подготовка педагогов к использованию игровых технологий. Учителям необходимы знания и навыки в области методики игровых форм обучения, умение планировать и организовывать игровые занятия, владение современными техническими средствами. Важно развивать творческий подход к преподаванию, постоянно искать новые идеи и ресурсы. Повышение квалификации и обмен опытом с коллегами способствует профессиональному росту и улучшению качества обучения.

Формирование математической грамотности у младших школьников через игровые технологии является перспективным и эффективным направлением в начальном образовании. Игра не только облегчает усвоение сложных математических понятий, но и развивает у ребенка важные умения и качества, необходимые для успешного обучения и жизни. Игровые технологии способствуют формированию у учеников положительного отношения к математике, повышают мотивацию и интерес к предмету. При правильной организации и системном использовании игры становятся неотъемлемой частью образовательного процесса, способствующей всестороннему развитию младших школьников и подготовке их к дальнейшему обучению.

Использованная литература

1. Барабанова, Н. В. Математическая грамотность младших школьников: методические рекомендации / Н. В. Барабанова. — Москва: Просвещение, 2018. — 176 с.

2. Ермуханова, Г. Т. Развитие математической компетентности у детей младшего школьного возраста / Г. Т. Ермуханова. — Алматы: Казахский национальный педагогический университет, 2019. — 142 с.

3. Кузнецова, Т. В. Игровые технологии в обучении математике в

начальной школе / Т. В. Кузнецова. — Санкт-Петербург: Питер, 2020. — 128 с.

4. Мухамеджанова, Д. Б. Методика формирования математической грамотности в начальных классах / Д. Б. Мухамеджанова. — Нур-Султан: Лицей «Дарын», 2021. — 98 с.

5. Черникова, И. А. Игровые методы обучения в начальной школе: теория и практика / И. А. Черникова. — Москва: Академия, 2017. — 160 с.

МЕКТЕПТІҢ ТҰТАС ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ҮДЕРІСІН ДИАГНОСТИКАЛАУ

Садуанова Жанара Урналдыевна,
Мәртөк ауданы Жайсаң ауылы Жайсаң ЖОББ мектептің оқу-ісі жөніндегі орынбасары

Қазіргі заманда заманауи мектепті басқарудың өзіндік ерекшеліктері айқындалуда, өйткені ол – күрделі жүйе. Бұл кез келген білім беру мекемесінің алдына өмірдің өзі қойып отырған міндеттерді жүзеге асыру бойынша барлық жұмыстың басты ұйымдастырушысы ретіндегі мектеп басшыларының тікелей басқару іс-әрекетінде көрінуі тиіс. Мектеп басшылығы мен мұғалімдерден тұратын басқару жүйесі жетекші болып келеді. Білімнің қай саласында болмасын, еңбек процесі өту кезіндегі жағдайы мен сапасының диагностикасы жетекші роль атқарады. Талапқа сәйкес қойылған мақсатты орындау мұғалімнің педагогикалық процесс жағдайы жайындағы ақпараттарды игеру дәрежесіне тікелей тәуелді болады. Міне, осыдан педагогикалық процестің өту барысы мен кезеңдері нәтижелері әрі қорытынды көрсеткіштері туралы ақпарат алу мақсатында педагогикалық процесті диагностикалау қажеттігі туындайды. Яғни, педагогикалық үдерісті басқаруды шешім қабылдауға бағытталған, белгіленген мақсатқа сәйкес басқару нысанын ұйымдастыру, қадағалау, реттеу, алынған шынайы ақпарат негізінде талдау жасап, нәтижесінің қорытындысын шығару әрекеті деп түсіндіруге болады. Қазіргі ғылыми әдебиеттерді «педагогикалық диагностика» терминіне біршама анықтама берілген. Педагогикалық диагностика мазмұнында психологиялық процестерді оқып үйрену және педагогтар мен шәкірттердің тұлғалық қасиеттерін қалыптастыруға баса көңіл бөлінеді.

Диагностика – оқу процесінің жағдайларын объективті және жан-жақты зерттеуді қамтамасыз ететін

оқытудың өлшенетін көрсеткіштерін алу тәсілі; танымдық процесте орын алып отырған барлық өзгерістерді анықтау тәсілі. Диагностика бақылаудан (тексеру), бағалаудан, статистикалық деректердің жинақталуынан, оларды талдаудан, серпін мен беталысты айқындаудан және одан әрі дамудың болжауынан тұрады. Мектепішілік басқарудың жағдайын диагностикалау педагогикалық үрдісті ғылыми-практикалық тұрғыдан жүргізуге мүмкіндік береді Мектепті басқаруда орын алатын негізгі ерекшеліктердің бірі ретінде басқарудың үнемі талданылып отыратынын атауға болады. Мектепішілік басқарудың жағдайын диагностикалау педагогикалық үрдісті ғылыми-практикалық тұрғыдан жүргізуге мүмкіндік береді. Менеджменттік тұрғыдан қарастыру арқылы басқарудың гумандылығы, демократиялығы, басқарушылардың ұжымды үздіксіз қолдап отыру жағдайына басты назар аударылады. Диагностикалық әдістергерге: тест, бақылау, педагогикалық бақылау, интервью алу, әңгіме өткізу, рефлексиялық талдаулар, рефлексиялық практикумдар жатады.

Мектепішілік қалыптасқан жағдайды бақылау немесе тексеру үшін ең әуелі мақсатқа бағытталған ішкі және сыртқы диагностика, субъектілердің өзіндік рефлексия қызметін ұйымдастыру, объективті және субъективті талдау мен бағалау іске асырылады. Өзіндік рефлексия және сыртқы диагностика әдістері арқылы оқыту үрдісінің ерекшеліктері, педагогикалық іс-әрекеттерінің нәтижелілігі зерттеліп, соның негізінде одан әрі даму бағыттары нақтыланады, мектепті басқарудың тағы қандай мүмкіндіктері бар екені анықталды. Педагогикалық диагностиканың басты ерекшелігі-нақты педагогикалық обьект педагогикалық процесс болып табылады. Педагогикалық диагностиканың мақсаты:

1. Жеке тұлғаға бағытталған тиімді тәсілді іске асыруды қамтамасыз ету.
2. Мұғалімнің кәсіби шығармашылығын дамыту.
3. Тұлғаның қосымша білім алуының алғышарттарын белгілеу.
4. Баланың өзін-өзі тиімді дамытуы үшін қажетті жағдайларды анықтау.
5. Педагог қызметін бағалау (кәсіби даму деңгейін өзін-өзі бағалау).

Диагностиканы мына бағыттарды зерттеу үшін жүргізуге болады:

1. бір мектеп көлемінде бір мақсатқа бағытталған ұжым мүшелерін басқару арқылы кәсіби және тұлғалық қажеттіліктерін зерттеу және дамыту мүмкіндігі;
2. басқару үрдісінде мұғалімдерді өз педагогикалық әрекеттерін талдай алуына көмектесіп, ізденістік жұмыстарына бағыт беру, кәсіби санатын көтеру мүмкіндігі;
3. әдістемелік, педагогикалық кеңестер арқылы ұжымдық бірлескен әрекеттерді талдау, жобалау,

модельдеу, қорытындысын саралау мүмкіндігі;

4. оқыту мен тәрбие барысында оқушыларды бақылау арқылы өсу жолдарын айқындау;

Диагностика негізінде басқару әрекеттеріндегі олқылықтарды түзету (коррекциялау) оны болдырмау жолдарын белгілеу арқылы мектептің мүмкіндіктерін, одан әрі қарай даму кезеңдерін жүйелеу арқылы басқару мазмұнын үнемі жетілдіріп отыруға болады. Мектепішілік диагностикалау қызметі басқару үрдісіндегі педагогикалық, психологиялық, әлеуметтік үрдістерді қамтитын объективтік, субъективтік жағдайлардың біртұтас жүйесін құрайды. Оның мазмұны мектеп мүмкіндіктерін зерттеу және соған сай ұжым мүшелерінің ұсыныстары мен бастамашылдығын қолдау, ұйымдастыру міндеттерін айқындайды.

Мектепішілік диагностика барысында менеджменттің мынандай сипаттары басшылыққа алынады:

- нақты мақсатқа бағытталу;
- анықталған нәтижелерді мектеп басқару қызметінде орынды пайдалану;
- ұжымдық әрекеттерді ескере отырып зерттеу;
- тұлғалық бағдарлы технологияны жүзеге асырудағы жүйелілік, бірізділік және үздіксіздік;
- нәтижелердің педагогикалық ғылым мен практиканың соңғы жетістіктеріне сай болуы.

Осы талаптардың мазмұнына сәйкес білім беру үрдісіне қатысушы *мұғалімдердің қызметі* төмендегі диагностикалық әдістеме негізінде бағаланады:

Тұлғалық қасиеттері:

- адамгершілік және педагогикалық мәдениеті;
- кәсіби парызын сезінуі мен жауапкершілігі;
- гуманистік және демократиялық көзқарастары.

Кәсіби дайындығы:

- пән бойынша арнайы мамандығы;
- әдістемелік дайындығы;
- психологиялық дайындығы;
- тәрбие теориясы мен әдістемесін меңгеруі

Нәтижелік әрекеттері:

- оқушының білім алуға жауапкершілігін қалыптастыруы;
- оқушының еңбек етуге жауапкершілігін қалыптастыру;
- саналы тәртіпке бағыт беруі;
- өзін-өзі басқаруға, тәрбиелеуге бағыт беруі;
- ата-аналармен, ұстаздармен өзара түсіністік қарым-қатынасқа үйретуі.

Диагностика сондай-ақ, педагогикалық қызметтің сипаттарын көрсете алады, ол:

- кәсібилігіне ықпал ететін тұлғалық қасиеттерінің болуы;
- кәсіби құзырлылығы мен педагогикалық шеберлігі;
- іс-әрекетінің нәтижелілігі.

Диагностика қорытындыларын талдау барысында мұғалімдер мен оқушылар өзіндік білімін жетілдіру, өзін-өзі тәрбиелеуде өзіндік коррекциялық әрекеттерге кеңінен тартылады. Осы жұмыстардың нәтижесінде танымдық, эмоциональдық, мінез-құлықтық

өзгерістері үшін психологиялық қолайлы орта жасалып, педагогикалық өзара ықпалдастық мүмкіндіктері пайда болады. Бұл қатынастар тек әдістемелік және технологиялық құралдар арқылы ғана емес, мұғалімнің тұлғалық ұстанымдары негізінде де жүзеге асады.

Әдебиеттер:

1. Менеджмент негіздері / Б. Жакенова. - Астана: Фолиант, 2011ж.

2. А.Ю. Мартынова. Введение в менеджмент- Ульяновск : УлГТУ, 2010г.

3. Основы Менеджмента. Майкл Мескон, Майкл Альберт, Франклин Хедоури. – М.: "Дело", 2009г.

ҚАЗАҚ ТІЛІ ЖӘНЕ ӘДЕБИЕТ САБАҚТАРЫНДА ОҚУШЫЛАРДЫҢ КОММУНИКАТИВТІК ДАҒДЫЛАРЫН ДАМЫТУ

Сейтмағанбетова Жанар Есенғосқызы,
Ақтөбе қаласы №78 мектеп-гиназиясының
қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі

Әрбір ұстаздың басты мақсаты - қоғамға игі өзгерістер еңгізуге құштар және осындай әрекет қолынан келетін азаматтарды қалыптастыру. Өз іс-тәжірибемде оқушылардың коммуникативтік құзыреттіліктерін қалыптастыру мен дамыту жолдарын қарастырамын. Осы мақсаттарға жету үшін өз жұмысымда қазіргі заманға сай сабақтарды өткіземін, өйткені заманауи сабақ - оқушының қандай да бір құзыреттілігін қалыптастыруға бағытталған. Коммуникативтік әдіс – оқушы мен мұғалімнің тікелей қарым-қатынасы арқылы жүзеге асатыны, белгілі бір тілде сөйлеу мәнерін қалыптастыратын, тілдік қатынас пен әдістемелік категорияларға тән басты белгілер мен қағидалардың басты жүйесінен тұратын, тіл үйретудің тиімді жолдарын тоғыстыра келіп, тілдік қарым-қатынас құралы ретінде іс жүзіне асыратын әдістің түрі. Коммуникативтік ойлау іс-әрекетіне дайын болатын когнитивтік құзырлық коммуникативтік құзырлықтың керекті компоненті болып табылады. Қазақ тілі сабақтарында оқушылардың сөйлеу, ойлау қабілетін дамытатын жағдайлар:

- мәтінмен жұмыс;
- мәселемен жұмыс;
- ойын жұмыстары;
- электрондық оқулықтармен жұмыс.

Ойлау – сөйлеуді керек ететін кез келген жағдайда үш компонет өзара байланысады:

- шешілетін мәселе,
- білімдердің барлығы,
- зерттеу.

Коммуникативтік оқыту тілдік әрекетінің барлық түрінде қалыптасады – тыңдауда, сөйлеуде, оқығанда, жазғанда. Жалпы барлық лингвистикалық, әдістемелік әдебиеттерде сөйлесім әрекетін төрт түрге бөліп қарастырады: сөйлеу, оқу жазу, түсіну.

Қазақ тілі сабағында қарым – қатынастық сөйлеуге бағытталған оқушы осы кезеңде әдебиет сабағында енді одан жоғары әдеби нормада оқуға міндетті. Екі пәннің де құралы – қазақ тілі.Сондықтан тектес екі пәнді оқытуды үйлестіру үшін мұғалім оқушыны қазақ тілінде сөйлету технологияларына мейлінше көңіл бөліп,оған басымдық береді. Айталық, қазақ әдебиеті сабағының 45 минутының 70 пайызы , яғни 33 минуты сөздердің мағынасын түсінуге сөйлесім үлгілерін, пікір айту үлгілерін, тілдесім үлгілерін құруға жұмсалады да, қалған 15 минуты әдеби мәтіннің көркемдік – мазмұндық танымын пәндік талаптар дәрежесінде тұтастай танытуға арналады. Әрине, бұл тұжырым сөйлесім – пікір айту-тілдесім дағдыларына басымдық берілу керектігіне көңіл аудару үшін шартты түрде жасалынғанын айту керек. Өйткені, 70 пайыздық коммуникативтік бөлікте де мұғалім сөйлеуге үйрете отырып, онымен бірқатар кешенді түрде оқу материалының пәндік функционалдық әдеби қызметтерін де жүргізіп, жүзеге асырады. Қазақ тілінде сөйлеуге үйрету техникасы мұғалім таңдаған технлогияда жетекші орын алатын болады. Осы орайда көптеген технологиялардың элементтерін оқушылардың мүмкіндіктеріне қарай лайықтап қолданумен бірге деңгейлік оқыту технологиясына (В Л Беспалько, М. Жанпейісова т. б) баса мән беріледі. Өйткені , ол әр баланың жеке мүмкіндігіне негізделеді, оқытудың жеке тұлғаны дамытуға бағытталуына аса қолайлы. Ол халықаралық білім стандартының шарттарымен де үндес. Айталық, К Роджерс, А Маслоу (американдық гуманистік психология қауымдастық өкілдері) жасаған әдістеменің төмендегідей бағыттары деңгейлеп оқытуды алдыңғы орынға қоятын қазіргі педагогикалық жаңа технологияларда көрініс тапқан.

Олар:

1. Оқушылардың дайындық деңгейін бақылай алу.
2. Оқу материалдарын сұрыптап ұсына алу.
3. Оқу әрекетін ұйымдастыра алу.
4. Диалог жүргізе алу.
5. Сабақты жағымды эмоция сөздермен қанықтыра алу.
6. Мақсаттың нәтижемен біртұтастығы.

Диалогтық қарым – қатынас ұстанымдарын қолдану қазақ әдебиеті пәні үшін тиімді. Мысалы, бұл сатыда оқу материалын, оның көркемдік – мазмұндық компоненттерін меңгеру оқушылардың диалогқа түсу арқылы коммуникативтік дағдыларының дамуы арқылы жүзеге асады. Ол «кез келген коммуникативтік үрдіске іс - әрекет, қарым – қатынас, таным үшеуі бірге кіреді» дейтін Т.М. Андреева тұжырымымен сәйкес келеді. Мұнда оқушы дискурсивтік сөйлеу әрекетіне (берілген тілдік бірліктердің үлгілерін пайдалана отырып, өз пікірлерін айту, мәтін құра білу,хабарлау, баяндау,

суреттеу, диалог, монолог) түседі, ойлауға үйренеді, сөздің түрлі қолданыстарын пайымдайды,оларды өзара салыстырып, байланыстары мен өзгешеліктерін анықтайды, түсіндіреді,өз ойын айта алуға дағдыланады, ақыл-ойы меншығармашылық (креативтілік) қабілеттері дамиды, оқу мақсатына (нәтижеге) жетуге бағдар ұстауға үйренеді. Ендігі бір маңызды ұстаным:

- оқу модулін меңгеруге оң көңіл-күй тудыру, оны сабақ бойында сақтау.
- Оқушы ұсынылған әрекетті іштей қабылдауы тиіс. (Рубинштейн)
- Оқушы әрекеті диалогтық қарым – қатынас арқылы ұйымдастырылса, онда оған қатысушылардың қызығушылығына, ниеттеріне, ой-сезімдеріне белгілі бір ықпал жасады. (Бодалов).
- Демократиялық ахуал жағдайында қабілеттерді дамытуға жеңілірек қол жетеді. (Жанпейісова)

1-көрсеткіш: аңғарып тану немесе танысымдық деңгей. Бұл – білімнің ең төмен деңгейінің көрсеткіші. Мұнда оқушы өзіне дайын күйде ұсынылған сөздерді я сөйлемді аңғарыптану әрекетін ғана орындай алады.

2- көрсеткіш еске сақтау. Оқушы мәтінді айтып береді. Репродуктивтік сұрақтарға жауап береді. (қарапайым және орта деңгей)

3- көрсеткіш түсіну. Сөздерді, тілдесімдерді, мәтіндерді ажыратып, талдап салыстырып,белгілерін айта алады қарапайым орта деңгейлер.

4- көрсеткіш репродуктивтік деңгей. Таныс жағдайда білімін қолдана алады. Қарапайым біліктер мен дағдыларды меңгерген. Бұл – орта деңгей.

5- көрсеткіш: білімді таныс емес жағдайда қолдана білу. Стандарттан жоғары деңгей.

Оқушыларды шығармашылыққа, өз бетімен іс-әрекет етуге бағытталған тапсырмалар саны көбейгенде ғана, өз пікірін айта алатын, оны дәлелдей білетін, өмірге деген өзіндік көзқарасы қалыптасқан, үнемі ізденіс үстінде болатын, қоғам дамуына үлес қоса алатын, жан-жақты жетілген жас ұрпақ өкілдерін дайындай аламыз. Бұл жолға жетуге ақпараттық құралдардың тигізер пайдасы орасан зор. Оқыту үрдісінде оқушылардың білім қорын молайтуға, белсенділігін арттыруға, шығармашылық қабілеттерін жетілдіруге көмегі бар. Ол коммуникативті технология болып табылады.

Оқушының шығармашылық іс - әрекеті және оның мәнін түсіну үшін жеке тұлғаның ғылыми - педагогикалық зерттеулердің обьектісі ретінде анықталу сипатын білу қажеттілік болып табылады. Шығармашылық іс - әрекет тұлғаны құраушы және оны айқындаушы фактор ретінде де қарастырылады.

Жеке тұлғаның ерекшеліктеріне тән қасиеттер оның санасына, өзіне - өзінің сын көзімен қарауына, адам баласының есіне әсер ететін ішкі және сыртқы түйсік, түйсіктердің әсеріне және оның ерік - жігер күші мен

әсерленушілік сезім дүниесіне байланысты құбылыс деген пікірді біздер қуаттаймыз.

Әдебиеттер:

1. *Көшімбаев А. Қазақ әдебиетін оқыту методикасы. А., Мектеп. 2009.*
2. *Ақшолақов Т. Көркем шығармаға талдау жасау. А., Мектеп, 2003.*
3. *Бітібаева Қ. Әдебиетті оқыту әдістемесі. А., Рауан, 2007.*
4. *Жұмажанова Т. Әдебиеттен кластан тыс жұмыстарды ұйымдастырудың ғылыми-әдістемелік негіздері. А., 2005.*

ПРОЕКТНАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ КАК СПОСОБ ПОВЫШЕНИЯ МОТИВАЦИИ У УЧАЩИХСЯ НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЫ

Таниева Зарина Ергазыевна,
учитель начальных классов
КГУ СОШ №35 Абайской области,
города Семей

Современное образование переживает значительные изменения, и одним из ключевых направлений является активное внедрение проектной деятельности в учебный процесс. Особенно актуальна эта методика для начальной школы, где формируются базовые навыки и мотивация к обучению, закладывается фундамент дальнейших знаний и интереса к познанию. Проектная деятельность представляет собой организационную форму обучения, в которой учащиеся самостоятельно или в группе исследуют определённую тему, ставят цели, собирают информацию, решают практические задачи и презентуют полученные результаты. Такой подход способствует развитию не только предметных знаний, но и ключевых компетенций, включая умение работать в команде, критическое мышление, инициативу и самостоятельность. В данной статье будет рассмотрено, почему проектная деятельность является эффективным средством повышения мотивации у младших школьников, какие методики можно использовать для её реализации, а также какие результаты можно ожидать.

Мотивация является одним из центральных факторов успешного обучения, особенно в младшем школьном возрасте. На этом этапе у детей формируется отношение к школе и учёбе, возникает привычка к систематическому труду и желание узнавать новое. Высокий уровень

мотивации способствует лучшему усвоению материала, повышению активности на уроках и улучшению результатов. Однако традиционные методы обучения, основанные на заучивании и выполнении однообразных заданий, часто приводят к снижению интереса и утомлению детей. В этом контексте проектная деятельность выступает как мощный стимул, позволяющий сделать процесс обучения более живым, значимым и творческим.

Проектная деятельность в начальной школе отличается от традиционных форм обучения тем, что она максимально учитывает индивидуальные интересы и возможности детей, включает в себя практическое применение знаний и способствует развитию разнообразных умений и навыков. Во-первых, проекты дают детям возможность самостоятельно выбирать тему, которая их заинтересует, что уже само по себе увеличивает внутреннюю мотивацию. Во-вторых, работа над проектом предполагает разнообразные виды деятельности: исследование, экспериментирование, обсуждение, творчество, что делает процесс обучения насыщенным и разнообразным. В-третьих, проектная деятельность подразумевает конечный результат – презентацию или продукт, что способствует развитию ответственности и гордости за свои достижения.

В методической практике начальной школы проектная деятельность может реализовываться в различных форматах. Это могут быть индивидуальные проекты, групповые или парные, а также межпредметные проекты, которые объединяют знания из разных областей. Например, проект по теме «Животные родного края» может включать изучение познание мира, русского языка (составление рассказов или стихов), рисование и даже музыку. Такой подход способствует целостному восприятию информации и развитию междисциплинарных связей, что является важным аспектом формирования комплексного мышления у младших школьников.

Одним из важнейших условий успешной проектной деятельности является поддержка учителя. Учитель выступает не просто как источник знаний, а как наставник, организатор и мотиватор, который помогает детям ставить цели, планировать работу, распределять роли, справляться с трудностями и анализировать результаты. В этом смысле педагогическая деятельность становится более гибкой и творческой, что положительно сказывается и на самом учителе. Кроме того, учитель должен уметь создавать благоприятную атмосферу, в которой каждый ребёнок чувствует себя значимым и способным к достижению целей.

Использование проектной деятельности в начальной школе позволяет решать ряд важных задач. Во-первых, она способствует

развитию познавательного интереса и любознательности, что является базой для формирования устойчивой мотивации. Во-вторых, проектная деятельность развивает навыки самостоятельной работы и ответственности, так как дети учатся планировать своё время и доводить начатое до конца. В-третьих, работа в группе формирует коммуникативные умения и умение сотрудничать, что важно для социальной адаптации. В-четвёртых, проекты часто связаны с реальной жизнью, что делает обучение более значимым и мотивирующим.

Рассмотрим конкретные примеры проектной деятельности в начальной школе. Один из распространённых проектов — исследование природного объекта. Дети могут собирать информацию о растениях, животных, погодных явлениях, используя книги, интернет, наблюдения на природе. Затем они оформляют свои данные в виде плакатов, презентаций или даже небольших докладов. Такой проект помогает ребёнку не только расширить кругозор, но и развить умение работать с информацией, анализировать и систематизировать её.

Другой пример — творческие проекты, направленные на развитие художественных и языковых навыков. Это могут быть постановки, создание книжек с иллюстрациями, сочинение рассказов, стихов, создание поделок и многое другое. Такие проекты дают детям возможность проявить свои таланты и способности, что значительно повышает их мотивацию и уверенность в себе.

Проектная деятельность также может быть направлена на решение социальных задач. Например, проект по теме «Мой класс – моя семья» может включать исследование традиций и интересов одноклассников, организацию совместных праздников и мероприятий, что способствует укреплению коллективного духа и формированию позитивных отношений.

Для успешной реализации проектной деятельности необходимо учитывать возрастные особенности младших школьников. Важно, чтобы задачи были доступными и понятными, а процесс — увлекательным и разнообразным. В этом возрасте дети ещё не всегда могут самостоятельно организовать свою работу, поэтому педагог должен активно поддерживать и направлять их. Кроме того, необходимо использовать игровые элементы, разнообразные методы подачи материала и средства визуализации, чтобы сделать проект интересным и доступным.

Особое внимание стоит уделить оценке результатов проектной деятельности. Оценка должна быть не только итоговой, но и процессуальной, то есть учитывать усилия, активность, творческий подход и сотрудничество. Это способствует формированию у детей позитивного отношения к учебе и стимулирует дальнейшее развитие.

В современной практике можно выделить несколько эффективных

методик внедрения проектной деятельности в начальной школе. Например, методика проблемного обучения, когда проект начинается с постановки вопроса или проблемы, вызывающей у детей интерес и желание найти ответ. Такая постановка задачи способствует развитию критического мышления и самостоятельности. Также можно использовать методику интегрированных проектов, когда темы и задания охватывают несколько предметов, что делает обучение более целостным и осмысленным.

Важным элементом проектной деятельности является презентация результатов. Это не только способ подведения итогов, но и развитие коммуникативных навыков, умения выражать свои мысли и убеждать других. Презентации могут проходить в форме выставок, докладов, театрализованных постановок, что делает процесс более разнообразным и интересным.

Проектная деятельность является эффективным средством повышения мотивации у младших школьников за счёт вовлечения их в активный и творческий процесс обучения. Она способствует развитию широкого спектра компетенций, включая познавательные, социальные и личностные. При правильной организации и поддержке со стороны учителя проекты позволяют создать атмосферу сотрудничества, успеха и радости от достижения целей. Внедрение проектной деятельности в начальную школу способствует формированию устойчивой учебной мотивации и подготовке детей к успешному обучению в дальнейшем.

В заключение следует отметить, что проектная деятельность не является самоцелью, а служит инструментом, позволяющим сделать обучение более интересным и результативным. Для её успешного использования необходимы знания педагогических подходов, умение адаптировать проекты к особенностям класса и каждого ребёнка, а также постоянное совершенствование методов работы. При этом важно помнить, что главная цель начальной школы — не только дать базовые знания, но и воспитать у детей любовь к учёбе, любознательность и инициативу, что возможно именно благодаря активному и творческому подходу к обучению через проектную деятельность.

Использованная литература

1. Абдуллина, Л. Р. Методика проектной деятельности в начальной школе. — Алматы: Казахский национальный педагогический университет, 2019. — 184 с.

2. Баранова, Н. В. Проектная деятельность в начальной школе: теория и практика. — Москва: Просвещение, 2020. — 216 с.

3. Григорьева, Е. А. Современные подходы к развитию мотивации младших школьников. — Санкт-Петербург: Питер, 2018. — 152 с.

4. Кожамжарова, Д. С. Использование проектной деятельности в начальной школе как средство развития познавательной активности. — Нур-Султан: Изд-во «Білім», 2021. — 140 с.

5. Петров, В. Н. Инновационные технологии в начальном образовании. — Москва: Академия, 2017. — 200 с.

ТЕХНОЛОГИИ РАЗВИТИЯ РЕЧЕВОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ УЧАЩИХСЯ НА УРОКАХ РУССКОГО ЯЗЫКА

Тлеугалиева Зульфия Газизовна,
учитель русского языка
КГУ «Общеобразовательной школы №2»
Мангистауской области города Актау

Современная образовательная парадигма ориентирована на формирование функционально грамотной личности, способной свободно и грамотно выражать мысли в устной и письменной форме. Особую роль в этом процессе играет обучение родному языку, которое не сводится лишь к изучению грамматики и орфографии, но включает развитие всех видов речевой деятельности: говорения, слушания, чтения и письма. В условиях обновления содержания образования и внедрения современных педагогических технологий перед учителем русского языка встает задача: как сделать речевую деятельность учащихся активной, осознанной и продуктивной?

Речевая деятельность — это процесс использования языка для общения, передачи и восприятия информации. Согласно лингводидактике, речевая деятельность подразделяется на четыре основных вида:

1. **Говорение** — активная устная форма речевой деятельности.
2. **Слушание (аудирование)** — восприятие и понимание устной речи.
3. **Чтение** — восприятие письменного текста.
4. **Письмо** — создание письменных текстов.

Каждый из этих видов играет важную роль в овладении языком, а в совокупности они формируют речевую компетенцию учащегося.

Актуальность использования технологий на уроках русского языка

Использование технологий в обучении позволяет активизировать речевую деятельность учащихся, сделать учебный процесс более разнообразным, интересным и направленным на результат. Это особенно важно в условиях цифровизации образования, когда традиционные методы нередко оказываются недостаточно эффективными для вовлечения современных школьников.

Под технологиями в данном контексте понимаются не только цифровые инструменты, но и **педагогические технологии**, направленные на развитие мыслительной и речевой активности обучающихся.

Разнообразие педагогических технологий позволяет учителю выстраивать процесс обучения с учетом уровня подготовленности учащихся, их возрастных особенностей и интересов. Рассмотрим наиболее эффективные из них:

1. Технология развития критического мышления через чтение и письмо (РКМЧП)

Это одна из самых продуктивных технологий, направленных на развитие речевой деятельности. Она включает три этапа:

- **Вызов** — актуализация знаний, постановка целей, формулирование вопросов.
- **Осмысление** — работа с текстом, обсуждение, анализ.
- **Рефлексия** — формирование собственных выводов, письменное или устное высказывание.

Методы: кластер, синквейн, "толстые и тонкие вопросы", "верные и неверные утверждения", таблицы «ЗХУ» (Знаю — Хочу узнать — Узнал) и др.

2. Информационно-коммуникационные технологии (ИКТ)

Использование ИКТ значительно расширяет возможности для развития всех видов речевой деятельности.

Инструменты:

- Презентации PowerPoint и Google Slides;
- Образовательные платформы (Tilqural.kz, Daryn Pro и Opiq, MOOCs.kz);
- Видеоуроки и аудиоматериалы;
- Интерактивные доски и приложения.

Преимущества: Мотивация к изучению предмета; Возможность многократного прослушивания и анализа речи; Работа с видео- и аудиотекстами; Использование онлайн-тренажеров для работы над орфографией и пунктуацией.

3. Проектная технология

Проектная деятельность способствует развитию продуктивных форм речи: учащиеся планируют, исследуют, обсуждают,

создают продукты и защищают проекты.

Формы проектов:

- Индивидуальные и групповые;
- Исследовательские;
- Информационные;
- Творческие.

Пример проекта: «Язык подростков: мода или норма?» — учащиеся собирают примеры молодежного сленга, анализируют их, проводят мини-опрос среди сверстников и представляют результаты в форме презентации или буклета.

4. Игровые технологии

Игра — естественный вид деятельности школьников, особенно в начальной и средней школе. Через игру активизируются эмоционально-волевая и познавательная сферы, что способствует лучшему усвоению материала и развитию речи.

Примеры игр:

- Лексические: «Найди лишнее слово», «Собери пословицу», «Словарный аукцион».
- Орфоэпические: «Ударение-лотерея», «Скажи правильно».
- Грамматические: «Морфологическое домино», «Синтаксический бой».
- Речевые: ролевые игры, инсценировки, дебаты.

5. Технология сотрудничества (групповое и парное обучение)

Совместная работа способствует формированию диалогической речи, учит аргументировать свою точку зрения, слушать других и взаимодействовать.

Методы:

- «Карусель» — обсуждение вопроса с разными партнерами;
- «Аквариум» — демонстрация групповой работы перед классом;
- «Мозговой штурм» — коллективный поиск идей.

6. Технология дебатов и дискуссий

Одна из самых эффективных форм развития устной речи, критического мышления и навыков аргументации.

Формы:

- Свободная дискуссия;
- Круглый стол;
- Дебаты по правилам (например, формата «Оксфордских дебатов»);
- Судебные процессы по литературным произведениям.

Пример: После изучения повести А.С. Пушкина «Капитанская дочка» проводится дебат на тему: «Прав ли Гринёв, простив Швабрина?»

Помимо технологий, на уроках русского языка активно используются отдельные приёмы, стимулирующие речевую активность:

- **Речевая зарядка** — краткие упражнения в начале урока: «опиши картинку», «придумай рифму», «закончи фразу»;
- **Прием "Продолжи мысль"** — развитие логики высказывания;
- **Ситуативные задания** — моделирование жизненных ситуаций;
- **Создание текстов различных стилей и жанров** — от деловых писем до художественных миниатюр;
- **Ведение дневника читателя** — развитие письменной рефлексии.

Условия эффективного развития речевой деятельности

Чтобы технологии действительно работали, необходимо создание определённых условий:

1. **Личностно-ориентированный подход** — учет интересов, потребностей и уровня учащихся.
2. **Языковая среда** — насыщение уроков устной и письменной речью.
3. **Мотивация к высказыванию** — включение проблемных вопросов, жизненно важных тем.
4. **Оценивание не только содержания, но и речевой формы** — акцент на речевые навыки.
5. **Психологическая безопасность** — атмосфера доверия, отсутствие страха ошибки.

Учитель русского языка — не просто носитель знания, но организатор, наставник и партнёр в речевом развитии учащихся. Его задача — создать условия для речевой активности, корректировать речевое поведение, формировать культуру речи.

Развитие речевой деятельности — важнейшее направление в обучении русскому языку. Современные технологии позволяют сделать этот процесс интересным, творческим и результативным. Их грамотное применение помогает формировать у школьников навыки грамотной, связной и выразительной речи, что является залогом успешного обучения, эффективного общения и дальнейшей самореализации в жизни.

Список использованной литературы

1. Абильдинова, Г. Т. Методика развития речи учащихся на уроках русского языка в условиях поликультурной среды: учебное пособие. — Алматы: Қазақ университеті, 2021. — 144 с.
2. Бакулева, Г. П. Методика развития речи на уроках русского языка: учеб. пособие для студентов пед. вузов. — М.: Просвещение, 2019. — 176 с.
3. Зайцева, И. В. Технологии обучения в современной школе: пособие для учителей и студентов. — М.: Академия, 2020. — 208 с.
4. Кусаинова, М. Ж. Современные подходы к формированию коммуникативной компетенции школьников на уроках русского языка. — Нур-Султан: Фолиант, 2022. — 160 с.
5. Пассов, Е. И. Коммуникативный метод обучения: теоретическое обоснование и методика. — Воронеж: Истоки, 2018. — 312 с.
6. Селевко, Г. К. Современные образовательные технологии: учебно-методическое пособие. — М.: Народное образование, 2021. — 256 с.

БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ОҚУ ДАҒДЫЛАРЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУ ӘДІСТЕРІ

Токтаганова Лязат Жумахановна,
Абай облысы, Семей қаласы
«№35 ЖОББМ-нің»
бастауыш сынып мұғалімі

Қазіргі білім беру жүйесінің басты міндеттерінің бірі – оқушылардың оқу дағдыларын қалыптастыру. Әсіресе бастауыш сынып кезеңінде бала оқу әрекетінің негіздерін меңгереді. Бұл кезеңде оқу тек білім алу құралы ғана емес, сонымен қатар ойлау, есте сақтау, зейін, қиял сияқты психикалық үдерістерді дамыту факторы болып табылады. Оқу дағдылары ерте жастан дұрыс қалыптасса, оқушының әрі қарайғы білім сапасы мен жеке тұлғалық дамуы да соғұрлым жоғары болады. Бастауыш сынып мұғалімінің басты міндеті – әр баланың жас ерекшелігі мен танымдық қабілетіне сәйкес тиімді әдіс-тәсілдерді қолдану арқылы оқу дағдыларын дамыту. Бұл дағдыларға дұрыс, мәнерлеп, түсініп оқу, ақпаратты талдау, өз ойын жеткізу, оқығанын өмірмен байланыстыра алу жатады.

Сондықтан оқу дағдыларын қалыптастыру – тек тіл сабағының ғана емес, барлық пәндердің ортақ міндеті. Менің тәжірибеме сүйене отырып жазылған бұл мақалада бастауыш сынып оқушыларының оқу дағдыларын қалыптастырудағы негізгі әдістер қарастырылады.

Оқу дағдылары – оқушының мәтінді дұрыс, жылдам, түсініп және мәнерлеп оқу қабілеті. Бұл дағдылардың қалыптасуы үш кезеңнен өтеді:

- Әріпті меңгеру және буындап оқу;
- Сөздер мен сөйлемдерді тұтас тану;
- Мәтінді түсініп, мазмұнын талдау және өз ойын айту.

Оқу дағдыларын қалыптастырудың бірнеше әдістері бар. Олар:

а) Дыбыстық-әріптік талдау әдісі. Бұл әдіс арқылы балалар әріп пен дыбысты ажыратуды үйренеді. Әріптерді қосып буын, сөз құрау – оқу дағдысының бастапқы негізі.

ә) Дауыстап және іштей оқу әдісі. Дауыстап оқу баланың сөздік қорын байытып, тілін дамытады, ал іштей оқу ойлауды жылдамдатып, түсіну қабілетін арттырады. Мұғалім бұл екі әдісті сабақта үйлестіріп қолданғаны дұрыс.

б) Мәнерлеп оқу әдісі. Өлеңдер мен көркем мәтіндерді дауыс ырғағына келтіріп оқу арқылы оқушы тек қана мазмұнын түсініп қоймай, тілдік мәдениетті де меңгереді.

в) Түсініп оқу әдісі. Мәтін бойынша сұрақтар қою, негізгі ойды табу, кейіпкерлердің әрекетіне баға беру – оқушының талдау қабілетін дамытады.

г) Ойын арқылы оқу әдісі. «Жасырын сөз», «Жылдам оқушы», «Кім көп сөз оқиды?» сияқты ойындар балалардың қызығушылығын арттырып, оқу дағдысын жетілдіреді.

ғ) Жобалық тапсырмалар мен шығармашылық жұмыстар. Оқушыларды мәтін мазмұны бойынша сурет салуға, шағын әңгіме құрастыруға, сахналық көрініс жасауға баулу – олардың оқығанын тереңірек түсінуіне ықпал етеді.

Жалпы мұғалім оқушының оқу дағдыларын қалыптастыруда бағыттаушы, көмекші рөл атқарады. Ол үшін:

✓ әр оқушының оқу қарқынын ескеріп, жеке жұмыс ұйымдастыруы;

✓ оқуды қызықты ету үшін түрлі көрнекілік пен техникалық құралдарды қолдануы;

✓ үйде ата-анамен бірлескен оқу әрекеттерін ұсынуы қажет.

Оқу дағдыларын дамытуға әсер ететін факторлар: Оқушының жеке ерекшеліктері: зейіні, есте сақтау қабілеті, оқу қарқыны. Отбасының ықпалы: ата-ананың балаға оқу барысында көмектесуі, бірге кітап оқу дәстүрі. Мұғалімнің әдіс-тәсілдері: сабақтағы әртүрлі әдістемелік амалдар, ынталандыру тәсілдері. Оқу материалының мазмұны: оқулықтағы мәтіндердің жас ерекшелікке сай болуы.

Оқу дағдысын қалыптастырудағы өте тиімді әдістер бар. Мысалы: Интерактивті әдістер: «Ойлан – Жұптас – Бөліс», «INSERT», «Кластер» сияқты тәсілдер. Ойын элементтері: «Сөзді тап», «Жасырын әріп», «Жылдам оқушы» ойындары. Көрнекілік қолдану: суреттер, схемалар, бейнежазбалар. АКТ мүмкіндіктері: интерактивті тақта, аудио/бейне мәтіндер, мобильді қосымшалар.

Әдіс	Мақсаты	Нәтижесі
Дыбыстық талдау	Әріп пен дыбысты ажырату	Оқушы әріпті дұрыс таниды
Мәнерлеп оқу	Дауыс ырғағын, мәнерін қолдану	Оқушы көркем тілдік дағдыларын дамытады
Түсініп оқу	Негізгі ойды табу, талдау	Оқушы мәтінді түсініп, ойын жеткізеді
Ойын әдісі	Қызығушылығын арттыру	Оқу процесіне белсенді қатысады

Сабақ үлгісінен мысал келтірер болсам:

• Мәтін: «Балапан» әңгімесін оқу. • Мұғалімнің тапсырмасы: «Мәтіннен балапанның қандай қасиеттерін байқадыңдар?» • Оқушы әрекеті: негізгі ойды табады, кейіпкерге баға береді, қысқаша мазмұнын айтады. • Нәтиже: түсініп оқу дағдысы қалыптасады.

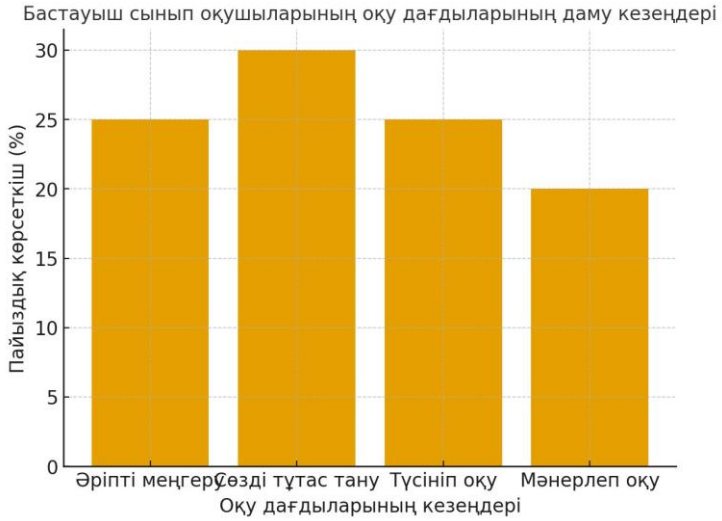
Осынша әдістерді сабақта қолдану арқылы бірнеше салыстырмалы тәжірибелер жасадым. Зерттеу барысында бастауыш сынып оқушыларының оқу дағдыларын қалыптастыру деңгейі салыстырмалы түрде талданды. Әдістемелік

тәжірибе жұмысына бастауыш сыныптың оқушылары қатысты. Оқушылардың оқу әрекеттері төрт негізгі кезең бойынша қарастырылды:

1. Әріпті меңгеру және буындап оқу
2. Сөзді тұтас тану
3. Түсініп оқу
4. Мәнерлеп оқу

Жүргізілген тәжірибе нәтижесінде оқушылардың оқу дағдылары мынадай пайыздық арақатынаста байқалды: Әріпті меңгеру деңгейінде – 25%, Сөзді тұтас тану деңгейінде – 30%, Түсініп оқу деңгейінде – 25%, Мәнерлеп оқу деңгейінде – 20%.

Бұл көрсеткіштер төмендегі диаграммада берілген:

Бастауыш сынып оқушыларының оқу дағдыларын қалыптастыру – білім беру сапасының басты негізі болып табылады. Дұрыс оқуды меңгерген бала өз ойын еркін және анық жеткізе алады, бұл оның тек қазақ тілі мен әдебиетін ғана емес, математика, жаратылыстану, қоғамдық пәндер сияқты басқа да пәндерді оңай игеруіне мүмкіндік береді. Сонымен қатар, оқу дағдыларының қалыптасуы балалардың логикалық ойлау, зейін аудару және шығармашылық қабілеттерінің дамуына септігін тигізеді. Сондықтан мұғалімдер оқу үдерісінде дыбыстық талдау, мәнерлеп оқу, түсініп оқу әдістерін, ойын технологиялары мен шығармашылық жұмыстарды жүйелі түрде қолдануы қажет. Мұндай кешенді тәсіл оқушылардың білімге деген қызығушылығын арттырып, олардың

танымдық және тұлғалық дамуын қамтамасыз етеді. Оқу дағдылары қалыптасқан балалар өз білімін өмірлік тәжірибеде қолдана біледі, шешендік қабілеттері дамиды, жауапкершілік пен өз-өзін реттеу қасиеттері қалыптасады. Осылайша, бастауыш сыныпта оқу дағдыларын дұрыс дамыту арқылы балалардың жалпы оқу жетістіктері артып, олардың болашақтағы табысты өмірі мен кәсіби дамуына берік негіз қаланады. Сондықтан мұғалімдердің бұл бағыттағы жұмысы өте маңызды әрі жауапты деп айтуға болады.

Қолданылған әдебиеттер тізімі

1. *Әбдікәрімова Т., Қабатаева Б. Бастауыш мектепте оқыту әдістемесі. – Алматы: Мектеп, 2019.*
2. *Қоянбаев Ж.Б., Қоянбаев Р.М. Педагогика. – Астана: Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ, 2020.*
3. *Жұмабаева Ә. Бастауыш сынып оқушыларының оқу дағдыларын қалыптастыру жолдары. – Педагогикалық ізденістер журналы, №4, 2021.*
4. *Vygotsky L.S. Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes. – Harvard University Press, 1978.*
5. *Назарбаев Н.Ә. Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру. – Астана, 2017*

РАЗВИТИЕ ЛОГИЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ У УЧАЩИХСЯ НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЫ ЧЕРЕЗ МАТЕМАТИЧЕСКИЕ ЗАДАЧИ

Томашевич Ирина Николаевна,
учитель начальных классов
КГУ СОШ №35 Абайской области города Семей

Логическое мышление является одной из важнейших составляющих интеллектуального развития ребенка. В начальной школе формирование логического мышления становится особенно актуальным, поскольку именно в этот период закладываются фундаментальные основы для дальнейшего учебного успеха и умения самостоятельно решать различные жизненные и учебные задачи. Логическое мышление позволяет детям научиться анализировать информацию, выявлять связи между объектами и явлениями, делать обоснованные выводы и принимать верные решения. В этом контексте математика играет ключевую роль, поскольку данный предмет не только развивает умение работать с цифрами и формулами, но и способствует развитию аналитических способностей, умению рассуждать и строить логические цепочки.

В начальной школе логическое мышление находится в стадии активного формирования. Для детей в возрасте от шести до десяти лет

характерен переход от наглядно-действенного мышления, основанного на восприятии конкретных объектов, к более сложным формам мышления, таким как наглядно-образное и элементарное абстрактное мышление. В этот период у младших школьников постепенно формируются умения анализировать, сравнивать, обобщать и классифицировать объекты, что является основой логического мышления. Важно отметить, что развитие логики тесно связано с развитием речи и познавательной активности, что подчеркивает необходимость комплексного подхода к обучению.

Логическое мышление включает в себя несколько ключевых операций, таких как анализ, синтез, сравнение, обобщение, классификация и абстрагирование. Анализ представляет собой разложение целого на составные части для более глубокого понимания, тогда как синтез заключается в объединении элементов в единое целое. Сравнение помогает выявить сходства и различия между объектами или явлениями, а обобщение позволяет выделить общие признаки. Классификация связана с распределением предметов по группам, а абстрагирование — с выделением существенных характеристик при отвлечении от несущественных деталей. Кроме того, важными компонентами логического мышления являются умение делать выводы и доказывать свои рассуждения. Все эти операции активно развиваются именно в начальной школе и играют важную роль в обучении математике.

Математические задачи представляют собой эффективный инструмент для развития логического мышления. Они требуют от учащихся не только знания правил и алгоритмов, но и умения анализировать условия, находить взаимосвязи, строить логические рассуждения и проверять правильность решения. В процессе решения задач дети учатся выстраивать причинно-следственные связи и формировать целостное представление о математических понятиях. Особую ценность представляют задачи, которые требуют более глубокого осмысления, нежели простое применение формул. Такие задачи стимулируют творческий подход, развивают критическое мышление и способствуют формированию навыков самостоятельного поиска решений.

Для эффективного развития логического мышления рекомендуется использовать различные типы математических задач. Задачи на классификацию и группировку помогают учащимся научиться выделять общие признаки и объединять предметы по определенным критериям. Задачи на установление закономерностей способствуют развитию способности выявлять последовательности и формулировать правила. Задачи на сравнение и выбор учат анализировать условия и делать осознанный выбор. Логические головоломки и игры развивают дедуктивное мышление и умение решать нетривиальные задачи. Словесные задачи с несколькими условиями тренируют умение структурировать информацию и

выстраивать план решения, а задачи на построение и доказательство формируют навыки аргументации и обоснования.

Рассмотрим несколько примеров. Задача на классификацию может звучать так: «Даны фигурки: круг, квадрат, треугольник, круг. Отсортируй их по форме». Выполнение такого задания помогает детям научиться выделять существенные признаки и систематизировать информацию. Задача на закономерность: «Найди следующее число в последовательности 2, 4, 6, 8…» стимулирует поиск правил и формирование обобщений. Логическая головоломка может быть следующей: «В корзине лежат яблоки и груши. Яблок на три больше, чем груш. Сколько яблок, если груш пять?» Эта задача развивает умение анализировать условия, строить логические цепочки и применять математические операции для решения практической ситуации.

Для успешного внедрения задач, направленных на развитие логического мышления, важно использовать разнообразные методические приемы и техники. Игровые методы способствуют повышению мотивации и вовлеченности учеников, создают атмосферу творчества и интереса к предмету. Постановка проблемных вопросов заставляет детей самостоятельно искать пути решения, развивает их аналитические способности и умение рассуждать. Во время работы с задачами важно задавать вопросы, которые стимулируют самостоятельное мышление, такие как: «Что известно из условия?», «Что нужно найти?», «Какие действия помогут решить задачу?», «Почему выбран именно такой способ?» и «Как проверить правильность решения?». Использование наглядных материалов, схем и моделей облегчает понимание условий задач и способствует формированию наглядного мышления. Важно также организовывать как индивидуальную, так и групповую работу, что позволяет развивать навыки сотрудничества, аргументации и совместного обсуждения.

Выбор задач должен учитывать возрастные особенности и уровень подготовки учащихся. Предпочтение следует отдавать заданиям с открытым вопросом, требующим анализа и рассуждений. На уроках следует постепенно увеличивать сложность задач, начиная с простых и переходя к более сложным. В процессе обучения важно обсуждать различные варианты решений, поощрять активное участие учеников и формировать у них умение самостоятельно выбирать стратегию решения. Для оценки результатов развития логического мышления целесообразно вести наблюдение за умением детей анализировать и делать выводы, а также проводить тесты и творческие работы, направленные на выявление логических способностей.

В практике успешного педагогического опыта отмечается, что регулярное включение логических игр и конкурсов, организация

исследовательских проектов с математическим содержанием, а также проведение факультативных занятий и кружков по математике, направленных на развитие логики, значительно повышают уровень логического мышления у младших школьников. Такой комплексный подход помогает формировать не только математическую грамотность, но и развивать интеллектуальные способности, необходимые для успешного обучения и личностного роста.

Таким образом, развитие логического мышления у учащихся начальной школы через математические задачи является важной и актуальной задачей. Математика предоставляет уникальные возможности для формирования у детей умения анализировать, рассуждать и делать обоснованные выводы. Для достижения максимальной эффективности образовательного процесса необходимо использовать разнообразные виды задач, игровые и проблемные методы, а также создавать условия для активного и самостоятельного мышления. Только при систематической работе с логическими задачами можно заложить прочный фундамент для успешного обучения и всестороннего развития младших школьников.

Использованная литература

1. Абылкасымова, А. К. Методика формирования логического мышления у младших школьников в процессе обучения математике / А. К. Абылкасымова. — Алматы: КазНПУ, 2015. — 184 с.

2. Бим-Бад, Б. М. Развитие логического мышления у детей младшего школьного возраста / Б. М. Бим-Бад. — Москва: Просвещение, 2013. — 256 с.

3. Давыдова, Н. Н. Развитие логического мышления у младших школьников / Н. Н. Давыдова. — Москва: ВЛАДОС, 2012. — 208 с.

4. Жолдасбекова, Г. Т. Современные технологии развития логического мышления в начальной школе / Г. Т. Жолдасбекова // Вестник педагогики и психологии Казахстана. — 2018. — № 3. — С. 45–52.

5. Киселева, И. В. Педагогические технологии развития логического мышления у младших школьников / И. В. Киселева. — Санкт-Петербург: Речь, 2016. — 192 с.

6. Мухамедьярова, Л. Р. Использование математических задач для развития логического мышления у учащихся начальной школы / Л. Р. Мухамедьярова // Научный журнал «Педагогика и образование». — 2019. — № 4. — С. 102–109.

МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ ҰЙЫМДАРДАҒЫ ПЕДАГОГТАРДЫҢ КӘСІБИ ҚҰЗІРЕТТІЛІГІН КӨТЕРУ ҰСТАНЫМДАРЫ

Тулепова Анар Айдаровна,

Ақтөбе қаласы «Алан» бөбекжай-балабақшасының меңгерушісі

Еліміздің әлемдік білім кеңістігіне енуге талп ынысы, жаңа ұлттық модельдің қалыптасуы болашақтың жаңаша ойлайтын, дүниеге көзқарас мәдение ті мен санасы дамыған ұрпағын оқытып, тәрбиелейтін педагогикалық құзіретт ілігі жоғары кадрларды дайындаудың сапасын арттыруды та лап етіп отыр.

Білім беру мен тәрбиелеу ісіндегі басты тұлға - педагог. Педагогтың мәртебесін арттыру, оның абыройын көтеру – көп қырлы үдеріс. Тәрбиешінің педагогикалық шеберлігі мен кәсібилігінің айырылмас құрам бөлігі ретінде оның кәсіби құзыреттілігі саналады. Құзыреттілік ұғымы адамның қайсыбір қызметті атқаруға дайындығының құймасын сипаттайды. Педагогикалық қызметтің ерекшелігі тек бір мамандық бойынша құзыретті болуына жол бермейді, тәрбиешінің кәсібилігі кәсіби құзыреттіліктің барлық түрінің бір тұтастығымен анықталады. Кәсіби құзыреттіліктің құрылымын анықтаудың бірнеше жолы бар. Олардың бірі тәрбиешінің кәсіби құзыреттілігінің құрылымын педагогикалық ептілік жүйесі арқылы ашумен байланысты болса, басқасы педагогтың түрлі кәсіби саладағы құзыреттілігіне бөліну құрылымы арқылы анықталады, олар:

- өзіндік білім беру және оқытушылық;
- тәрбие беру қызметі;
- ғылыми-әдістемелік және мәдени-ағартушылық;
- коррекциялық-дамытушы қызмет;
- басқарушылық қызмет.

Тәрбиешінің мәртебесін көтеретін басты күш - оның кәсіби құзыреттілігі. Ал, кәсіби құзыреттілік дегеніміз - маманның әлеуметтегі қабылданған стандарттар мен нормаларға сәйкес өзінің кәсіби-педагогикалық қызметін атқаруға дайындығы мен қабілетін анықтайтын кәсіби білімдер мен дағдылар жиынтығы немесе жекелік-кәсіби сипаттама.

Кәсіби құзыреттілік – оқытушының педагогикалық әрекеті өте жоғары деңгейде атқара алуы, педагогикалық қарым-қатынасқа түсе алуы нәтижесінде балалардың тәрбиелік деңгейінің жоғары болуын қамтамасыз етуі.

Кәсіби құзыреттілік – жеке тұлғаның кәсіби іс-әрекетті атқаруға теориялық және практикалық әзірлігі мен қабілеттілігінің бірлігі. Ал педагог маманның кәсіби құзыреттілігіне оқу-тәрбие үрдісін ұйымдастыруда өз мамандығына байланысты барлық теория мен практиканы меңгеруі, жеке тұлғаны қалыптастыруда, яғни тәрбиеленушілермен жұмыс істеуге бағытталған қабілеттерінің бірлігі. Осыдан кәсіби құзыреттілік ұғымына

педагогқа тән болуы тиіс барлық, қасиеттер мен қабілеттер кіретіндігін аңғару қиын емес. Яғни, тәрбиешінің білім-білік, дағдылары, өз мамандығына қатысты білімдер жүйесі, жұмыс істеу шеберлігі, мәдениеті, психологиялық қасиеттері, қарым-қатынас стилі, педагогикалық такт, әдеп т.б. жатқызамыз.

Мектепке дейінгі білім беру ұйымдарындағы педагогтар, тәрбиешілер, немесе әдіскер мәлімет беруші емес, бағыттап, танымдық процесті жеңілдетеді. Ол біліктілікті ынталандырып, оқуға деген жауапкершілікті бөліседі; ол топтағы ортаның қауіпсіздігін жоспарлайды және қамтамсыз етеді. Әрине, бұл оның топтағы ересек адам ретінде рөлін кішірейтпейді, дегенмен таным мен білім бағытталған негізгі адам бала болуы тиіс.

Тәрбиешінің негізгі жұмысы төмендегідей:

➢ Тәрбиеші балаларды түрлі материалдармен қамтамасыз етеді және қоршаған ортамен шектеусіз қарым-қатынас жасауға қолайлы жағдай туғызады. Бала өз бетімен бір нәрсе жасағанда ғана жақсы үйренеді. Олар өз бетімен сынап көру, қателесу арқылы әлемнің қалай құрылғанын анықтаулары қажет. Үйренген білім белсенді жаттығулар арқылы жақсы бекітіледі. Мысалы, құрылымның жүйелілігі мен жүйесіздігі жөніндегі түсінікті бала барабанда музыкалық екпінді ұру арқылы: трам-там-там, та-рам-там-там; түрлі-түсті жіптерді түстерін кезектестіріп өре отырып: жіпке көк, сары, көк, сары, көк моншақтарды өткізу арқылы игертуіне болады.

➢ Тәрбиеші балалардың материалдармен қалай жұмыс істейтінін бақылайды. Мұндай бақылаулар баланың қызығушылығына (машиналар, жануарлар), өзіндік талап-тілек, мұқтаждығына (мысалы, баланың көзі нашар көретін болса, оған көре алмауына байланысты көбірек тактильді түйсікке негізделген жаттығулар), баланың қабылдау стиліне (мысалы, өте қозғалғыш баланы сумен ойнату арқылы тыныштандыруы мүмкін) байланысты қандай тапсырмалар беруге болатынын анықтауға көмектеседі. Осылайша тәрбиешіге қай сабақтар мен қандай орталықтарға балалардың

қызығушылықтарының неліктен жоғары немесе төмен екендігін анықтауға мүмкіндік береді.

➢ Тәрбиешінің аталған уақыттағы баланың даму ерекшелігі туралы білуі тиіс. Ол әр балаға даму кезеңдеріне сәйкес қандай материал қажет екенін анықтайды.

➢ Тәрбиеші балаларға ашық сұрақтар қою арқылы балалардың зерттеу мен жаңа мәліметтерді игеруіне көмектеседі. Ашық сұрақтарға бірнеше жуық жауаптар берілуі мүмкін. Олар сонымен қатар баланың ойлау жүйесін түсінуге мүмкіндік береді. Сұрақ-жауап ойлауды ғана емес, баланың тілін де дамытады. Егер тәрбиеші топта сұрақты көп қойса, балалар да көп нәрсені сұрай бастайды. Білім алуда жалаң фактілерді жаттағаннан гөрі, ойлауды дамытудың мәні зор.

➢ Тәрбиеші балаларға өздерінің жұмыстары туралы ойлануға уақыт береді. Бұл берілген ұғымды терең түсінуге жағдай жасайды. Ол сұрақтар мен жауаптарға, өз ойларын білдіруге уақыт қалдырады.

➢ Тәрбиеші барлық дұрыс, жуық жауаптармен, шығарылған қорытындылар мен тұжырымдарды балалармен бірге талдайды. Көп жағдайда осындай қате жауаптарды талдау дұрыс жауаптарды талдауға қарағанда көбірек пайда әкеледі.

➢ Балалар сияқты, тәрбиешілер де тәуекелге бара алуы керек. Ол әрнәрсені сынап көріп, ескіні пайдаланудың жаңа жолдарын іздестіруі тиіс. Кейбір сабақтар сәтті, кейбірі-керісінше шығуы мүмкін. Барлық бала бірдей әрбір сабағыңызға ынталы, қызығушылықпен қатысады деп күтпеңіз. Ізденгіш тәрбиеші дер мезгілінде материалды ауыстырады немесе сабақты одан әрі дамытып, сәтті аяқтауға жетелейтін әдіс-тәсілдерді қолданады. Ол балаларға жаңалықты белсенді қабылдауға үйрету үшін жаңа сабақтар ұсынады.

➢ Тәрбиеші балаларға қате немесе тура емес жауап бергеннен гөрі, өзінің кейбір заттарды білмейтінін мойындағаны жөн. Білмеймін деген жауап бере отырып, тәрбиеші балалармен бірлесіп жауап іздеп, шешім қабылдайтын ахуал туғызады. Бұл балаларға әртүрлі басылымдарды пайдалана білуге үйретеді. Соған қоса, балалар

үлкендердің де ізденіп оқитынын көреді.

- Тәрбиеші балалармен бірге ойнайды, әңгімелеседі. Ол балалардың білсем деген ынтасын бөлісіп, олар ұйымдастырған заттың бәріне қызығушылық танытады.
- Ең бастысы тәрбиеші өзінің қатысының артықтығын сезіне білуі керек, олар танымдық процесті өз бетімен басқаруы үшін балаларды өз еріктеріне жіберуі қажет.

Топта балалармен өткізілетін әртүрлі сабақтарды ұйымдастыра отырып,
тәрбиеші барлық үйде болатын, әдетте тасталатын алуан түрлі материалдарды
қолдануы мүмкін. Әрбір тәрбиеші белгілі бір сабақтарға қажетті материалдардан тілек тізімін жасап, оны жинауға ата-аналар мен балаларды
қатыстыруы керек. Бұл тізімді ата-аналарға арналған хабарландыру тақтасына,
тұрақты шығып тұратын бюллетеньге беріңіз немесе жеке жазып қолдарына ұстатыңыз. Материалдар төмендегідей болуы мүмкін:

- табиғи - тастар, тұқымдар, жапырақтар, таяқшалар, қабықтар;
- тұрмыстық – түрлі ыдыстар, пластикалық бөтелкелер, банкалар, тамаққа қосылатын бояулар, ағаш және темір қалдықтар, әжетхана қағазы, газеттер, пенопластар, картон қораптар, бөтелке қақпақтары, шегелер, шуруптар, мата қиықтары, азық-түлік қораптары, қаптайтын материалдар, журналдар, календарлар, үй бұйымдарының сынықтары.

Жоғарыда аталған құзыреттілік құрамынан әр тәрбиеші өз жұмысына талдау жасап, қызметіндегі артықшылықтары мен кемшіліктерін мойындай алады. Өзіне-өзі сын көзбен қарай отырып, кемшілік болса, түзеп, артықшылықтарымен өз әріптестерімен бөлісе алады, олай ету әр маман үшін өте тиімді.

Әдебиеттер:

1. Сварький М. Әрбір баланың даму мәселелері қажет // Балаларды демократиялық тәрбиелеу. — 2002.

2. ISSA желісінің жаңалықтары. Стандарттарды қолдануды және мұғалімдерді аттестаттауды қамтамасыз ету // Балаларды демократиялық тәрбиелеу. – 2003.

3. Белкина В.Н., Васильева Н.Н. Дошкольник: обучение и развитие. Воспитатетям и родителям., Ярославль., 2001.

4. Л.Занков, Д. Эльконин, В.Давыдов, В.Репкин, В.Левин «Дамыта отырып оқыту әдістемесі», 2015.

ОҚУШЫЛАРДЫҢ ЖАЗЫЛЫМ ДАҒДЫЛАРЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУ ДАҒДЫЛАРЫНЫҢ ТЕОРИЯСЫ

Тюлемисова Гайни Сайнгалиевна,
Ақтөбе облысы, Хромтау қаласы
№2 Хромтау гимназиясының
қазақ тілі және әдебиет пәнінің мұғалімі

Бүгінгі күннің басты талабы - болашақта өркениетті елдердің жоғары технологиясын меңгеріп, дүниежүзілік білім кеңістігінен көріну, қазақ тілін мемлекеттік тіл ретінде оқытуда әлемдік озық үлгілерді тиімді пайдаланып, оқушылар бойында тілдік дағдыларды қалыптастыру. Бұл орайда қазақ тілін оқытудың озық технологияларын меңгеріп, оқушылардың сөйлеу дағдысын дамытуда, қарым – қатынас біліктілігін қалыптастыруда, мемлекеттік тілді меңгеріп, сауатты жазып, сөйлеуіне жағдай тудыруда қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімдерінің атқаратын қызметі. Мемлекетіміздің білім беру үдерісіне енген жаңартылған білім беру бағдарламасы заман талабына сай келешек ұрпаққа жаңа серпіліс беретін бағдарлама деп есептеймін.

Білім берудің мазмұны жаңарып, жаңаша көзқарас пайда болды. Оқытудың жүйесі өзгерді. Осыған байланысты алдымызда оқытудың әдіс-тәсілдерін үнемі жаңартып отыру, оны тиімді қолдана білу міндеті тұрғандығы баршамызға аян. Яғни, қазақ тілінің жаңа оқыту әдістері арқылы біз білім деңгейі, ой-өрісі дамыған, тіл арқылы өз ойын еркін жеткізе алатын, туындаған мәселелерді шеше білетін, шынайы өмірге бейім жаңашыл ұрпақ тәрбиелейміз. Оқушылардың оқылым, жазылым, тыңдалым, айтылым дағдыларын қалыптастыра отырып, оларды еркін қарым-қатынас жасауға, сын тұрғысынан көзқарасын білдіруге, өз ойын жеткізіп, шешім қабылдауға дағдыландырамыз. Бұл төрт дағды бір сабақтың үстінде өзара байланысты бірізділікпен жалғасын тауып жатады.

«Қазақ тілі» пәнінде жазылым дағдысын дамытуға ықпал ететін тапсырма үлгілері:

- ақпаратты сурет және белгілер/пиктограммалар арқылы беру;
- каллиграфиялық нормаларды сақтау;
- сөздердің дұрыс жазылуын (орфографиялық нормаларды) меңгертуге арналған тапсырмалар орындау;
- мәтіннен сөздерді, сөйлемдерді, қысқа үзінділерді көшіріп жаздыру;
- мәтіндегі жазылуы қиын сөздерден сөздік құрастыру;
- сөзден сөйлемдер, сөйлемдерден мәтін құрастырып жазу;
- шағын хат жазу;
- есте сақтау арқылы жазу;
- байқағаны, ұнататын істері, ойындары туралы тірек суреттермен сөйлемдер, шағын мәтін құрастырып жазу;
- сурет бойынша жазу;
- өзі құрастырған мәтінін мұғалімнің көмегімен тексеру.

Жазылым дағдысы оқылым арқылы келетіндігін атап өткен дұрыс деп ойлаймын. Соған дәлел ретінде газет-журнал мақалаларымен жұмысты алуға болады. Мысалы, «Негативтен-позитивке» тапсырмасы мақаланы қайта өңдеп жазуға көмектесумен қатар, кейбір грамматикалық ұғымдарды игеруге де көмектеседі. Ол үшін жағымсыз хабар айтылған газет мақалаларын қиып ала келемін. Әр оқушыға әр түрлі мақаланы беріп, оқуды тапсырамын. Мақаланың ішінен өздеріне жағымсыз әсер тудыратын сөздерді бірінің астына бірін теріп жазғаннан соң, сол сөздерге антоним сөздерді табады. Сөйтіп, тапқан сөздерін пайдалана отырып, позитив мақала жазып шығады.

Т кестесі стратегиясы арқылы қолдану тиімді.«Егіздер» әдісін пайдалануға ұсынамын. Мұнда екі оқушы тақтаға шығып, тақырып бойынша жаңа сөздерді жазып, үшінші оқушы сол екі сөзден тіркес құрайды. Қалған оқушылар тіркестерден сөйлем құрап дәптерлеріне жазады.Бұл әдіс оқушының жазылым дағдысымен бірге ойлау қабілетін арттырып, грамматикалық дағдыларын дамыта түскендігін байқадым. Яғни, бұл жерде бірлескен жазылым жұмысы көрінді. Осы әдіс бойынша тапсырма орындауда өте жақсы ахуал қалыптасқанын, ұжымдық түсіну сияқты табысқа қол жеткізгенімді байқадым. Жалпы жаңартылған бағдарлама әсіресе оқылым мен жазылымда оқушылардың бірлесіп жұмыс істеуін басты назарда ұстайды. Өйткені орыс тілді аудиторияның сөздерді мәтін мазмұнын тез түсініп,ойын қағазға түсіруіне оңай әдістің бірі.

Жазбаша сөйлеу – қазақ тілі сабағында оқушыларға қалыптастыруға қажетті негізгі дағдылардың бірі. Жазылым дағдысын қалыптастыру тілдік және коммуникациялық қабілеттерін дамытуда, сонымен қатар оқушылардың болашақ кәсіби іс-әрекетке дайындауда үлкен маңызы бар. Бұл мақалада қазақ тілі сабағында жазу дағдыларын дамытудың кейбір аспектілерін қарастырамыз. Біріншіден, сыныпта оқушыларды белсенді жазуға ынталандыратын қолайлы жағдай жасау керек. Мұғалім табысқа жету жағдайларын жасауы керек, оқушыларды жазбаша жұмыста олардың күш-жігері мен жетістіктері үшін марапаттауы керек. Жазу үдерісін қызықты әрі тартымды ету үшін оқытудың әртүрлі формалары мен әдістерін қолдану да маңызды. Екіншіден, мұғалім оқушылардың сауаттылығын дамыту үшін жүйелі жұмыс жасауы керек. Бұл дұрыс жазуды, тыныс белгілерін, грамматикалық жағынан дұрыс және сәйкес келетін сөйлемдерді жазуды үйретуді қамтиды. Мұғалім әртүрлі жаттығуларды қолдана алады, мысалы, суреттер бойынша сөйлемдер құру, берілген тақырыптар бойынша мәтіндер құрастыру, сонымен қатар мәтіндерді талдау және өңдеу. Үшіншіден, жазу дағдыларын дамыту оқушылардың шығармашылық қабілеттерін дамытумен тығыз байланысты болуы керек. Мұғалім оқушыларға мәтін құруда тек сауаттылықты ғана емес, сонымен қатар өзіндік көзқарасты талап ететін

тапсырмаларды ұсына алады. Мысалы, сіз оқушылардан өз идеялары мен бейнелерін пайдалана отырып, берілген тақырыпқа әңгіме, өлең немесе эссе жазуды сұрасаңыз болады. Төртіншіден, оқушылардың өз мәтіндерін талдау және өзін-өзі бағалау дағдысын қалыптастыру маңызды. Мұғалім оқушылардың жұмысы туралы сыныпта пікірталас ұйымдастыра алады, оларды өз пікірлерін айтуға және сындарлы сын айтуға ынталандыра алады. Оқушылар өз жұмыстарын бөлісіп, оны жақсартуға бір-біріне көмектесетін әріптестік өңдеу әдістерін де қолдануға болады. Қорыта келгенде, қазақ тілі сабағында жазу дағдыларын дамыту оқу процесінің маңызды құрамдас бөлігі болып табылады. Бұл дағдыны тиімді дамыту үшін сыныпта қолайлы жағдай туғызу, оқушылардың сауаттылығы мен шығармашылық қабілеттерін дамыту бойынша жүйелі жұмыс жүргізу, сонымен қатар мәтінді өзін-өзі талдау және өзін-өзі бағалау дағдыларын дамыту қажет.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Қазақстан Республикасының 2015 жылға дейінгі білім беру тұжырымдамасы // «Қазақстан жоғары мектебі», 2004 ж. №1

2. С.Ч.Тұрсынғалиева Қазақ тілінен жазба жұмыстар Астана, «Арман-ПВ» 2009 жыл

3. А. Алимов. Оқытудағы интербелсенді әдіс-тәсілдер. – «Назарбаев Зияткерлік мектептері» ДББҰ Педагогикалық шеберлік орталығы. – Астана, 2014 жыл.

БАСТАУЫШТА ОҚУ МАТЕРИАЛДАРЫН ВИЗУАЛИЗАЦИЯЛАУ ӘДІСТЕРІ

Умарова Нургул Нуржигитовна,
Ақтөбе қаласы, «№9 орта мектеп гимназиясының» бастауыш сынып мұғалімі

Қазіргі білім беру жүйесі оқушылардың ақпаратты қабылдауын жеңілдету және оқу процесін тиімді ету мақсатында түрлі инновациялық әдістерді қолдануды талап етеді. Осы тұрғыдан алғанда, бастауыш сыныпта оқу материалдарын визуализациялау әдістері ерекше маңызды орын алады. Визуализация — оқу материалдарын көзбен қабылдауға ыңғайлы етіп бейнелеу, суреттеу, графикалық құралдар арқылы ақпаратты жеткізу әдісі болып табылады. Бұл әдіс балалардың есте сақтау қабілетін арттырады, пәнге деген қызығушылығын күшейтеді және оқу материалын тез меңгеруге мүмкіндік береді. Бастауыш сынып оқушыларының танымдық ерекшеліктеріне байланысты олар ақпаратты көбіне көру арқылы қабылдайды, сондықтан визуализация оқу үрдісін жеңілдетеді әрі оқу мотивациясын арттырады.

Менің бұл тәжірибелік еңбегімде бастауыш сыныпта оқу материалдарын визуализациялау әдістерінің мәні, түрлері, тиімділігі және заманауи педагогикалық тәжірибедегі қолдану ерекшеліктері қарастырылады.

Визуализация – ақпаратты суреттер, графиктер, кестелер, диаграммалар және басқа да көрнекі құралдар арқылы көрсету тәсілі. Бұл әдістің басты мақсаты – оқушылардың ақпаратты тез және дұрыс түсінуіне жағдай жасау. Бастауыш сынып оқушылары үшін визуализация оқудың қиын материалдарын жеңілдетіп, оны есте сақтауды жеңілдетеді.В.Г. Зинченконың айтуынша, визуализация — оқушылардың танымдық процестерін жеңілдететін құрал. Ол "Оқу процесінде визуализация когнитивті функцияларды белсендіреді, ақпаратты қабылдау мен өңдеуді жеңілдетеді, балалардың оқу ынтасын арттырады" деп жазады. Бұл зерттеуші визуализация әдістерін қолдану білім сапасын жақсартудың тиімді тәсілі ретінде қарастырады.

Бастауышта қолданылатын визуализация әдістері бірнеше түрге бөлінеді:

Суреттер мен иллюстрациялар: оқу материалын суреттер арқылы бейнелеу оқушылардың есте сақтауын жақсартады. Мысалы, табиғат, жануарлар, математикалық фигуралар туралы сабақтарда сурет көмегімен түсіндіру.

Диаграммалар мен кестелер: ақпаратты жүйелеуге, салыстыруға мүмкіндік береді. Мысалы, сандарды, уақытты немесе топтастырылған мәліметтерді көрсету.

Схемалар мен карталар: тақырыптарды құрылымдауға, логикалық байланысты көрсетуге көмектеседі. Мысалы, тарих пен география сабақтарында қолдануға ыңғайлы.

Интерактивті тақталар мен мультимедиялық құралдар: заманауи технологиялардың көмегімен оқушыларға материалды динамикалық түрде көрсету. Бұл әдіс ақпаратты меңгеруді жеңілдетеді әрі қызықты етеді.

Джон Хаттидің зерттеулері бойынша визуализация оқу тиімділігін едәуір арттырады. Оның «Visible Learning» еңбегінде визуалды құралдар арқылы білім берудің орташа әсері 0,51 баллға жетеді, бұл білім берудегі көптеген басқа әдістерден жоғары көрсеткіш. Хатти оқушының материалды көрнекі түрде қабылдауы оның түсінуін, есте сақтауын және ойлауын жетілдіреді деп есептейді.

Бастауыш сынып мұғалімдері оқу процесінде визуализацияны белсенді қолдануы тиіс. Бұл үшін олар түрлі құралдарды тиімді пайдалану қажет:

- Көрнекі құралдар: плакаттар, суреттер, постерлер сабақ барысында түсінуді жеңілдетеді.
- Интерактивті технологиялар: интерактивті тақта, видео, презентациялар оқушылардың белсенділігін арттырады.
- Ойындар мен жобалар: визуалды элементтерге негізделген ойындар, стикерлер, карточкалар оқу материалын меңгеруде көмектеседі.

- Тақырыптық карталар мен интеллект карталары: бұл әдістер логикалық ойлауды дамытуға, жаңа ақпаратты байланыстыруға мүмкіндік береді.

Мысалы, математика сабағында сандарды оқыту кезінде ойын формасында карточкалар арқылы визуализация қолдану балалардың қызығушылығын арттырып, үйренгенді бекітуге көмектеседі. Қазақ тілінде жаңа сөздерді меңгеру үшін иллюстрациялар мен суреттерді пайдалану өте тиімді.

Визуализация әдістерінің артықшылықтары мен кемшіліктері

- Визуализация әдістерінің басты артықшылықтары:
- Ақпаратты тез түсінуге және есте сақтауға ықпал етеді;
- Сабаққа деген қызығушылықты арттырады;
- Оқушылардың шығармашылық қабілеттерін дамытады;
- Танымдық белсенділікті күшейтеді.

Алайда кейбір кемшіліктері де бар:

- Визуалды материалдарды дайындауға уақыт көп кетуі мүмкін;
- Кейде визуализация оқушылардың өз бетінше ойлауын шектейді деген пікір бар;
- Техникалық құралдар болмаған жағдайда мүмкіндіктер шектеледі.

Бастауыш сынып оқушыларын оқыту барысында визуализация әдістерін тиімді қолдану үшін нақты практикалық мысалдар мен сабақ сценарийлерін пайдалану маңызды. Бұл әдістер оқушылардың материалды жақсы түсінуіне, есте сақтауына және шығармашылық қабілеттерін дамытуға көмектеседі.

Сонымен қатар, математика пәнінде де жаңа ұғымдарды түсіндіруде сандарды, фигураларды және есептерді графикалық түрде көрсету оқушыларға түсінуді жеңілдетеді. Мысалы, «Қосу және азайту» тақырыбында сандарды ойыншықтар, жемістер немесе жануарлар түрінде көрсетіп, оқушыларға көрнекі түрде есептеуге мүмкіндік беру. Сонымен қатар, диаграммалар мен кескіндер арқылы бөлшектерді және геометриялық фигураларды таныстыру. Мысалы: Мұғалім интерактивті тақтада «5 алма + 3 алма» есептеуін көрсете отырып, оқушылардан тақтаға өздері де сурет салуды сұрайды. Бұл оқушылардың көрнекі ойлауын дамытады.

Тіл сабағында визуализация

Жаңа сөздерді үйрету кезінде суреттер мен пиктограммаларды қолдану сөздік қорды тез меңгеруге ықпал етеді. Мысалы, «Жануарлар» тақырыбында әр жануардың суретін көрсетіп, оның атауын қайталап айту. Оқушыларға жануарлардың суреттері бар карточкаларды таратып, ойын түрінде үйрету. Мысалы: Мұғалім оқушыларға «Жануарлар әлемі» тақырыбында слайд көрсетеді. Әр слайдта жануардың суреті және атауы бар. Оқушылар жануарлардың атын қайталап, кейін карточкалармен сәйкестендіру ойынын ойнайды.

Әдебиет және тіл дамыту сабақтарында драматизация

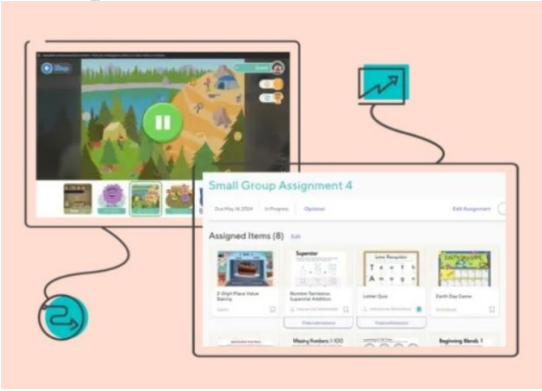
Әдеби шығармаларды оқытуда оқушыларға кейіпкерлерді бейнелеу арқылы сюжетті түсіндіру және есте сақтау жеңілдейді. Мысалы, қазақтың халық ертегілерін сахналау арқылы тілдік дағдыларды дамыту. Мысалы: Мұғалім «Қызыл телпек» ертегісін оқыған соң, оқушыларды бірнеше топқа бөліп, әр топқа кейіпкерлердің рөлін бөліп береді. Топтар ертегіні сахналап, кейін бірге талқылайды. Бұл әдіс сөйлеу, тыңдау және топтық жұмыс дағдыларын дамытуға көмектеседі.

Жаратылыстану сабақтарында да жаңа тақырыптарды түсіндіруде инфографика мен көрнекі құралдарды пайдалану тиімді. Мысалы, өсімдіктердің өмір сүру циклін суреттермен көрсету немесе қарапайым тәжірибе жасау арқылы түсіндіру. Мысалы: Мұғалім өсімдіктердің өсу кезеңдерін көрсететін постерді көрсетеді. Оқушылар тәжірибе ретінде қарапайым тұқым себуді жүргізеді, нәтижелерін күнделікке суретпен және сөзбен жазады.

Жобалық жұмыстар

Сонымен қатар жобалық жұмыстар оқушылардың шығармашылық және зерттеу дағдыларын дамытады. Визуализация құралдарын қолдана отырып, оқушылар өз жұмыстарын презентация түрінде ұсына алады. Мысал ретінде: «Менің сүйікті жануарым» тақырыбында оқушылар жануардың суретін салып, қысқаша сипаттап, постер дайындайды немесе электронды презентация жасайды. Бұл әдіс оқушылардың жазбаша және ауызша сөйлеу дағдыларын дамытуға мүмкіндік береді.

Осы мысалдар бастауыш сынып мұғалімдеріне визуализация әдістерін практикалық тұрғыдан қолдануға көмектеседі және сабақтарды қызықты әрі тиімді етеді.

Бұл мақалада бастауыш сынып оқушыларына оқу материалдарын визуализациялау әдістерін қолданудың маңыздылығы мен тиімділігі қарастырылды. Визуализация әдістері оқу процесін жандандырып, ақпаратты қабылдау мен есте сақтауды жеңілдетеді. Әсіресе, бастауыш сынып оқушылары үшін оқу материалдарын көрнекі түрде ұсыну олардың қызығушылығын арттырып, оқуға деген ынтасын күшейтеді. Визуализацияның көмегімен күрделі тақырыптар жеңілдетіліп, оқу мазмұны

түсінікті әрі қолжетімді болады. Сонымен қатар, визуализация әдістері оқушылардың шығармашылық қабілеттерін дамытып, сыни ойлау дағдыларын жетілдіруге мүмкіндік береді. Мұғалімдердің тиімді жоспарланған визуализация әдістерін қолдануы балалардың оқу нәтижелерін жақсартуға, олардың белсенділігін арттыруға септігін тигізеді. Осылайша, оқу материалдарын визуализациялау әдістерін бастауыш сыныпта жүйелі түрде пайдалану білім беру сапасын арттырып, оқушылардың тұлғалық және интеллектуалдық дамуына ықпал етеді. Сондықтан педагогикалық тәжірибеде осы әдістерді кеңінен енгізу және үнемі жетілдіріп отыру аса маңызды.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Зинченко, В.Г. Когнитивные процессы в обучении. – Москва: Просвещение, 2010. – 144 б.

2. Hattie, J. Visible Learning: A Synthesis of Over 800 Meta-Analyses Relating to Achievement. – Routledge, 2009. – 392 p.

3. Сағындықова, А.К. Педагогика және оқу әдістемесі. – Алматы: Атамұра, 2018. – 256 б.

ДОМБЫРА ҮЙРЕНУ ТАРИХЫ

Хайруллина Мөлдір Қайратқызы,
Ойыл ауданы Кемер ауылы Ә.Дербісалин атындағы Саралжын орта мектебінің «Домбыра-Дастан» үйірмесінің жетекшісі

Домбыраның қағыстары күйдің мазмұнын түсіндіруде ең басты құрал, қысқаша айтқанда домбыраның қағысы – күйдің тілі. Сондықтан да, оң қолдың қағысының неше бір түрлерін көрсететін, белгілі бір өзіне тән аты бар, көптеген әртүрлі терминдер мен атаулар бар. Біз бүгін домбыра аспабында сирек кездесетін әдіс-амалдарды үйрету тәсілімен танысқалы отырмыз. Ұлы күйшілердің күй үйрену тәжірибесін сақтай отырып қолдан келгенінше кейінгі ұрпаққа күйді бұзбай жеткізу – қасиетті борыш.

Домбыраның негізгі репертуары күй болғандықтан, сол күйлердің тарихы біздің көзімізді біршама нәрсеге жеткізді. Ұлы түріктер заманында «Тәңірінің 366 күйін» қандай аспаппен тартқаны біздің ғылымда әлі белгісіз. Дегенмен ғылыми болжам жасап көрсек, күйлер негізінен қобыз аспабымен тартылған деп түсінуге болады. Басқа да музыка аспаптарымен тартылуы әбден мүмкін. Енді көне тарихи деректердің кейбіреуін атап өтейік. Академик В.В.Виноградов бұдан екі мың жыл бұрынғы қос шекті аспаптың бейнесін тапқан. Академик Әлкей Марғұлан

қобызбен қоңыраудың суреті бар бақсының тас мүсінін тапты. «Ақсақ киік» күйінің аңызы домбыра бетіндегі үндік ойықтың пайда болуы жайлы болжам жасауға мүмкіндік береді. «Шайтан тиек» туралы аңызда домбыра құлағының түбіндегі ішекті көтеріп тұратын кішкене тиектің пайда болуынан хабар береді. «Тау құдырет» туралы күй аңызында екінші ішектің пайда болуы жайлы хабар берсе, ал Ш.Уалихановтың бақсылардың бірінші ұстазы Қорқыт екенін айтқан дерегі өте маңызды. Мұндай деректерді жинап-теріп отыру домбыра үйрену тарихын байыта түседі. Домбыра үйрену әдістемесіне керекті негізгі деректердің түрлерін тізіп көрелік. Құрманғазының шәкірті атақты Ерғали Есжанов 300-ге тарта күй білген деген сөз бар. Құрманғазының күйшілік мектебін толықтай білді деген сөз. Ал, маңғыстаулық әйгілі күйші Өскенбай 1000-ге тарта күй білсе, оның баласы Мұрат 300-ге тарта күй білген дейді. Мұның өзі бүкіл Маңғыстау күйшілік мектебін шыңына жете меңгергенін көрсетеді. Дәулеткерей күйшілік мектебін жалғастырушы Н.Бөкейханов 90-ға тарта күй білген екен. Осының өзі-ақ Наушаның Дәулеткерей күйлерін өте терең білгенін, оның дәстүрін жалғастырушы екенін көрсетеді. Атақты Біржан салдың өлеңінде кездесетін, ұлы күйші Тәттімбеттің бір отырыста 40 күйді санап тартуы, ауызға айтуға оңай. Тәттімбет бабамыздың қазақтың күй жанрының дәәстүрлік сипатын жан-жақты терең білгенін ол кісінің өзі шығарған күйлері де дәлелдейді.

Ал, күйшілік мектептердің өзіне тән методологиялық жүйесінің бар екеніне ешкімде дауласа алмайды, оған біздің күйлеріміз куә. Күй үйрену тәсілдерінің өте ерте заманда-ақ қалыптасқанын көрсететін айғақтардың бірі, домбыра тарту шеберлігіне тән атаулардың лексикалық мағынасының болуы. Қағыстардың сан түрлі атаулары, саусақ басу тәртібі, пернелердің атаулары, күй тарту шеберлігіне қатысты атаулардың түр-түрі жиі кездеседі.

Домбыра үйренудің кейбір бағыт бағдарына тоқтала отырып, қазіргі таңда, күй үйренудің екі үлкен дәстүрлік сипатына аса мән беріп қастерлеп үйренуіміз керек. Мұның өзі ғасырлардан бері келе жатқан бай тәжірибеге сүйене отырып, халықтық педагогиканың бір саласы күй үйренумен ұштастыра білуіміз керек.

Қазіргі таңда ең күрделі нәрсе ұстаз бен шәкірт арасындағы дәстүр сабақтастығын үзіп алмау. Мұндай айырмашылықтың негізгі себептерінің бірі: басқа халықтардың музыка мәдениетімен және рухани дүниесімен етене араласуымыздан болып отыр. Қазіргі өміріміздің осындай шындығымен есептеспеуге болмайды. Күй үйренудегі мұндай айырмашылықтар, күйдің мазмұнын түсінуге, мәнерлеп тартуға, дәстүрлі шеберлікке жетуге т.б. тікелей ықпал жасауда. Әсіресе, күйдің табиғи нұсқасына келеңсіз жағынан әсер етіп, күйді бұзып тартуға дейін апаруда. Келешекте күй үйренудің дәстүрлі жағынан айырылып қалу қаупін тудыратын мұндай жағдайды болдырмас үшін, оның алдын алатын

шаралар қолдану керек. Ұлы халық күйшілерінің тәжірибесіне сүйенсек, бұрынғы кезде өнерге табыс табудың көзі деп қарамаған, рухани мұра деп қараған. Егерде, бала бойынан өнерге деген қабілеті ерте оянса, онда оны әрі қарай тәрбиелейтін ұстаз іздеген.

Күй үйрену тәсілінің дәстүрлік сипаттары

Халық күйшілерінің тәжірибесінде күй тартудың дәстүрлі әдістерін күйшілік мектептердің өзіне тән тәсілдерін ұстазынан шәкірт үйреніп алады. Оның қыры мен сырын толық меңгереді. Қазіргі кезде шәкіртті күй тартып үйренуге кішкене күнінен тәрбиелеуге мүмкіндік туып отыр. Мұндай әдістеме бірте-бірте қиындай береді де, өзінің ең негізгі шыңы күйшілік өнерді толық меңгере алатын дәрежеге жетеді. Музыкалық қабілеті аса күшті шәкірттерді ел ішінде «құйма құлақ» деп атайтын болған.

Күй үйрену тәсілдері

Халық күйлерін үйреткенде оның сазын әндете отырып түсіндіру, халық педагогикасының ең негізгі әдістемелік құралы. Домбырада күйді тартып көрсету – ең негізгі көне тәсілдердің бірі. Мұның әдістемелік жүйесі сан ғасырлық тәжірибенің негізінде қалыптасқан. Күй жанрының дәстүрлік сипатын үйретудің тәсілдері. Мұның әдістемелік жүйесі күй үйренуде ерекше құбылыс. Оның тармақтары көп. Күйшілік мектептердің қалыптасуына қарай, сол мектепке тән ерекше тәсілдерін сақтау. Күйді үйренудің белгілі бір қағидаларын сақтайтын әдістемелік жүйе. Бұл да халық педагогикасында ерекше құбылыстардың бірі. Күйді үйрену үшін оны ана тіліміздің қасиеттерімен байланыстыру тәсілі. Күй жанрының даму жолы халық ауыз әдебиетімен бірдей болғандықтан, сөз сөйлеу, сөйлем құрау, поэзия тілі күйге тікелей әсер етеді. Күйдің әуен саз ырғағына сәйкес келетін өлең сөздерді жүйелі түрде күймен бірге қоса үйретсе күй тарту шеберлігі арта түседі.

Күйлерді кезеңдерге бөліп үйрену жүйесі домбыра тарту шеберлігін арттыру – ұстаздың міндеті, ал шәкірт домбыра тартатын өнерді меңгереді. Халықтық педагогика дәстүрінде күйді немесе әнді бойында қабілеті бар шәкірттер үйренеді. Ал, ондай шәкірттер жасанды жолмен емес, табиғи жолмен іріктеледі. Бұрыннан қалыптасқан күй үйренудің бай тәжірибесіне сүйене отырып, төмендегі төрт кезеңді белгілеп көрейік.

Бірінші кезең: күй жанрының негіздерін үйрену.

Екінші кезең: күй жанрының дәстүрлік сипаттарын үйрену.

Үшінші кезең: күй жанрының мектептерін үйрену.

Төртінші кезең: күй жанрын ұлттық өнер ретінде меңгеру.

Қазіргі кезде музыкалық білім жүйесімен күй үйренудің біршама тәжірибесі жинақталды. Ендігі жерде осы елу жылғы ұстаздық қызметті ғылыми тұрғыдан талдап, бір қорытындыға келіп, алдағы бағыт

бағдарымызды анықтап алу керек. Бұл - өмірдің талабы. Халық педагогикасына қазір көп көңіл бөліп жатқан кезде күй үйренудің дәстүрлі әдістерін жан-жақты қолданудың жүйесін жасау керек. Музыкалық білім сауатты арқылы домбыра тартуды үйрену тәсілі – ең күрделі де, қиындығы мол жұмыс. Бұл салада, көп жылғы тәжірибе қалыптасты, біршама табыстарға қол жетті.

Әдебиеттер

1. К.Сахарбаева «Атырау ән-күй мұхиты» – Алматы: «Дайк Пресс», 2001. – Б. 21

2.К.Сахарбаева «Домбыра дастан» – Алматы: - Мектеп, 2012. Б.43

3.А.Сейдімбек «Қазақтың күй өнері» – Астана, 2002. – Б.832

ФОРМИРОВАНИЕ КОММУНИКАТИВНЫХ НАВЫКОВ У УЧАЩИХСЯ НАЧАЛЬНЫХ КЛАССОВ

Шаинбетова Голзада Самаровна,
учитель начальных классов
КГУ средней школы №26
города Актобе

Формирование коммуникативных навыков у учащихся начальных классов является одной из важнейших задач современного образования. Сегодня, в условиях стремительного развития общества и перехода на новые образовательные стандарты, умение эффективно общаться, выражать свои мысли и слушать собеседника выходит на передний план. Коммуникативные навыки — это не только залог успешного усвоения учебного материала, но и основа личностного развития, социализации и подготовки ребёнка к жизни в социуме.

Начальная школа — это ключевой этап в жизни ребёнка, когда активно формируется его личность, развивается речь и мышление, закладываются основы социальной коммуникации. От того, насколько успешно будут сформированы коммуникативные умения в этот период, во многом зависит дальнейшее обучение и адаптация ребёнка в коллективе и обществе в целом. Цель данной статьи — рассмотреть особенности формирования коммуникативных навыков у младших школьников, проанализировать возрастные особенности, описать педагогические условия, методы и приёмы развития коммуникативной компетенции, а также выделить трудности, с которыми сталкиваются дети и педагоги, и пути их преодоления.

Коммуникативные навыки представляют собой совокупность умений, которые обеспечивают эффективное взаимодействие в процессе общения. Они включают способность слушать и быть услышанным, ясно и логично

выражать свои мысли, участвовать в диалоге, соблюдать нормы речевого поведения и использовать невербальные средства общения. Речь играет не только функцию передачи информации, но и является средством мышления и регуляции поведения. В работе известных психологов, таких как Лев Выготский, подчёркивается, что развитие речи и мышления происходит через взаимодействие с окружающими. Общение служит фундаментом когнитивного и эмоционального развития ребёнка.

Коммуникативные умения необходимы младшим школьникам для успешного освоения образовательной программы, снижения уровня тревожности, формирования уверенности в себе и развития навыков сотрудничества. От степени развитости коммуникативной компетенции во многом зависит, насколько ребёнок легко входит в коллектив, может ли он эффективно взаимодействовать с учителем и сверстниками, а также успешно справляться с возникающими в процессе обучения и жизни трудностями.

Возрастные особенности младших школьников отражают интенсивный процесс формирования личности. В возрасте от шести до десяти лет у детей наблюдается значительный рост познавательных способностей, а также развитие речи и мышления. В этот период дети учатся соблюдать нормы речевого поведения, вести диалог, слушать собеседника и высказывать своё мнение. Возникает потребность быть понятым и принятым в коллективе, усиливается значение общения со сверстниками и взрослыми. Вместе с тем у некоторых детей могут проявляться трудности, связанные со стеснительностью, ограниченным словарным запасом, речевыми нарушениями или неспособностью полноценно участвовать в диалоге.

Для формирования коммуникативных навыков необходимо создание благоприятных педагогических условий. Одним из главных условий является позитивный психологический климат в классе, атмосфера доверия и уважения. Учитель играет ключевую роль, выступая примером правильного и уважительного общения. Важным условием является активное взаимодействие между учениками, организация групповой и парной работы, интеграция коммуникативных задач во все учебные предметы и внеурочную деятельность. Такие подходы способствуют формированию у детей умения работать в коллективе, слышать другого и выражать свои мысли.

Для эффективного развития коммуникативной компетенции широко применяются разнообразные методы и приёмы. Одним из наиболее эффективных является диалоговое обучение, при котором учащиеся вовлекаются в обсуждение, обмениваются мнениями, задают вопросы и учатся слушать собеседника. Игровая деятельность, являясь ведущей в младшем школьном

возрасте, помогает моделировать реальные ситуации общения, развивать эмоциональный интеллект и речевую активность. Ролевая игра и театрализация способствуют преодолению стеснительности и формируют навыки сотрудничества. Групповая и парная работа учит распределять роли, договариваться и принимать коллективные решения. Одновременно с этим важно развивать речь с помощью упражнений на составление рассказов, пересказов, сочинений и выразительного чтения.

Несмотря на значимость формирования коммуникативных навыков, педагоги часто сталкиваются с трудностями. Среди них — бедный словарный запас, речевые нарушения, застенчивость, страх высказываться, а также влияние цифровых технологий, которые снижают мотивацию к живому общению. Для преодоления этих проблем необходим индивидуальный подход, создание ситуаций успеха, тесное взаимодействие с логопедами, психологами и родителями, постепенное включение детей в речевую деятельность и разнообразные коммуникативные тренинги.

На практике формирование коммуникативных навыков реализуется через специальные программы и мероприятия. В начальной школе могут проводиться классные часы, посвящённые культуре общения, инсценировки литературных произведений, проектные и групповые задания, викторины, дебаты и конкурсы чтецов. Такие формы работы повышают речевую активность, укрепляют коллектив, способствуют развитию социальной компетентности и уверенности в себе.

Педагогам рекомендуется ежедневно включать в уроки элементы коммуникации, создавать условия для участия всех детей, поощрять любые высказывания, развивать умение слушать и вести вежливый диалог. Важно помнить, что учитель является примером для учеников и должен демонстрировать культуру общения в повседневном взаимодействии. Сотрудничество с родителями, разъяснение им значимости коммуникативного развития и способов его поддержки в семье также играет важную роль.

В заключение следует отметить, что коммуникативные навыки — это неотъемлемая часть формирования личности и успешной социализации младшего школьника. Целенаправленная и системная работа по развитию этих навыков способствует не только успешному обучению, но и формирует у ребёнка уверенность, социальную компетентность и готовность к полноценному участию в жизни общества. Учитель начальных классов должен осознавать важность своей роли в этом процессе и применять разнообразные методы и формы работы, направленные на развитие эффективного общения у детей.

Использованная литература

1. Абдрахманова, Г. К. «Психолого-педагогические основы формирования коммуникативных умений младших школьников». Алматы, 2018.

2. Есимбаева, Л. Б. «Методика развития речи и коммуникативных

навыков в начальной школе». Астана, 2017.

3. Жаксылыков, М. Ж. «Проблемы формирования коммуникативной компетентности в условиях многоязычного образования». Алматы, 2019.

4. Касымова, А. Т. «Развитие речевой культуры и коммуникативных навыков у младших школьников». Караганда, 2020.

5. Нурсеитова, Ж. С. «Воспитание коммуникативной культуры у младших школьников в условиях казахстанской школы». Алматы, 2016.

6. Сулейменова, А. М. «Психолого-педагогические аспекты развития коммуникативной компетенции у детей младшего школьного возраста». Астана, 2019.

7. Тлеубаев, Б. К. «Современные методы обучения и развития коммуникативных навыков в начальной школе». Алматы, 2021.

ОЛИМПИАДНЫЕ ЗАДАНИЯ ПО МАТЕМАТИКЕ КАК СРЕДСТВО РАЗВИТИЯ НЕСТАНДАРТНОГО МЫШЛЕНИЯ МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ

Юлдашева Лилия Фаритовна,
учитель начальных классов
Жамбылской области, Шускиого района
с. Толе би, ШГ им.Ермухана Бекмаханова

Современное образование направлено не только на формирование у учащихся прочных знаний, умений и навыков, но и на развитие гибкого, творческого мышления, способности находить нестандартные пути решения задач. Особенно важным становится этот аспект в начальной школе, когда закладываются основы мышления, познавательной активности и интереса к учёбе. В этом контексте особую роль играют олимпиадные задания по математике, которые выходят за рамки традиционной учебной программы и стимулируют развитие нестандартного мышления у младших школьников.

Под нестандартным мышлением понимается способность человека выходить за пределы шаблонных способов решения задач, использовать оригинальные подходы, видеть скрытые связи и закономерности, применять знания в новых, непривычных ситуациях. У младших школьников оно проявляется в умении:

- придумывать несколько способов решения одной задачи,
- рассуждать логически и аргументировать свой выбор,
- переносить знания из одной области в другую,

• проявлять воображение и интуицию при решении нестандартных задач.

Олимпиадные задания по математике имеют свои особенности. Они отличаются от обычных учебных тем рядом характеристик:

• **Нестандартность условий**: задачи формулируются необычным образом, часто в игровой форме.

• **Многоуровневость**: одна задача может включать несколько этапов размышлений.

• **Наличие скрытых условий или подвохов**: такие задачи учат внимательно читать и анализировать формулировку.

• **Отсутствие готового алгоритма**: учащемуся необходимо самостоятельно придумать способ решения.

Примеры олимпиадных задач для младших школьников согласно вышеуказанным характеристикам.

1). Олимпиадные задания по математике с нестандартными условиями.

1. «Сколько лет каждому?». Условие: **Брат старше сестры на 4 года. Через 4 года ему будет в два раза больше лет, чем сестре. Сколько лет брату и сестре сейчас?** ***Нестандартность*: задача не имеет прямой числовой схемы, требует составления системы на уровне логического рассуждения, а не формальных уравнений.**

2. «Квадрат из спичек». Условие: **На столе лежат 12 спичек. Из них сложили 4 одинаковых квадрата. Как это возможно?** ***Нестандартность*: задача на пространственное воображение, ученики должны «увидеть» общие стороны у квадратов.**

3. «Кто где сидит?». Условие: **В автобусе сидят Миша, Петя и Таня. Миша сидит не рядом с Петей. Таня сидит не рядом с Мишей. Кто сидит посередине?**

Нестандартность: задача логическая, но подаётся в бытовом, «житейском» контексте, что требует нестандартного подхода.

4. «Сломанный калькулятор». Условие: **На калькуляторе сломались кнопки «2» и «3». Как, используя только оставшиеся цифры, набрать число** 23**?**

Нестандартность: задача на нестандартное применение арифметических операций и нестандартный ход мысли.

5. «Взвешивание». Условие: **У вас есть 8 монет. Одна из них фальшивая и легче настоящих. Как с помощью** двух взвешиваний **на чашечных весах определить фальшивую монету?**

Нестандартность: типичная задача на логику и стратегию, требует планирования и анализа на несколько шагов вперёд.

2).Многоуровневые олимпиадные задания по математике.

Что означает «многоуровневые задания»? **Многоуровневые** — значит, что задания распределены по **уровням сложности**:

1. Начальный уровень. **Простые задачи, требующие базовых знаний и логики. Примеры:**

• Простые головоломки
• Подсчёт предметов
• Найти закономерность

2. Средний уровень. **Задачи, где нужно** планировать**,** анализировать**,** делать выводы**. Примеры:**

- Простые задачи на доказательство
- Геометрические рассуждения
- Числовые головоломки

3. Высокий уровень (олимпиадный). **Сложные задачи, где нужны** нестандартные приёмы**,** терпение **и** глубокое мышление**. Примеры:**

- Математические игры и стратегии
- Задачи с несколькими шагами
- Комбинаторика, теория чисел

В чём смысл такого подхода?

- **Постепенное развитие. Ребёнок не пугается сложностью — он растёт от простого к сложному.**
- **Увидеть прогресс. Можно отслеживать, как ребёнок переходит на следующий уровень.**
- **Индивидуальный подход. Каждый ученик работает на своём уровне и постепенно поднимается выше.**

Где это используется?

- В олимпиадных кружках и школах.
- На тренировках к «Кенгуру», «Олимпиаде Пифагора», «Золотому Руно».
- В школах с углублённым изучением математики.
- При подготовке к региональным и всероссийским олимпиадам.

Пример (2 класс):

Уровень	Пример задачи
Начальный	У Маши 5 яблок, а у Пети в 2 раза больше. Сколько у Пети?
Средний	Раздели 15 конфет между 3 детьми так, чтобы у всех было разное количество
Сложный	У тебя 3 ведра: 8 л, 5 л и 3 л. Как получить 4 литра?

3).Олимпиадные задания по математике на наличие скрытых условий.

Олимпиадные задачи с подвохом или скрытыми условиями — это особый тип заданий, где нужно внимательно прочитать, заметить неточность или логическую ловушку. Они тренируют внимательность, критическое мышление и нестандартный подход.

Примеры олимпиадных на наличие скрытых условий.

Задача 1. «Сколько земли нужно для ямы?»

Сколько земли нужно, чтобы вырыть яму глубиной 2 метра, шириной 3 метра и длиной 4 метра? Ответ. Нисколько. Яма — это уже вырытое пространство, землю из неё убрали.

Задача 2. «Часы». **Часы показывают 3:15. Под каким углом находятся стрелки? Подсказка. Угол не 90°, так как часовая стрелка уже немного ушла от тройки. Ответ. Угол ≈ 7,5° между минутной и часовой стрелками.**

Задача 3. **«Сколько я вижу?»** На заборе сидели 5 птиц. Охотник выстрелил и убил одну. Сколько птиц осталось на заборе? Ответ. 0. Остальные улетели.

Задача 4. **«Мост».** Турист весит 80 кг. Он должен перейти по верёвочному мосту с рюкзаком массой 10 кг. Мост выдерживает не более 80 кг. Как ему перенести рюкзак? Подсказка. Можно ли рюкзак не нести на спине? Ответ. Надо держать рюкзак на верёвке и нести его перед собой, слегка раскачивая. Тогда часть веса передаётся через верёвку, и вес на мосту будет < 80 кг.

Задача 5. **«Вода и молоко».**В одном стакане вода, в другом — молоко. Из первого стакана перелили ложку воды во второй. Потом из второго стакана перелили ложку смеси обратно в первый. Чего больше: молока в воде или воды в молоке? Ответ. Количество одинаковое. Закон сохранения вещества.

Особенности задач на наличие скрытых условий

Особенность	Пример
Скрытое допущение	«Сколько земли в яме?»
Неполная/запутанная формулировка	«Часы в 3:15»
Требуется логическое мышление	**«Сколько я вижу?»**
Обычное решение не работает	«Мост»
Интуиция обманывает	«Вода и молоко»

4).Олимпиадные задания по математике на отсутствие готового алгоритма.

Олимпиадные задачи на отсутствие готового алгоритма — это особый класс задач, где нельзя просто «подставить формулу» или использовать стандартный приём. Такие задачи требуют:

- нестандартного мышления,
- поиска стратегии «с нуля»,
- перебора, рассуждений, догадок и доказательств.

Что значит «нет готового алгоритма»? Это значит, что в школе не давали «рецепта» для решения такой задачи. Задача построена так, что:

- стандартные методы не работают,
- приходится придумывать свой способ.

Примеры олимпиадных задач без готового алгоритма

Задача 1. Разрезания. Можно ли квадрат 8×8 разрезать на

прямоугольники, в каждом из которых — ровно 3 клетки?

Комментарий. Здесь **нет формулы**, нужно анализировать: 64 ÷ 3 — не делится, значит нельзя. Ответ. Нельзя: 64 клеток не делятся на прямоугольники по 3 клетки.

Задача 2. Ходы коня. Можно ли конём на шахматной доске пройти по всем клеткам ровно один раз и вернуться в исходную? Подсказка. Это задача о замкнутом маршруте коня. Нет формулы — нужен поиск и стратегия.

Задача 3. Сумма чисел. Имеется 10 чисел. Известно, что сумма любых 9 из них делится на 9. Делится ли на 9 сумма всех 10 чисел? Ответ. Да. Если сумма любых 9 делится на 9, то и сумма всех 10 тоже делится на 9.

Чем полезны такие задачи?

Навык	Как развивается
Логическое мышление	Через анализ условий
Умение строить стратегию	Придумывание шагов без подсказки
Креативность	Поиск нестандартного пути
Терпение и проверка идей	Часто приходится пробовать разные варианты

Каждая из этих задач требует от ребёнка не столько механического применения формул, сколько размышлений, анализа, умения представить ситуацию, построить логическую цепочку.

Роль олимпиадных задач в развитии мышления

Регулярное включение олимпиадных заданий в учебный процесс или во внеурочную деятельность способствует:

- Развитию логики и аналитических способностей. Ученики учатся сравнивать, классифицировать, выявлять закономерности.
- Формированию познавательного интереса. Увлекательный характер задач, соревновательная форма способствуют росту мотивации.
- Повышению уверенности в себе. Успешное решение нестандартных задач укрепляет веру ребёнка в свои силы.
- Развитию самостоятельности. Олимпиадные задания редко решаются по образцу — это учит детей работать самостоятельно, не ожидая подсказок.

Методические рекомендации для учителей. Для эффективного использования олимпиадных заданий в работе с младшими школьниками учителю следует:

1. Подбирать задания по уровню сложности, учитывая возрастные особенности и подготовленность учащихся.
2. Создавать доброжелательную атмосферу, где каждый ребёнок чувствует себя успешным, даже если не решил задачу до конца.
3. Обсуждать решения в группе, поощряя разные подходы и точки зрения.

4. Использовать задания в различных форматах: устные турниры, мини-олимпиады, групповые проекты, настольные игры.

5. Связывать задачи с реальной жизнью, чтобы показать практическую ценность математики.

Олимпиадные задания по математике — это не просто способ выявления одарённых детей. Это мощный инструмент развития нестандартного мышления у всех младших школьников. Их включение в образовательный процесс помогает формировать универсальные учебные действия, повышать мотивацию к обучению, развивать интеллект и творческий потенциал. В условиях современной школы, ориентированной на личностно-ориентированное и развивающее обучение, использование олимпиадных задач становится не только актуальным, но и необходимым.

Использованная литература

1. Алтынбеков Ш.Е., Аширбаев Н.К., М. Бекболат. *Формирование исследовательских навыков учащихся при решении олимпиадных заданий по математике*. Вестник университета им. Х. А. Ясави. Том 2 № 124 (2022): Iasaýı ýnıversıtetiniń habarshysy

2. Абдуллаева Л., Кошанова М. *Повышение мыслительных способностей учащихся путем решения логических задач*. Международный казахско-турецкий университет имени Х. А. Ясави.: Известия Международного казахско-турецкого университета имени Х.А. Ясави Серия математика, физика, информатика: Том 25 № 2 (2023)

3. Жубаназарова Н., Ақаш Ж., Дүйсенбай Г., Сайлинова К., Болтаева А. Особенности развития математического индуктивного мышления учащихся начальных классов. Вестник КазНПУ имени Абая. Серия: Психология. 2024.

«MENTOR» ӘДІСТЕМЕЛІК ОРТАЛЫҒЫНАН «ҮЗДІК ҚАЛАМ»
РЕСПУБЛИКАЛЫҚ ҒЫЛЫМИ-ТАНЫМДЫҚ ӘДІСТЕМЕЛІК ЖУРНАЛЫНЫҢ

ТАЛАПТАР/ШАРТТАР

- Авторлар қолжазбаларды мұқият тексеріп, түзетуі тиіс;
- автордың аты-жөнін (толық), ғылыми дәрежесін, атағын, қызметін, мекеменің толық
- атауын көрсету қажет;
- мақала авторының фотосуреті болуы шарт және өлшемі 4950х3510 пикселден (6х12
- мм, 300 ppi кем емес) кем болмауы тиіс;
- мақалаға оның мәні мен идеясын айқындайтын сюжетті фотосуреттерді тіркеп
- жіберуге болады (сканирленген фотосуреттердің өлшемі 10х15 мм, 300 ppi кем емес);
- пайдаланған кестелер, диаграммалар, графиктерді, пайдаланылған бағдарламалардың
- (Word, Excel, PowerPoint және т.б.) бастапқы пішімінде материалға қоса тіркеу қажет;
- мақала көлемі атауы мен әдебиеттер тізімін қоскқанда 3 беттен аспауы қажет;
- мақаланы төмендегідей талаптарға сәйкес ресімдеу керек: Microsoft Word, кегль – 12
- пункт, гарнитурасы - Times New Roman, парақ пішімі - А4, жиектері - 2 см, жоларалық
- интервал – жалаң, бірінші жол – 1, 25 см бос жер, азат жолға дейінгі және кейінгі интервал - 0 см.

ТРЕБОВАНИЯ/УСЛОВИЯ

- Рукописи должны быть тщательно выверены и отредактированы авторами:
- необходимо указывать: фамилию, имя и отчество автора (полностью), учёную
- степень, звание, должность, полное название учреждения;
- фото автора статьи обязательно и должно иметь размеры не менее 4950х3510
- пикселей (не менее 6х12 мм, 300 ppi), фото в статью не помещать;
- желательно сопроводить статью сюжетными фотографиями, которые будут отражать
- суть и идею статьи (размер отсканированных фото не менее 10х15 мм, 300 ppi);
- используемые таблицы, диаграммы, графики должны прилагаться к материалам в
- исходном формате используемых программ (Word, Excel, PowerPoint и др.);
- аннотация должна содержать только главную информацию статьи, не превышать
- объем 6 строк, выполняться на двух языках, отличающихся от языка статьи (пример: если
- статья написана на русском языке, то аннотация пишется на английском и казахском);
- максимальный объем статьи не более 3 страниц, включая название, список
- литературы;
- статью оформлять в соответствие с требованиями: Microsoft Word, кегль – 14
- пунктов, гарнитура - Times New Roman, формат листа - А4, поля - 2 см, междустрочный
- интервал – одинарный, первая строка – отступ на 1, 25 см, интервал перед и после абзаца – 0 см.
-

Эл. почта: kalam2025@mail.ru